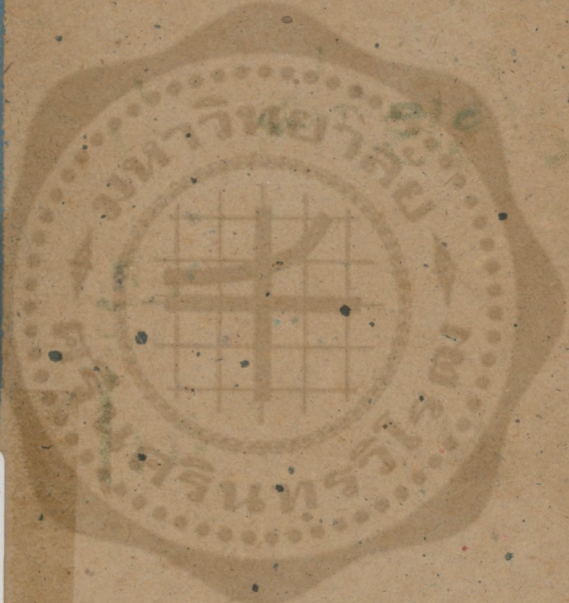

กา ส วิชา

ห้องขจร
355.4
ม113ก

การสงครามข้ามค่ายพระบาท
ช้างเผือก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ทรงพระกรุณาฯ

การสำรวจข้อมูลด้วยวิธี

บัญชี

๒๐ พ.ย. ๒๕๖๓

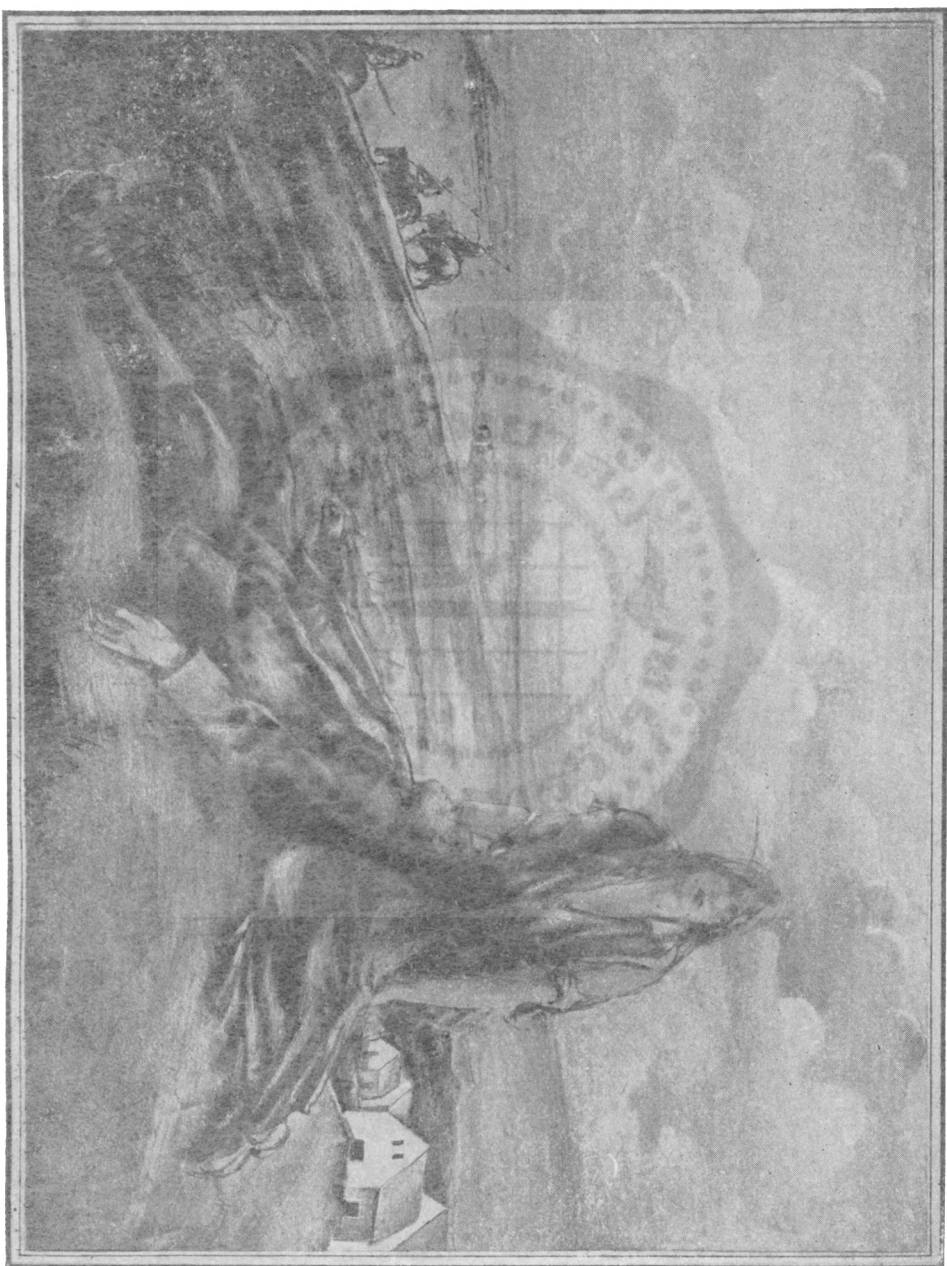
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงพระราชนิพนธ์

ห้องขจร สุขพานิช

โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

มีกรรมสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ผดแห่งการสงคราม.

การสงครามข้อมค้ำยบระวีต

วิธีระบถ

คำนำ

การสงครามในยุโรป ตั้งแต่ไ้เริ่มขึ้นเมื่อกลางพ.ศ. ๒๔๕๗ มีที่เป็นการเกินทัพรุกและถอย และทำศึกกลางแปลงกันอยู่แต่ในชั้นต้นเท่านั้น เพราะในไม่ช้าก็ต่างฝ่ายต่างตั้งข้อมค้ำยบระวีตกัน, และทั้งในทิศตะวันออกและทิศตะวันตกแห่งยุโรป ไ้ถึงนั้งตั้งแนวข้อมค้ำยบกันเฉยอยู่ช้านาน.

การตั้งข้อมค้ำยบระวีตกันเช่นนี้ ในงานมหาสงครามคราวนี้ นับว่าเป็นอันไ้ใช้โดยทั่วไป ไม่จำเพาะแต่ในทวีปยุโรปเท่านั้น, ทั้งในแคนเมโสโปเตเมียที่อังกฤษกับรัสเซียไปตักใช้วิธีตั้งข้อมค้ำยบระวีตกันเหมือนกัน.

วิธีรบอย่างนี้จะเรียกว่าเป็นวิธีใหม่ไม่ได้ เพราะไ้เคยมีตัวอย่างมาแล้วหลายรายในยุทธประวัติ, ถ้าหากจะผิดกันอยู่ก็แต่เพียงที่ตรงว่าในงานมหาสงครามคราวนี้ เป็นใหญ่ยิ่งกว่างานสงครามที่ไ้เคยมีมาแล้วในสมัยก่อนๆ, และจำนวนพลรบทั้ง ๒ ฝ่ายก็มากมายยิ่งกว่าในคราวก่อนๆ, ข้อมค้ำยบที่สร้างกันขึ้นจึงเป็นแนวอันยากยิ่งอย่างน่าพิศวง จนไม่มีใครสามารถจะคาดคะเนไ้ว่าจะไ้พบเห็นแนวข้อมค้ำยบและสนามเพละที่ยืดยาวเช่นนี้.

หนึ่งอาศรัยเหตุที่กำลังอาวุธแลดินระเบิดในสมัยนี้ร้ายแรงยิ่งกว่าในสมัยก่อน ๆ, บัณฑิตและสหายที่ต่างฝ่ายต่างกระทำเช่นนั้น ก็มีลักษณะอันมั่นคงและวิจิตรพิสดารยิ่งกว่าที่เคยมีมา. แต่ในทันทีข้าพเจ้าต้องขอตัว ในการที่จะชี้แจงถึงลักษณะแห่งสนามเพละหรือบ่อนค้าขายสนามโดยพิสดาร, เพราะข้าพเจ้ารู้สึกตัวอยู่ว่า ข้าพเจ้ามิได้ศึกษาวิชาทหารช่าง, และความรู้ของข้าพเจ้าในทางลักษณะบ่อนค้าขายสนามมีอยู่ก็เพียงแต่เป็นสังเขป; กับอีกประการ เมื่อมิได้เคยเห็นบ่อนค้าขายหรือสนามเพละที่สร้างกันใหม่ในงานสงครามครั้งนี้ด้วยตาของตนเอง จึงไม่อยากจะขอความให้เกินไป.

ในทันทีข้าพเจ้าตั้งใจจะกล่าวถึงแต่จำเพาะกิจการอันเนื่องด้วยวิธีใช้บ่อนค้าขายและสนามเพละ กับความเป็นไปในที่นั้น ๆ เท่านั้น, ไม่ตั้งใจกล่าวถึงประวัติการสงครามโดยทั่วไป หรือในภาคใดโดยจำเพาะให้เป็นข้อความพิสดาร; ข้าพเจ้าจะขอแถลงแต่กิจการอันอยู่ในประเด็นแห่งการสงครามบ่อนค้าขายประวัติเท่านั้น.

ข้อความที่ข้าพเจ้าจะได้นำมาแสดงต่อไปนี้ ข้าพเจ้าขอออกตัวเสียทีเดียว ว่าไม่ใช่ของข้าพเจ้าริเริ่มเอง และไม่ตั้งใจเลยที่จะแสดงความคิดเห็นฐานอวดอ้างว่าเป็นผู้ชำนาญ, เป็นแต่ข้าพเจ้าได้พบข้อความต่าง ๆ ในหนังสือและจดหมายเหตุต่าง ๆ ซึ่งมีผู้ได้เรียบเรียงขึ้นเป็นภาษาต่างประเทศ, ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นข้อความที่น่ารู้ จึงได้เก็บมาแล้วต่อเป็นภาษาไทย เพื่อให้เพื่อนทหารและเลขาธิการที่ปรารถนาความรู้ในทางนี้ ได้มีโอกาสรู้เห็นกับเขาบ้างเท่านั้น. ข้าพเจ้ามิได้มีความมุ่งหมายเลยที่จะให้ยกเอาข้อความเหล่านั้นเป็นคำรับ

คำภา เพราะคุณนั้นหวังใจว่าจะไม่มีผู้ใดถือเอาเป็นคำภา แล้วแลคิซม
หนังสือในฐานคำภา. ข้าพเจ้าตั้งใจแต่เพียงจะบรรยายวิธีต่าง ๆ
และกิจการบางอย่างที่ได้ใช้แล้วจริง ๆ และเป็นไปจริง ๆ ในสนาม,
โดยใช้ภาษาง่าย ๆ เพื่อให้ผู้อ่านหรือพลเรือนเข้าใจได้โดยง่าย
ยิ่งกว่าสิ่งอื่น; และด้วยความประสงค์ที่จะช่วยความเข้าใจให้แจ่มแจ้ง
ยิ่งขึ้น ข้าพเจ้าได้เก็บรูปภาพต่าง ๆ เป็นอันมากมารวบรวมสลับกับ
หนังสือ, กับได้เขียนแผนและรูปสิ่งเขย่งขึ้นเองบ้าง เท่าที่ข้าพเจ้า
พอจะเขียนได้.

เหตุผลนี้ขอท่านผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในกิจการบางอย่างที่
จะได้กล่าวถึงในที่ต่อไปข้างหน้า จึงเข้าใจเถิดว่าข้าพเจ้ากล่าวสำหรับ
ให้ผู้ที่มีได้เป็นทหารโดยอาชีพเข้าใจได้ด้วย, และถ้าหากว่าด้วยคำ
บางแห่งจะผิดเพี้ยน “ภาษาทหาร” บ้าง ก็อย่าถือโทษหรือตำหนิ
นักเลย.

พระที่นั่งภาคุมาศำวุญ, วันที่ ๓๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๘.

สารบัญ

๑. การตีและตีโต้	หน้า ๑
๒. กิจกรรมที่กระทำในเวลา “สงฆ์”	” ๗
๓. กิจกรรมปรกิติ	” ๑๗
๔. ความลำบากและรำคาญต่าง ๆ	” ๒๖
๕. การติดขัดและลำเลียง	” ๓๕
๖. การทำนุบำรุงทหาร	” ๔๓
๗. การสืบและส่งข่าว	” ๕๔
๘. การระเบิดขอมและวัตถุ	” ๖๓
๙. การตั้งรับด้วยขอมค่าย	” ๗๓
๑๐. ขนใหญ่	” ๗๒
๑๑. สรรพยุทธ	” ๙๑
๑๒. “กระดูกสันหลังของกองทัพบก”	” ๑๐๐

สารบัญรูป

๑. ผลแห่งการสงคราม	นำ	ต้น
๒. เตรียมการโจมตี	,,	๓
๓. การโจมตี	,,	๒-๓
๔. แผนสมมุติแสดงการตีสนามเพลาะ	,,	๔-๕
๕. แผนสมมุติแสดงการตีโต้		
๖. การทักท้วงหรือ		
๗. รูปแสดงวิธีชักคอกออกไปยังแนวใหม่ รูปที่ ๓ คุ พาแลบหรือ “แล่นก้าว” รูปที่ ๒ คุประจัน	,,	๘-๙
๘. รูปที่ ๓ ลูกกระเบิดขว้างต่าง ๆ	,,	๑๐-๑๓
๙. รูปที่ ๔ รูปสังเขปอธิบายลักษณะแห่งเครื่อง “ลาบ่า”	,,	๑๒-๑๓
๑๐. รูปที่ ๕ ลูกกระเบิดบรรจุขนาดเล็ก (แบบเยอรมัน)		
รูปที่ ๖ บนครกครึ่งซาวลส์ท ๓๐ (ฝรั่งเศส)		
๑๑. รูปที่ ๗ บนครกสนามทำด้วยเปลือกกระสุน	,,	๑๔-๑๕
รูปที่ ๗ (ก) ลูกกระเบิดกลม		
รูปที่ ๘ (ก) ลูกกระเบิดมขก		
๑๒. รูปที่ ๘ บนครกสนามเพลาะยิงลูกกระเบิด		
“ชนิกคอรบโดมขก”		
๑๓. รูปที่ ๙ บนครกสนามเพลาะเยอรมัน	,,	๑๖
รูปที่ ๑๐ มีเน็นแวรเฟอร์		
๑๔. รูปสังเขป อธิบายลักษณะเครื่องมอง	,,	๑๖-๑๗
(Periscope) (ก-ข-ค)		

๑๕. หมู่มามองฝรั่งเศส	หน้า ๑๘—๑๙
๑๖. แผนสมมุติแสดงแบบบ้านพัง	, ๒๐—๒๓
๑๗. แผนค้นหาที่พักของนายทหารเยอรมันใต้ดิน	
๑๘. ในสนามเพละในระกุน้ำ; ต้องยื่นแซ่อยู่!	, ๒๒—๒๓
๑๙. ทางเดินไปมาในสนามยุทธที่ลุ่ม	, ๒๔—๒๕
๒๐. นอนในสนามเพละ	
๒๑. จับหนูในสนามเพละ	, ๒๖—๒๗
๒๒. กันไว้ดีกว่าแก้ กับประหารชีวิตทหารบรูษ	, ๒๘—๒๙
๒๓. ความลำบากโดยธรรมชาติ, ฝนเปียก และอากาศหนาว	, ๓๐—๓๑
๒๔. หมวกเกราะกันกระสุนและสะเก็ด	, ๓๒—๓๓
๒๕. ทหารกลับไปเยี่ยมบ้าน	, ๓๔—๓๕
๒๖. แผนสมมุติแสดงวิธีทำคดีติดต่อ	
๒๗. รูป—ปากคดีติดต่อของฝรั่งเศสที่ออกถนน	, ๓๖—๓๗
๒๘. รดยন্ত্র์พยาบาลของสภาอากาศฝรั่งเศส	, ๓๘—๓๙
๒๙. รถไฟพยาบาลของฝรั่งเศส ห้องคิกผ่าและห้องคนป่วย	, ๔๐—๔๑
๓๐. แผนสังเขปแสดงวิธีการติดต่อลำเลียง	, ๔๒—๔๓
๓๑. อาหารสำหรับล้านคนกิน ๗ วัน	, ๔๔—๔๕
๓๒. รดยন্ত্র์ไปรษณีย์นำของและหนังสือมาส่ง สถานีไปรษณีย์สนาม	

๓๓. การกศลแท้ กับ เกรียนใช้เป็นสถานีโปรสณีย } หน้า ๔๖-๔๗
 เคลอนท์ไค
๓๔. พลพยาบาลอังกฤษตั้มสยเลียงคนเจ็บ }
 ๓๕. ฟตยอลสำหรับส่งไปให้ทหาร และทหาร } ,, ๔๘-๔๙
 อังกฤษเล่นฟตยอลหลังสนามเพละ
๓๖. หนังสือพิมพ์ของทหารฝรั่งเศสชื่อ }
 “เป็คทหาร” (หน้า ๑) } ,, ๕๐-๕๓
 ๓๗. หนังสือพิมพ์ของทหารฝรั่งเศสชื่อ }
 “กระต่ายมีขนนก” (หน้าต้น) }
๓๘. ,, ,, (หน้า ๒) }
 ๓๙. “ทหารหาญเร่จร” } ,, ๕๒-๕๓
๔๐. กองเดินข่าว }
 ๔๑. โทรเลขสนาม } ,, ๕๔-๕๕
๔๒. รูปภาพอธิบายกิจการของแผนกโทรศัพท์ทหาร }
 ขกฝรั่งเศส รูปที่ ๑ ในที่ทำการผู้บัญชาการ }
 รูปที่ ๒ ห้องต่อสายที่สถานีกลาง }
 ๔๓. โทรศัพท์ฝรั่งเศส (ต่อมา) รูปที่ ๓ สถานี }
 โทรศัพท์สาขาในคูหาใต้ดิน, รูปที่ ๔ สถานี }
 โทรศัพท์สาขาที่ใกล้แนวสนามเพละ, } ,, ๕๘-๕๙
๔๔. โทรศัพท์ทหารฝรั่งเศส (ต่อมา) รูปที่ ๕ ที่ต่อ }
 สายโทรศัพท์ ใกล้แนวหน้า, รูปที่ ๖ โทรศัพท์ }
 ภายในสนามเพละ } ,, ๕๘-๕๙
๔๕. แนวยันทโยก } ,, ๖๐-๖๓

๔๖. ระเบิดกินจากใต้พื้นดิน	หน้า ๖๒—๖๓
๔๗. ทหารช่างอิतालิกของทัคลอวหนาม	,, ๖๔—๖๕
๔๘. รูปแสดงวิธีทหารช่างชุกคอกออกไป	,, ๖๖—๖๗
๔๙. แผนสังเขปแสดงวิธีชุกคอกประแจเงิน ๒ ชั้น และรูปโล่หีบังหัวทหารในคุลิก	,, ๖๘—๖๙
๕๐. แผนสังเขปแสดงวิธีชุกคอกไประเบิด และแผนสังเขปแสดงวิธีชุกคอกกันระเบิดกลับ	,, ๗๐—๗๑
๕๑. แผนสังเขปแสดงวิธีระเบิดสนามเพลาะ	
๕๒. บัอมสนามสามชั้นของฝรั่งเศส	,, ๗๒—๗๓
๕๓. สนามเพลาะแนวหน้าของรัสเซีย	,, ๗๔—๗๕
๕๔. ตัวอย่างบัอมสนาม	
๕๕. รูปที่ ๑ (ก) ค่าयरเนินค (ข) เมืองมก้าแพง (ค) เมืองทำเป็นบัอมคาว (ฉ) บัอมวงรอบเมือง	,, ๗๖—๗๗
๕๖. รูปที่ ๒ (ก) บันเฮวิตเซอร์ยิงบัอม (ข) แผน สังเขปแสดงควมเสียเปรียบแห่งบัอม	
๕๗. เครื่องกักกันอย่างใหม่ที่สุด จำหล่อและขาย ลวคหนาม	,, ๘๐—๘๑
๕๘. บันเฮวิตเซอร์สนามยิงเร็ว	,, ๘๒—๘๓
๕๙. บันขนาด ๔๒ เซนติเมตรของเยอรมัน กับบัน สโกกระ, ขนาด ๓๐.๕ เซนติเมตรของออสเตเรีย	
๖๐. บันขนาดใหญ่ของฝรั่งเศส (“ลองท้อม”) กับ บัน ๖๐ เปานเคอร์ริงกฤษ	,, ๘๔—๘๕

๖๑. แผนผังเขปแสดงการทิตต่อ ระหว่างผู้ทักกับผู้บังคับการ	หน้า ๘๖-๘๗
๖๒. บินปราบเครื่องบินกับเครื่องบินฟ็อกเกอร์ ของเยอรมัน	๘๘-๘๙
๖๓. บินขนาดใหญ่ของรัสเซียกับบินใหญ่ ของอิตาลี	๘๙-๙๐
๖๔. กระสุนบินใหญ่สนาม	๙๐-๙๑
๖๕. ฤทธิ์ของกระสุนแตก	๙๑-๙๒
๖๖. รูปตักแสดงข้างในแซร์ปเนล	๙๒-๙๓
๖๗. กระสุนบินใหญ่ฝรั่งเศส ๑๖ ขนาดกับปลอก กินสังกระสุนเมื่อบินใหญ่สนามเล็กยิงแล้ว	๙๓-๙๔
๖๘. โรงทำกระสุนบินใหญ่ของรัฐบาลฝรั่งเศส	๙๔-๙๕
๖๙. ในโรงทำกระสุนที่เมืองเซฟฟิลด์, (อังกฤษ)	๙๕-๙๖
๗๐. “กระตกลันหลังของทัพบก”	๑๐๐-๑๐๑
๗๑. หมวกบินกลวิธเชยและบินกล ตั้งรณนตร์ให้เกราะ	๑๐๒-๑๐๓
๗๒. บินกลวิธ	
๗๓. อธิบายเครื่องในบินกลวิธ	
๗๔. เยอรมันกำลังปล่อยไอพินกับหน้ากาก สำหรับกันไอพิน	๑๐๔-๑๐๕
๗๕. เจ้าดังท	
๗๖. นักรบบนเขา	๑๐๖-๑๐๗

เตรียมการ ใจมัต.

ขึ้นใหญ่ซึ่งตกลงแนวนามพะละของตนเอง, เริ่มระทมยิง
สนามพะละข้าศึกแต่ในเขตกลางคืน พอรุ่งทฬารราบจึงไปใจมัต.

ปาฐะกถาที่ ๑

การตีและตีโต้

ผู้ใดที่ได้พยายามอ่านข่าวสงครามเรื่อย ๆ มา คงจะได้สังเกตเห็นแล้วว่า ในรายงานการยุทธมีอยู่เนือง ๆ ว่า, ฝ่าย ๑ ได้โจมตีที่ค่ายนั้น ๆ ได้แนวสนามเพละยาวเท่านั้น ๆ, รุกเข้าไปได้รวมเนื้อที่เท่านั้น ๆ; แล้วอีกฝ่าย ๑ ได้ทำการตีโต้, ได้สนามเพละคืน, จึงเป็นอันว่าต่างฝ่ายต่างคงยึดแนวเดิมนั่นเอง.

เมื่อท่านอ่านข่าวอันกล่าวย่อ ๆ เช่นนี้ ได้เคยนึกบ้างหรือไม่ ว่า อันที่จริงนั้นแปลว่าอะไร ?

ข้าพเจ้าจะขออธิบายให้ท่านฟัง.

การยุทธตั้งข้อมค่ายประชิดกัน จะทำเหมือนการยุทธกลางแปลงไม่ได้, การยุทธกลางแปลงนั้น โดยมากก็เป็นการต่างคนต่างเดินทัพเข้าไปหากัน และถ้าพบกันแห่งใดก็ได้รบกัน, หรือเปรียบให้เข้าใจง่าย ๆ ก็คล้ายยกพวกไปตีกัน. เมื่อทัพประทะกันแล้ว ต่างฝ่ายต่างใช้ยุทธวิธีสำหรับจะทำให้ฝ่ายข้าศึกแพ้, คล้ายเกินหมากรุก, มีโฮยชักและตีข้าง ๆ เป็นต้น. หรืออีกอย่าง ๑, ฝ่าย ๑ ยึดแนวตั้งรับรักษาที่มั่น และอีกฝ่าย ๑ เดินทัพเข้าไปหาและโจมตีที่มั่น, ดังนี้เป็นต้น.

แต่การยุทธตั้งข้อมค่ายประชิดกันนั้น ผิดกันเป็นคนละอย่างทีเดียว, เพราะต่างฝ่ายต่างตั้งแนวข้อมค่ายสนามเพละประชิดกัน

อยู่ตรงหน้า ในระยะที่แลเห็นได้จึ่ง ๆ, จะใช้วิธีโยยชักโยยทาง
อะไรอย่างในกลางแปลงไม่ได้ถนัด เพราะกระตึกตัวก็เห็นกันเสีย
แล้ว, จึ่งใช้ได้แต่วิธีรวมกำลังยกโจมตีซึ่งเขาสนามเพละกันคือ ๆ
เช่นนั้นเอง.

แต่ที่ว่าคือ ๆ นั้น ขออย่าให้เข้าใจว่า, อย่าง ๆ นั้นก็อยาก
จะโจมตีที่ตรงไหนก็คือนทหารราบชนจากสนามเพละ และตรงนั้นไป
เฉย ๆ. ถ้าใครทำเช่นนั้นก็เท่ากับคือนทหารเข้าไปหาที่ตายเท่านั้น,
เพราะที่ข้างหน้า สนามเพละ ย่อมจะมีค่ายลวดหนามเป็นเครื่องกักกัน
อยู่อย่างแข็งแรง, และถ้าไม่ได้จัดการทำลายลวดหนามนั้นเสียก่อน
แล้ว ผู้ที่ยกไปโจมตีก็จะไปซังกายอยู่ที่ค่ายลวดหนาม, เป็นโอกาส
ให้ฝ่ายผู้รักษาสถานเพละยิงได้ตามใจ, ตามคำรายุทธวิธีเก่า ๆ
มีข้อความสอนไว้ว่า เมื่อจะยกกองเข้าโจมตีสนามเพละ ต้อง
จัดหมวดทำลายลวดหนามล่วงหน้าเข้าไป. ทหารหมวดทำลายลวด
หนามนี้ ต้องเลือกจากผู้ที่อาสา, แล้ววิธีทำลายลวดหนามก็มี
อยู่คือ ตัดด้วยคีมพิเศษอย่าง ๑, หรือเอากระดานหนัก ๆ ทอด
ลงบนลวดแล้วชนเหยียบจนลวดขาด หรือเสาโค่น หรือเอาดินระเบิด
ผูกปลายไม้จุกไฟระเบิดทำลายค่าย, หรืออีกอย่าง ๑ ให้คนถือลูก
ระเบิดย้อม ๆ ไปขว้างที่ค่าย. แต่วิธีเหล่านี้ย่อมจะเปลืองชีวิตทหาร
มาก, เพราะปืนเล็กสมัยนั้นยิงได้โดยแม่นยำในระยะไกล และ
ยิงได้เร็วมากจนอาจจะยิงกวาดสาตามเป็นท่าฝนได้, ทั้งมีหน้าซำมี
ปืนกลซึ่งยิงได้รวดเร็วด้วยสายลูกตะกั่วโรยมาอย่างสุมน้ำจากสายท่อคืบ
เพลิง ซึ่งเป็นของพันวิสัยที่ใครจะทนทานได้.

การโจมตี.

ทหารราบเข้าประจันบานปล้นสนามเพลาะ มีผู้ขว้างทุกระเบิดนำเข้าไป, และ
ทหารราบสรวมตามปลายปืนวิ่งเข้าไป ตลบบอนพันแทงผู้รักษาสนามเพลาะ.

เหตุนี้ก่อนที่จะโจมตีสนามเพลารตอนใด จึงต้องใช้ปืนใหญ่
สำหรับเตรียมการไว้ก่อน, คือระดมยิงทำลายค่ายลวดหนามที่ขวาง
หน้าสนามเพลารของข้าศึก, และถ้ายังทำให้เชิงเนินทำลายและ
ผู้รักษาต้องถอยไปจากที่นั้นเสียด้วยยิ่งดี. เมื่อได้เตรียมเช่นนี้ก่อน
แล้ว, จึงจะส่งทหารราบที่ไ้รวมกำลังไว้พร้อมแล้วนั้น ให้วิ่ง
ประจันบานเข้าไปตลุมบอนชิงเอาสนามเพลารได้. นอกจากการเตรียม
ด้วยปืนใหญ่ดังกล่าวมาแล้ว, ฝ่ายเยอรมันก็ริเริ่มใช้ปล่อยไอสาละก
ไปขับไล่ผู้รักษาสนามเพลารด้วย แล้วจึงปล่อยทหารราบไปตลุมบอน
ซ้ำเติม. แต่การใช้ไอสาละกได้ระงับไปเสียมากแล้ว, เพราะ
ประการ ๑ ต้องหาโอกาสที่เหมาะสม คือเวลาลมพัดไปทางข้าศึก
จึงจะพัดพาเอาไอสาละกไปได้ถึงปรวณ, อีกประการหนึ่งฝ่ายอังกฤษ
ผู้จะเสกได้ปล่อยไอสาละกไปตอบแทนข้างขวาว, และอีกประการ ๑
ซึ่งสำคัญที่สุด คือทั้ง ๒ ฝ่ายได้ตระเตรียมหน้าากสำหรับใส่ของ
กันไอสาละกไม่ให้เข้าจุมกแลปากได้เสียแล้ว, การใช้ไอสาละกจึง
ไม่สัเป็นผลก็เหมือนในชั้นต้น ๆ. ยัคนึงตกลงเป็นอันว่า การเตรียม
โจมตีใช้ปืนใหญ่เป็นพน, และใช้ลูกระเบิดขว้างทำลายค่ายลวด
ซ้ำอีกด้วยในคราวที่จำเป็น.

ยัคนึงเพื่อให้เข้าใจว่า การแย่งสนามเพลารกันนั้นทำอย่างไร
จะสมมติว่าเราไปตการยุทธอยู่ในภาค ๑ โดยจำเพาะ.

สมมติว่าฝ่ายแดงต้องการจะโจมตีสนามเพลารของฝ่ายเขียว
แนว ๑ ซึ่งอยู่ตรงหน้าแนวของตน. เหตุการณ์ก็จะไ้เป็นไปโดย
ลำดับดังต่อไปนี้ :— (สรุปแผนสังเขป)

๑. ฝ่ายแดงเริ่มรวบรวม^๕ย่นใหญ่, กระสุนดิน^๕ย่น, และพลซึ่งจะถอนมาได้จากที่ใกล้เคียง. ก็อันนี้ทำให้^๕ย่น, เกวียน, และพลเดินไปมาตามถนนหลวง หรือไปโดยรถไฟ มากผิดปกติ, และเดินมุ่งไปแห่งเดียว.

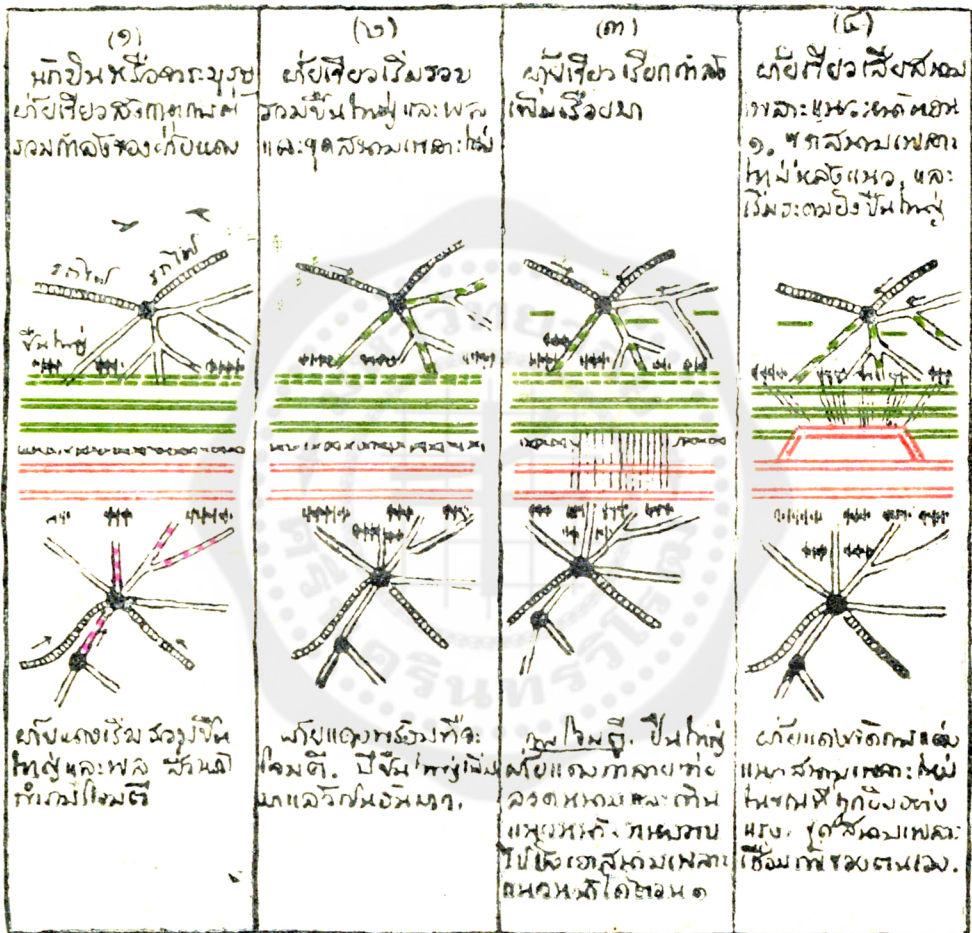
ฝ่ายนักบินฝ่ายเขียว แลเห็นเช่นนั้น, ก็อาจจะเดาได้ว่าฝ่ายแดงเตรียมการจะยกเข้าโจมตีใหญ่ที่ตรงนั้น, และคงนำความไปรายงาน.

๒. แต่ถึงต่างว่าฝ่ายเขียวไม่รู้ตัว, เพราะนักบินพะเนินไม้ได้ทำการลาดตระเวน, หรือเพราะฝ่ายแดงส่งนักบินของตนขึ้นไปดักนักบินฝ่ายเขียวและขับไล่เสียได้, พอฝ่ายแดงเริ่มระดมยิงด้วย^๕ย่นใหญ่ ฝ่ายเขียวก็รู้ตัวได้ทีเดียว, และเริ่มการระดมกำลังมาต่อสู้.

การเตรียมด้วย^๕ย่นใหญ่กินเวลานานอยู่, เพราะจำเป็นจะต้องทำลายข้าวยลวคและเทินแนวหน้า, ซึ่งในสมัยนั้นทำกันอย่างแข็งแรงมาก.

๓. ฝ่ายเขียวรวบรวมกำลังที่ตรงหลังแนวสนามเพละที่ถูก^๕ย่นใหญ่ฝ่ายแดงยิง, ชกสนามเพละใหม่ในแนวหลัง, และนำ^๕ย่นใหญ่ไปตั้งคอยไว้พร้อม ทั้งเตรียมกระกระไว้นั่นอนจนไม่ต้องยิงหาซ่อม.

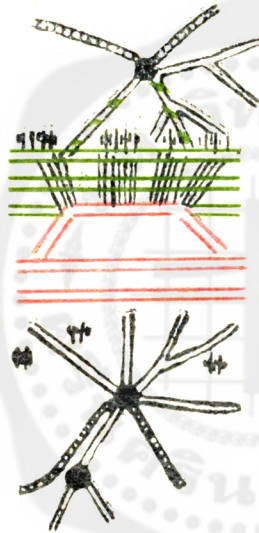
๔. เมื่อย่นใหญ่ได้ทำลายลวคหนามสำเร็จลงแห่ง ๓ แล้วและทำลายเทินสนามเพละได้แล้ว ทหารรายฝ่ายแดงประจันกันไปแย่งสนามเพละแลยึดไว้ได้, และรีบจัดการตกแต่งสนามเพละเพื่อต่อสู้กับฝ่ายเขียวต่อไป.

แผนผังมติแสดงการตีตำแหน่งเพลา

(๕)

เก็บเงินสิบห้า, คือ
ระดมเงินด้วยปืนใหญ่,
แล้วส่งทหารออกไปยัง
สนามทะเลแถวอื่น

เก็บแสงที่ยึดสนาม
ทะเลแถวอื่น ทหาร
ใหญ่ระดมยิง กันจน
ไม่ได้, แล้วส่งทหาร
ขึ้น กลับมายึดสนาม
ทะเลแถวเดิม

(๖)

กลับลงจอดเดิม,
ถอนปืนใหญ่และพล
มาเอาไป.

ถอนปืนใหญ่และ
พลมาเอาไป.

แผนลับมฤตีสื่อแสดงการตีโต้

๕. ฝ่ายเขียวเริ่มระดมปืนใหญ่ยิงสนามเพลละที่ฝ่ายแดงแย่ง
ไว้, และอาศัยเหตุที่รู้ระยะแน่นอนอยู่แล้ว จึงยิงเป็นผลได้ทันที.
นอกจากนี้ฝ่ายเขียวเข้านกลตั้งในสนามเพลละที่ตนยังคงยึดอยู่, และ
ซึ่งอยู่แนวเดียวกันกับสนามเพลละที่ฝ่ายแดงไปยึดใหม่, เพราะฉะนั้น
ยิงติดแถวได้ทันทีที่เขียว. ฝ่ายแดงต่อสู้อย่างแข็งแรง แต่เหลือ
ที่จะรุกต่อไปอีกได้.

๖. ฝ่ายเขียวยิงปืนใหญ่หนักขึ้น, เพื่อเตรียมการตีโต้,
ปืนใหญ่ฝ่ายแดงก็ยิงหนักขึ้นเหมือนกัน และพอประทุงไว้มิให้ฝ่าย
เขียวใช้ทหารราบตีโต้ได้, แต่ที่ระบือกันมิให้ปืนใหญ่ฝ่ายเขียวยิง
สนามเพลละอันเป็นแนวยื่นออกไปนั้น ไม่สะดวก, แลในเวลากลางคืน
ฝ่ายแดงต้องทิ้งแนวปืนนี้ กลับเข้ามายึดแนวเดิม.

เมื่อเห็นว่าแนวใหม่นั้นจะยึดไว้ไม่ได้ อีกแล้ว และจะขยาย
ช่องโหว่ระหว่างแนวฝ่ายเขียวไม่ได้อีกแล้ว, ฝ่ายแดงก็ต้องเตรียม
กำลังไว้รับการตีโต้ของฝ่ายเขียว, เพื่อให้ฝ่ายเขียวเพียงแต่ได้
สนามเพลละเดิมคืนไปเท่านั้นเป็นอย่างมาก, อย่าให้ถึงแก่มายึด
สนามเพลละของฝ่ายแดงได้.

บัดนี้เป็นอันต้องรยพุ่งกันอย่างสามารถ, และถ้าฝ่ายแดง
เคราะห์ดีหน่อย, ก็การก็กลับลงรอยเดิม คือต่างฝ่ายต่างยึด
อยู่ตามแนวเดิมที่ใดยึดอยู่เมื่อก่อนเริ่มการยุทธครั้งนี้.

อีกประการ ๑ ถ้าฝ่ายแดงสามารถรวมกำลังมาได้มาก จน
เพียงพอที่จะยึดแนวยืนน้อยได้, ฝ่ายเขียวก็จะจัดการเชื่อมสนาม
เพลาะแนวหลัง, ซึ่งได้เตรียมชดในเวลาที่ฝ่ายแดงโจมตีนั้น, ให้
ติดต่อกับแนวหน้าเดิมของตน, ดังนั้นในแนวสนามเพลาะของฝ่ายแดง
จะมีที่ยืนอยู่แห่ง ๑ ซึ่งฝ่ายเขียวล้อมอยู่เป็นวงพระจันทร์ครึ่งซีก,
และฝ่ายแดงจะยึดแนวที่ยืนเช่นนั้นน้อยได้ จนกว่าฝ่ายเขียวจะเตรียมการ
โจมตีพร้อมกันเท่านั้น. เมื่อใดฝ่ายเขียวพร้อมที่จะโจมตี, ถ้า
ฝ่ายแดงไม่สามารถจะโจมตีสนามเพลาะฝ่ายเขียวอีกตอน ๑ แล้ว, ก็
คงเป็นอันต้องทิ้งแนวยืน และถอยมายึดแนวเดิมของตนนั่นเอง.

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า การโจมตีแย่งเอาสนามเพลาะส่วนใดส่วน
หนึ่งที่เป็นส่วนน้อย ไม่บันทาลให้ยังเกิดผลแพ้ชนะอะไรกันไว้, และ
ทาลสำเร็จมีอยู่แต่จะใช้กำลังมาก ๆ โจมตีตลอดแนว หรือส่วนใหญ่
แห่งแนว จนฝ่ายรักษากำลังรวมไปต่อสู้ไม่ได้เท่านั้น.

กิจกรรมที่ทหารเบอ

ตกแต่งสนามเพลาะ และคูติดต่อ, ในเวลาหิมะตก, อากาศหนาว.

ปาฐะกถาที่ ๒

กิจการที่กระทำในเวลา “สงบ”

เมื่อท่านได้อ่านในหนังสือพิมพ์ของท่านว่า “วันนั้น ๆ เหตุการณ์ทางภาคนั้น ๆ สงบอยู่” เช่นนี้, ท่านได้เคยนึกบ้างหรือไม่ว่า แปลว่าอะไร? ถ้าท่านนึกว่า คำว่า “สงบ” แปลว่าอยู่เฉย ๆ เช่นนั้นละก็ เป็นผลิตภัณฑ์ที่เหลว, เพราะในสมรรถมีอันเป็นที่ตั้งแนวยันกัน อยู่เช่นที่กระทำแก่กันอยู่ในงานสงครามคราวนี้, ต้องนับว่าเป็นอันไม่มีเวลาเฉยเลย; เพราะถ้าไม่ยืนใหญ่ก็คงเป็นยืนเล็ก, ยืนกล, ยืนสนามเพลละยิงโต้ตอบกันอยู่เสมอ, และมีหน้าข้ามีระเบิดเป็นครั้งคราวอีกด้วย. เหตุฉนี้คำว่า “สงบ” แปลได้แต่เพียงว่า ไม่ทำการรบรุกโจมตีหรือโต้กันเท่านั้น; แต่ส่วนกิจการอื่น ๆ มีอยู่อีกเป็นอันมาก ซึ่งทหารผู้ไปประจำสนามเพลละ ต้องกระทำในระหว่างเวลาที่เรียกว่าสงบนั้น. ข้อนี้ไม่เป็นข้อที่น่าปลาท, เพราะแนวสนามเพลละอยู่ประชิดกันนัก, จึงเฉลไม่ได้เลย; จำเป็นต้องคอยระวังมิให้ฝ่ายตนเองเสียเปรียบข้าศึก, และถ้ายังมีโอกาสเขาเปรียบข้าศึกได้ก็ยิ่งยั้ง.

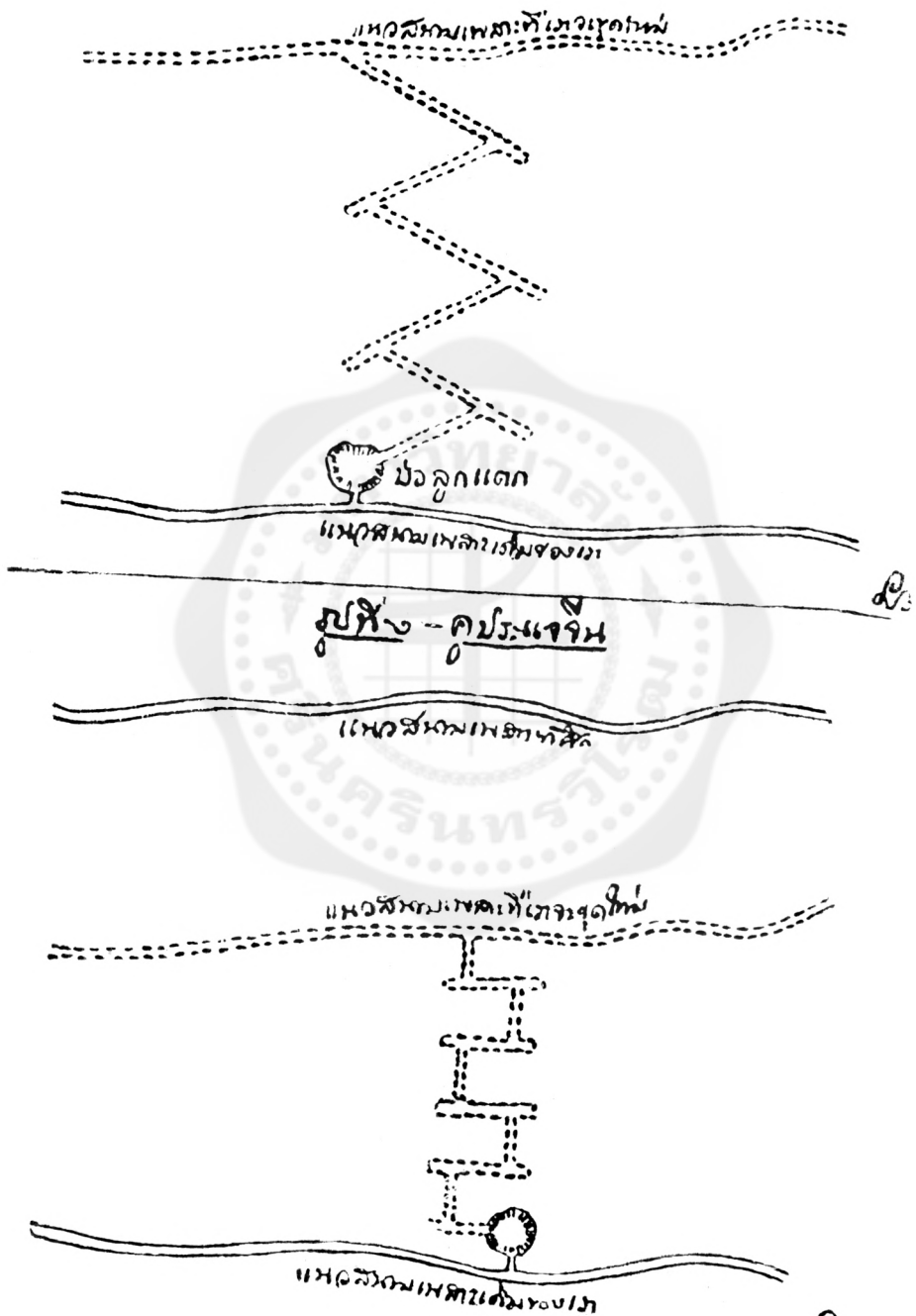
กิจการต่าง ๆ ที่นับได้ว่าเป็นกิจการประจำวันสำหรับผู้รักษาสสนามเพลละนั้น, นอกจากการคอยระวังมิให้ข้าศึกเข้ามาแย่งเขาสสนามเพลละแนวของตนได้, ยังมีกิจธุระเบ็ดเตล็ดอีกเป็นอันมาก, แต่ที่ทหารเบ็ดเตล็ดคือการตกแต่งสนามเพลละให้มั่นคงขึ้น. การ

ตกแต่งหรือซ่อมแซมย่อมจะต้องมีอยู่เสมอ, เพราะเทินถูกกระสุน
ปืนใหญ่ของข้าศึกกร่อยหรือไปตรงไหนก็ต้องซ่อมแซมเสริมขึ้นใหม่โดย
ทันที, บางทีเทินบางแห่งจะถูกทำลายมาก จนนายทหารช่างผู้ไป
ตรวจการเห็นว่าเหลือที่จะบูรณะปฏิสังขรณ์อีกได้แล้ว, ก็เป็นอันต้อง
ชุกสนามเพลาะใหม่อีกตอน ๓ ที่ข้างหลังสนามเพลาะเดิม หรือที่
ข้างหน้า, สุกแต่แต่ละจะเหมาะแก่เหตุการณ์และภูมิประเทศ. ถ้าสนาม
เพลาะใหม่นี้จะชุกข้างหลังแนวเดิมละก็ไม่ใช่ยาก, เพราะว่าจะเลือก
ทำงานในเวลาใด ๆ ก็ได้ แล้วแต่ความสะดวกของตนเอง; แต่ถ้า
สนามเพลาะใหม่จะไปชุกข้างหน้าแนวละก็ต้องลำบากมากหน่อย, เพราะ
ถ้าข้าศึกเห็นเราออกไปชุกข้างหน้าสนามเพลาะเก่าเช่นนั้นแล้ว ก็คง
จะระแวงไปว่า เรารุกแนวเขา, และคงจะพยายามโดยสุกกำลังของ
เขาที่จะรบบกไม่ให้เราทำการสำเร็จได้.

เหตุผลนี้ เมื่อจะเขยิบแนวสนามเพลาะออกไปข้างหน้าแนวเดิม,
จะส่งคนเดินออกไปจากสนามเพลาะ และไปลงมือชุกในที่แจ้ง ๆ
ละก็เท่ากับส่งให้ออกไปตายที่เดียว; เพราะถึงจะเป็นเวลากลางคืน
มืดไม่มีแสงเดือนเลยก็ดี, ถ้าข้าศึกสงสัยว่ามีอะไรไม่ชอบมาพากล
อยู่แล้ว ก็อาจจะใช้ไฟฉายส่องตรวจดู หรือยิงกระสุนพลูให้สว่าง
เห็นตัวผู้ชุกได้, แล้วและเอากระสุนแซร์ปเนลยิงไปรย หรือเอา
ปืนกลยิงก็ได้ด้วย. ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้วิธีที่ระมัดระวัง
ก่อนไปนี้, และได้เขียนแผนไว้ให้ดูเพื่อช่วยความเข้าใจด้วย.

รูปแสดงวิธีขุดคูออกไปยังแนวใหม่

รูปที่ ๑ - คูฟ้าแลบหรือ "แอ่นก้น"

ก่อนที่จะเริ่มทำการขุดสนามเพลาะ, ต้องมองหาบ่อที่กระสุนปืนใหญ่ของข้าศึกได้ระเบิดไว้, คือเมื่อกระสุนมาตกและแตกระเบิดพื้นดินเป็นหลุมเช่นนั้น เรียกว่า “บ่อลูกแตก” (“Shell Crater”). บ่อลูกแตกที่เหมาะสมแก่ความประสงค์ต้องอยู่ใกล้ ๆ สนามเพลาะแนวเดิมของเรา, เพราะถ้าอยู่ไกลออกไปเท่าใด การที่จะออกไปยังบ่อนั้นก็ยังอันตรายมากขึ้น.

เมื่อพบบ่อที่เหมาะสมแล้ว จึงส่งทหารช่างสนามมีเครื่องมือพร้อมออกไปยังบ่อนั้น. ทหารช่างจะได้เริ่มขุดเป็นวงย่อม ๆ แต่ลึกท่วมหัวคนแทงออกไปจากบ่อ, และเมื่อขุดรางเดินออกไปข้างหน้าได้พอสมควรแล้ว ก็ขุดเลี้ยวแทงไปอีกทาง ๑, และขุดเกินคล้าย ๆ เรือใบแล่นก้ำวเช่นนั้นไป จนกว่าจะถึงแนวที่ต้องการจะขุดสนามเพลาะใหม่, แล้วจึงเริ่มขุดออกไปทางซ้ายหรือขวาตามที่ต้องการ. (ดูรูปที่ ๑). ที่ต้องเดินรางเป็นเหมือนแล่นก้ำวเช่นนั้นสำหรับไม่ให้ข้าศึกยิงกรอกตรงลงมาได้. ถ้าไม่ทำเป็นแล่นก้ำวเช่นนั้น, จะทำเป็นอย่างลายประแจเงินชั้นเดียวก็ได้เหมือนกัน (ดูรูปที่ ๒) และในที่ใกล้ข้าศึกใช้วิธีนี้สะดวกที่สุด.

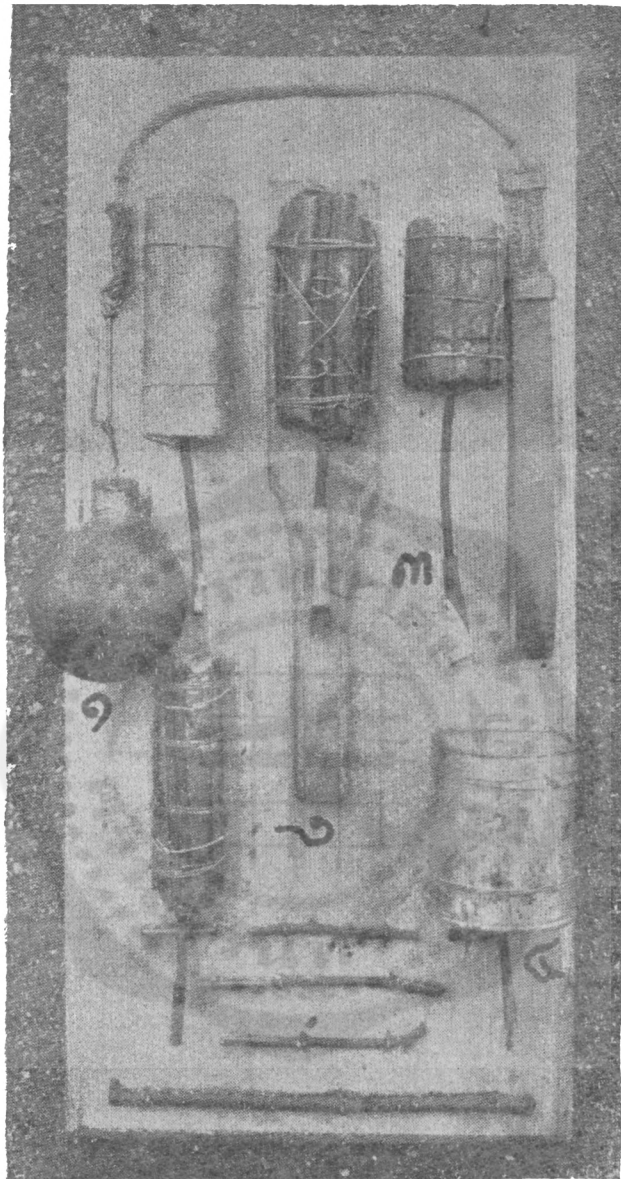
เมื่อทหารช่างได้เริ่มทำการแล้ว, จึงส่งทหารรวบรวมไป, ขุดที่ทหารช่างได้เริ่มไว้ก่อนแล้วนั้น ให้กว้างพอที่คนจะเดินไปมาหลีกกันได้, และไปช่วยตักแต่งสนามเพลาะแนวใหม่ให้เหมาะสมแก่ความต้องการ.

คำว่า “ตกแต่งสนามเพลานี้” มักพบย่อย ๆ ในรายงาน และข่าวสงคราม; และถ้าอ่านดูเพียงเผินก็มักจะเห็นเป็นกิจที่ไม่สลักสำคัญหรือล้าชากยากเย็นอะไร. ผู้อ่านบางคนบางทีจะเข้าใจว่า เป็นแต่ไปตบ ๆ และเกลี่ยดินให้เรียบร้อยเป็นคันเท่านั้น. แต่แท้จริงการที่เรียกว่า “ตกแต่ง” นั้น เป็นการหนักแลมีหลายอย่างด้วย. นอกจากการขุดดินในคันขึ้นไปถมบนเนิน และจัดทำที่ขึ้นยิง, ยังต้องทำที่พัก, ที่พยาบาล และส้วม, ซึ่งต้องขุดทลวงเป็นคูหาเข้าไปใต้ดินทั้งนั้น. คูหาเหล่านี้จำเป็นต้องรีบทำ, เพราะมีคนนั้นผู้รักษาสสนามเพลานี้ไม่มีที่พักได้เลย.

ทหารผู้ที่ลงไปประจำรักษาสสนามเพลานั้น, มิใช่ว่าจะได้ผลดีอย่างทหารยามก็หาไม่ได้. แห่งใดที่ได้ผลดีทุก ๆ สามวันนับว่าเป็นอย่างดี, เพราะฉะนั้นจะได้ขึ้นแถวอย่างอื่นกว่าจะมีผู้ไปผลัดกันไม่ได้โดยอยู่เอง, และถ้าจะสร้างที่พักหรือยกกระโจมให้พักบนพื้นดินก็มีอันตรายมากนัก, เพราะอาจจะถูกกระสุนปืนใหญ่ยิงระเบิดหรือโรยลูกปรายถูกเจ็บตายได้ทั้งหมด, จึงต้องขุดคูหาให้อยู่ใต้ดิน.

นอกจากการแต่งและซ่อมแซมสนามเพลานี้ ยังมีกิจปรกติสำหรับผู้ประจำสนามเพลานี้ อีกอย่าง ๑, ซึ่งเป็นของที่ทหารชอบมากกว่า เพราะออกกรสคล้าย ๆ ล้อกัน, นี่คือการขว้างลูกแตกเข้าไปที่สนามเพลานี้ของข้าศึก, นี่ก็เป็นการ “ถอยหลังเข้าคลอง” อีกอย่าง ๑ เหมือนกัน, และตั้งแต่เมื่อได้มีปืนยิงกระสุนแตกได้เช่น

รูปที่ ๓

ดูกระเป๋ตวางต่าง ๆ

๑. แบบฝรั่งเศส-มีห่อวงคล้องข้อมือ, สำหรับเหวี่ยง
๒. แบบฝรั่งเศส-ห่อดินผูกกับแผ่นไม้
๓. แบบอังกฤษ-ห่อดิน; เวลาจะขว้างหมุนเก็บที่ปลายชนวน
๔. กระป๋อง, แปลงเป็นดูกระเป๋ต

แล้ว ผู้ชำนาญในทางการทหารได้ทำนายกันไว้ว่า จะไม่ได้เห็น
ลูกแตกขว้างด้วยมือใช้เป็นเครื่องมือในการยุทธสมัยใหม่อีกต่อไป. แต่
ในชั้นนี้และชั้นอื่น ๆ อีกหลายชั้น, ท่านพวกผู้ชำนาญเหล่านี้ได้
ทำนายผิดอย่างน่าขบขัน.

ไม่ต้องว่ากันถึงอะไรอื่นไกล. การที่ต้งข้อมค้ำและสนาม
เพลาะประชิดกันภายในระยะ ๒๐๐ หรือ ๓๐๐ เมตร ก็สำคัญกันว่า
จะได้ไม่ได้เห็นอีกแล้ว, ทหารขึ้นเล็งยิงได้ในระยะไกลกว่าก่อน ๆ นี้
เกือบ ๓๐ เท่า แนวรบควรจะไม่ต้งชิดกันเช่นแต่ก่อน, แต่ขึ้นใหญ่ก็
ยิงได้ไกลและดินระเบิดในกระสุนก็รุนแรงขึ้นกว่าแต่ก่อนเหมือนกัน,
และการที่ต้งอยู่ไกล ๆ จึงกลายเป็นการเสียเปรียบ. ความปรารถนาให้
พันอันตรายอันจะมีมาจากบนใหญ่นั้นเองทำให้ต่างฝ่ายต่างรุกเข้าหากัน
จนไปถึงจอหน้ากันอยู่. ที่เข้าไปต้งจอหน้าข้าศึกนั้น เป็นเหมือน
ช่องกันตนเองส่วน ๑, เพราะข้าศึกใช้ปืนใหญ่ยิงไม่ได้ถนัด โดยเกรง
ว่ากระสุนแตกซึ่งหวังจะให้ทำอันตรายแก่ฝ่ายเรานั้น อาจจะทำ
อันตรายแก่พวกตนเองด้วย.

การเข้าไปต้งสนามเพลาะและข้อมค้ำประชิดกันอยู่เช่นนั้น,
จึงเป็นโอกาสให้ริอ่านกลับใช้ลูกกระเบิดขว้างด้วยมือตามแบบเก่าอีก. ใน
ชั้นต้น, เมื่อยังไม่ได้จัดการสร้างลูกกระเบิดขึ้นเป็นระเบียบนั้น, ได้ใช้
เอาดินระเบิดบรรจุในกระป๋องผลไม้กวน, บิดฝาดักให้แน่น, เจาะรู
เอาเชนวนนกก, และเมื่อจะใช้ก็จกดเชนวนอย่างจกดประทัด แล้วขว้าง
ไปก็โอ ๆ อยู่นั่นเอง. แต่การใช้ลูกกระเบิดเช่นนี้ มีอันตรายแก่ผู้

ไว้ช้อย, จึงได้คิดสร้างลูกระเบิดขึ้นใหม่, ซึ่งมีเครื่องช้องกันมิให้ระเบิดก่อนเวลาที่ต้องการ, คือมีหมก ซึ่งต้องถอนออกก่อนที่จะขว้างไป, ทั้งมีค้ำติดใต้ต้นคัตชน. ลูกระเบิดที่เหมาะสม ๆ มีธ, และผู้ขว้างที่ได้ฝึกหัดแล้ว, อาจขว้างไปได้ไกล ๆ มากอยู่.

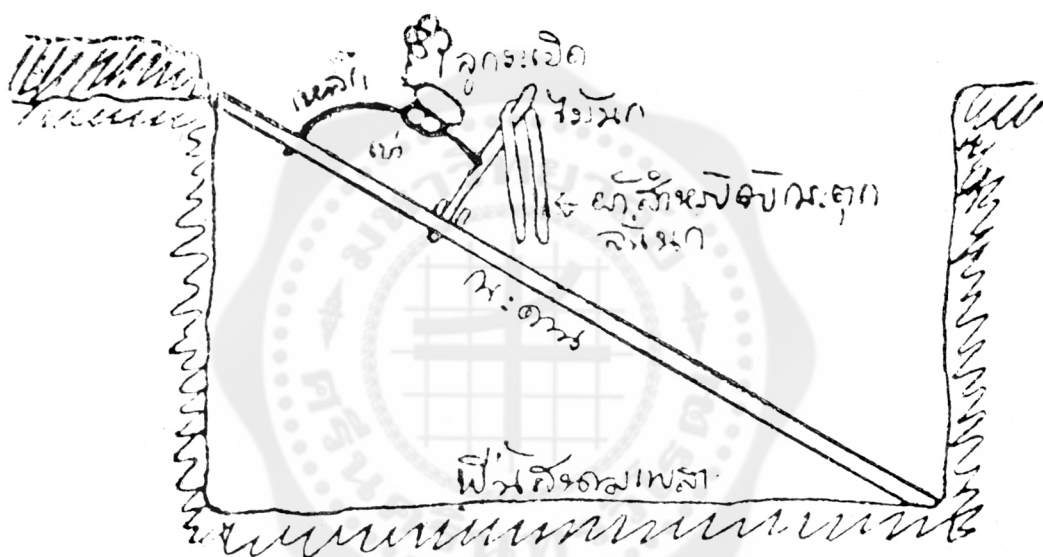
แต่บางแห่งสนามเพละอยู่ห่างกันเกินที่จะขว้างลูกระเบิดไปได้ด้วยมือคน, ก็ต้องคิดหาเครื่องมือสำหรับส่งลูกระเบิดไป. เครื่องมือเหล่านี้มีต่าง ๆ กัน, และบางอย่างก็เป็นแบบเก่าทีเดียว.

เครื่องมืออย่างเก่าอัน ๑ คือเครื่องมือที่ชาวโรมันโบราณได้เคยใช้สำหรับส่งก้อนศิลาไป, และซึ่งเขาให้ชื่อว่า “ลาบ่า” (Onager), เพราะเทะรวกบัสลา. เครื่องนี้ไม่มีกลไกขลุกลั่นอะไรเลย, เขาแผ่นเหล็กแคบ ๆ ยาว ๆ สักแผ่น ๑ บังลงกับกระดาน, มิใช่อีกอัน ๑ ซึ่งยากไว้ให้พอปลายเหล็กจะเกี่ยวติดอยู่ได้, และเมื่อจะใช้ส่งลูกระเบิด ก็เอาลูกระเบิดวางบนเบาะที่ผูกติดอยู่กับเหล็ก, โน้มเหล็กลงมาเกี่ยวไว้ที่รอยบากที่ไม้, จุดชนวน แล้วจึงไม่ให้กระเด็นปล่อยเหล็กกลับส่งลูกระเบิดข้ามเทิน และลอยโค้งไปตกทางสนามเพละของข้าศึก. เพื่อช่วยให้เข้าใจคำอธิบาย, ข้าพเจ้าได้เขียนรูปเครื่อง “ลาบ่า” นี้ไว้พอเป็นสังเขป, เท่าที่ข้าพเจ้าเห็นออกและจำได้โดยได้เห็นรูป, เพราะฉันจะผินข้างเล็กน้อยก็ขออภัยเสียเถิด.

ที่ใดสนามเพละอยู่ห่างเกินกำลังเครื่อง “ลาบ่า” จะส่งลูกระเบิดไปถึงได้, ก็มีวิธีส่งลูกระเบิดไปให้ไกลขึ้นอีก. อย่าง ๑ คือลูกระเบิดมีก้าน ซึ่งบรรจุลงไปในลำกลองขึ้นเล็กได้. ขึ้นเล็กที่ใช้

12/1

รูปที่ ๔

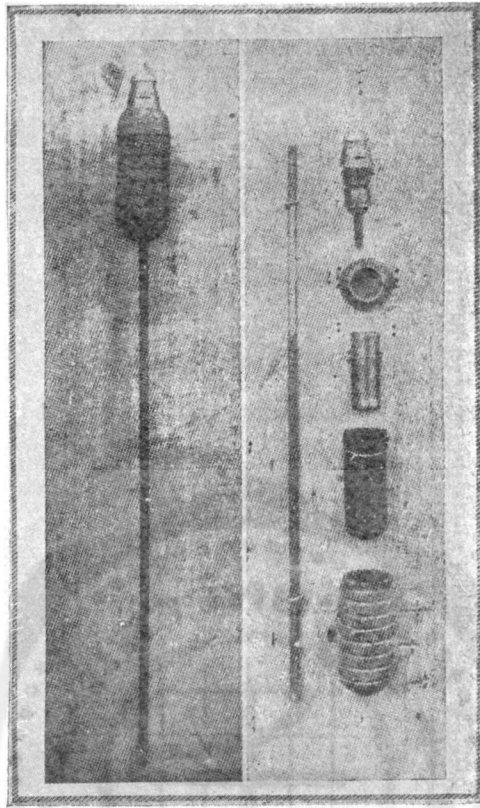

รูปสิ่งของ

อธิบายลักษณะแห่งเครื่อง"ลาปา"

๖

รูปที่ ๕

ลูกกระเบิดบรรจุปืนเล็ก

(แบบเยอรมัน)

รูปที่ ๖

ปืนครกครึ่งซาร์ลส์ที่ ๑๐ (ฝรั่งเศส)

ส่งลูกระเบิดเช่นนั้น มักเลือกคนที่เกลียดชังแล้ว, และเมื่อจะใช้
ส่งลูกระเบิดไป ก็เอากันลูกระเบิดเลียบลงไปทางปากกระบอก,
เอาปลอกอินมีตินพอกที่ส่งลูกระเบิดไปได้บรรจทางท้ายอย่างธรรมดา,
แล้วตั้งปากกระบอกขึ้นพอกควรแก่ความปรารถนา, แล้วลั่นนกกเหมือน
อย่างยิงโดยปรกติ. ลูกระเบิดออกจากขึ้นแล้ว จะลั่นโต้งขึ้นไป
จนหมดกำลังส่ง, แล้วไปตกลงกระแทก. (รูปที่ ๕)

นอกจากนั้นชนิดที่เรียกนามรวม ๆ อยู่ว่า “บันครก
สนามเพละ”, แต่ซึ่งแท้จริงมีอยู่เป็นหลายจำพวก, ทั้งของฝ่าย
สัมพันธมิตรและฝ่ายเยอรมัน. ถ้าจะอธิบายถึงบันเหล่านี้ให้ละเอียด
ก็จะกินเวลามากนัก, ทั้งจะทำให้เบื่อหน่ายด้วย, จึงจะอธิบายแต่
โดยย่อ ๆ พอเป็นสังเขป.

ในการคิดและจัดสร้างบันสำหรับส่งลูกระเบิดไปจากสนามเพละ
ฝรั่งเศสนับว่าอยู่ข้างจะช่างคิดมาก, และได้มีเป็นแบบต่าง ๆ หลาย
อย่างหลายประการ. ความต้องการสำหรับบันสนามเพละย่อมมีอยู่
แปลกกับบันใหญ่สนาม; ข้อสำคัญคือ ต้องการให้ยกย้ายที่ไปมา
ได้ง่าย ๆ, ต้องให้เป็นขนาดย่อมพอที่จะตั้งในสนามเพละได้, และ
ต้องให้มีกำลังเพียงพอที่จะส่งลูกระเบิดไปได้ไกลพอกับความปรารถนา.

ในขั้นต้น กระทรวงกระลาโหมฝรั่งเศสได้ค้นหาบันครกอย่าง
เก่า, ซึ่งได้สร้างขึ้นแต่ครั้งพระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๓๐ แห่งราชานิปปย
ฝรั่งเศส (รัชสมัย พ.ศ. ๒๓๖๗ ถึง ๒๓๗๓), ออกมาจากขอม
และโรงแสงเก่า เพื่อใช้ส่งลูกระเบิด. (รูปที่ ๖)

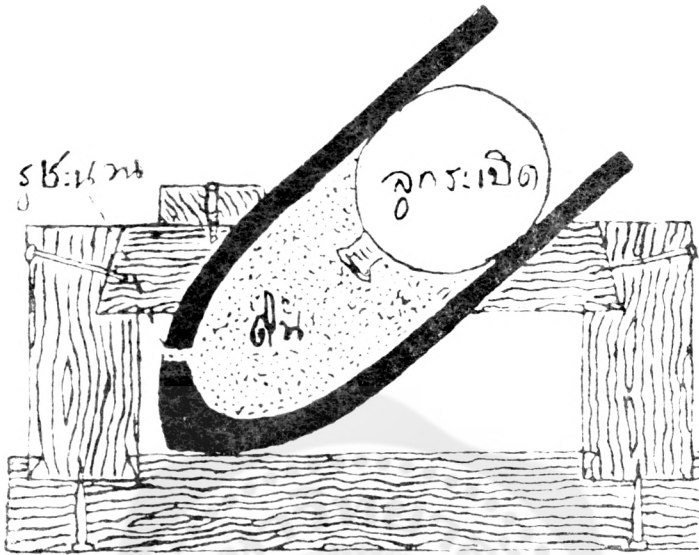
นอกจากนี้ฝรั่งเศสได้จัดสร้างขีปนาวุธขีปนาวุธสำหรับใช้
ชั่วคราว, โดยเขาเปลี่ยนกระสุนขนาดใหญ่ของเยอรมันที่ยิงมาก
ไม่แตกนั้น เลื่อยทางกันออกเสีย, แล้วและทำกรอบโครงไม้
ทิ้งให้เหมาะ, เขาบินขีปนาวุธที่ทางข้างปลาย (ซึ่งปักกลดลง),
เขาถูกระเบิดชนิกกลมบรรจุ, และเขาไฟฟุทชะนวนยิงไปคล้าย ๆ พลุ.
(รูปที่ ๗)

ต่อ ๆ ลงมาได้สร้างหรือแก้ไขขีปนาวุธยิงในสนามเพลาะได้
ดีขึ้นเป็นลำดับ, และอย่างไรก็ดีที่ทดลองปรากฏว่าใช้ได้ดีที่สุด
ก็ใช้วิธีการสร้างขึ้นมาก ๆ ที่เดียว.

ขึ้นอย่างดีที่สุดของฝรั่งเศส (เท่าที่ข้าพเจ้าได้ทราบใน
เวลานี้) คือขีปนาวุธที่มีปรากฏในรูปที่ ๘. กระบอกขีปนาวุธเชิดและกด
ปากกระบอกได้โดยเร็วพลัน และอาจจะให้อยู่ที่ใดโดยหันควง. ลูก
ระเบิดที่ส่งไปด้วยขีปนาวุธ, ฝรั่งเศสเขาเรียกว่า “ตอร์ปิโดมีปีก”,
(“Torpille à ailettes”), คือมีปีกเป็นเครื่องทำให้แล่นไปตรง
อย่างแยกตัวของมันเอง. กระสุนนี้มีน้ำหนักต่าง ๆ กัน, ตั้งแต่
๖๐ กิโล ถึง ๓๒๐ กิโล.

ขึ้นที่น่ารูปร่างมาแสดงไว้ในที่นี้เป็นแต่พอให้เห็นตัวอย่างเท่านั้น.
แท้จริงขีปนาวุธ ๑ ๆ ก็มีหลายขนาด และน้ำหนักลูกระเบิดก็ต่าง ๆ
กันมาก. ส่วนรูปร่างนี้ บ้างก็อ้วนค้อ, บ้างก็กว้าง, และหนัก, บ้างก็
ผอม, เป็นหลอกล่อแคบ ๆ, ส่งลูกระเบิดไปได้ตรงและไกลกว่าอย่าง

รูปที่ ๖

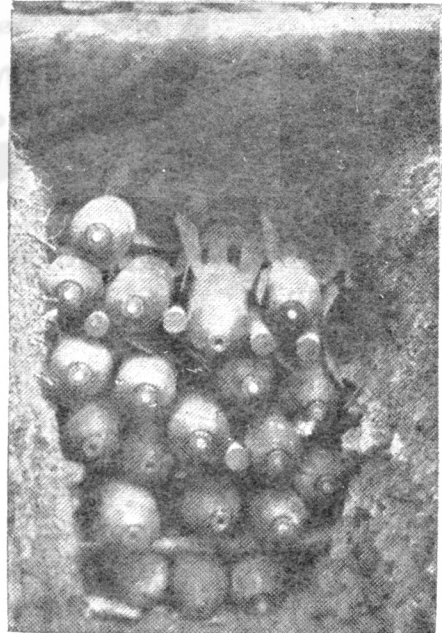
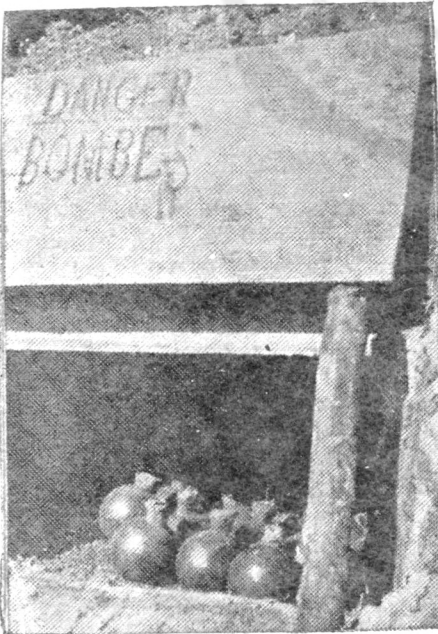

ปืนครกสนามทำด้วยเปลือกกระสุน

(ได้มาจากหนังสือพิมพ์ฝรั่ง)

รูปที่ ๗ (ก)

รูปที่ ๘ (ก)

ลูกกระเบิดกลม

ลูกกระเบิดมีปีก

รูปที่ ๘

ขั้นแรกเพลาะ
ของตุ้มระเบิด
"ระเบิดมือเล็ก"

หัวทุ้มระเบิด

ตุ้มระเบิด
เมื่อใช้แล้ว
ให้ทิ้งอย่าง

ปัก
ตำแหน่งให้ถูก
แล้วค่อยใช้

ทุ้มระเบิด
มือ

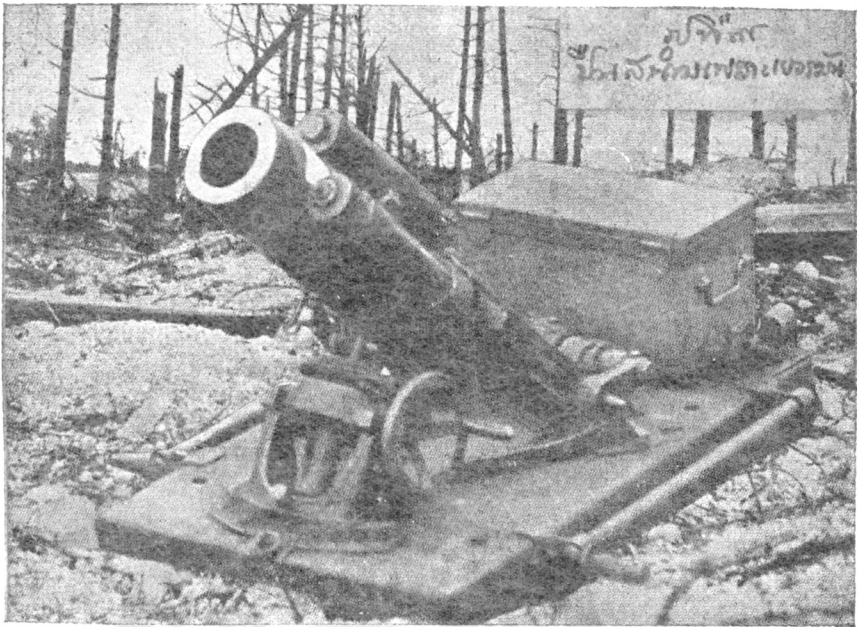
ทุ้มระเบิด
ตำแหน่ง
ให้ปักให้

อ้วน. ขันทูใช้สำหรับยิงไกล ๆ ไม่ต้องการแรงให้เทียงปานไคน์ก, จึงมักใช้ชนิดกรกอ้วนค้อ, ซึ่งฝรั่งเศษเรียกว่า “กบ” หรือ “คางคก”; ถ้าจะยิงไกล ๆ ก็ใช้ชนิดหลอด ซึ่งส่งลูกมีขั้วไป.

ฝ่ายเยอรมันก็มีขันทูนามเพลาหลายชนิดเหมือนกัน. ชนิด ๑ เป็นขันทูสำหรับยิงกระสุนกลม. กระบอกขันทูทำด้วยเหล็กกล้า, ยาวประมาณ ๓ เมตร, บรรจทางปาก, ไม่มีเกลียวในลำกล้อง, และยิงโดยชุดชนะน. ขันทูวางบนแท่นไม้กระดาน และมีหลักสำหรับหมอนขันทูไว้. ขันทูห้ามไปมาได้สะดวก. ลูกเป็นลูกกลม มีก้านสำหรับเสียบลงไปในกระบอกขันทู, เมื่อยิงพ่นปากกระบอกไปแล้ว, ก้านหลุดจากลูกกระสุน ซึ่งแล่นต่อไป.

เยอรมันมีขันทูอีกชนิด ๑ เรียกว่า “เครื่องโยนลูกแตก” (Minenwerfer), มีขนาดต่าง ๆ กัน. อย่าง ๑ เป็นขันทูหนัก, ยาวประมาณ ๙๐ ถึง ๙๕ เซนติเมตร, ลำกล้อง ๕๔๕ มิลลิเมตร, มีเหล็กเป็นรูปเสียมฝรั่ง สำหรับเสียบลงไปในพื้นดินขันทูให้ขันทูแน่น, และมีขันทูยิงได้ด้วย. ขันทูบรรจทางปาก, และยิงด้วยชุดชนะนตามธรรมดา.

บรรดาขันทูและเครื่องมือต่าง ๆ สำหรับส่งลูกแตกไปยังสนามเพลาะแห่งกันและกัน, ตามที่กล่าวมาแล้วนี้, ต่างฝ่ายต่างใช้อยู่เรื่อย ๆ เกือบเป็นการประจำวัน, เพราะฉะนั้น, นอกจากเสียงขันทูใหญ่ และเสียงกระสุนขันทูใหญ่ที่ตกแตกหรือแตกในอากาศ, ยังเพิ่มเสียงขันทูสนามเพลาะ และเสียงลูกแตกที่ส่งจากขันทูเหล่านี้อีกด้วย, ซึ่งมีใช้เป็นเสียงเขาเลย, เพราะลูกแตกอาจจะเป็ลูกใหญ่ บรรจุกิน

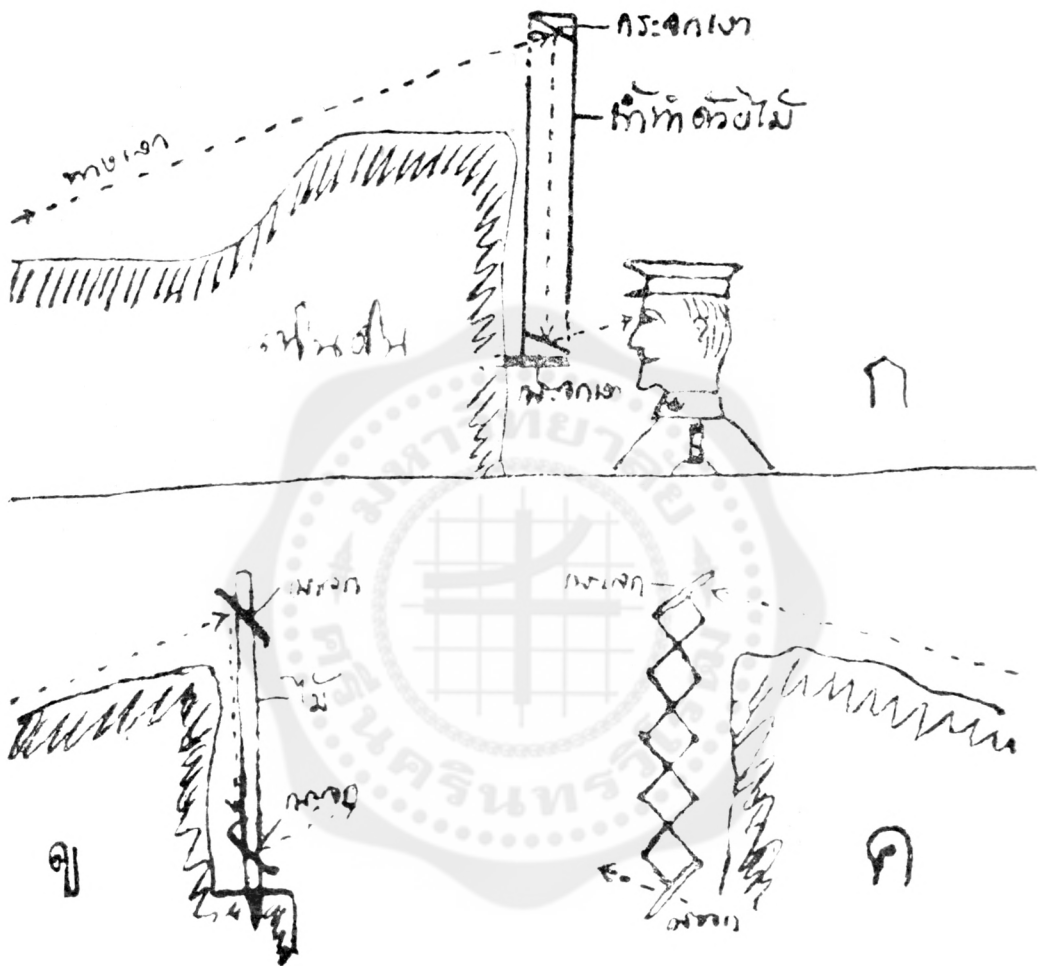
ระเบิดอย่างแรง, เลี้ยงระเบิดก็อาจจะดังได้มากพอหนวกหูอยู่. ส่วนปืนเล็กนั้นยัง
กันประปรายอยู่เสมอ, แล้วยิงนกก็ส่งเสียงอยู่ยังเป็นครั้งคราว.

นอกจากนี้ยังอาจจะมีเสียงลูกแตกที่นักบินนำไปทิ้ง, และเสียงระเบิดจาก
พื้นดินจากลูกระเบิดฝังอีก, แต่ของเหล่านี้เป็นครั้งคราว และมักจะเป็นเวลา
ก่อนจะเข้าโจมตี, ไม่ใช่เป็นของปรกติ.

ข้อความที่แสดงมาถึงกิจการที่

กระทำในเวลาปรกติในสนามพลาว์นี้,
เป็นแต่โดยย่อเท่านั้น, แต่ก็พอจะทำให้เข้าใจได้แล้วว่า, คำว่า “สงบ”
ในสมรภูมิไม่แปลว่าเงียบเลย.

รูปสิ่งของ
อธิบายลักษณะเครื่องมือ
(Periscope)

ปาฐะกถาที่ ๓

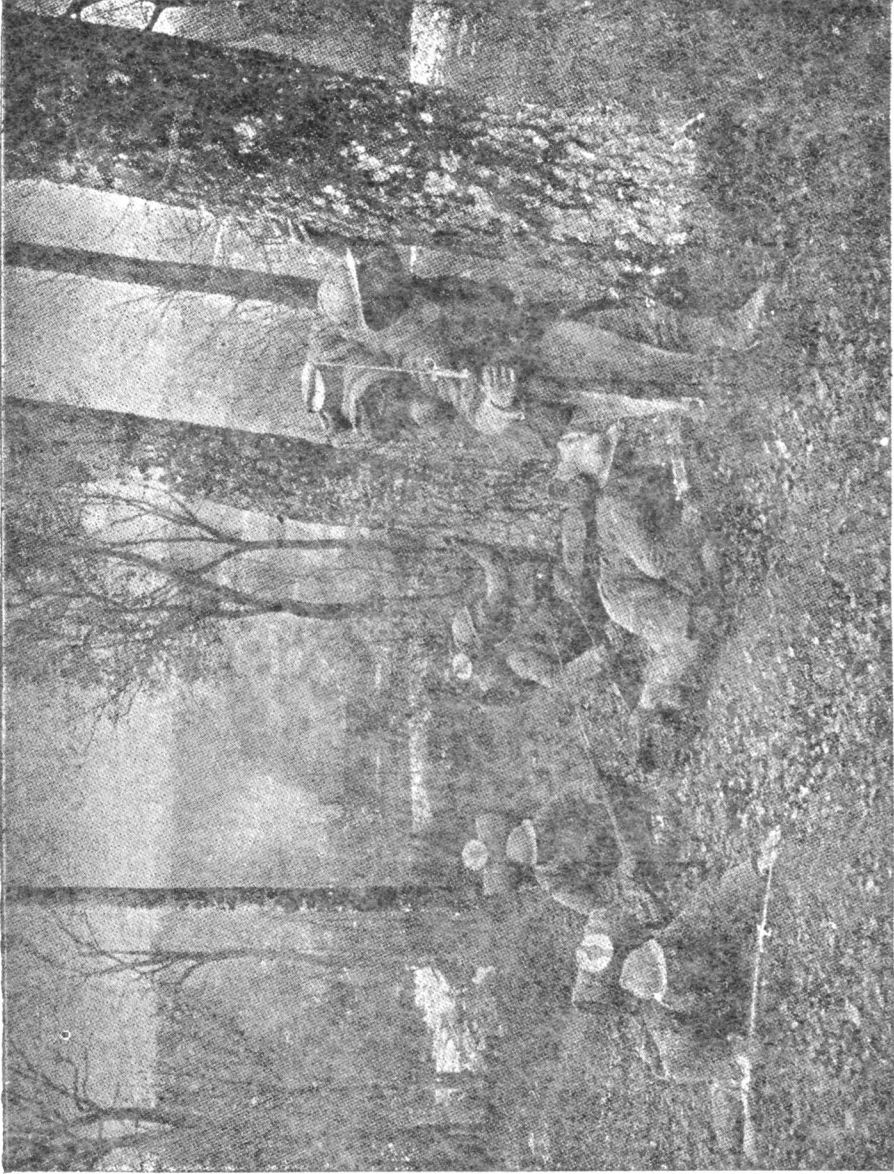
กิจการปรกติ

ในบทก่อนข้าพเจ้าได้แสดงกิจการที่ทหารประจำสนามพลาวะกระทำ ในเวลาซึ่งเรียกว่า “สงข” ; แต่เมื่อกล่าวถึงกิจการเพียง ๒ อย่างเท่านั้นก็เป็นข้อความยืดยาวอยู่แล้ว ถึงได้ระงับไว้ที่ ๓, และยกมากล่าวในบทนี้ต่อไป.

นอกจากการตกแต่งสนามพลาวะและการขวางและยิงลูกระเบิดโต้ตอบกัน อย่างที่กล่าวมาแล้ว, ก็ยังมีการรักษาโดยปรกติอีก, คือรักษามคอบอยู่เหตุการณั อย่างเดียวกับยามรักษากำนันเอง, แต่ไม่ได้ไปยืนในที่แจ้ง, คงยืนอยู่ภายในสนามพลาวะ. ในที่สนามพลาวะอยู่ใกล้กัน แม้แต่โผล่หัวขึ้นไปเห็นเนินดินนั้นก็เรียกว่าจะถูกขึ้นได้, จึงต้องคิดหาทางที่จะมองดูออกไปข้างนอกโดยไม่ต้องโผล่หัวขึ้นไปเห็นเนิน. ทาง ๑ ก็คือมองดูออกไปทางช่องไฟ ที่สำหรับยืนยืนออกไปยิง; แต่ช่องเล็ก ๆ แคบ ๆ, ซึ่งขัดกับความสทวกแห่งการดูได้ โดยกว้างขวาง. ดังนั้นจึงได้เกิดมีวิญญูด้วยกระรอกเงาติดกับปลายกายปลายยืน ให้ได้องษาเหมาะ, แล้วมองดูในกระรอกเงา. แต่การใช้กระรอกเงาเช่นนี้ก็ยังเป็นการลำบาก เพราะผู้ดูต้องแหงนเมือขยันคอบ, จึงได้เกิดคิดสร้างกลังงัดามอง (Periscope).

ถ้ามองอย่างง่ายคือทำเป็นรูปทึบขาวๆ, หรือจะเรียกว่าหลอดสีเหลืองม
ก็ได้อีก, ทั้ง ๒ ข้างมีกระจกเงาติดให้มองเห็นได้กัน, เมื่อเงาจับที่
กระจกแผ่นบนแล้ว ก็พอลงมาจับแผ่นล่างอย่างเดียวกัน, และผู้
ที่ดูอยู่ที่กระจกแผ่นล่างเห็นอะไร ๆ ได้สบาย ไม่ต้องแหงนเมื่อย
ต้นคอ. ต่อมาจึงได้มีผู้คิดและทำเครื่องมองชนิดใหม่, ซึ่งไม่เป็น
ถ้า, มีแต่กระจกเงา ๒ แผ่นติดให้ได้ออกมาเช่นเดียวกัน, ก็เป็น
อันใช้ได้เป็นประโยชน์เท่ากัน ข้าพเจ้าได้เขียนรูปเครื่องมองไว้โดย
สังเขป พอให้เข้าใจลักษณะ, แต่ข้าพเจ้ารู้สึกตัวอยู่ทีเดียวว่าผู้
เขียนรูปของข้าพเจ้าอยู่ข้างจะเลวอยู่, จึงขออธิบายอีกด้วยว่า, ที่
หมาย “ก” คือถ้ามองชนิดที่เป็นหลอดไม้สีเหลืองม, ที่หมาย “ข”
คือชนิดที่เป็นกระจกเงาติดกับทึบไม้, ไม่มีถ้า, และที่หมาย “ค”
เป็นกระจกเงาติดโครงเหล็กก้ามปู, ซึ่งเมื่อเลิกใช้แล้วพับย่นลงมา
ได้ จนกระจกกับกระจกเกือบชิดติดกัน, แล้วเก็บใส่กระเป๋าก็ได้. เครื่อง
มองเหล่านี้ เรียกว่าเป็นเครื่องขบถกันอันตรายแก่ชีวิตทหารผู้มีหน้าที่
เป็นยามรักษาการ หรือเป็นผู้ซุ่มซัดกันนั้น ได้เป็นอันมาก.

การจัดยามไว้คอยดูเช่นนั้น ก็เป็นประโยชน์จริงจึงได้แต่เวลา
กลางวันเท่านั้น. แต่ส่วนเวลากลางคืน ถ้าจะคอยดูอยู่แต่เพียงที่
ภายในสนามเพลาะเท่านั้นก็หาเพียงพอไม่, และถ้าจะไว้ใจให้แต่
ยามในสนามเพลาะเป็นผู้บอกให้รู้ตัวก่อนที่ข้าศึกจะมาเช่นนั้นไซ้, ก็
อาจที่จะเตรียมตัวไม่ทันได้. เหตุฉนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดการ
อย่างอื่น สำหรับให้รู้เหตุการณ์ในเวลากลางคืน.

หมู่แมวมองฝรั่งเศส

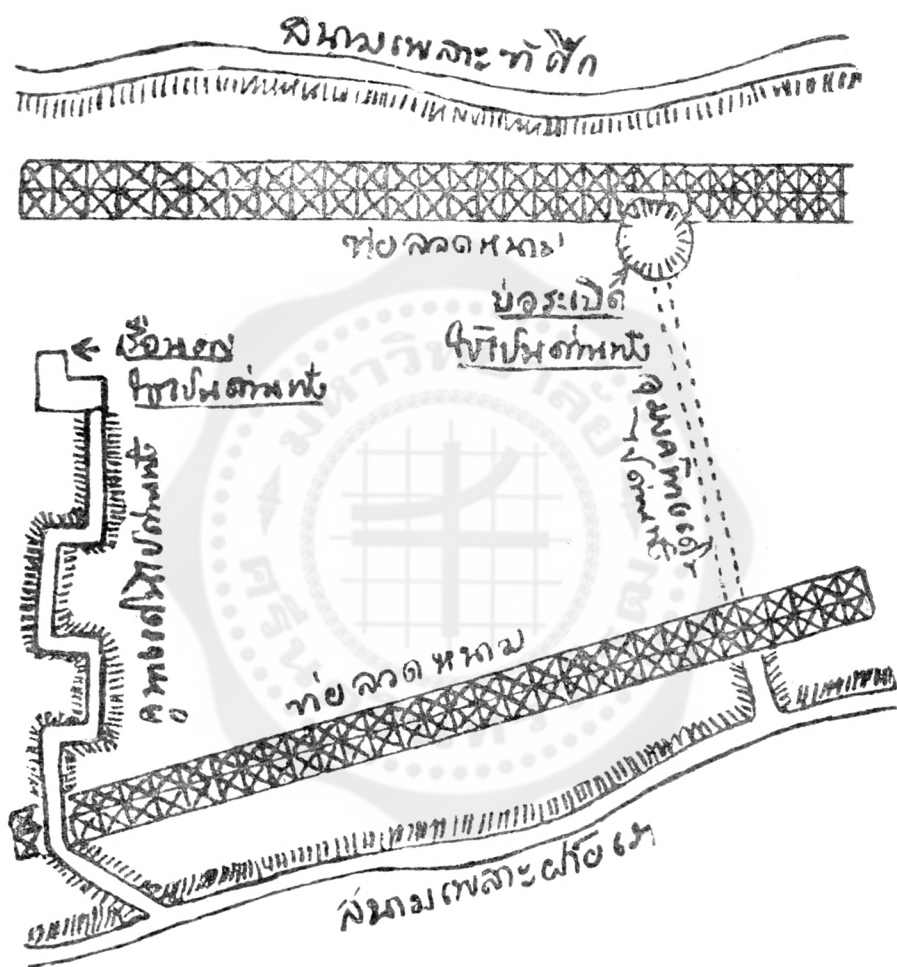
อย่าง ๑ คือส่งหมวกแวมของออกตรวจหน้าสนามเพลาะ, แต่การส่งหมวกออกไปเช่นนี้ บางทีก็ไม่ได้ผลสักนัก, เพราะคนไปด้วยกันมาก ๆ ย่อมจะแลเห็นหรือได้ยินผลเท่าได้ง่าย. แวมของจึงมักจับเป็นหมู่ย่อย ๆ, มีทหารเพียง ๔ หรือ ๕ คน, ในบังคับนายสิบหรือนายร้อย, และบางทีก็ส่งออกไปเพียงคู่เดียวเท่านั้นก็มี. พวกแวมของต้องอาศัยหุมากกว่าตา, เพราะในเวลากลางคืนมืด ๆ มักจะได้ยินเสียงคนเดินได้ก่อนแลเห็นตัว, ส่วนพวกแวมของเองนั้นโดยมากมักจะคลานหรือเดินก้ม ๆ, เพื่อไม่ให้ข้าศึกเห็นรูปเป็นเงาทำตกกับพื้นฟ้า, และต้องคอยเอาหุพังกบพื้นดินอยู่เบื้อง ๆ. ในเวลาที่กำลังคลานไปนั้น, ถ้าเมื่อใดมีพลหรือคอกมะตากจุกขึ้น, วิธีอันที่ตลกที่สุดที่แวมของจะใช้ คือ ต้องนั่งแข็งอยู่กับที่ ไม่กระดิกกระเียบเลยจนกว่าจะหมดแสงสว่าง. ท่านทั้งหลายคงจะได้เคยสังเกตเห็นเองแล้วว่าคนหรือสัตว์หรือของอะไร ๆ ถ้ากระดิกมักจะแลเห็นได้ง่ายกว่าอยู่นิ่ง ๆ. ข้อนี้สัตว์มันรู้ดีกว่าเรา, เพราะฉะนั้นเมื่อใดมันรู้สักว่ามีอันตรายผ่านไป มันจึงมักจะนั่งอยู่กับที่ ไม่กระดิก, ซึ่งตามภาษาไทยเราเรียกว่า “จิ้งจิ่ง” และภาษาพราวนอังกฤษเรียกว่า “ฟรีซ,” คือ แข็งเหมือนน้ำแข็ง. เพื่อต้องค่อย ๆ คลานหรือเดินก้มและย่อ่งไป และต้องจิ้งจิ่งเป็นครั้งคราวเช่นนี้, พวกแวมของจึงเดินทางช้ามาก; และยิ่งต้องอยู่ในที่แจ่มจางเท่าใด ก็ยิ่งมีช่องที่จะต้องเป็นอันตรายได้มากขึ้นตามส่วน, เพราะฉะนั้นผู้ที่เลือกใช้ไปทำหน้าที่แวมของ ต้องเป็นผู้ที่ไว้วางใจได้ว่าเป็นคนขยันที่ไม่ซัดกใจ, และต้องเป็นคนหุไวตาไว, ช่างสังเกตเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วย.

แต่แมวมองจะออกไปอยู่ที่หน้าสนามเพลละเสมอก็ไม่ได้ ต้องมีเวลาหลบเลียงเข้ามาอยู่ในที่กำบังเสียบ้าง, และในระหว่างเวลาที่แมวมองไม่ได้ออกไปตรวจนั้นแหละ อาจจะเป็นเวลาที่ข้าศึกคอยมาได้ทั้งนี้จึงได้เกิดต้องมี “ยามฟัง” ขึ้นอีกอย่าง ๓, คือส่งคนออกไปนั่งแอบฟังอยู่ในที่ว่างระหว่างสนามเพลละของตนเองกับของข้าศึก.

ยามฟังนั้น จะให้ไปนั่งหรือนอนอยู่แจ้ง ๆ เฉย ๆ เป็นอันไม่ได้ อยู่เอง, ต้องจกให้ไปอยู่ในที่กำบัง. ผู้ที่หน้าที่เป็นยามฟังมักเลือกหาเรือนโรงที่ถูกขุ่นใหญ่ยิ่งจนร้างแล้ว, หรือบ่อลูกแตก (Shell Crater) และบ่อลูกระเบิด (Mine Crater), สำหรับเป็นที่แอบฟัง. เมื่อเลือกได้ที่เหมาะสมแล้ว, เป็นหน้าที่ทหารช่างขุดคเป็นทางเดินจากภายในสนามเพลละของตนเองออกไปยังที่ซึ่งเลือกไว้เป็นที่ซ่อน, ซึ่งเรียกตามภาษาทหารอังกฤษว่า “ท่านฟัง” (Listening Post). ทั้งหลุมท่านฟังและทางเดินไปยังที่นั้น บางทีก็ไม่ต้องทำใหม่, ใช้คหรือขมวดที่ทหารช่างขุดออกไประเบิดพื้นดินเป็นทางเดิน, และใช้ปล่องที่ดินระเบิดไ้ระเบิดไว้แล้วนั้นเองเป็น “ท่านฟัง”; การระเบิดพื้นดินนั้นจะได้กล่าวถึงต่อไปในบทหน้า.

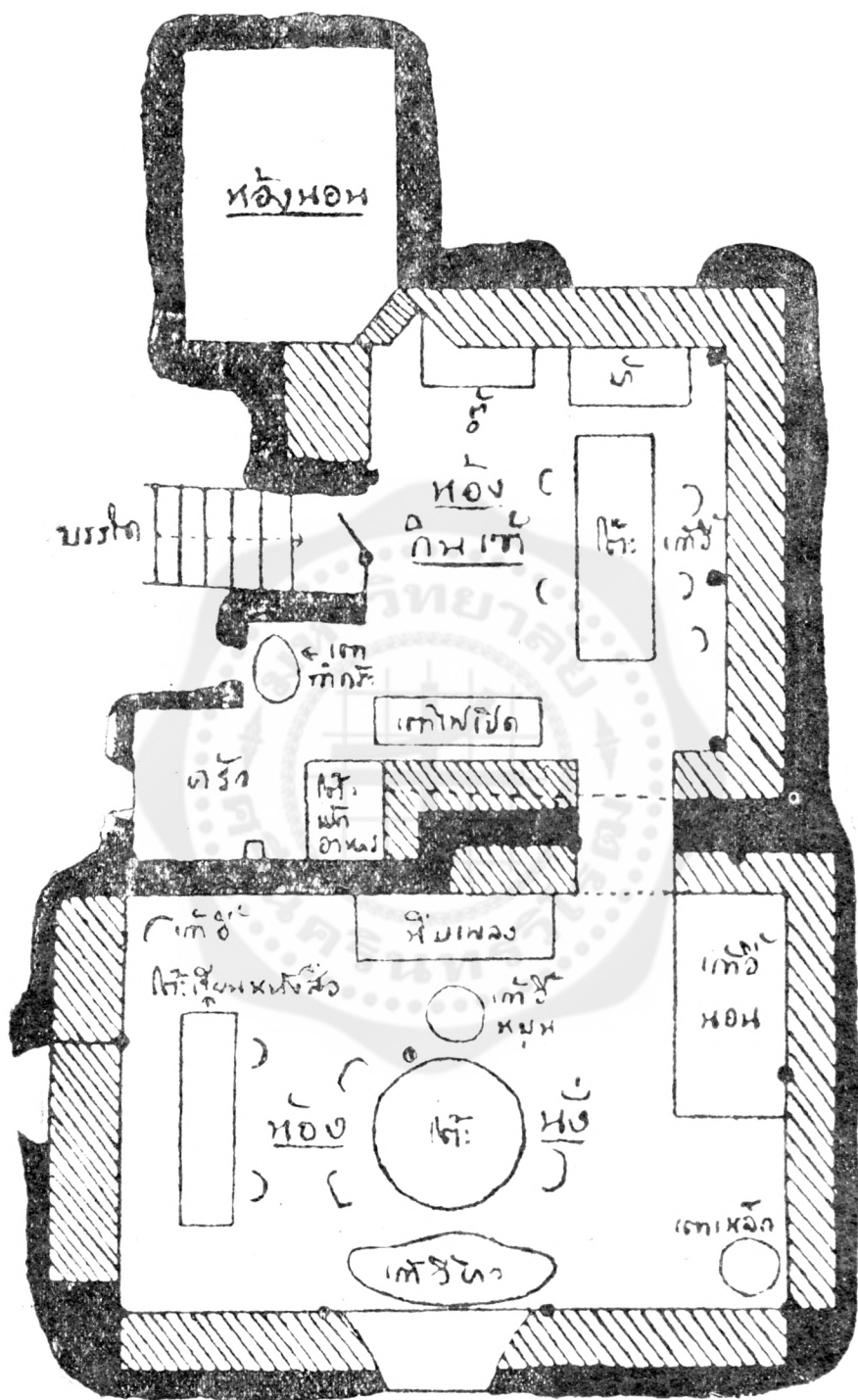
เมื่อได้เลือก “ท่านฟัง” และเตรียมทางเดินไปถึงที่นั้นได้โดยสะดวกแล้ว, ถ้าแห่งใดท่านฟังอยู่ห่างจากสนามเพลละ ก็จัดการติดโทรศัพท์สำหรับใช้พูดติดต่อกับสนามเพลละ, แต่ถ้าไม่เป็นระยะห่างนักก็ไม่ต้องมีโทรศัพท์. ผู้ที่จะใช้ออกไปเป็นยามฟังต้องเลือกคนที่มีความละเอียดอย่างที่ได้กล่าวมาแล้วสำหรับผู้เป็นแมวมอง, และ

20/1

แผนผัง
แสดงแบบด้านพัง

๕

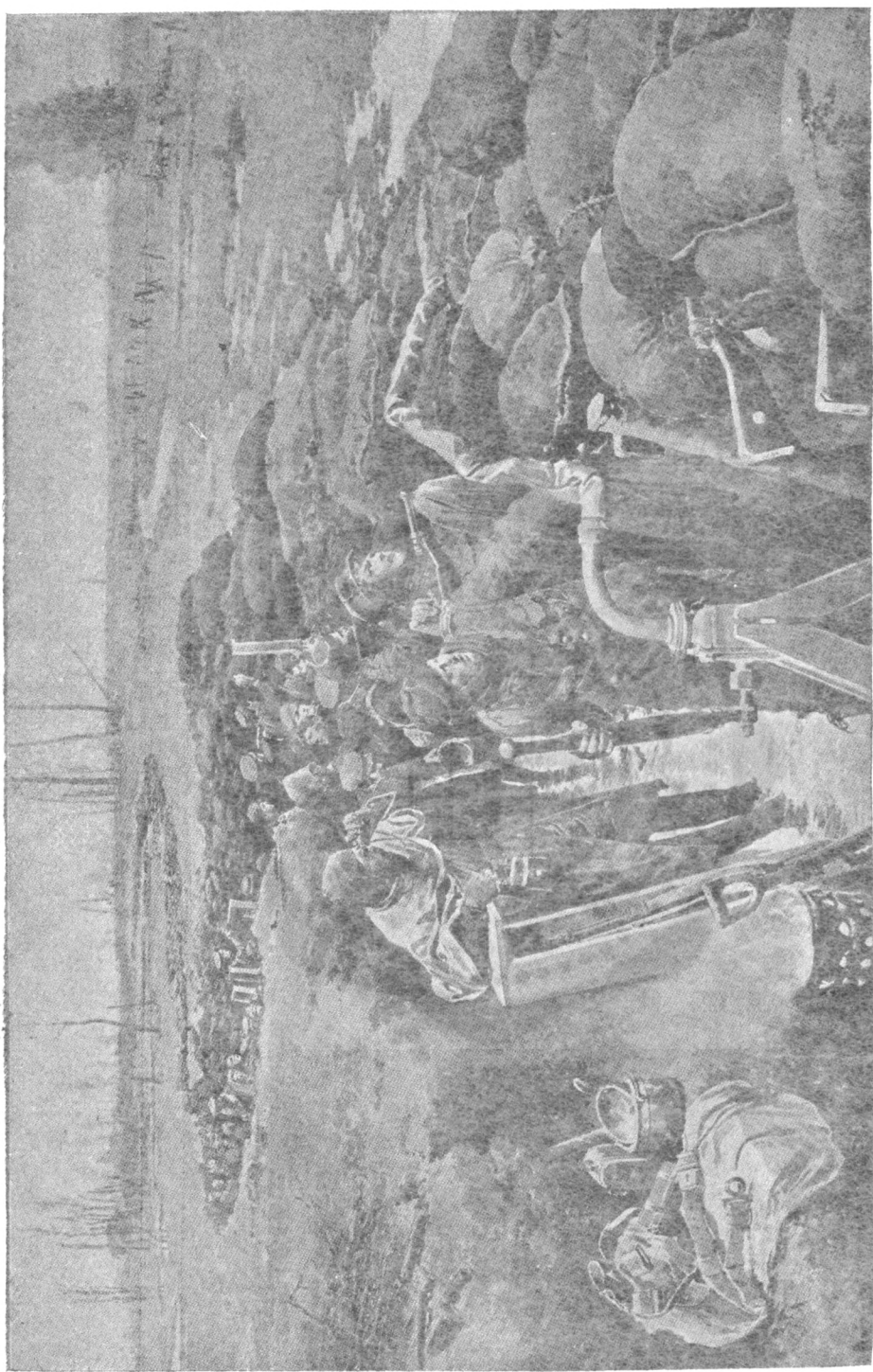
แผนคฤหาสน์พักของเจยกทหารเยอรมันใต้ดิน
(ได้แบบมาจากหนังสือพิมพ์เยอรมัน)

มักให้นายทหารชั้นนายร้อยหรือร้อยตรีออกไปเป็นผู้กำกับการอยู่. นำที่
ของค่าน้ำก็ต้องคอยฟังอยู่เสมอ, และถ้าได้ยินเสียงอะไรผิดปกติ
ก็ต้องรีบรายงานไปยังผู้บังคับการของตนในสนามเพลละโดยทันที. ผู้
ระทำน้ำที่รักษาต่านน้ำนั้น ลำบากไม่น้อย, เพราะตัวเองต้องอยู่
เงียบที่สุด จึงจะทำการเป็นประโยชน์ได้. เขาว่าผู้ที่รับใช้ไปทำน้ำที่
กว่าจะขึ้นอยู่ข้างจะอดใจเต็มที, เพราะคอยกันเองก็ไม่ได้, ต้องพูด
กระซิบ, และต้องอยู่ในที่มืดนานนักด้วย, จึงชักง่วง แต่ก็หลับ
ไม่ได้. นอกจากที่ระผลัดกันจะยังเป็นครั้งคราวเท่านั้น.

นอกจากผู้ที่มีหน้าที่ต่าง ๆ ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว, ทั้งในบทที่
และบทที่ ๒, ทหารประจำสนามเพลละได้มีเวลาผลัดเปลี่ยนกันพักอยู่
ภายในคูหา, หรือแปลตรงตามศัพท์อังกฤษว่า “โพรงชุด”
(Dug-out), กับในที่กำบัง ซึ่งเป็นโพรงชุดครึ่ง ๑ กับเป็นเพิงกัน
กระสุนได้ตลอดมาอีกด้วยส่วน ๑. โพรงหรือคูหาเหล่านี้ มีขนาด
ใหญ่ย่อมต่าง ๆ กัน ตามความต้องการ, และภูมิประเทศกับเวลา
ที่มีชุดไถนานเร็วปานใด. ในภูมิประเทศที่กินต่ำ ชุดโพรงลึกนัก
ก็ไม่ได้เพราะชื้น, แต่ในที่กินดอนและกินแขง อาจะชุดโพรงได้
ลึกและกว้างขวางทีเดียว. โพรงเหล่านี้ ใช้เป็นที่พักนายทหารบ้าง,
ที่พักลทหารบ้าง, ห้องเลี้ยงบ้าง, ครัวบ้าง, ส้วมบ้าง, กับมีโพรง
ที่ใช้เป็นสถานีโทรศัพท์รายอยู่เป็นแห่ง ๆ ตามแต่จะเหมาะแก่การ.
อีกอย่าง ๑ ก็ต้องจัดโพรงไว้เป็นที่พยาบาล ซึ่งคนถูกอาวุธอาจะพัก
อยู่ได้. เหนกว่าจะมีโอกาสส่งไปตีแนวหลัง.

โพรงและคุหาต่าง ๆ เหล่านี้ ข้าพเจ้าจะเล่าถึงให้พิสดาร
 ก็ได้ไหม เพราะข้าพเจ้าเองก็ไม่ได้เคยเห็นมากกว่าท่านทั้งหลาย
 เลย, และความรู้ของข้าพเจ้าในเรื่องโพรงและคุหาเหล่านี้ก็ได้มีมา
 แต่โดยครุภาพในหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ, ซึ่งท่านทั้งหลายก็อาจที่จะ
 คุ้นเคยและได้ความรู้เท่ากับข้าพเจ้าเหมือนกัน. ที่พักใต้ดินเหล่านี้
 เขาว่าบางแห่งมีน้ำต่างทางค้ำที่เขี่ยออกสนามเพลาะ, กับมีประตู
 ระหว่างห้องด้วย. ข้าพเจ้าได้พบแผนที่พักใต้ดินของเยอรมัน, ซึ่ง
 หนังสือพิมพ์เยอรมันฉบับ ๓ ลง, และซึ่งปรากฏว่าแบ่งเป็นหลายห้อง,
 มีเครื่องตกแต่งต่าง ๆ ราวกับบ้านที่อยู่โดยปกติ เช่นมีโต๊ะเก้าอี้
 และหีบเพลง เป็นต้น. ทั้งนี้เป็นความจริง หรือเป็นแต่ความโอ้อวด
 ของหนังสือพิมพ์นั้น ก็หาทราบไม่. ข้าพเจ้าได้ลอกแผนที่พักนั้นมา
 ลงไว้ให้ท่านดูเล่นกันด้วย.

ความตั้งใจของหนังสือพิมพ์เยอรมันที่ออกเครื่องตกแต่งคุหา
 ของนายทหารฝ่ายคนนั้น, น่าจะมีอยู่ในทางที่จะสำแดงให้ปรากฏว่า
 กองทัพยกเยอรมันจัดการงานทั้งปวงเป็นระเบียบดีทุกอย่าง, จนชั้น
 ในคุหาที่แนวรบยังมีเครื่องตกแต่งอย่างบริบูรณ์. แต่ถ้าใคร่ตรองดู
 ลึกหน่อยก็ควรจะสันนิษฐานได้ว่า มีของบางอย่าง, เช่นหีบเพลง เป็นต้น,
 คุกรมยกบริษัททัพยกเยอรมันไม่น่าจะได้ขนเอาไปด้วยเลย, และที่
 นายทหารผู้ใดจะเอาของเช่นนั้นไปเป็นของส่วนตัว ก็ไม่น่าจะเป็นได้
 เหมือนกัน, ดังนั้นจึงเป็นช่องให้หนังสือพิมพ์ฝ่ายสัมพันธมิตรเห็น

ในสนามเพลาะในฤดูน้ำ; ต๋องย่นแฮอยู่!
(ข้างฝั่งเศส คือคามาเนีย เปญุเขยหนีในสนาม)

แนมเขาหน้อย ๓, คือกล่าวสารภาพว่า, “คุณาที่อยู่ของนายทหารฝ่ายเราไม่มีเครื่องตกแต่งดีเท่าของฝ่ายเยอรมัน; ทั้งนี้เห็นจะเป็นเพราะฝ่ายสัมพันธมิตรไม่ได้อนุญาตให้ทหารเที่ยวหาเครื่องแต่งตัวฟักของตนเอง จากบ้านเรือนของพลเมือง.” คำพูดเช่นนั้นตอบยากอยู่สักหน่อย !

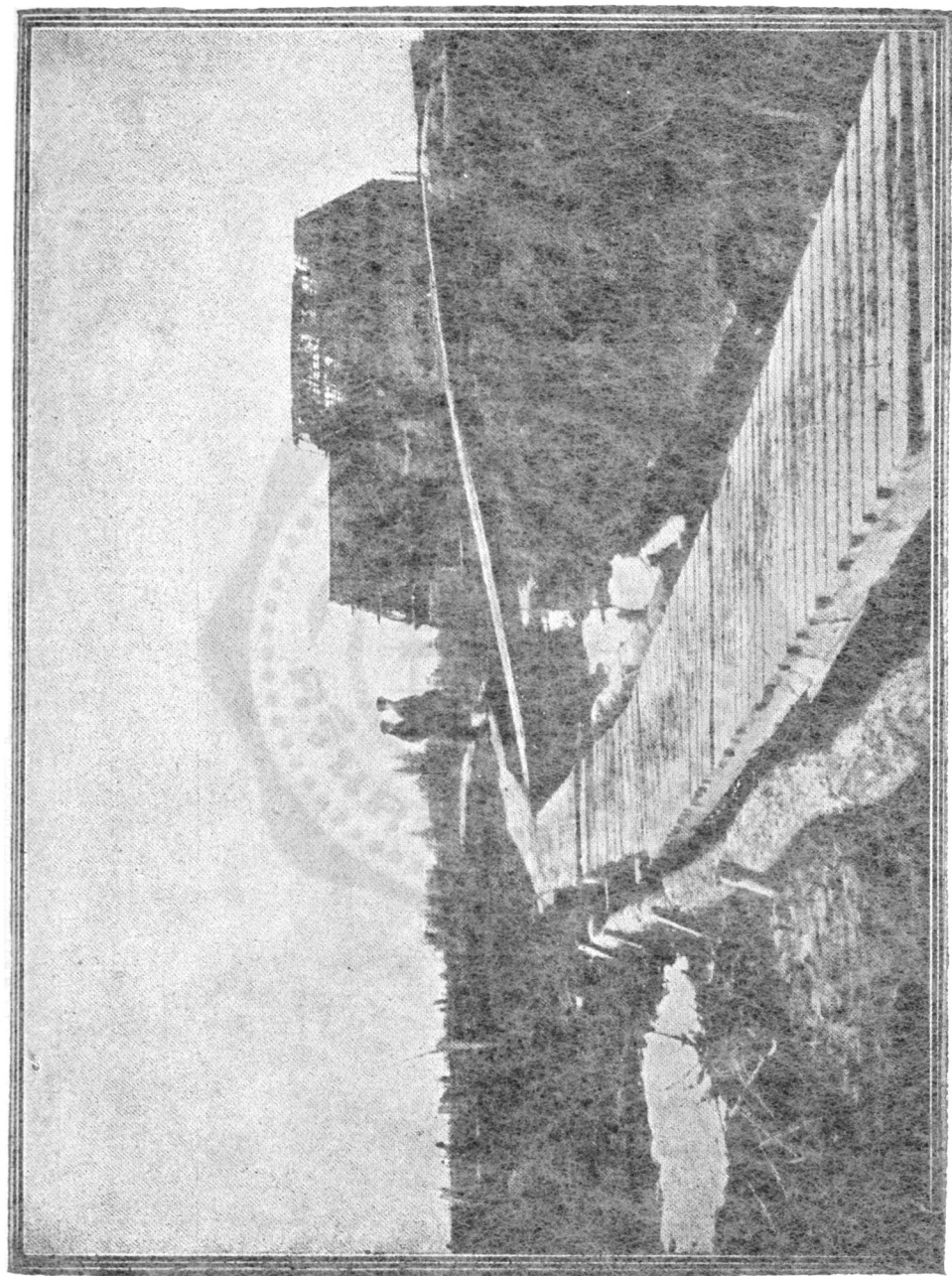
เครื่องตกแต่งคหของฝ่ายสัมพันธมิตรนั้น, มีน้อยจริงอยู่. โดยมากมักใช้หีบไม้ที่ใส่กระสุนหรือของอื่น ๆ เป็นเก้าอี้, และถ้าต้องการโต๊ะก็เอาหีบซ้อนกันชน ๒ ใบ; ที่นอนโดยมากก็ไม่มีอะไร นอกจากเอาฟางสุม ๆ และเอาผ้าห่อเสื่อ. ต่อออกมาพันแนวสนามเพลละ ถึงแนวที่พักแล้วนั้นและจึงจะได้อาศัยโต๊ะ, เก้าอี้, หรือเตียงบ้าง.

การอยู่ในสนามเพลละนั้น, ถึงแม้ในเวลาที่ยากลำบาก ๆ ก็ไม่เป็นที่ยากอยู่แล้ว; แต่ถ้ายังเป็นฤดูฝนด้วยก็ยิ่งลำบากเต็มที, เพราะน้ำท่วมในสนามเพลละทั่วไป จนหาที่จะพักอาศัยแทบไม่ได้, ถ้าสนามเพลละพะเนินอยู่ในที่พื้นดินสูงก็ค่อยยังชั่ว, เพราะน้ำไม่ขังอยู่นานและอาจจะจัดการไขหรือสูบน้ำให้ไหลไปได้; แต่ถ้าพะเนินอยู่ในที่พื้นดินต่ำ, ถึงแม้จะทำรางให้น้ำให้ค้ำยันใด ก็ยากที่จะไขให้น้ำไหลไปได้, เพราะระดับพื้นภายในสนามเพลละย่อมจะต่ำกว่าระดับพื้นดินข้างนอกตั้งสามศอกเป็นอย่างน้อย. ในที่เช่นนี้ ทหารที่เคราะห์ร้ายต้องเป็นยามต้องยืนแช่น้ำอยู่แค่ ๆ เช้า, และถึงทหารที่พักอยู่นั้น โดยมากก็ต้องนั่งอยู่ก้นและ ๆ หลายชั่วโมง, ซึ่งทำให้หนาวสั่นเต็มอยู่แทบตลอดเวลาที่เดียว.

ทางที่จะเดินไปมาระหว่างที่พักในแนวหลังกับสนามเพลละ และทางเดินติดต่อกันที่แนวสนามเพลละนั้นเองด้วย, โดยมากก็เดินไปในคู, ซึ่งในฤดูฝนเกือบจะกลายเป็นคลองไปทีเดียว, จึงต้องใช้กิ่งไม้ทำถนนทางเดิน คล้ายสะพานเรือยกแต่เสาเดียว ๆ; แห่งใดที่คืบค้อยคอนหน้อย ก็เอาไม้วางลงกับพื้นดิน เป็นถนนไม้ทีเดียว.

การส่งเสบียงและผลัดเปลี่ยนผู้ประจำรักษาสถานเพลละมักกระทำในเวลากลางวัน, เพราะถ้ากระทำในเวลากลางวันข้าศึกมักยิงปืนใหญ่มารังแก ทำให้ผู้คนต้องขาดเจ็บล้มตายโดยไม่จำเป็น. เเสบียงอาหารที่พลทหารกองเกียกกายนำไปส่งนั้น เป็นอาหารหุงต้มเสร็จไปแล้วโดยมาก; แต่โดยเหตุที่ส่งได้แต่เพียงวันละครั้ง จึงส่งอาหารอื่น ๆ ไม่ได้ทุกมื้อ, และทหารในสนามเพลละต้องจัดการตนเองอย่างขยัน.

คนโดยมาก, ทั้งทหารและพลเรือน, มักจะออกดูถูกทหารเหล่าพาหนะ และทหารกองเสบียง; แต่ที่แท้พวกทหารเหล่านั้นทำคุณแก่ผู้ที่ทำการรบเป็นอันมาก, ทั้งกิจการของเขาทั้งหลายนั้นก็เป็นการอันหนักและเห็นจเห็นน้อย และต้องฝ่าอันตรายไม่น้อยกว่าพลรบ, แต่ผิดกับพลรบที่เมื่อถูกยิงแล้วยิงโต้ตอบไม่ได้, เพราะถ้าทหารกองเสบียงจะไปม้วยถึงโต้ตอบเสียแล้ว พลรบก็จะอดเสบียง. เหตุนี้ทหารผู้ทำหน้าที่ส่งเสบียงไม่ควรจะต้องถูกเยาะเย้ยเลย.

ทางเดินไปมาในสนามฟุตบอล

นอนในสนามเพลาะ

(ระบายของเจ้าพนักงานแพนทอนงส์ลือพิมพ์, กรมเสนาธิการทัพบกอังกฤษ)

ยังมีทหารที่นับว่าเป็นพวกผู้ช่วยพลรบอีกจำพวก ๑ ซึ่งต้องฝ่าอันตรายเป็นอันมากในขณะที่จะกระทำหน้าที่, คือนายแพทย์และนายสืบทหารกองพยาบาล. ทหารพวกนี้ได้รับความลำบากเท่า ๆ กับพลรบ, และเพิ่มความอึดใจขึ้นอีกอย่าง ๑ ที่ต่อสู้กับเขาไม่ได้เลย; ภารกิจของเหล่าพยาบาลจึงควรได้รับความชมเชยเป็นอันมาก.

กิจการที่ได้กล่าวมาในบทนี้, ล้วนเป็นกิจการซึ่งทหารในแนวรบกระทำอยู่โดยปรกติ ซึ่งคนที่ทำการโดยเฉิน ๆ ไม่ใคร่จะนึกถึง. ที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ มิใช่ว่าจะละเอียดลออที่เทียบก็หามิได้, เป็นแต่กล่าวเป็นเลา ๆ พอให้เห็นว่า การประจำสนามพลามีภารกิจเป็นอันมาก, ไม่ใช่ไปนั่งนอนคอยอยู่เฉย ๆ หามิได้.

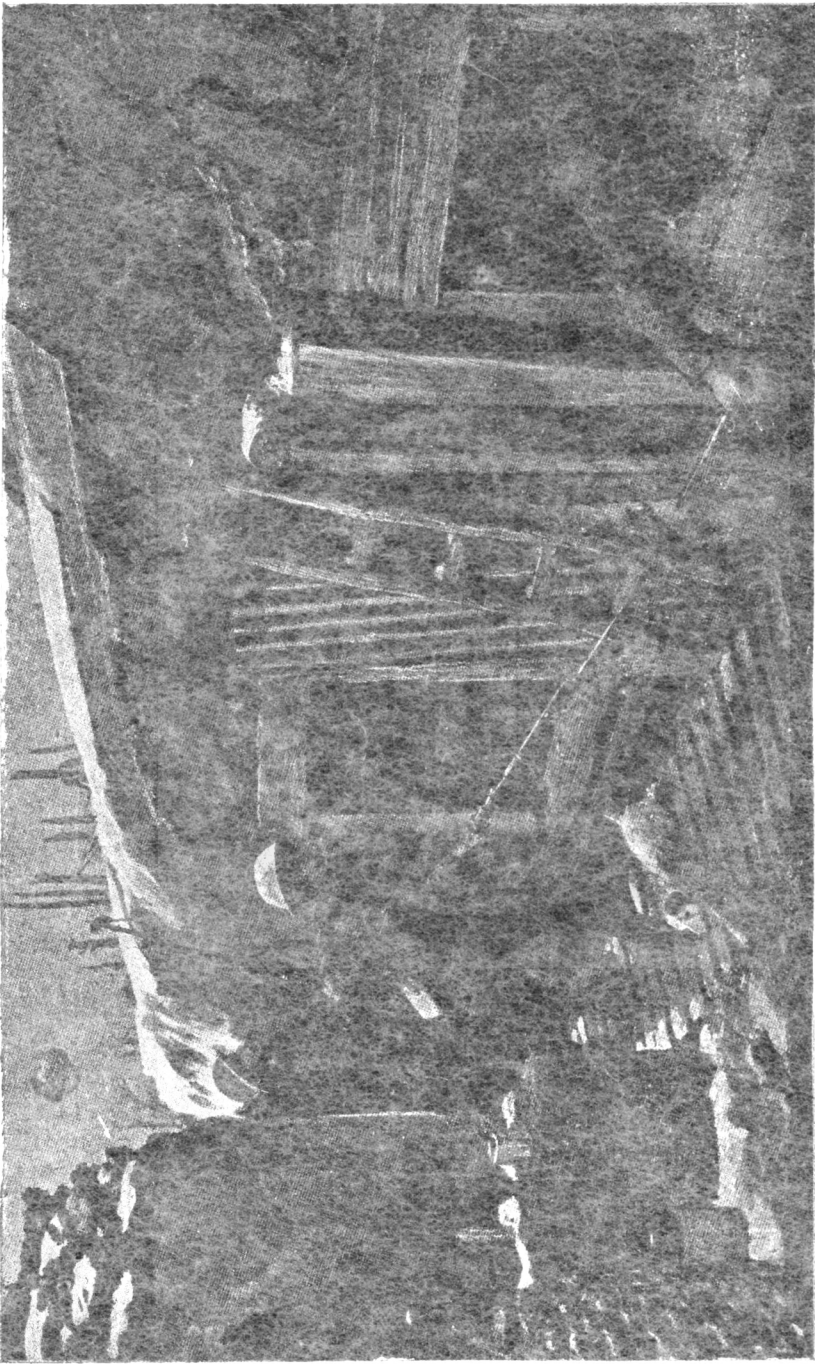
ปาฐะกถาที่ ๔

ความลำบากและรำคาญต่าง ๆ

ในบทนี้ข้าพเจ้าจะแสดงถึงความลำบากและความรำคาญต่าง ๆ ซึ่งมีแก่ทหารผู้ประจำสนามเพลละโดยปรกติ.

แน่ที่เคียวคงจะไม่มีใครนึกเลย ว่าการที่ไปประจำอยู่ในสนามเพลละนั้นแปลว่าไต่ ไปนั่งนอนกินอยู่สบาย ๆ, และในบทก่อนนี้ ข้าพเจ้าก็ได้อธิบายมาแล้วพอเป็นสังเขปให้เห็นว่า ถึงแม้ ในเวลาที่ไม่ต้องทำการรบก็มีการงานที่ทหารต้องผลัดเปลี่ยนกันทำอยู่เสมอ, และถึงแม้เวลาที่พักอยู่ก็ไม่สู้สบายอะไรนัก. แต่ส่วนความลำบากและความรำคาญต่าง ๆ มีอยู่เพียงใด คนโดยมากที่มีไต่เห็นแก่ตามักจะไม่ใคร่รู้สึก, เพราะเป็นนิสัยผู้ที่เป็นนักรบแท้มักไม่ใคร่จะชอบบ่นออกแอดถึงความลำบากหรือความรำคาญต่าง ๆ; ประการ ๑ เขาเป็นลูกผู้ชายเกินที่จะออกแอด, และอีกประการ ๑ ผู้ที่ไต่ไปอยู่ในที่ลำบากแล้ว เมื่อพ้นจากที่นั้นมาได้ก็ไม่อยากจะนึกถึงที่นั้นอีก, จึงไม่ใคร่จะพูดถึงความลำบากที่ไต่รับมาแล้วในขณะเมื่ออยู่ประจำในสนามเพลละ.

แต่ทั้งนี้ความลำบากแห่งทหารที่ไต่ต้องไปประจำอยู่ในสนามเพลละ มีอยู่เป็นอเนกประการ, ถึงข้าพเจ้าจะเก็บมาแล้วให้ท่านฟังโดยย่อพอเป็นตัวอย่าง.

บ้านในสนามเพลาะ
(ช่างเขียนอังกฤษชื่อพอลเตอร์เดย์เขียน)
รูปนี้แสดงลักษณะแห่งไพร่และพม่าภายในสนามเพลาะด้วย.

อย่าง ๑ คือตัวสัตว์เล็ก ๆ. เป็นธรรมดาเมื่อต้องชุกโพรง และคุหาอยู่ใต้พื้นดิน ที่อยู่ย่อมจะมีอากาศอับ และแสงแดดเข้าไม่ ใดว่ถึง, เพราะฉะนั้นทหารได้รับความเดือดร้อนรำคาญเป็นอันมาก เพราะตัวแมลงและสัตว์ต่าง ๆ ใต้ตอมและกัดคันทั่วไป. ในระหว่าง เวลาที่ไปประจำอยู่ในสนามเพลาะ ย่อมจะไม่ได้อาบน้ำหรือทำให้ ร่างกายและเสื้อผ้าสะอาดได้เพียงพอ, เพราะฉะนั้นมักมีตัวเล็นไรไต่ ตามเสื้อผ้าและตามร่างกาย, ซึ่งถ้าใครเป็นผู้ที่มักเป็นคนสะอาดอยู่ โดยปรกติแล้ว ก็อยู่ข้างจะรู้สึกเดือดร้อนมาก. พอได้มีโอกาสด ออกจากสนามเพลาะกลับไปพักที่แนวหลังเมื่อใด ทหารก็มักฉวย โอกาสอันนั้นเพื่ออาบน้ำชำระกาย แล้วซักฟอกและรวมเสื้อผ้าให้ สะอาดได้. ในแนวหลัง ซึ่งเป็นที่พักทหาร มีโรงอาบน้ำอยู่เป็นแห่ง ๆ มีน้ำร้อนให้อาบน้ำและสระให้ใช้, อันเป็นของที่ทหารพอใจมาก. ถ้าได้ กลับไปแนวหลังและได้ไปอาบน้ำครว ๑ รู้สึกราวกับได้ขึ้นสวรรค์ พัก ๑ ที่เดียว.

อีกอย่าง ๑ ซึ่งทำความรำคาญแก่ทหารผู้ประจำสนามเพลาะ เป็นอันมาก คือหนู, ซึ่งยิ่งอยู่นานก็ยิ่งชุมขึ้นทุกที. เป็นธรรมดาหนู ชอบที่มืดและที่เปียกชื้นเรียบร้อยแล้ว, เพราะฉะนั้นพอชุกโพรงและ คุหาใต้ดินได้ไม่ช้า ก็มักจะมีหนูไปต้อน, และมากขึ้นทุกวัน จน ของกินอะไรวางทิ้งไว้ก็รู้เถียวก็ไม่ได้ หนูฉวยเอาไปกินทีเดียว. บางแห่งเขาว่าหนูกล้าหาญมาก จนไม่กลัวคน, และพอถึงเวลา

เสียยิ่งไปส่ง หนูก็กออกจากกรุมาวิ่งพล่าน คอยเก็บเศษอาหารที่
ร่วงหล่นจากมือคน; บางทีคนกำลังกินยังไม่ทันอิ่ม พอวางอาหารลง
ชั้น ๓ ชั่วครู่เดียว หนูก็กช่วยเขาไปเสียแล้ว, และบางทีช่วยเขาจาก
ภาชนะที่ใส่อาหารที่เคี้ยว. ทหารจึงต้องใช้วิธีกำจัดหนูก็กด้วยประการ
ต่าง ๆ; บ้างก็ทำกับขี้คนคัก หรือหากับมาจากท่อน ๆ, บ้างก็หาหมา
ไปไล่จับ, บ้างก็แทงด้วยปลายดาบ; แต่วิธีเหล่านี้ย่อมจะไม่เป็นผล
กำจัดหนูก็กเท่าใดนัก, ผู้บังคับบัญชาจึงต้องขอเบิกยาเบื่อไปเช่น
อันมาก เพื่อเบื่อหนู, และเจ้าหน้าที่ฝ่ายกระลาโหมต้องจัดหายาเบื่อ
ส่งไป จึงค่อยทุเลา.

แต่สัตว์ที่ทำความรำคาญให้แก่ทหารเท่าใด ๆ ก็ไม่ร้ายเท่า
มนุษย์ชนิดที่เรียกว่า “จระบุง”, คือคนที่ลักลอบปลอมแปลงเข้าไป
สืบแสวงหาข่าว. จระบุงบุคคลไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ชายทั้งนั้นหาได้,
และจระบุงสตรีบางทีก็อาจสามารถสืบข่าวคราวได้สนิทกว่าจระบุง
เพราะคนอื่นไม่ค่อยจะสงสัย. ในที่นี้ไม่ใช่ที่สำหรับอธิบายถึงกิจการ
ของจระบุงบุคคลโดยพิสดาร, แต่เพราะบุคคลจำพวกนี้อาจทำความ
รำคาญได้เป็นอันมาก จึงได้นำมากล่าวรวมอยู่ในจำพวกของที่ทำ
ความรำคาญแก่ทหารผู้ประจำรักษาแนวต้านทาน, และจะกล่าวถึง
แต่โดยย่อ ๆ พอเป็นสังเขปเท่านั้น.

จระบุงบุคคลโดยมากเป็นผู้ชาย เพราะไปไหนมาไหนสะดวก
กว่าผู้หญิง, ทั้งผู้ชายก็มักจะหาได้ง่ายกว่าที่ยอมรับอาสาไปทำการ
อันเต็มไปด้วยภยันตราย, เพราะท่านทั้งหลายย่อมทราบอยู่แล้วว่า

กันไว้ดีกว่าแก้

ยามพิเศษสำหรับหมู่บ้านในประเทศฝรั่งเศส ทราบ
หนังสือเดินทางของคนไปมาในวิกาล, เพื่อระวังจระบรูษ,

ประหารชีวิตจระบรูษ

การบุคคลถ้าเขาจับได้แล้วก็มักจะไม่มีใครรอดชีวิต. ผู้หญิงมักจะใช้
 ทำการในที่แนวหลัง หรือนอกสมรภูมิที่เดียว, เพราะฉะนั้นนับว่าเป็น
 จำพวกนอกประเด็นที่เราจะพิจารณา. จริงอยู่ - ผู้หญิงได้เคยปลอม
 แปลงเป็นแม่ค้าเข้าไปค้าขายของต่าง ๆ ที่ทหารต้องการ, เช่นอาหาร
 และผักสดและผลไม้ เป็นต้น; แต่ในชั้นหลัง ๆ นี้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร
 ระวังมากขึ้น และห้ามมิให้ผู้หญิงไปใกล้แนวสนามเพลาะหน้าที่เดียว,
 จึงจัดว่าเป็นนอกประเด็นได้, เพราะจาระลัตรีไม่สามารถและไม่มี
 โอกาสที่จะทำความรำคาญให้แก่ทหารผู้ประจำสนามเพลาะได้. แต่
 จาระบุรุษยังมีโอกาสทำความรำคาญได้อยู่เป็นอันมากทีเดียว, และ
 คนจำพวกนี้อยู่ข้างจะกล้าหาญมาก ทั้งรู้จักปลอมแปลงตัวต่าง ๆ
 เพื่อตักตวงส่วย, จึงต้องคอยระวังกันอยู่มิได้ขาด.

จาระบุรุษคนนั้น ใช้ตัวด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย, แต่ฝ่ายเยอรมันใช้
 มากกว่าและมีมากกว่า, ทั้งไปอยู่ในที่ทั้งปวง และใช้ปัญญา
 พลิกแพลงต่าง ๆ อย่างเฉลียวฉลาดน่าอัศจรรย์. ฝรั่งเศสอยู่ข้างจะ
 ครั่นคร้ามพวกจาระบุรุษของเยอรมันมาก, เพราะได้มีหลายคราว
 แล้วที่ชาวคราวรวัวไปโดยอาการอย่างน่าพิศวงที่สุด. เหตุนี้ฝรั่งเศส
 จึงถึงแก่ต้องเขียนและพิมพ์คำเตือนสติพวกของคนเที่ยวปีดและไล่ไว้
 ทั่วไป, จนชั้นในที่เขี่ยเข้าหรือก็มีคำเตือนเขียนไว้แทนลายในภาชนะ
 กระเบื้องเคลือบ. คำเตือนนั้นแปลความว่า:—

“อย่าพูดมาก !

ระวังตัว !

หุศัทรูฟังอยู่.”

พวกอังกฤษก็ได้ถูกเจ็บมามากแล้วเพราะการะบຸຮຸນ, เพราะได้เคยมีจ้าวระบຸຮຸນแต่งตั้งตนเป็นนายทหารอังกฤษปลอมไปสืบข่าวได้แล้วหลายราย. เช่นราย ๑ เขาเล่าว่า มีนายทหารอังกฤษ ๒ คน, มีเครื่องหมายกรมกลางติดคอเสื้อ, ได้ขึ้นรถยนต์ไปแวะในที่พักนายทหารกรม ๑, บอกว่าตนจ้าวระบຸຮຸນเยอรมันได้ จะพาตัวไปส่งที่สารวัตรใหญ่. นายทหารกรมที่เป็นเจ้าของที่พักก็เชิญนายทหารกรมกลางทั้ง ๒ นายนั้นให้กินข้าว และต้อนรับอย่างแข็งแรง, และคุยกันถึงกิจการต่าง ๆ ที่เป็นไปในกองทัพตามวิสัยเพื่อนทหาร. สักครู่ ๑ นายทหารกรมกลางจึงพูดแก่ผู้บังคับการทหารว่า ขอให้สั่งให้คนใช้หาอะไรไปให้จ้าวระบຸຮຸນกินที่ในรถยนต์สักหน่อย. ปลัดกรมจึงลุกออกไป เพื่อไปจัดการตามที่ขอนั้น, แต่ครั้นเมื่อกลับเข้าไปในห้องกินข้าว ปลัดกรมได้พาทหารถือปืนเข้าไปด้วย และสั่งให้จับนายทหารกรมกลางทั้ง ๒ คนนั้นโดยทันที. ปลัดกรมอธิบายว่า, ในขณะเมื่อนั่งฟังนายทหารกรมกลางคน ๑ คุยอยู่นั้น ได้สังเกตว่าพูดผิดประโยค บางประโยคคล้าย ๆ วิธีพูดประโยคอย่างเยอรมันก็ออกสงสัยอยู่แล้ว, ครั้นเมื่อออกไปคุยตัวจ้าวระบຸຮຸນในรถยนต์ จำได้ว่าได้เคยพบเป็นคนใช้อยู่ในโฮเทลแห่ง ๑ ในลอนดอน, ปลัดกรม

ความลำบากโดยธรรมชาติ. ฝนเปียก และอากาศหนาว

ทหารสวมเสื้อฝนและเกือกยาง

ยามสวมเสื้อขนแกะกับหมวกสักระหลาดก้นหนาว.

ก็ไปชู้จนจาระบุรุษนั้นตกใจ รีบออกมาว่า นายทหารกรมกลาง ๒ คน
นั้น ที่แท้เป็นเยอรมันปลอมแต่งตัวมาลี้ข่าว.

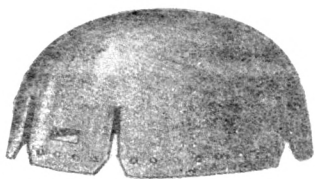
เรื่องนี้เป็นอุทาหรณ์แสดงให้เห็นว่าจาระบุรุษเยอรมันกล้าและ
ใจเย็นปานใด. บางทีก็มีแต่งเป็นนายทหารกรมกลางไปเที่ยวลี้ข่าว
ถึงที่สนามเพลาะแนวหน้าที่เคยก็มี. เหตุนี้จึงอังกฤษจึงได้มีคำตัก
เตือนนายทหารหนุ่ม ๆ ให้ระวังในการที่จะตอบคำถามอะไร ๆ แก่ผู้
ที่ไม่รู้จัก. คำตักเตือนเช่นนี้ มีผลให้นายทหารอังกฤษที่ส่งออกไป
ยังสมรภูมิจึงใหม่ ๆ ระวังตัวมาก, ถึงแม้เรื่องเขาเล่าอยู่เรื่อง ๑ ซึ่ง
ชื่อนี้ข้างจะจำอยู่.

วัน ๑ นายทหารเสนาธิการอังกฤษไปตรวจสนามเพลาะแนวหน้า
แห่ง ๑, พบนายร้อยตรีผู้ ๑ ซึ่งดูหน้าใหม่, นายทหารเสนาธิการอยาก
จะใคร่ทดลองความไหวพริบผู้ จึงถามว่า “นี่สนามเพลาะอะไร?”
นายร้อยตรีตอบว่า “ไม่ทราบขอรับ.” ถามว่า “ทหารกรมอะไร
อยู่ข้างขวาของกรมนี้?” ตอบว่า “ไม่ทราบขอรับ.” ถามว่า
“เสบียงเขามาส่งเวลาไร?” ตอบว่า “ไม่ทราบขอรับ.” นายทหาร
เสนาธิการจึงพูดว่า “อ้อ! คุณข้างรู้อะไรน้อยจริงนะ!” ทันใดนั้นนาย
ร้อยตรีตอบว่า “ขอรับประทานโทษ, แต่ผมไม่ทราบว่าคุณคือใคร?”

ทั้งนี้เห็นได้ว่า นายร้อยตรีผู้นั้น เป็นคนที่ไม่ประมาท, นับ
ว่าดีพอใช้, ข้าพเจ้าจึงได้เก็บเรื่องมาเล่า เพื่อเป็นตัวอย่างแก่เพื่อน
นักรบให้รู้ถึงนายร้อยตรีผู้นี้บ้าง.

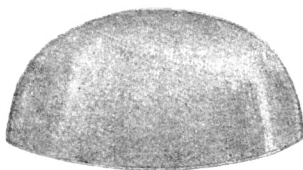
นอกจากนี้ยังมีสิ่งซึ่งทำความรำคาญและความลำบากให้แก่ทหาร ผู้ต้องไปประจำในแนวหน้ายิ่งกว่าสิ่งอื่น คือลูกแตกต่าง ๆ และลูก ปรายที่ยิงใหญ่ยิ่งไปรยมา. ลูกปืนใหญ่ที่ยิงมาแตกในอากาศ มัก ทำให้ชั้นโลหะกระเจาไปโดนคนต้องขาดเจ็บช้ำช้ำ ๆ, หรือกระสุนที่ กระแทกก็ทำให้ชั้นโลหะกระเด็นได้เช่นเดียวกัน. ชั้นลูกแตก เหล่านี้ โดยมากไม่ทำอันตรายมากมายถึงแก่ชีวิต, แต่มักกระเด็น ถูหัวเป็นขาดเจ็บโดยมาก, จึงควรจัดเข้าในจำพวกสิ่งซึ่งทำความ รำคาญและลำบากมากอย่าง ๑. เพื่อป้องกันความลำบากแก่ทหาร โดยถูกชั้นลูกแตกและชั้นวัตถุอื่น ๆ กระแทกหัว, จึงได้เกิดต้องใช้ ของจำพวกที่เรียกว่า “ถอยหลังเข้าคลอง” อีกอย่าง ๑, คือ หมวกเกราะ.

ในชั้นต้น ฝรั่งเศสได้ทำหมวกเหล็กเป็นรูปคล้าย ๆ ชัน (หมายเลข ๑ ก.), ซึ่งใช้ครอบหัว แล้วเอาหมวกแก้ปรรวมคาของ ฝรั่งเศสสวมทับภายนอกอีกที ๑. แต่ต่อมาฝรั่งเศสได้จัดสร้าง หมวกเหล็กชั้นใหม่ (หมายเลข ๒ ก. และ ข.), รูปร่างคล้ายหมวก เกราะทหารโบราณ (หมายเลข ๒ ค.); และอังกฤษได้สร้างหมวก เหล็กชั้นข้าง รูปคล้ายหมวกไม้ โสนกันแดด (หมายเลข ๓). หมวกเกราะเหล่านี้ ทราบว่าเป็นเครื่องกันชั้นลูกแตกได้จริง, และ ตั้งแต่ได้เริ่มใช้มาแล้ว ทหารต้องขาดเจ็บที่หัวเป็นส่วนน้อยลงมาก, จึงนับได้ว่า หมวกเกราะเป็นของที่ลดความลำบากและความรำคาญ อันมีแก่ทหารในสนามเพลาะได้เป็นอันมากอย่าง ๑.

ก. หมวกเกราะรูปชัน (ใหม่)

๑

ข. หมวกเกราะรูปชัน (โบราณ)

ก. หมวกเกราะฝรั่งเศส
(ด้านหน้า)

ข. หมวกเกราะฝรั่งเศส
(ด้านข้าง)

๒

ค. หมวกเกราะโบราณ

๓. หมวกเกราะอังกฤษ
หมวกเกราะกันกระสุนและสะเก็ด

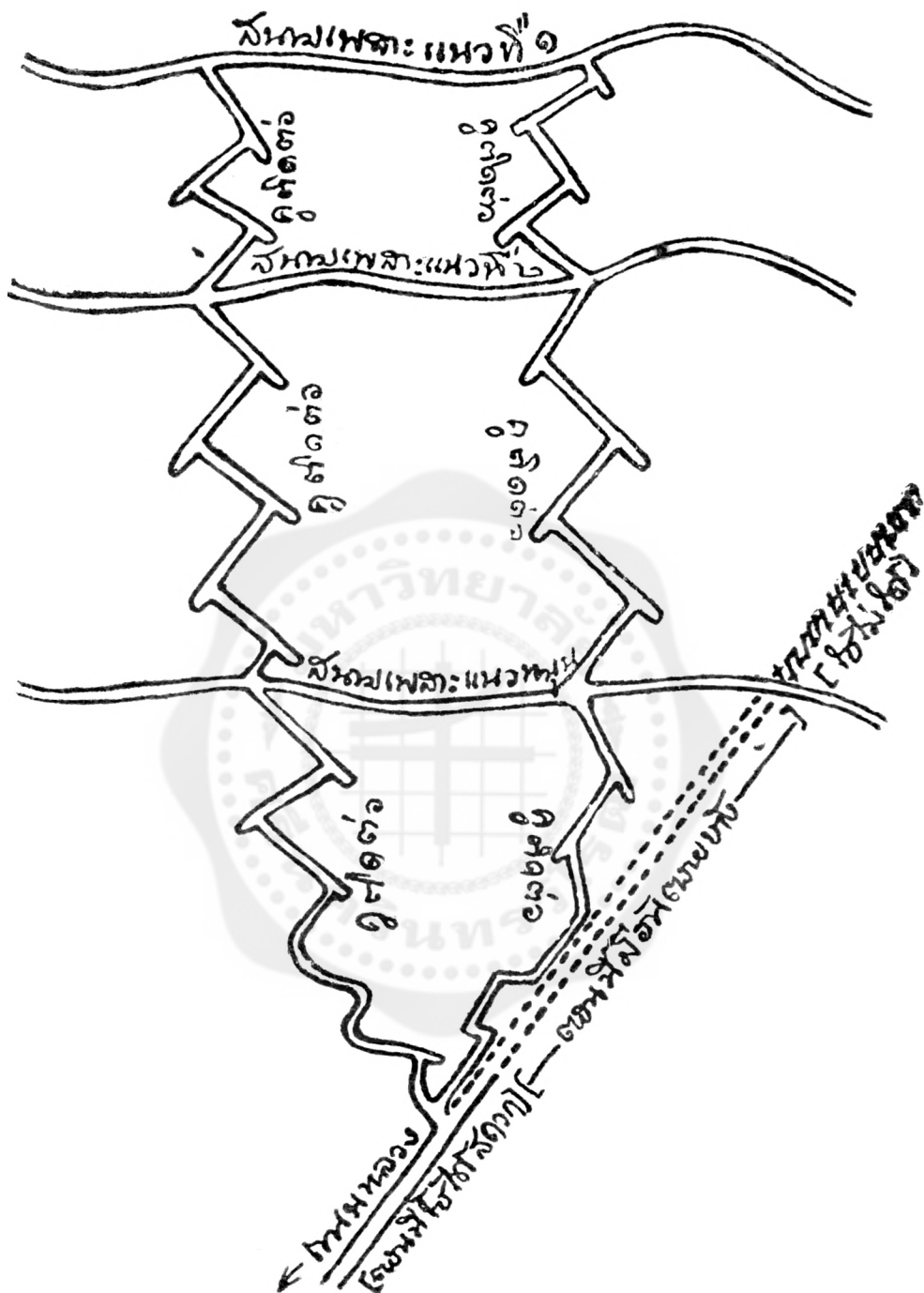
แต่สิ่งซึ่งทำความรำคาญมากที่สุด และซึ่งไม่มีสิ่งอะไรจะแก้ไขได้, คือเสียงอันดังกึกก้องแห่งบันไดใหญ่ขึ้นที่ถึงโถ้ตอยกันอยู่แทบมิได้หยุดหย่อน. ที่โถ้ที่ถึงโถ้กันอย่างแรง เขาว่าเสียงดังกึกก้องอย่างอธิบายไม่ถูกทีเดียว, คำอธิบายอย่างดีที่สุดที่ได้พบคือว่าเหมือนฟ้าคนองอย่างรุนแรงและยืดยาวไม่หยุดหย่อน, เสียงเปรี้ยง ๆ ครืนโครมอยู่หลาย ๆ ชั่วโมง. เสียงอันกระหึ่มไม่ว่างวันเช่นนั้น ทำให้มีผลกระทบถึงเส้นประสาท, ทำให้ทหารเส้นประสาทพิการไปชั่วคราว จนแสดงกิริยาอาการคล้ายวิกลจริตก็มี. กันจึงเห็นได้ว่าเป็นความรำคาญใหญ่ยิ่ง, หาสิ่งใดเปรียบปานได้โดยยาก. แต่ขออย่าให้เข้าใจผิด. ผู้ที่เป็นเช่นนั้นไม่ใช่คนฉลาดหามิได้, เพราะผู้ที่รู้สึกเดือดร้อนรำคาญเสียงบันไดดังกล่าวนั้นแล้วนั้น เมื่อถึงเวลาเข้าปะจันยานและตลุมบอน มิได้ย่อท้อเลย, และได้แสดงความสามารถอย่างงดงามจนได้บำเหน็จสำหรับความกล้าหาญก็มี, ที่เขาทนไม่ได้นั้นคือ ต้องนั่งอยู่หนึ่ง ๆ ในขณะที่เสียงอันครืนโครมนั้นกระทบและกระทบเส้นประสาท, จึงทำให้เส้นประสาทขมวด เลยทำให้ตัวสั่นและแสดงกิริยาอาการวิกลต่าง ๆ. ผู้ใดแสดงกิริยาอาการปรากฏเช่นนั้นแล้ว ต้องจัดการให้ได้กลับออกพ้นจากสนามเพลาะแนวหน้า, ไปอยู่ในที่พักในแนวหลัง ซึ่งอยู่ในความดูแลของแผนกพยาบาล, และซึ่งอยู่ในที่เงียบสงบพอสมควร. ถ้าเมื่อใดไปพักอยู่ในที่เช่นนั้นแล้วประมาณ ๖ วันถึง ๑๕ วัน และ

อาหารทุเลาลงเป็นลำดับจนเป็นปกติ, จึงจะส่งตัวกลับไปเข้าประจำ
กรมกองเดิม; แต่ถ้าอาหารไม่ทุเลา หรือทุเลาช้าไป ก็ต้อง
อนุญาตให้กลับไปเยี่ยมบ้านเสียคราว ๓ ซึ่งเป็นวิธีเยียวยาอย่างค้ำยง
กว่าสิ่งอื่น.

ที่จริงการอนุญาตให้ไปเยี่ยมบ้านนั้น ไม่ใช่แต่จำเพาะผู้ที่
เส้นประสาทพิการเท่านั้นหาได้. ผู้บังคับบัญชาถือนั่นอยู่ในคำ
ภาษิตว่า “กันไว้ดีกว่าแก้,” เพราะฉะนั้นทั้งนายและพลทหาร
ที่ต้องไปกรากกรำล้ามาอยู่ในสมรภูมินาน ๆ แล้ว มักอนุญาต
ให้กลับไปเยี่ยมบ้านมีกำหนด ๗ วันหรือ ๑๕ วัน, แล้วแต่ระยะทาง
ไกลหรือใกล้; หรือถึงแม้ทหารที่ไม่มีบ้านจะกลับ ก็คงได้รับ
อนุญาตให้ไปพักผ่อนสบายในที่ห่างไกลยุทธภูมิ, สุดแต่แต่จะไป
แห่งใด. การอนุญาตให้ไปพักผ่อนในที่ห่างไกลจากสมรภูมิเช่นนั้น
เป็นผลดีทำให้ทหารทำนุบำรุงตน, เพราะได้ไปพักผ่อนหย่อนใจได้
จริงจังคราว ๑. การที่พักรู้ในแนวหน้า หลังแนวสนามเพลาะหน้า
นั้น, โดยมากมักจะไม่ใช่การพักจริง, เพราะมีการงานเบ็ดเตล็ด
ต้องกระทำอยู่บ้าง เช่นตัดไม้ทำเขื่อนสนามเพลาะและสำหรับ
ปลูกถนนทางเดิน, และเอาดินร่วน ๆ หรือทรายบรรจุกระสอบสำหรับ
ทำที่กำบังเป็นต้น. เหตุฉะนั้นให้ไปพักจริงจึงต้องอนุญาตให้ไป
พ้นยุทธภูมิที่เดียว; และท่อนุญาตเช่นนั้นได้ก็เพราะการยุทธกระทำ
แก่กันโดยดั่งข้อมค้ำยประชิดกันแล.

ทหารกลับไปเยี่ยมบ้าน
(ช่างอังกฤษชื่อ เอ. ซี. ไมเคิล เป็นผู้เขียน)

แผนผัง สมมติ
แสดงวิธีทำคูน้ำคูขี้ด

ปาฐะกถาที่ ๕

การติดต่อและลำเลียง.

การติดต่อ, คือการไปมาระหว่างแนวรบกับแนวช่วย, แนวหนุน, ตลอดจนถึงฐานทัพ, เป็นของสำคัญอย่างยิ่งอัน ๑ ซึ่งจำเป็นต่อชีวิตทางระเบียบให้เรียบร้อย, ไม่ว่าในการยุทธรุกไล่กันกลางแปลง หรือการยุทธประชิดกันในสนามเพลและบ้อมค่ายสนาม, เพราะฉะนั้นเป็นสิ่ง ๑ ซึ่งจะต้องกล่าวถึงในปาฐะกถาเช่นนี้. แต่ถ้าจะกล่าวถึงกิจการติดต่อโดยพิสดาร จะต้องการหนังสือรวบรวมเป็นสมุดอย่างหนาเล่ม ๑ ที่เดียว, ซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานแผนกยุทธศาสตร์จะเป็นผู้รวบรวม. ในที่นี้ข้าพเจ้าจะกล่าวถึงการติดต่อแต่โดยย่อพอเป็นสังเขปเท่านั้น.

ทางติดต่อระหว่างสนามเพลและแนวหน้าด้วยกันก็, หรือระหว่างแนวหน้ากับแนวช่วยและแนวหนุนชั้นที่ ๑ ก็, โดยมากต้องเป็นทางเดินไปมาได้โดยไม่ต้องผ่านอันตรายเกินกว่าที่จำเป็น. เพราะฉะนั้นในระหว่างที่ต่าง ๆ ภายในเขตที่อยู่ในระยะปืนใหญ่ของข้าศึกยิงกราดได้, ต้องซุกซุ่มเป็นทางเดิน, ซึ่งตามภาษาอังกฤษเรียกว่า “คอมมิวนิเคชั่น เทรันเชส” (Communication Trenches), ตามภาษาฝรั่งเศสเรียกว่า “บัวโยซ์” (Boyaux), และซึ่งเราพอจะแปลเป็นคำไทยได้โดยใกล้เคียงว่า “คูติดต่อ.”

คูติกต่อเหล่านี้อีก ลึกท่วมหัวคน, และฝึกกับสนามเพละที่ไม่
มีสำหรับยัทหารยืนยิงต่อสู้ และไม่มีช่องที่เห็นดินสำหรับลอบยิงออก
ไปยิง. คูเหล่านี้อีก, ในที่ใกล้แนวหน้าต้องขุดให้ลึกเขียวเป็นพื้นปลาเพื่อ
ป้องกันมิให้ถูกยิงกรอกรตรงลงไป, แต่ยิ่งใกล้แนวหน้าออกมา คุณนั้น
ก็ยิ่งลึกเขียวน้อยเข้าเป็นลำดับ, จนในที่สุดปากคูเปิดออกถนนหลวงใน
ที่ซึ่งพ้นอันตราย. บางแห่งถึงมีถนนหลวงเป็นทางเดินไปมาอยู่แล้ว
ก็ต้องมีคูติดต่อชกชนกันไปริมถนนด้วย, สำหรับจะได้ใช้ ในเมื่อ
ข้าศึกยิงขึ้นระยะใกล้กรวดมาที่ถนนนั้น. คุณนั้นมักจะกำหนด
แยกไปยังที่ต่าง ๆ ตามที่ต้องการ. ข้าพเจ้าเขียนแผนผังไปไว้พอ
ให้เข้าใจง่ายซนด้วย.

ข้าพเจ้าไม่จำเป็นจะต้องชี้แจงละเอียดว่าในคูติกต่อทั้งปวง
ยวดยานพาหนะอย่างใด ๆ เป็นใช้ไม่ได้ทั้งสิ้น, ในคูมีทางแต่จำเพาะ
พอคนเดินหลักกันได้อย่างเบียด ๆ กันหน่อย ๑ เท่านั้น. ดังนั้นเสบียง
อาหารและกระสุนดินปืนต้องหายหามาไปทั้งสิ้น, และคนช่วยและถูก
อาวุธก็ต้องใช้เปลหามส่งทั้งสิ้น. ต่อเมื่อเดินจนถึงถนนหลวงแล้ว
จึงจะได้พยานพาหนะ.

ยวดยานต่าง ๆ บรรดาที่จะใช้ขึ้นของได้ เจ้านาที่ฝ่ายทหารบก
เกณฑ์จากพลเมืองในท้องที่ข้าง, หรือขนไปจากที่อื่น ๆ ข้างตามแต่
จะหาได้. แต่รถหรือเกวียนที่ใช้สัตว์เทียมลากไปนั้น ผู้รถยนต์
ไม่ได้, เพราะสัตว์อาจจะเป็นอันตรายต้องขาดเจ็บได้เป็นอันมาก, แต่

รูป-ปากคูติดต่อ ของฝรั่งเศสที่ออกถนน

ที่ป้ายนั้นมีคำแนะนำ แปลความว่า “ระวังฟริตซ์; จงใช้คู่นี้” คำว่า “ฟริตซ์” เป็นคำที่ทหารฝรั่งเศสใช้ เรียกลูกปืนใหญ่ของเยอรมัน.

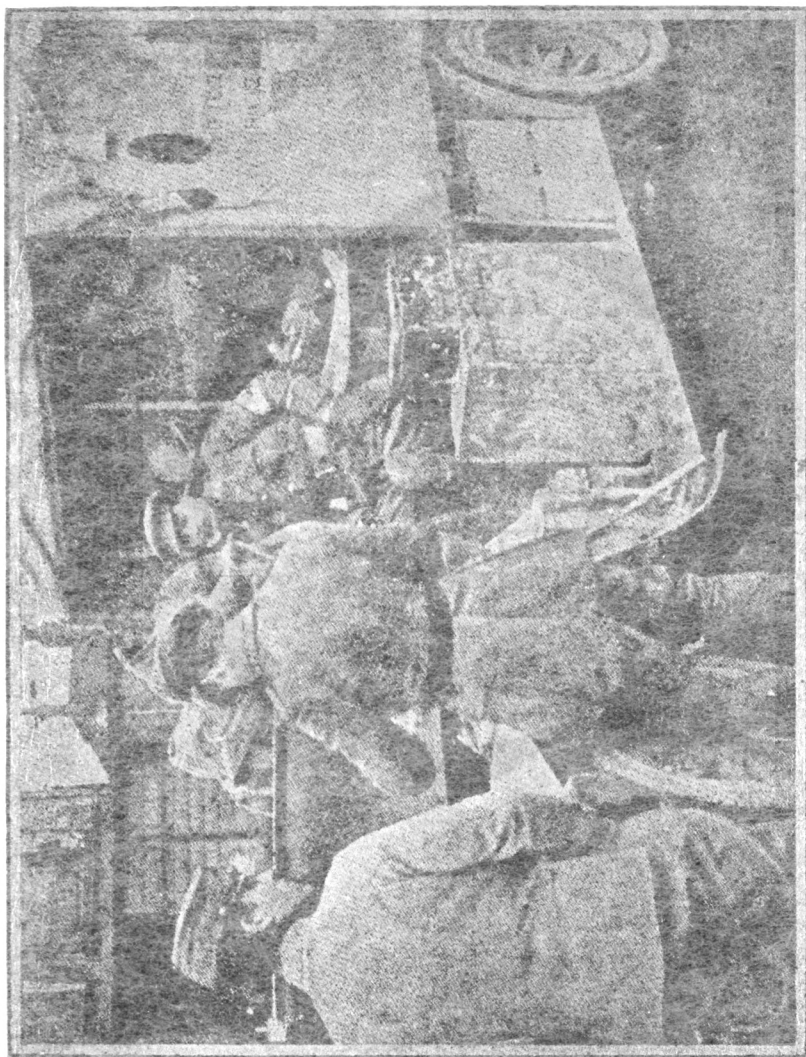
ส่วนรถยนต์นั้น ถึงแม้ว่าจะถูกกระสุนปืนข้าง และชำรุดเล็กน้อย, ถ้าไม่ถูกที่เครื่องในที่สำคัญแล้ว, ก็ยังคงใช้ต่อไปได้. ในงานสงครามคราวนี้ อาจกล่าวได้ว่า, ถ้าไม่ได้ใช้เครื่องบินแล้ว การติดต่อจะกระทำไม่ได้ โดยเร็วขยับ และรวดเร็วเท่าที่กระทำได้อยู่ นั่นเลย. รถยนต์ใช้สำหรับกิจการสารพัดประโยชน์, ทั้งขนส่งสิ่งของ และสรรพยุทธ, รับส่งคนป่วยเจ็บถูกอาวุธ, และเป่ายานเดินทางของแม่ทัพนายกองและนายทหารรับใช้ต่าง ๆ. ในงานสงครามคราวนี้ แม่ทัพใหญ่น้อยและผู้บัญชาการกองพลใช้รถยนต์เป็นพื้น, ไม่ใคร่จะได้ขี่ม้าหามิได้. นอกจากนี้ได้มีคราว ๓ ที่ได้ใช้รถยนต์เป่ายานรับทหารทั้งกองทัพอันยิ่งใหญ่ที่ไปรบ, คือเมื่อครั้งนายพลเอกฟอนคลุกยกทัพบุกเข้าไปจนถึงลำน้ำมาร์น และใกล้กรุงปารีสแล้ว, นายพลกัลลีเยน แม่ทัพฝรั่งเศสผู้รักษาเมืองปารีสได้รีบเกณฑ์รถยนต์ทุกอย่างทุกชนิด บรรดาที่จะหาได้ในปารีสและที่ใกล้เคียง, เอาทหารบรรทุกรถยนต์ยกทัพไปโดยเร็ว และนำทัพเข้าโจมตีทัพฟอนคลุก. ฝ่ายเยอรมันครั้งนั้นตกอยู่ในความประมาท, ไม่คิดว่ากัลลีเยนจะสามารถยกออกมาจากปารีสได้โดยรวดเร็วเช่นนั้น จึงมิได้จัดการเตรียมระวังภัยของตน, แม้แต่มุ่งโจมตีทัพอังกฤษและฝรั่งเศสซึ่งกำลังสู้พลางดอยพลางอยู่. ทัพของกัลลีเยนจึงเข้าโจมตีปีกของฟอนคลุกได้ โดยไม่รู้จัก, ฟอนคลุกต้องถอย, และฝ่ายสัมพันธมิตรยกแนวแม่น้ำมาร์นได้. กัลลีเยนสามารถได้เปรียบแก่ฟอนคลุกครั้งนั้น เพราะได้ใช้เครื่องบินโดยแท้.

เพื่อใช้รถยนต์สำหรับกิจการต่างๆ เช่นนี้, ลักษณะรถยนต์ที่ใช้ก็ต่าง ๆ มากเหมือนกัน. รถชนิดที่สำหรับคนขี่ธรรมดา, เช่นรถเก๋งและรถประทุน มีที่นั่งได้ ๔ หรือ ๖ คน, เป็นยานสำหรับแม่ทัพนายกองและนายทหารกรมกลางใช้ เพื่อไปมาระหว่างที่พักกับแควรบ, และสำหรับไปเที่ยวตรวจตราและเดินข่าวเป็นต้น; รถสำหรับชนของที่ใช้ในการขนส่งสิ่งของและสรรพยุทธ; รถสำหรับรับคนโดยสาร ชนิดที่เรียกกันว่า “อ้อมนิยัส” นั้น, ใช้รับส่งทหารที่ในระหว่างที่พักข้างหลังกับแควรบข้างหน้า, และสำหรับเดินทางในเวลาย้ายกรมกองจากค่าย ๑ ไปอีกค่าย ๑ เป็นต้น. รถเหล่านี้ เกณฑ์หรือซื้อหรือเช่าจากบุคคลและบริษัท, และที่บุคคลให้รถของตนด้วยความเต็มใจก็มีเป็นอันมาก, ทั้งบางคนเลยรับอาสาไปขับรถของตนเองด้วยก็มีเป็นอันมาก.

รถบรรทุกสิ่งของและสรรพยุทธของรัฐบาล ซึ่งได้สร้างขึ้นโดยจำเพาะสำหรับกิจนั้นก็มียู่มาก, แต่ไม่เพียงพอ จึงต้องใช้รถที่เกณฑ์หรือซื้อและเช่าจากบุคคลอีกด้วย.

ส่วนรถยนต์พยาบาล นอกจากของรัฐบาล, มีรถของสภากาชาด และของบุคคลจัดตกแต่งขึ้นและให้แก่กองทัพยกเป็นอันมาก และได้ใช้เป็นประโยชน์มาก. ภายในรถพยาบาลมีที่วางเปลหามและมียาและเครื่องมือใช้ในการปฐมพยาบาลอย่างพร้อม.

ข้าพเจ้าได้เคยได้ยินคนไทยบางคนกล่าวอยู่ว่า, ที่เขาใช้รถยนต์เป็นยานได้ในงานสงครามยุโรป เพราะในประเทศนั้น ๆ

รายนามผู้พยาบาล
ของสหประชาชาติฝรั่งเศส

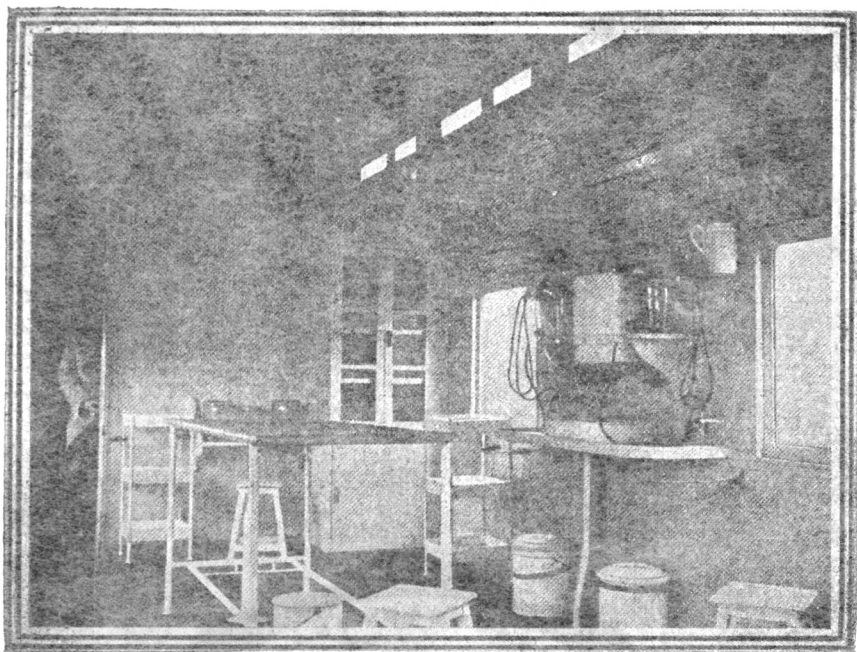
มีคนน้อยมาก พอที่จะใช้รถยนต์ไปมาได้โดยสะดวก. ชื่อนี้เป็นความจริงอยู่ แต่ไม่ถูกต้องแท้; เพราะประการ ๑ สนามเพละบางแห่งก็ต้องทำลงในที่ห่างถนนหลวง, เพราะฉะนั้นการที่จะไปยังที่นั้น ๆ บางทีก็ต้องใช้รถยนต์ผ่านไปในทุกข้อ ๆ กระนั้นเอง; และอีกประการ ๑ ถนนหนทางถึงโดยปกติจะได้ทำไว้ดีปานใด, เมื่อต้องใช้เป็นทางติดต่อในงานสงครามไม่ชำนาญก็ปั่นหมก และถนนเป็นร่องรอยไปไม่ผิดกับทางเกวียนของเราเลย, และมีหน้าเข้าถนนในที่ใกล้ ๆ เขตระยะปืนใหญ่ ยังถูกกระสุนแตกทำเป็นหลุมเป็นบ่อโต ๆ เล็กอีก; และเมื่อถนนเสียไปแล้วก็ไม่มีเวลาจะซ่อมแซมด้วย. ดังนั้นถ้าจะกล่าวถึงการใช้รถยนต์ให้ตรงกับความจริง ควรจะกล่าวว่า, เขาใช้รถยนต์เป็นยานในการติดต่อและขนส่งเสบียงและสรรพยุทธไว้ เพราะเขามีถนนหลวงอยู่แล้วมากแห่งประการ ๑, กับอีกประการ ๑ เพราะเขาใช้โดยไม่ถนัดทีเดียว! แม้ในเมืองไทยเราเอง ถ้าจะใช้รถยนต์อย่างไม่ถนัดเช่นเขาย่างแล้ว, ถึงทางเกวียนหรือในทุ่งในป่าก็คงจะพอเอาไปได้บ้างเหมือนกัน.

เครื่องติดต่อ, ซึ่งต่อจากรถยนต์ออกมาอีกก็คือรถไฟ. ในประเทศที่ทำสงคราม รถไฟทั้งปวงอยู่ในความปกครองแห่งเจ้าหน้าที่ทหารบกแผนกรถไฟทั้งสิ้น; และดูเหมือนจะไม่เป็นการหลีกเลี่ยงไปเลย ถ้าข้าพเจ้าจะกล่าวว่า, ในงานมหาสงคราม ถ้าไม่ได้มีรถไฟอยู่มากมายเช่นที่มีอยู่แล้ว การสงครามจะกระทำแก่กันไม่ได้ใหญ่

โตถึงเท่าที่ทำอยู่กันเสีย. การย้ายทหารไปมาก็ดี, ขนเสบียง และสรรพยุทธก็ดี, ถ้าไม่มีรถไฟแล้วก็แทบจะทำได้ที่เดียว. ขอให้ท่านศึกษาเสีย, แม้แต่แนวต้านทานของฝ่ายสัมพันธมิตรในยุทธภูมิภาคตะวันตก, ก็ตั้งแต่อายทเลเหนือจนจรดเขตสวิตเซอร์แลนด์, ก็เป็นระยะตั้ง ๘๐๐ กิโลเมตรเสียแล้ว, เพราะฉะนั้นถ้าไม่มีรถไฟแล้ว นายพลย็อฟฟรีจะเที่ยวตรวจตราทั่วถึงได้ฤๅ? ในยุทธภูมิภาคอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน, และระหว่างแนวรบกับฐานทัพ ถ้าไม่มีรถไฟแล้ว ก็จะเป็นการยากที่สุดที่จะทำการติดต่อกันได้.

รถไฟวัน ๑ ๆ เกิดหลายร้อยกระบวน, ส่วนกันไปมา. สำหรับย้ายทหารกองทัพน้อยกองเดียวเท่านั้น ต้องใช้รถไฟกระบวนยาว ๆ ถึง ๑๕๐ กระบวน. สำหรับบรรทุกทหาร, ถ้าเป็นจำนวนน้อย ๆ ก็ใช้รถไฟโดยสารธรรมดา, แต่ถ้าจำนวนมาก ๆ ก็ต้องใช้รถไฟบรรทุกของก๊วย. สำหรับรับส่งคนไข้และถูกอาวุธ มีรถไฟกระบวนพิเศษ, มีรถพยาบาลและรถหึ่งคัตผ่า, หึ่งยา, หึ่งเครื่องมือพร้อม, กล่าวโดยย่อ รถไฟกระบวนพยาบาลเช่นนี้เป็นเหมือนโรงพยาบาลย่อม ๆ อันเคลื่อนที่ได้. รถพยาบาลเหล่านี้เป็นของรัฐบาลหรือสภาอากาศจัตแห่งชนโดยมาก, แต่บุคคลที่มีเงินและความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ช่วยกันเรียวยารถจัตแห่งชนก็มี. รูปที่นำมาให้ท่านดูนั้น พอเป็นตัวอย่างแห่งรถไฟพยาบาล.

สำหรับอังกฤษ ซึ่งต้องข้ามไปรบบนฝั่งยุโรป, การติดต่อกันมิได้หมดอยู่เพียงรถไฟ, ต้องใช้เรือรับส่งทั้งทหาร, สัตว์พาหนะ,

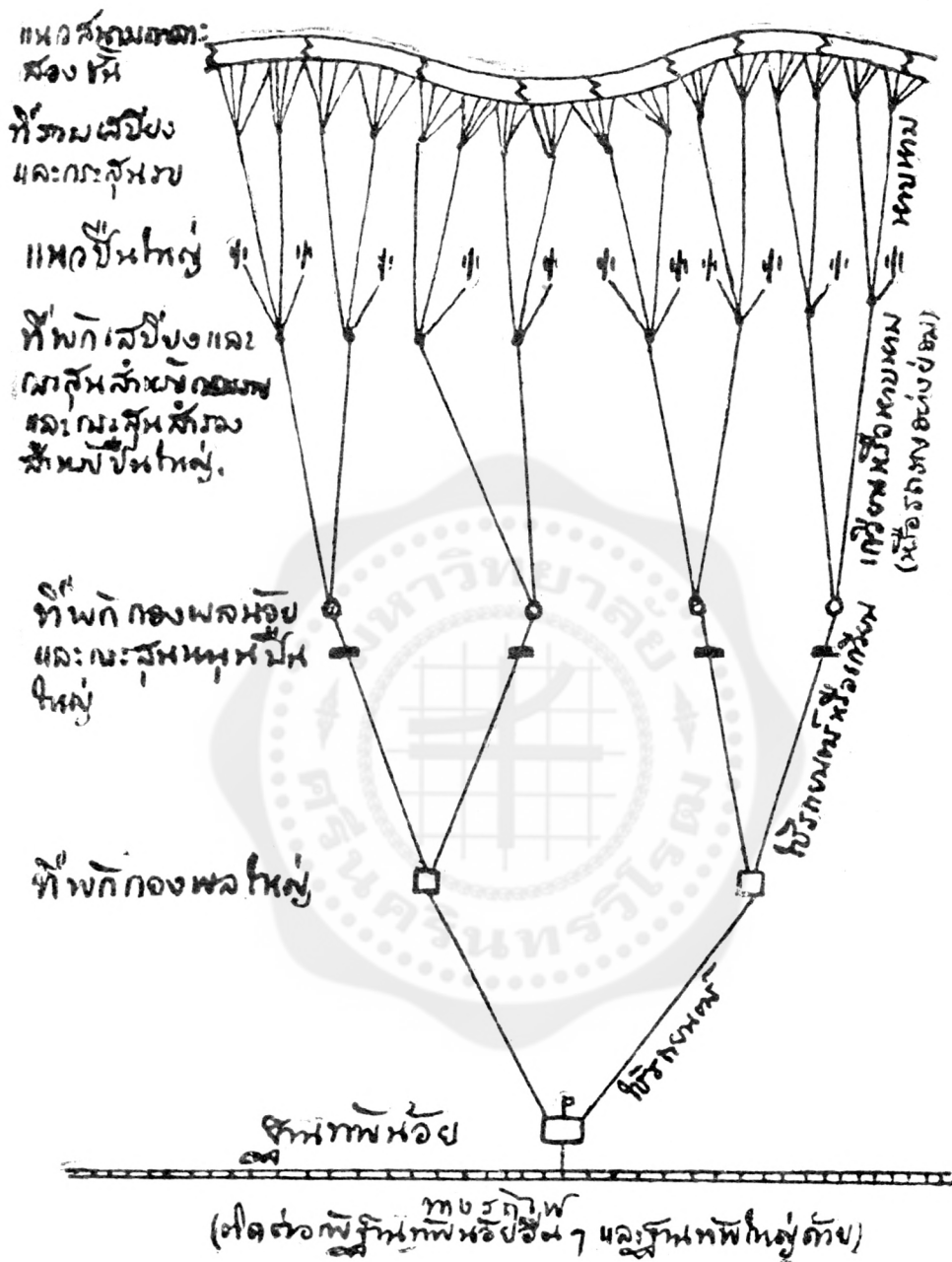
รถไฟพยาบาลของฝรั่งเศส
ห้องตัดผ้า ฯลฯ

รถไฟพยาบาลของฝรั่งเศส
ห้องคนป่วย

เสียบง, สรรพบุท, และเครื่องใช้ทุก ๆ อย่างสำหรับกองทัพสนาม, อัดทั้งหนังสือและวัตถุต่าง ๆ ที่ส่งไปให้ทหารด้วย. เรือที่สำหรับใช้ในกิจการเหล่านี้ ถอนจากจำนวนที่ใช้เดินบรรทุกสินค้าและรับคนโดยสารอยู่ในเวลาปกติ, และเพื่อมิให้ภัยพว่องขาดแคลนอย่างใด ต้องใช้เรือเดินผ่านไปมาระหว่างเกาะอังกฤษกับท่าเรือที่เมืองฝรั่งเศสวันละหลายสิบลำ. ในที่นี้ข้าพเจ้าไม่ปรารถนาที่จะชมเชยอังกฤษให้เกินส่วนไปเลย, แต่ข้าพเจ้าเห็นควรสังเกตว่า การที่เขাজัดการติดต่อกับทางทะเลได้อยู่เสมอ ทั้ง ๆ เรือไต้หน้าของข้าศึกคอยระวังความอยู่เนื่อง ๆ เช่นนี้, ก็ก็เป็นของที่อัศจรรย์อยู่อย่าง ๑ แล้ว; และอีกประการ ๑ ถึงได้ถอนเอาเรือไปใช้ในการลำเลียงเสบียงเช่นนั้นเป็นอันมากแล้ว, ก็ยังมีเรือเดินบรรทุกสินค้าและรับส่งคนโดยสารได้อยู่, นับว่าเป็นของอัศจรรย์อีกอย่าง ๑. เมื่อคำนึงถึงข้อหลังนี้แล้ว ข้าพเจ้าเห็นว่า, เรา ๆ ผู้ที่มีไต่ทำการสงครามกับเขาค้วยนั้น ไม่ควรระย่อในการที่ราคาสินค้าบางอย่างแพงขึ้น, หรือในการที่ของบางอย่างที่เราสั่งจากต่างประเทศมาถึงไม่ทันใจเรา; เพราะเราควรคำนึงว่า เมื่อค่าระวางแพงขึ้นและค่าประกันก็แรงขึ้นกว่าปกติ, สินค้าก็ต้องขึ้นราคายิ่งเล็กน้อย, และเพราะจำนวนเรือมีน้อยลงที่สำหรับใช้บรรทุกสินค้าของก็ชนมาไม่ได้เร็วเท่าเวลาปกติอยู่เอง.

ในที่นี้ ข้าพเจ้าขอให้ท่านมองดูแผนสังเขป ที่ข้าพเจ้าได้
เขียนไว้เพื่อแสดงลักษณะวงการศึกษาคือ ตั้งแต่แนวรบนานจนถึงฐาน
ทัพน้อย. ขอให้เข้าใจว่า แผนที่ข้าพเจ้าเขียนไว้ที่นี้ ทำพอเป็นสังเขป,
เพราะฉะนั้นถ้าจะให้ถูกต้องแท้จริง จะต้องคุณเส้นสาขาต่าง ๆ นั้น
ด้วยจำนวนเลขที่น้อย. เมื่อกำหนดขึ้นแล้ว ท่านคงจะรู้สึกได้ว่า,
การศึกษาคือเป็นของที่ยุ่งยากปานใด. ที่คนเราโดยมากไม่มีใครจะคำนึง
ถึงหรือเอาใจใส่ในการศึกษาคือและการลำเลียงนั้น ก็เพราะการเหล่านี้
เป็นไปภายใน ไม่ใช่กิจการทั้งปวงที่ชူးซ้ออย่างการยุทธ, แต่เปรียบ
เหมือนเส้นโลหิตและเส้นประสาทภายในร่างกาย ซึ่งถ้าเส้นโลหิตขาด
ไปแล้วก็อาจจะเป็นผลร้ายได้เป็นอันมาก.

แผนผัง
แสดงวิธีทำต่อลำเลียง

ปาฐะกถาที่ ๒

การทำนุบำรุงทหาร

การส่งเสริมขงเลี้ยงทหารและการพยาบาลในงานมหาสงครามครั้งนี้, นับว่าเป็นกิจที่ได้กระทำโดยเรียบร้อย ทหารได้รับผลดีโดยทั่วถึงมาก. การทั้ง ๒ อย่างนี้ ถ้าจะกล่าวถึงโดยพิสดารก็จะเป็นของน่าพิศวงยิ่งนัก; แต่ถ้านำมากล่าวในที่นี้ก็จะเป็นการนอกวงแห่งเรื่องไป, เพราะการส่งเสริมขงเลี้ยงทหารและการพยาบาลทั้ง ๒ อย่างนี้, ถึงแม้ว่าสงครามจะมีได้กระทำแก่กันตามลักษณะทั้งข้อมค่ายประชิดก็คงจะมีเหมือนกัน. เหตุฉะนั้นจะเรียกว่าเป็นกิจการอันเป็นผลอัน ๑ ของการสงครามข้อมค่ายประชิดโดยตรงหาได้ไม่, แต่จะจัดเขาว่าเป็นกิจนอกประเด็นเสียที่เกี่ยวก็ไม่ได้, เพราะว่ามีความเป็นไปและระเบียบการบางอย่าง ซึ่งถ้าการสงครามเป็นอย่างลักษณะเดินรุกรับกันกลางแปลง คงจะได้จัดไปเป็นคนละอย่างทีเดียว, เพราะฉะนั้นจึงจะได้กล่าวถึงการเลี้ยงและพยาบาลทหารข้างโดยสังเขป.

นะโปเลียนได้เคยกล่าวแล้วว่า “กองทัพเดินไปด้วยท้อง,” หมายความว่า ถ้าไม่มีลำเลียงส่งเสริมขงเลี้ยงทหารไปแล้ว กองทัพจะสามารถเดินไปแห่งใด ๆ ก็หาไม่ได้. ถึงแม้ทหารที่ไปนั่งรักษาแนวสนามเพลาะอยู่นั้น เราก็อาจจะกล่าวได้เหมือนกัน ว่าอยู่ได้ด้วยท้อง. ใคร ๆ ที่เคยต้องจัดการเลี้ยงคนมาก ๆ แล้ว คงจะได้เคยรู้สึกว่าเป็นการลำบากเพียงไร, เพราะฉะนั้นก็ต้องนึกดูว่า ต้องจัดการ

เลี้ยงคนนับด้วยล้าน ก็ออกจะยากเต็มทีที่ที่จะนึกออกว่าจะต้องการอาหารต่าง ๆ มากปานใด. นอกจากอาหารคน ต้องคิดถึงอาหารม้าอีกด้วย.

สำหรับผู้ที่ชอบคิดเลข ข้าพเจ้าขอเชิญให้พิจารณาตัวเลขเหล่านี้บ้าง. สมมุติว่าจะต้องจัดหาอาหารเลี้ยงทหารล้านคน; ทหารคน ๑ กินอาหารรวมน้ำหนัก ๔ ปอนด์ (หรือ ๒ กิโลหย่อน ๆ) ต่อวัน, เพราะฉะนั้นวัน ๑ ๆ ต้องหาอาหารต่าง ๆ รวมน้ำหนัก ๔,๐๐๐,๐๐๐ ปอนด์, (หรือ ๑๗๗๕ ตัน). ในหนังสือพิมพ์ “เฮียร์สันสแม็กะซีน” มีรูปเขียนเปรียบเทียบไว้ให้เห็นว่า, ถ้าต่างว่าเอาอาหารสำหรับคนล้านคนกินได้ ๑ สัปดาห์มาวางกองรวมกันเข้าแห่งเดียวกัน จะเป็นส่วนใหญ่โตเท่าใด (ดูรูป).

อาหารของทหารต่างชาติก็มีต่าง ๆ กัน และวิธีประกอบก็ชอบต่าง ๆ กัน, เหลือที่จะนำมาพรรณนาในที่นี้ได้.

ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วแห่ง ๑ ในบทก่อน ว่าการหุงต้มโดยมากมักทำในแนวหลัง, แล้วขนไปส่งที่สนามเพลาะแนวยิง. ส่วนภายในสนามเพลาะแนวยิงมีห้องครัวสำหรับอุ่นอาหารหรือหุงต้มบางอย่างได้ด้วย. ที่รวมเสบียงมักจะอยู่กับที่พยาบาลสนาม ซึ่งอยู่ในแนวหนุน, เพราะฉะนั้นพลพยาบาลก็จะช่วยในการต้มสับและเลี้ยงอาหารแก่ทหารที่พักอยู่ในแนวหนุนด้วย ในเวลาที่ไม่มีคนไข้และถูกอาวุธอยู่มากเกินไป.

อาหารสำหรับร้านคนกิน ๗ วัน.

ขนมปัง ๓๕๐๖ $\frac{1}{2}$ ตัน; หมูเค็ม ๓๕๑ $\frac{1}{2}$ ตัน; เนื้อสด ๓๕๐๖ $\frac{1}{2}$ ตัน;
 เนยแข็ง ๕๘๕ ตันเศษ; น้ำตาล ๕๘๕ ตันเศษ; ชา ๑๒๒ ตันเศษ; ผลไม้
 กวน ๗๘๐ $\frac{1}{2}$ ตัน; ถั่วเขียว, ถั่วฝักยาว, มันเทศและผักอื่นๆ ๓๕๐ ตันเศษ;
 แกลบ ๘๗ ตันเศษ น้ำมะนาว ๒๒,๗๕๐ แกลลอน; พริกไทย ๕ ตันเศษ,

รถยนต์ไปรษณีย์นำของและหนังสือ
มาถึงสถานีไปรษณีย์สนาม

“ของฉันมีไหม?”

นอกจากเสียงของรัฐบาลจ่ายให้ ทหารได้รับเสียงส่งจากญาติพี่น้องลูกเมีย, หรือจากผู้ที่มีใจกรุณาออกทุนทรัพย์จัดเสียงส่งไปให้ทหาร. อติเรกลาภเช่นนี้มักจะได้รับมากในเวลานักชัตฤกษ์คริสต์มาส (วันเกิดพระเยซู), แต่ถึงในเวลาปรกติก็มีส่งไปเป็นราย ๆ เสมอ. รัฐบาลช่วยจัดการส่งของที่ทางบ้านฝากไปให้เช่นนี้ด้วยความเอื้อเฟื้อทั่วถึง, ซึ่งทำให้เป็นที่พอใจแก่ทหารเป็นอันมาก, และที่ทำได้โดยทั่วถึงสม่ำเสมอพอควรเช่นนั้น ก็เพราะเหตุที่กองทัพมิได้ย้ายที่ไปมา, จึงนับได้ว่าเป็นผลอัน ๑ แห่งการสงครามข้อมค่ายประชิด.

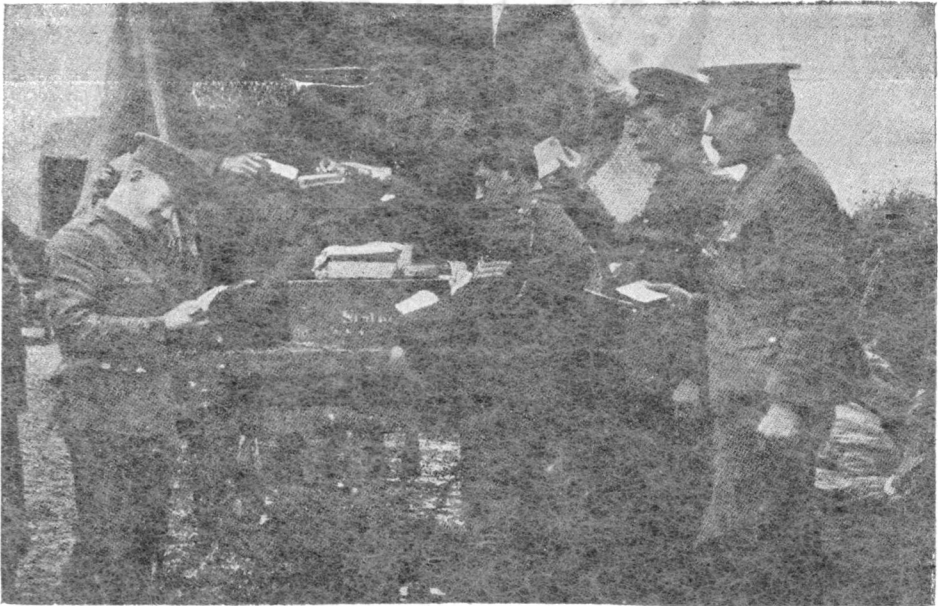
นายและพลทหารที่ต้องไปรกรากว่าลำบากอยู่ด้วยกัน, ย่อมจะรู้สึกมีวิสาสะเป็นสหายกันจริงยิ่งกว่าในเวลาปรกติ, เพราะฉะนั้นเมื่อใครใดของฝากไปจากบ้าน ไม่มีเสียงเลขที่ระบุไว้ก็กินคนเดียว, เป็นต้องเรียกพวกพ้องเพื่อนฝูงกินด้วยเสมอ. เหตุฉนั้นพ่อเจ้าพนักงานแพนกวีสันย์ไปถึงที่พักทหารแห่งใด เป็นต้องถูกล้อมแน่น, เสียงร้องถามกันให้สับสนไปว่า “ของฉนั้นใหม่,” ถ้าใครใดของฝากจากบ้านก็ได้มีโอกาสทำหน้าใหญ่และเป็นที่ชอบพอแห่งเพื่อนฝูงไปพัก ๑ ที่เดียว. ของฝากจากบ้านเช่นนั้น, ถ้าเป็นการสงครามกลางแปลงจะส่งตามไปให้ถึงแนวรบหาได้ไม่, แต่ในการสงครามข้อมค่ายประชิด อาจจะส่งของฝากได้จนถึงแนวยิง, ซึ่งที่จริงเป็นที่ ๆ ต้องการของกินแปลก ๆ มากกว่าเวลาอยู่นอกแนวยิง, เพราะอยู่นอกแนวยิงมีโอกาสที่จะไปเที่ยวหาของมีรสแปลก ๆ กินได้ตามใจยัง.

นอกจากอาหารต่าง ๆ, ของที่ทหารต้องการมากที่สุดคือบุหรี่ และยาสูบ, ซึ่งรัฐบาลไม่ได้จ่ายให้ เพราะฉะนั้นต้องอาศัยพวกพ่อค้าหรือคนใจบุญทางบ้านช่วยจัดส่งไปให้, และมีผู้ส่งไปให้อยู่เสมอ มิได้ขาด. ข้อควรสังเกตในงานสงครามคราวนี้มีอยู่คือ :- ก่อนๆ นี้ การสูบบุหรี่หรือสูบกถ้อง มักจะถือกันว่าเป็นของที่ทหารไม่ควรจะกระทำในสนาม, และมีทหารเคร่ง ๆ บางคนถึงแก่เห็นควรห้ามการสูบบุหรี่ขาดทีเดียว, ผู้ที่ไม่ชอบให้ทหารสูบบุหรี่นั้น โดยมากมักเป็นเจ้าตำรามากกว่าเป็นผู้เหมาะสำหรับควบคุมคน, แต่ในงานสงครามคราวนี้สังเกตว่าผู้บังคับบัญชาในสนามอนุญาตให้ทหารสูบบุหรี่และสูบกถ้องมากขึ้น, และทั้งเวลาเดินทางและอยู่ประจำแนวสนาม เพราะ อนุญาตให้สูบบุหรี่ได้. ทั้งนี้จะเป็นเพราะผู้บังคับบัญชารู้สึกว่า การสูบบุหรี่เป็นเครื่องช่วยให้ทหารมีขวัญกำลังใจอย่าง ๑, คือ ทำให้มีอะไรทำเสียอย่าง ๑ จะได้ไม่เบื่อหน่ายหรือจนถึงการต้องบาดเจ็บล้มตายมากเกินไปจนใจเสีย; กับอีกประการ ๑ น่าจะรู้สึกว่าเป็นของเหลือห้ามจึงเลยอนุญาต.

วัตถุที่คนทางบ้านส่งไปให้ทหารในสนามนั้น, มีเป็นอนาการ, คือ นอกจากอาหารและบุหรี่, มีเสื้อผ้าและเครื่องใช้สรวยต่าง ๆ, และของเครื่องเล่นเพลิกเพลินต่าง ๆ มีฟุตบอลเป็นอาทิ. นอกจากวัตถุต่าง ๆ ก็มีหนังสือพิมพ์และหนังสือเล่ม, กับจดหมาย, ซึ่งกรมไปรษณีย์โทรเลขรับส่งไปถึงโดยเรียบร้อย, ทำให้เป็นที่พอใจ

การกุศลแท้
จัดบุหรืส่งไปให้ทหารสู้รบ.

เกวียนไ้ไปรษณีย์ไปรษณีย์เคลื่อนที่ได้

แก่ทหารเป็นอันมาก. เพื่อให้เป็นอนุสาวรีย์ ข้าพเจ้าขอกล่าวถึง
กรมไพรสันนิยอังกฤษ, ซึ่งจัดเจ้าหน้าที่งานไว้สำหรับการรับส่งหนังสือ
และวัตถุของทหารและญาติพี่น้องเป็นแผนก ๑ ต่างหาก มีจำนวน
ถึง ๑๒๐๐ คนอยู่ในประเทศฝรั่งเศส. สำหรับกองทัพบกอังกฤษใน
เมืองฝรั่งเศส วัน ๑ ๆ มีจดหมายรับส่งประมาณ ๔๐๐,๐๐๐ ฉบับ,
และห่อไพรสันนิยวัตถุประมาณ ๕๐,๐๐๐ ห่อ. สำหรับกองทัพบกอังกฤษ
ภาคเมดิเตอร์เรเนียนและไอบีเรีย มีจดหมายประมาณ ๒๕๐,๐๐๐ ฉบับ,
ไพรสันนิยวัตถุประมาณ ๕๐๐๐ ห่อ.

วิธีดำเนินการไพรสันนิยสนามคือ :— ตั้งสถานกลางขึ้นแห่ง ๑
ในเมืองที่อยู่ห่างจากแนวยิง; จากที่ไพรสันนิยเดินแยกย้ายไปยัง
สถานไพรสันนิยสนาม, ซึ่งอาจจะเป็นกระโจมผ้าใบ, หรือเรือนพักรับ, หรือมีแต่โต๊ะตั้งกลางแจ้งก็มี, สถานกลางสนามเหล่านี้ข้างที่ถูกระเบิด,
ต้องรีบย้ายลงไปยังอยู่ในโพรงหรือคุหาใต้ดิน. เมื่อได้เลือกและจัดลง
ถูกรวมสำหรับกรมกองโดยเรียบร้อยแล้ว, จึงจัดส่งไปทั่วบริเวณที่
ถ้าเป็นทางไกล, แต่ถ้าเป็นทางใกล้ก็เดินไปส่ง. ผู้ที่ทำการนำที่
ไพรสันนิยบรรจุในสนามอาจจะเป็นอันตรายได้ไม่น้อยกว่าพลรบเลย.

ส่วนการพยาบาล ระเบียบการไม่มีใครจะผิดแปลกแปลกไปจาก
การพยาบาลสนามตามที่เรารู้กันอยู่แล้วปานใดนัก, เพราะฉะนั้นกล่าว
ถึงแต่โดยย่อก็พอ. สำหรับแนวสนามเปลวหน้า ที่พยาบาลมักจัด
ตั้งขึ้นในโพรงเป็นระยะ ๆ ให้เหมาะแก่กิจการ. จากที่ส่งพวกแปล

หามและพลพยาบาลออกไปหา และรับคนต้องขาดเจ็บจากกลางแจ้ง
 เข้ามาพักไว้ในโพรงที่พยาบาล, และทำการปฐมพยาบาลพอที่จะ
 ทำได้ เช่นพันแผล เป็นต้น. เมื่อมีโอกาสมะเร็งย้ายคนเจ็บด้วย
 เปลหาม, หรือถ้าพอจะเดินได้ก็ให้เดินไป, ตามทางคูศิดต่อ จนถึง
 ที่พยาบาลแนวหนน, ซึ่งยังไม่พ้นเขตระยะบันใหญ่, เพราะฉะนั้นถ้าหา
 คูหาได้กิน เช่นคูหาที่เก็บเหล่า สำหรับเป็นที่ตั้งที่พยาบาลได้ นับว่า
 เป็นอติเรกลาง, แต่ถ้าหาไม่ได้ก็ต้องอาศัยที่กว้าง ซึ่งจัดตกแต่ง
 ให้ผนังหนาขึ้นพอกันลูกแตกได้บ้าง, หรือมีผนังในโยด. ในที่
 พยาบาลเช่นนี้ โดยมากมีแต่ฟางปูให้นอนกับพื้น. จากที่พยาบาล
 เหล่านี้ มีรถยนต์หรือรถม้าสำหรับรับคนเจ็บ มารับเขาไปส่งที่
 โรงพยาบาลสนาม, ซึ่งมักจะตั้งในตึกใหญ่ในเมืองใกล้เคียง แต่พื้น
 เขตอันตราย. จากโรงพยาบาลสนามเหล่านี้ ได้คนเจ็บขึ้นรถไฟไป
 ส่งยังโรงพยาบาลใหญ่, ซึ่งตั้งอยู่ท่าเรือใหญ่ หรือท่าเรือ. ในที่
 นี้คัดเลือกผู้ที่พอจะเดินทางได้ แต่ซึ่งยังจะต้องรักษาพยาบาลต่อไป
 อีกนั้น ส่งกลับไปบ้าน, หรือไปโรงพยาบาลต่าง ๆ ที่ในบ้านเมือง
 ของตนเอง; เช่นพวกอังกฤษก็มีเรือพยาบาลรับกลับไปส่งเกาะ
 อังกฤษ, ทั้งนี้เป็นต้น. ในการพยาบาลพวกผู้พิชิตต่าง ๆ อยู่ข้าง
 จะเอาใจใส่มาก, และมีหญิงผู้พิชิตกับนายแพทย์อังกฤษเป็นอันมาก
 ที่ได้รับอาสาไปพยาบาลทหารที่ถูกลูกปืนในฝรั่งเศส. ซึ่งเป็น
 กิจอันน่าสรรเสริญยิ่งนัก.

พลพยาบาลอังกฤษต้มสุบเลี้ยงคนเจ็บ

ในที่พยาบาลในคุหาเก็บเหล่าหังแนวบริมด้าน้ำเอ็ดน (รูปนี้ช่วงอังกฤษซื้อดักเก็ตนเขียน
จากรูปเขียนหวัดของพลทหารดอ, กองพันที่ ๓ กรมทหารราบนอร์ธแฮมป์ตันเชอร์)

ฟุตบอลสำหรับส่งไปให้ทหาร

ทหารอังกฤษเล่นฟุตบอลหลังสนามเพลาะ

แต่สิ่งซึ่งข้าพเจ้าเองเห็นว่าเป็นข้อควรสังเกตยิ่งกว่าการ
พยายามคือการบำรุงใจและกายของพลรบ, ให้ได้รับความสุขและ
ความเพลิดเพลินมากที่สุดที่จะทำได้. ผู้ที่ต้องไปรอกกวาลำบาก
อยู่ในสนามเพลาะอันเต็มไปด้วยความลำบากและรำคาญ, ทั้งมี
อันตรายเป็นอเนกประการ ทั้งได้กล่าวมาแล้วในบทก่อน ๆ นี้,
เมื่อใดผลัดเปลี่ยนกลับออกมาพักอยู่หลังแนวรบแล้ว ถ้าต้องมา
อยู่เฉย ๆ ก็จะทำให้เหงา, และชวนให้นึกถึงอันตรายและความ
ทรมานมากเกินไป, จนอาจจะเป็นเหตุให้ขวัญหายหรือบกพร่องไปได้.

เหตุนี้แม่ทัพนายกองและเจ้านาทัพทหารจึงต้องคิดจัดการ
ทำนุบำรุงความสุขสำราญบานใจแห่งทหารให้มากที่สุดที่จะทำได้, คือ
ในเวลาที่อยู่นอกเขตแนวรบ จัดให้ที่พักอยู่ตามบ้านราษฎร หรือ
ในโรงที่ปลูกขึ้นให้เป็นที่พัก, จัดโรงอาบน้ำและซักฟอกเสื้อผ้า และ
ให้ความสะดวกอย่างอื่น ๆ ตามที่จะทำได้.

นอกจากนี้อนุญาตและออกหนุนให้มีการเล่นต่าง ๆ, เช่น
กรีฑาและฟุตบอล เป็นต้น. ลูกฟุตบอลส่งไปจากเมืองอังกฤษเป็น
คราว ๆ, คราวละมาก, จึงได้เล่นกันโดยทั่วถึง ทั้งทหารอังกฤษ
และฝรั่งเศส, และเชื่อว่าบางทีทหารก็เอาฟุตบอลไปเตะเล่นกันถึง
ที่หลังสนามเพลาะแนวที่ ๒. ฟุตบอลที่เอาไปเตะใกล้แนวยิ่งเช่นนี้
บางทีก็ตกไปในมือทหารเยอรมัน, และทหารเยอรมันได้ขอให้พวก
เชลยอังกฤษสอนให้เล่นฟุตบอลก็มี.

สำหรับการเพิกพเพลิน ทหารจักรลครหรือการขับร้องขึ้นใน
หมู่กันเองเป็นการสนุกสนานดี, และเชิญนายทหารไปคุยด้วย. ทหาร
ฝรั่งเศสอยู่ข้างจะเก่งมากในการเล่นลครและขับร้องกับคนทวี, จึงมี
ทั้งการเล่นลครพูด, ลครร้อง, และสังคีตเนื่องๆ; แต่ทหารอังกฤษ
ก็เล่นเป็นเหมือนกัน, และต่างพวกต่างเชิญกันไปคุย จึงเป็นทริ่น
เรีงและเกิดความวิธสาสะทีมากในระหว่างเพื่อนทหาร. นอกจากทหาร
เล่นเอง, ยังมีพวกพลเรือนทั้งชายหญิงที่เป็นลครหรือนักร้องนัก
คนทวีโดยอาชีพ ได้ไปเล่นลครหรือร้องและเล่นคนทวีเพื่อยำรง
ความร่นเรีงของทหารอีกด้วยเนื่องๆ.

ทหารในสนามและในที่พักมีหนังสือพิมพ์ของตนเอง ซึ่งมีทั้ง
รูปและเรีงสนุกๆ. ในหมู่ทหารฝรั่งเศสมีหนังสือพิมพ์เช่นนี้ที่
ข้าพเจ้าได้รับมา ๒ ราย; ราย ๑ ชื่อ “เป็ททหาร” (“Le Canard
Poilu”) กับอีกราย ๑ ชื่อ “กระต่ายมีขนนก” (“Le Lapin à
Plumes”) ; หนังสือ ๒ รายนี้ เจ้าของเดียวกัน, และรายที่ ๑ เป็น
หนังสือมีเรีงเบ็ตเตล็ดและกาพย์ (รูปที่ ๑), รายที่ ๒ เป็นหนังสือ
พิมพ์รูปต่าง ๆ (รูปที่ ๒ และ ๓). นายสิบเอก โอเกิสต์ ปัวลฟรี
(Sergeant Auguste Poilfre) ทหารฝรั่งเศสผู้เป็นเจ้าของหนังสือ
พิมพ์ทั้ง ๒ นี้ได้ส่งมาให้ข้าพเจ้าจากสนามเพลาะ, ทั้งปรากฎลายมือ
ของเขาเป็นพยานเขียนไว้ที่หน้าคั่นแห่งหนังสือพิมพ์ฉบับ ๑ (รูปที่ ๒).
ขอให้ท่านดูรูปทั้ง ๓ นี้คงจะเห็นได้ว่า ฝรั่งเศสเขาช่างเขียนรูปขึ้นดี

Téléph. 281-272.

Adresse: Le Canard Poilu, Secleur postal 127.

Journal du front, Hebdomadaire, Torsif et Antiboche.

Les Poèmes de la Guerre

LES STRATÈGES

Ils sont quatre du Tarn et du Plateau du Centre
Gras comme des verrats, cossus, l'air étouffé;
De lourdes chaînes d'or leur traversent le ventre,
Et leurs voix font trembler les vitres du café.

Le premier, résolu, prend l'offensive. Il entre
En Bukovine. — Ah ! quel immense autolafé !
Le second plus prudent se retranche : Que diantre !
Le blocus nous suffit : c'est bien assez gâté !

Le troisième dont le revers s'orne des palmes
Leur dit : « Messieurs, nous les aurons, mais soyez calmes ! »
Et le dernier, si gras qu'on ne voit pas ses yeux,

Riant comme un âne auquel manque une tranche,
Tire sa montre et dit, d'un air mystérieux :
« Je pars, car j'ai du lard à vendre à l'inkindanche ! »

Primo CHAPELLE.

Janvier 1916.

ÉCHOS

Le patriotisme et le courage des Allemands est indiscutable. Nous en avons la preuve dans la façon dont sont traités les mitrailleurs loches dans la tranchée. Ce n'est un secret pour personne qu'on trouve les soldats de cette arme livrés à leur pièce par une solide chaîne. Cette élite militaire sera choisie désormais parmi les jeunes membres de « la carrière », qui d'attaches d'ambassade, deviendront attachés de mitrailleurs.

Tout le monde sait, ou ignore, que les vaches blanches sont celles qui fournissent le meilleur lait. Aussi l'autorité militaire a-t-elle réquisitionné tous les bovidés femelles de cette couleur. Pour utiliser toutes les bonnes colonies, les bureaux de la guerre ont fait appeler des hommes condamnés pour vagabondage spécial afin de les affecter spécialement à la traite des blanches.

Chacun son métier et les vaches seront bien traitées.

Il est question en ce moment d'un moyen de défense très ingénieux contre les patrouilles allemandes. Il s'agit tout simplement de semer entre les tranchées boches et françaises des « papiers à machines ». Les boches qui s'avancent en rampant s'empêtreraient les mains dans les sous-papiers et seraient faits prisonniers sans difficulté. On compte naturellement employer à cet usage les papiers à machines de Milan qui, en plus de l'expérience de l'âge, ont de par leur nationalité une haine féroce contre l'ennemi commun.

Les Allemands sont décidément des gens très ingénieux. Presque leur retraite par chaîne sur notre front, ils ont fait distribuer à leurs fantassins des « patins à roulettes ». Quand ces derniers verront arriver les Français ils n'auront qu'à frotter leurs chaussures au basard et le recul du fusil leur fera faire chaque fois du chemin en arrière. Au ras probable on en tirait pas assez vite, ils comptent sur la courtoisie de nos bolche pour les pousser un

peu. Qu'ils soient sans inquiétudes, ça ira comme sur des roulettes.

L'Intendant signale le cas de Mlle Nobin, avenue des Champs Élysées, laquelle est pourvue de plus de cinq cents filets.

C'est pour nous, dit notre confrère, un plaisir de saluer cette femme de bien qui, par son zèle envers les soldats sans famille, trouve le moyen de renouveler leur courage et de leur apporter cette chaleur du cœur dont un brave Français ne saurait se passer.

Nous applaudissons aussi de tout cœur au dévouement de cette Marcelle-Gigogne. Mais pourquoi avoir dévoilé la chose ? La modestie de Mlle Nobin en souffrirait certainement et chacun de ses filets qui se croyait probablement privilégié apprendra non sans quelque déception qu'il y en a quatre-cent-quatre-vingt-dix-neuf aussi favorisés que lui.

MOT DE LA FIN

En Chine.

Un petit dialogue entre deux horticulteurs qui comparent un lilium et une plante de thé.

— Mon lilium est très beau.

— Évidemment, il est beaucoup plus grand que mon thé n'est gros.

Affreux !

Le Casque de Fer.

NOUVELLES DE L'EXTÉRIEUR

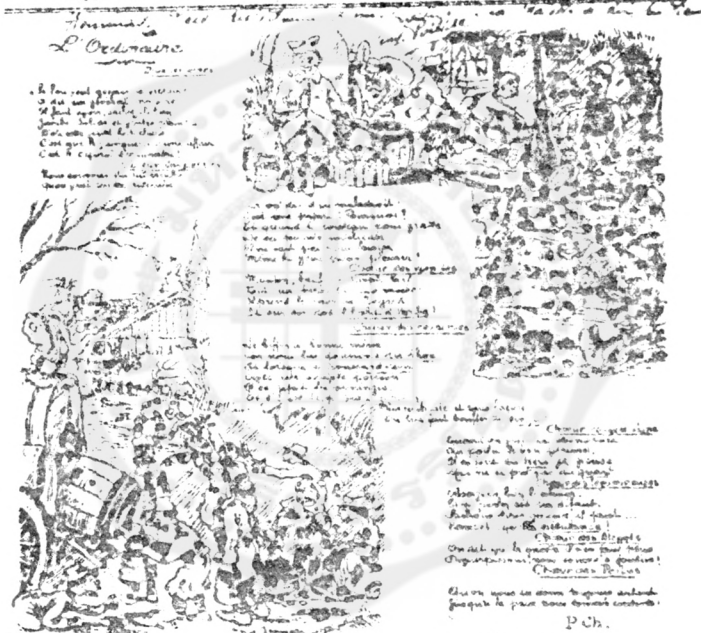
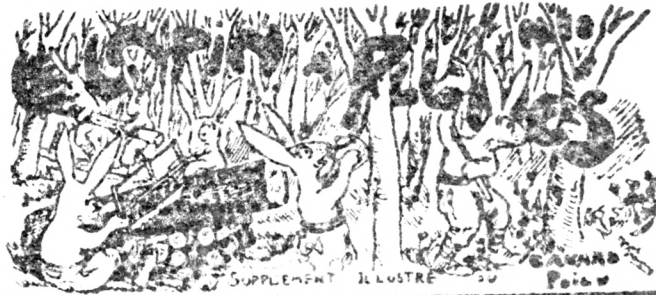
(Air de pochade sur correspondants particuliers)

BERLIN, le 12 janvier 1916. — « Toi le or not le or ? » m'a demandé. Il y a huit jours, l'empereur, grâce à l'alphabet des sous-morts, car sa voix est plus étouffée que jamais. — « L'ère ou ne pas l'ère ? » je lui traitai librement. Que veut dire votre Majesté ? S'écrit-il de courtoisie ? — « Non, m'a répondu le Kaiser, l'empereur a passé l'âge... comment dites-vous en français... l'âge de l'infirmité... » — « L'ère canonique... » — « Parfaitement... » — « C'est un autre point d'interrogation que je ne pose. Le sujet ou ne le suis je pas ? » — « Vaincu... » — « Vous voulez rire, mais je ne suis pas point... » — « Et, ses doigts s'empêtrant de leur oreille, il acheva sa phrase mystérieusement... » — « Ah ! lui dis-je, faites des recherches, Sire ! » — « Et voilà pourquoi depuis trois jours la police s'efforce de ce que peut bien être devenue la nommée Charlotte.

๑. หนังสือพิมพ์ของทหารฝรั่งเศส

ชื่อ “เป็ดทหาร”

[หมายเหตุ—ตามคำอธิบายที่ได้จำนำมีความว่า “หนังสือพิมพ์แห่งแนวหน้า, ออกทุกสัปดาห์, เนื้อหา, และเกลี้ยกล่อม” คำว่า “บ๊อง” เป็นศัพท์ที่ฝรั่งเศสใช้เรียกเยอรมัน, เป็นคำเยาะ ๆ. ส่วนรายการมีภาพเรียงสงคราม, “ข่าวแว่ว ๆ”, คำพูดตลก, กับ “ข่าวต่างประเทศ” สมมุติว่าส่งไปจากเบอร์ลิน.]

๒. หนังสือพิมพ์ของทหารฝรั่งเศส

ชื่อ “กระต่าย มีขนนก”

(นำค้น)

[หมายเหตุ-นำพิมพ์ภาพ กับรูปภาพตลก; กับหนังสือเขียนด้วยลายมือนายสิบเอกปอลฟร, ความว่า: “ความเคารพ อย่างสูงยิ่ง แห่งทหารฝรั่งเศส ถวายแด่สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยาม - โอ.ก. ปอลฟร.”]

๓. หนังสือพิมพ์ของทหารฝรั่งเศส

ชื่อ “กระต่าย มีขนนก”

(หน้า ๒)

[หมายเหตุ-รูปบนมีหนังสือออกว่า “สงครามดุเดือด,” “คนเลี้ยงตัวเก่ง,” คือขึ้นไปเดินเหยียบบนลูกโลก ตกลงมา ลูกโลกก็แบน, รูปบนที่ ๒ เป็นรูปทหาร ออกดักกัน ว่าวิทยาศาสตร์ วิถีชีวิต รูปกลางข้างขวา มีหนังสือว่า “คำว่าเยอรมนีเห็นอกคนทั้งหมคนั้น เขียนไว้ที่ทราย,” คือพอ น้ำ ทะเลขึ้น ก็ จะลบ ไปหมด, ใน รูป ต่าง ข้างขวา ทหาร เยอรมัน ชูคนรา คับว่า “อ้ายนี้ ทำ ไม่ จึง ไม่ เป็น ทหาร?”]

ปานใด. เขาได้สั่งมาให้ข้าพเจ้าอย่างละหลายฉบับแล้ว, แต่ข้าพเจ้านำรูปมาแสดงในที่นี้เพียงอย่างละฉบับพอเป็นตัวอย่าง.

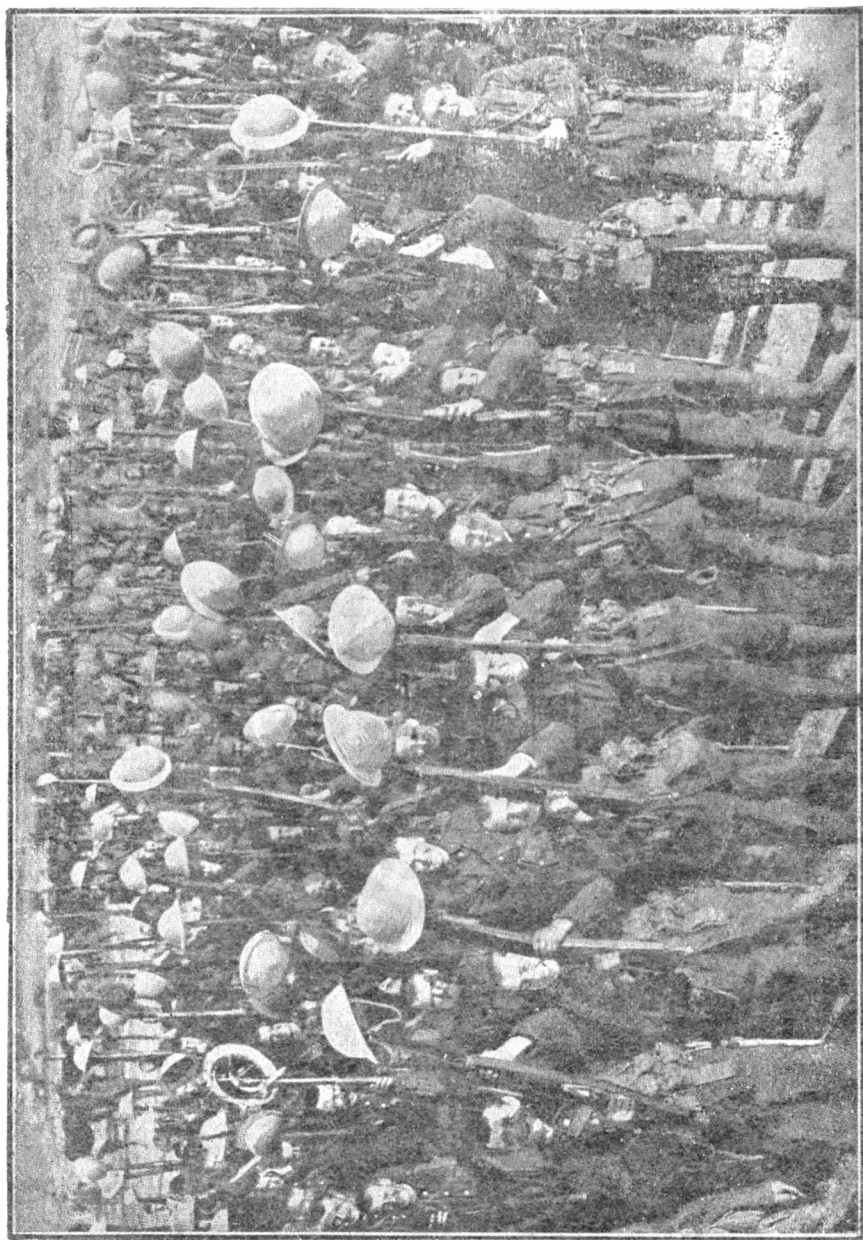
แต่การบำรุงน้ำใจทหารอย่างใด ๆ ก็ไม่เป็นผลดีมากเท่าอนุญาตให้ลากลับไปเยี่ยมบ้านชั่วคราว, ซึ่งถ้าเป็นการสงครามรุกรับกันกลางแปลงก็จะปล่อยไปไม่ได้ นอกจากคนถูกอาวุธและคนไข้. ทหารที่ได้รับอนุญาตให้กลับไปเยี่ยมบ้านชั่วคราวนั้น, พวกพลเรือนที่มีใจเมตตาต่อทหาร ได้ช่วยกันเรียกรายเงินจัดที่เลี้ยงอาหารไว้ตามสถานที่ใหญ่ที่ลอนดอนและปารีส เป็นต้น, และมีหญิงผู้ทีอาสาสมัครเปลี่ยนกันไปเป็นผู้เลี้ยงทหารด้วย. ทหารผู้ที่มีครอบครัวและญาติพี่น้องมิตรสหาย ก็ไปบ้านหรือที่พักตามสบายใจ, ส่วนผู้ที่ไม่มีครอบครัว หรือบ้านอยู่ไกลเกินที่จะกลับไปได้ ก็มีสโมสรอยู่ในลอนดอนและปารีส, ซึ่งผู้มั่งคั่งได้ช่วยกันจัดขึ้นไว้สำหรับเป็นที่พักทหาร, มีห้องนอน, ห้องนั่ง, ห้องกินข้าว, ห้องบิลเลียดและห้องสุขขหรือ, มีหนังสือพิมพ์และหนังสืออ่านเล่นต่าง ๆ พร้อม, กับมีห้องอาบน้ำและความสดวกในการซักฟอกเสื้อผ้าอยู่บริบูรณ์ด้วย.

การทำนุบำรุงความสุขสำราญกายใจเป็นของสำคัญมาก, ข้าพเจ้าจึงได้กล่าวให้ท่านฟังโดยยืดยาว, แต่ถึงได้กล่าวมากเช่นนั้นแล้วก็ยังไม่เป็นข้อความละเอียดถี่ถ้วน, เป็นแต่พอเป็นเลา ๆ เท่านั้น.

ในโคลงยอพระเกียรติท้ายหนังสือเพลงพ่ายของสมเด็จพระปรมาธิบดีชิโนรส มีอยู่บาท ๑ ซึ่งจับใจข้าพเจ้ามานานแล้ว คือ:-

“เอาใจทหารหาญ เรืองรน”

ทั้งนี้แสดงว่าท่านถือเป็นที่สำคัญอัน ๑ ซึ่งควรแก่ผู้เป็นใหญ่ ที่จะจัดการบำรุงน้ำใจทหารให้เรีงรน, และข้าพเจ้าเองก็เชื่อมั่นนอน อยู่เหมือนกันว่า ทหารที่เรีงและใจสยายคงจะมีขวัญที่ด้วย. การ รักษาวินัยให้เคร่งครัดนั้น อาจจะเปนผลให้ทหารควบคุมง่ายและ บังคับบัญชาง่ายจริงอยู่, แต่เราไม่ควรจะลืมน้ำใจทหารเป็นคน ไม่ใช่ สัตว์เครื่องใช้, เพราะฉะนั้นจะใช้บังคับและขับไปด้วยอาญาเท่านั้นไม่ได้. อย่างว่าแต่คนเลย, แม้แต่สัตว์ชั้นสูง ๆ เช่นช้างและม้าเป็นต้น ถ้า จะใช้ให้ทำงาน ๆ ก็ต้องทนถนอมและใช้วิธีปรอโยนให้มันเชื่องและ รักเจ้าของ, แม้หมาที่จะให้มันตึกก็ต้องแสดงใจรักต่อมัน, ไม่ใช่ เฉียนตีทุกวัน. อีกประการ ๑ คนไม่ใช่เครื่องจักร, จึงมีเวลาที่ เห็นเหนื่อยเมื่อยล้า และมีเวลาที่ใจระอาอ่อนแอบ้าง, แต่เครื่อง จักรเราก็ต้องใช้โดยถนอมเหมือนกัน, คือต้องหยอคน้ำมันและขัด ถูเช็ดล้าง, และต้องให้มีเวลาหยุดพักบ้าง. เหตุฉะนั้นเราจึง จะนึกเสียว่า คนที่เกณฑ์เป็นทหารแล้ว จะอดทนยิ่งกว่าสัตว์ และจะ ทนยิ่งกว่าเครื่องจักร? จะใช้แต่ยุทธวินัยมัดและอำนาจบังคับบัญชา เลือกใส่ให้เข้าไปตายฉนั้น ถูกแลฤ? ข้าพเจ้าผู้ ๑ เห็นว่าไม่ถูก เปนแน่แท้. ผู้ที่เห็นทหารเป็นสัตว์ที่ควรใช้ทำอะไรได้ทั้งสินโดย กำราบด้วยอาญา ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นผู้ที่คิดผิดเป็นแน่แท้. การบำรุง ใจทหารให้เรีงรนเป็นของสำคัญอันอาจจะให้ผลถึงแพ้ชนะได้, เพราะ คนที่ใจเหี่ยวแห้งคงมีขวัญไม่สู้เท่าผู้ที่ใจแ่มขื่นเรีง, และทหาร พวกไหนขวัญก็เท่ากันกับรบชนะเสียครึ่งหนึ่งแล้ว.

“ทหารหาญเร่ร่อน”
ทหารอังกฤษ, กรมทหารราบเบตาเดรัม.
(กรมตำรวจเจ้าเปนนายทหารพิเศษ)

การทำนุบำรุงและเอาใจเทหรร ข้าพเจ้าเชื่อว่าผู้ที่ทำสงคราม
กันในยุโรปคงจะได้กระทำอยู่ทั้ง ๒ ฝ่าย, แต่ที่ข้าพเจ้าได้นำแต่กิจ
การของฝ่ายสัมพันธมิตรมาเล่าให้ท่านฟังในที่นี้ ก็เพราะกิจการข้าง
ฝ่ายเยอรมันข้าพเจ้าหาได้มีโอกาสรู้เห็นไม่, เพราะข้าพเจ้าไม่รับ
หนังสือพิมพ์เยอรมันเลย.

ปาฐะกถาที่ ๗

การสืบและสงฆ์ข้าว

ข้าวเป็นของจำเป็นที่ผู้เป็นแม่ทัพนายกองจะต้องรู้, ไม่แต่จำเพาะสำหรับทำการยุทธหาชัยแก่ข้าศึก, ทั้งสำหรับป้องกันภัยมิให้มีมาแก่ฝ่ายตนเองด้วย. การรู้ข้าวดีไม่ก็, ละเอียดยกหรือยกพร่อง, อาจจะทำให้ผลมากมายถึงแก่แพ้ชนะกันได้. เหตุฉะนั้นแม่ทัพนายกองและกรมเสนาธิการทัพยกจึงต้องพยายามจัดการแสวงหาข้าวคราวให้ได้มากที่สุด, ให้ฝ่ายของตนได้รู้เหตุการณ์ฝ่ายข้าศึกมากที่สุดที่จะรู้ได้, และต้องคิดอ่านป้องกันที่จะให้ข้าศึกรู้เหตุการณ์ฝ่ายของตนได้น้อยที่สุดด้วย.

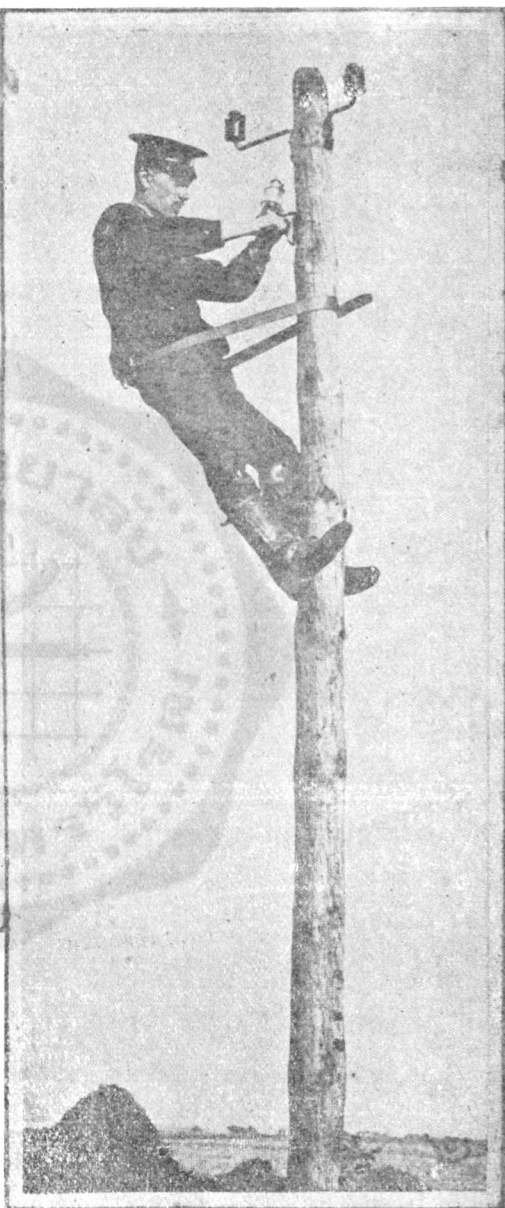
การสืบข้าวมีเป็น ๒ วิธี, คือวิธีใช้จระเข้บุคคล (สไป) เป็นวิธีลับ, กับวิธีใช้ทหารออกไปลาดตระเวนแสวงหาข้าว เป็นวิธีเปิดเผย.

วิธีใช้จระเข้บุคคลนั้น ที่จริงเป็นทางที่อาจจะได้ข้าวความในอย่างใด ๆ มาก, เพราะฉะนั้นไม่ใช่แต่ในเวลาสงคราม ถึงในเวลาสงบศึกก็ใช้จระเข้บุคคลสืบและสงฆ์ข้าวอยู่เสมอเป็นปรกติ. ก่อนที่จะตกลงทำศึก ต้องส่งจระเข้บุคคลเที่ยวสืบและรวบรวมข้าวคราวให้ได้มากที่สุด, และถึงแม้เมื่อเริ่มการสงครามแล้วจระเข้บุคคลก็ยังหาหมดกระไรไม่. พระเจ้าเฟรเดริกมหาราชแห่งกรุงปรัสเซีย (ผู้เป็นพระปัยกาของพระราชบิดาของเยอรมันเดียน), ซึ่งเป็นผู้ทรงมีพระ

กอดเต็นซาอู

(ขอให้สังเกตว่าถนนในรูปนี้^{๕๔}ไม่ใช่เป็นอย่างเรียบอะไร แต่จักรยานเขา^{๕๕}ไปได้. ข้าพเจ้าขอเชิญสมาชิกเลี้ยวมาหาดำเนิน
ชาวตรูบ^{๕๖}, เพราะได้เคยได้ยิน^{๕๗}ว่าในเมืองไทยใช้จักรยานไม่ได้^{๕๘} เพราะไม่มีถนน^{๕๙}ๆ เหมือนเมืองนอกเขา.”)

โทรเลขสนาม

๑. พนักงานรับโทรเลขในคูหา.
๒. ซ่อมสายโทรเลขกลางแปลง.

เก็บตึกคุณปรากฏว่าเป็นแม่ทัพสำคัญผู้ ๓, ได้เคยทูลว่า พระองค์จะยกทัพไปแห่งใด ต้องส่งจระเขรมวล่วงหน้าไปตั้งร้อยคนทุกครั้ง. ตั้งแต่สมัยนั้นมา เขอร์มันได้ดำเนินเจริญรอยพระบาทของเฟรเดริก มหาราชทุกคราวที่ทำสงคราม, คือส่งจระเขรมวลออกไปแสวงหาข่าวคราวรบกับคือนใหญ่ที่เดียว. กิจการของจระเขรมวลและจระเข้ตัวที่ใช้ไปเช่นนี้ เป็นของอัศจรรย์น่าพิศวงอย่างยิ่ง, และวิธีที่เขาทั้งหลายใช้เพื่อแสวงหาและส่งข่าว ถ้าหากจะเล่าโดยพิสดารก็อาจจะเป็นข้อความที่ยาวพอที่จะพิมพ์เป็นเล่มสมุทเขือง ๆ ทั้ง ๒ หรือ ๓ เล่มได้ทีเดียว.

แต่อย่าเข้าใจผิดว่าเป็นแต่ฝ่ายเขอร์มันเท่านั้นใช้จระเข้บุคคล; ฝ่ายสัมพันธมิตรก็ใช้เหมือนกัน, และจระเข้บุคคลฝ่ายสัมพันธมิตรก็สืบข่าวคราวต่าง ๆ ได้มากเหมือนกัน.

เมื่อต่างฝ่ายต่างใช้จระเข้บุคคลเช่นนั้น, ก็เป็นธรรมดาอยู่เองที่ต่างฝ่ายต่างต้องคิดจัดการป้องกันข่าวของตนมิให้รั่ว. ในบทที่ ๔ ข้าพเจ้าได้แสดงอุทาหรณ์ในเรื่องวิธีป้องกันข้างแล้ว. นอกจากที่กล่าวมาแล้วนั้น ต้องระวังมิให้จระเข้บุคคลส่งข่าวได้ โดยทางอากาศสัญญา, หรือทางโทรเลข, โทรศัพท์, และจดหมาย. เพื่อยกป้องกันการส่งข่าวเช่นนั้น จึงต้องมีกฎและข้อบังคับห้ามมิให้ผู้ใด ๆ นอกจากเจ้าหน้าที่ใช้อุปกรณ์สำหรับส่งอากาศสัญญา, ห้ามมิให้ส่งขงขึ้นที่บ้านหรือที่ใด ๆ, และห้ามมิให้จุดไฟในที่ซึ่งอาจจะเห็นได้จากกระยะไกล ๆ ทั้งนี้เป็นต้น; ก็ต้องตั้งเจ้าพนักงานผู้ตรวจโทรเลขและจดหมายต่าง ๆ ทั่ว.

การตรวจจดหมายและโทรเลขนั้น, ไม่ใช่ตรวจแต่จดหมาย หรือโทรเลขที่สงสัยว่าเป็นของจาระบุคคลเท่านั้นหามิได้, ถึงจดหมาย ของทหารและพลเรือนที่มณฑลทหารก็ตรวจเหมือนกัน, เพื่อยोगกัน มิให้มีข่าวหรือข้อความใด ๆ ที่อาจจะเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายข้าศึกได้. ในชั้นต้น ๆ, เมื่อกองทัพบกย้ายที่ไปมาอยู่บ่อย ๆ, เจ้าหน้าที่ฝ่าย อังกฤษได้จัดพิมพ์ไประสนีย์บัตรขึ้นไว้สำหรับทหารใช้ส่งข่าวไปยังบ้าน. ในไประสนีย์บัตรนั้น มีประโยคพิมพ์ไว้เสร็จเทือกนี้:—

- ๑ { ฉันได้รับหนังสือของท่านแล้วเมื่อเร็ว ๆ นี้.
ฉันยังไม่ได้รับหนังสือของท่าน.
- ๒ { ฉันมีความยินดี } ที่ได้ทราบข่าวซึ่งบอกมา.
ฉันมีความเสียใจ }

- ๓ ฉัน { มีความสบายดีอยู่
ไม่สู้สบาย
ป่วยเป็น..... (เติมนามความไข้)

- ๔ ฉันถูกขากเจ็บ { เล็กน้อย
มาก

- ๕ ยศ.....นาม..... เลขประจำตัว..... กอง..... กรม.....
กองพลน้อยที่..... กองพลที่..... กองทัพน้อยที่.....

ในประโยคที่ ๑ ถึง ๔ ถ้าไม่ต้องการข้อใดให้ขีดออกเสีย,
และในบรรทัดหมายเลข ๕ ให้เขียนจำเพาะที่มีช่องว่างไว้ให้
เขียน. ถ้าแม้เขียนอะไรลงไปไประสนีย์บัตรเกินกว่าที่กำหนดไว้
เจ้าพนักงานจะทำลายบัตรนั้นเสีย.

นอกจากเจ้าพนักงานตรวจจดหมาย มีเจ้าพนักงานตรวจหนังสือพิมพ์ด้วยอีกแผนก ๑, เพื่อคอยป้องกันมิให้ลงข่าวคราวใด ๆ ที่อาจจะเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายข้าศึก.

ในแนวหน้า, นอกจากที่จะใช้จระเข้คลี่ข่าวก็นักยังมีการใช้ทหารราบหรือพวรนออกไปแสวงข่าวตามระเบียบ. การส่งหมวกหรือหม้อลาดตระเวนออกสืบข่าว, ถ้าเป็นเวลากลางวันยากที่จะสืบอะไรได้ เพราะแนวตั้งปรัศิกันอยู่ใกล้นัก และพอใครออกไปจากสนามพลาระฝ่าย ๑ อีกฝ่าย ๑ ก็มักจะแลเห็นทีเดียว, จึงต้องใช้ส่งลาดตระเวนออกไปในเวลาค่ำคืน, และโดยมากมักส่งกระจาย ๆ ไปไม่เป็นหมวกหมู่, เพราะคน ๆ เดียวอาจจะซุ่มซ่อนหลบลิได้ดีกว่าหลาย ๆ คน. นอกจากนั้นได้อาศัยด้านฝั่งเป็นผู้ส่งข่าวได้มากอยู่.

ข่าวคราวที่แสวงมาได้เช่นนี้ ก็มีวิธีส่งต่าง ๆ ตามแต่จะเหมาะแก่การ. ในเวลากลางวัน, ถ้าเป็นที่ใกล้เคียงพอแลเห็นกันได้ ก็ส่งด้วยธงสัญญาณ, หรือแผ่นไม้กลม ๆ มีตำมถือ และใช้ส่งตามแบบของคู่, หรือมีฉนั้นถ้าเป็นระยะห่างออกไปจนไม่แน่ใจว่าจะเห็นธงได้ ก็ใช้เครื่องฉายแดด, ซึ่งเรียกตามภาษาอังกฤษว่า “เฮลิโอกราฟ” (Heliograph). เครื่องนี้มีกระจกเงาแผ่นกลมซึ่งหันให้รับแสงแดดแล้ว อาจจะฉายรัศมีไปได้ไกล คือผู้ที่อยู่ไกล ๆ แลเห็นที่กระจกเป็นดวงแสงขาวอย่างแรงเข้าตาแฉะทีเดียว; ถ้าท่าน

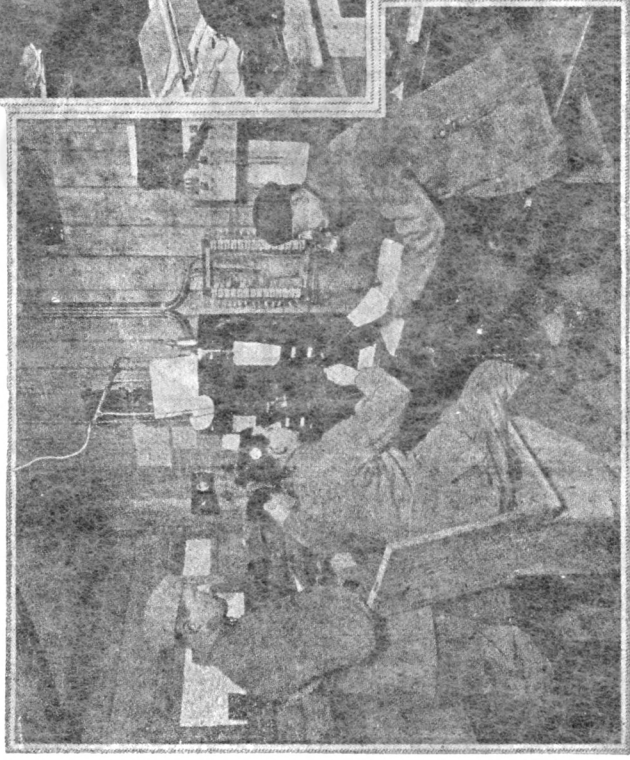
เอากระจกเงาธรรมดาส่งให้รับแสงแดดและตั้งไว้ แล้วเดินไปดูในที่
ห่าง ๆ คงจะเข้าใจได้ก็เทียว. วิธีที่จะส่งข่าวคือ หันกระจกให้รับ
แสงแดดเป็นคราว ๆ, เพื่อให้คนที่อยู่ข้างตรงข้ามนั้นเห็นดวงวาว
เป็นคราว ๆ นานหรือเร็วตามที่หันกระจกรับแดด. ส่วนสัญญาใช้
ตามแบบสั้นยาวอย่างส่งโทรเลขนั้นเอง. เครื่องนี้ถ้าจะใช้ ในเวลา
กลางคืน หรือเวลาไม่มีแดด ก็ใช้ โคมส่องแสงที่กระจกเงาแทน
แสงแดดได้.

การส่งใบแจ้งเหตุและรายงานต่าง ๆ ใช้คนเดินไปตามคุ
ติคต่อ, จนถึงซึ่งพอจะใช้ยวดยานได้, จึงใช้จักรยาน หรือจกร
ยานยนต์, หรือรถยนต์ต่อไป. ในงานสงครามคราวนี้จักรยาน
ยนต์ได้ใช้เป็นประโยชน์มาก และใช้ไปทั้งในที่ที่มีถนนและไม่มี
ถนน, ที่ใช้ไม่ได้ก็แต่ที่ในคูติคต่อหรือสนามเพลาะเองเท่านั้น.

ส่วนสำหรับส่งข่าวคราวถึงกันโดยทั่วไป ของที่ได้ใช้เป็น
ประโยชน์มากที่สุดคือโทรศัพท์, ซึ่งมีติกล้ำมโยงทั่วไป ตั้งแต่ที่
บัญชาการทัพทั่วไป ถึงที่บัญชาการกองทัพอิหร่านน้อย, ถึงกองพล
ใหญ่น้อย, และถึงสนามเพลาะแนวหน้า. ในการส่งข่าวรวดเร็ว
ในเวลาฉุกเฉินทุก, เจ้าพนักงานในสนามได้ทดลองจนเห็นชัดแล้วว่า
โทรเลขธรรมดาเป็นของที่ใช้ไม่สะดวกด้วยประการต่าง ๆ และส่งข่าว
ได้ช้า, ทั้งลักข่าวได้ง่ายด้วย, ผู้โทรศัพท์และวิทยุโทรเลขไม่ได้.
ส่วนวิทยุโทรเลขเป็นสิ่งซึ่งยากที่จะอธิบายให้เข้าใจได้ด้วยคำสั้น ๆ,

อธิบายกิจการของแพนโทรส์พททหรมก

A black and white photograph of a large, ornate room, likely a library or study. The room features high ceilings, large windows with multiple panes, and a prominent wooden structure, possibly a staircase or a large desk, on the right side. The floor is covered with numerous books and papers, suggesting a place of intense study or research.

รูปที่ ๒๐-ห้องทอสาຍที่สถานีกกลาง
เจ้าพนักงานกําดังวิทยาลัยงานและตั้งคําสั่งของแม่ทัพไปยังผู้บังคับบัญชา
ในต้นาม. ข้างหลังเห็นเครื่องแต่งและศอด้วย.

รูปที่ ๑- ในทำกาารผู้เบิรชการ.

ส่ายจากสถานที่ต่าง ๆ รวมมาที่นี้. นาย
 ทหารผู้เป็นหัวหน้าแพนกัน^{ผู้ตั้ง}ได้รับข่าวแจ้งเหตุ
 การรบต่าง ๆ จากผู้บังคับบัญชาในสนาม,
 และอาจส่งคำสั่ง^{ผู้ตั้ง}ของตนถึงสนามเพทะและ
 แนวนบนใหญ่, กับมีสายต่อตรงจากทัตถาน^{ผู้ตั้ง}
 กตางนไปยังประธานาธิบดีผู้ตั้งแต่ละ
 แห่งนาบคระดา โหม

โทรศัพท์ทหารฝรั่งเศส (ต่อมา)

รูปที่ ๓-สถานโทรศัพท์สาขาในคุหาใต้ดิน

อยู่ใต้หมู่บ้านแห่ง ๑ ซึ่งร้างแล้ว. สายโยงจากเสานดินลงไปใต้ดิน, ผ่านเพดานไปยังโต๊ะเครื่องต่อสาย ซึ่งเห็นอยู่ข้างซ้ายรูป, กวางรูปคือโต๊ะกินข้าวของพวกพนักงานโทรศัพท์

รูปที่ ๔- สถานโทรศัพท์สาขาที่ใกล้แนวสนามเพลาะ

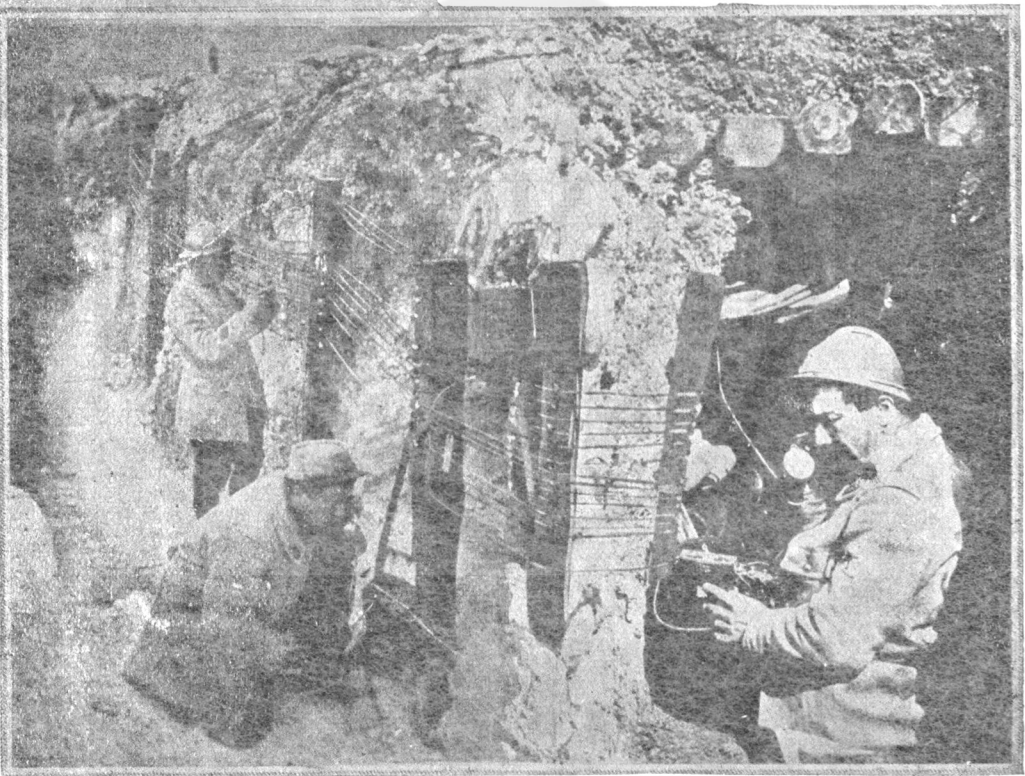
ที่ข้างหลังทหารแต่เห็นกระดานติดเครื่องต่อสายตั้งอยู่.

โทรศัพท์ทหารฝรั่งเศส (ต่อมา)

รูปที่ ๕—ที่ต่อสายโทรศัพท์ โถงแนวหน้า.

ก่อนที่จะมาถึงที่นี่ สายโทรศัพท์เดินมาตามเส้นทาง
ถนน, แต่พอจนถึงที่นี่สายลงติดในคูติดต่อก, และ
ตัวที่ต่อสายซึ่งเห็นในรูปนี้ ก็ซ่อนไว้ในโพรงอื่น.
ซึ่งผู้ไม่น่าที่จะเข้าไปถึงและดักฟังได้ โดยยาก.

รูปที่ ๖- โทรศัพท์ภายในสนามเพลาะ

จากสถานีย่อยชนิดที่เห็นในรูปที่ ๕ นั้น, สายด้ามไปในสนามเพลาะ,
ติดกับเสาเตี้ย ๆ, และเครื่องอยู่ในโพรง.

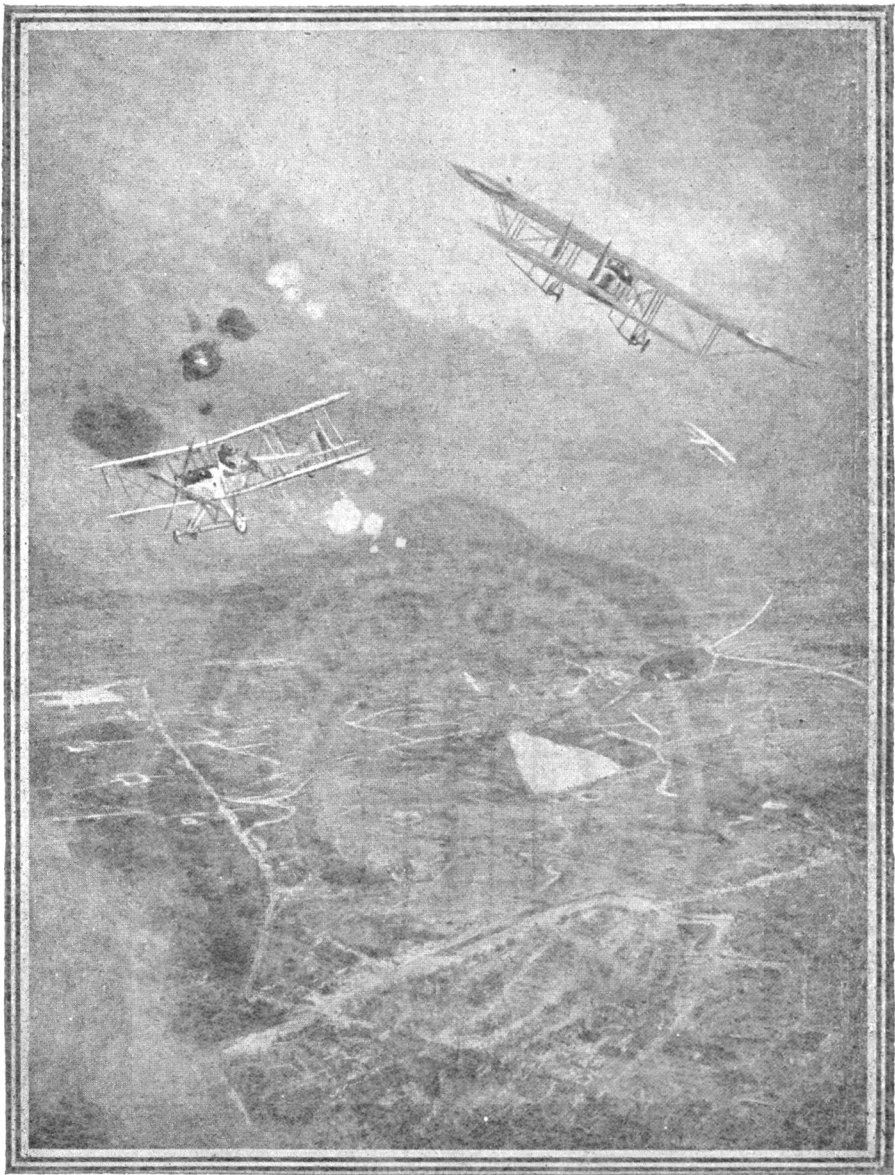
จึงต้องของคไว้; ส่วนโทรศัพท์พอจะอธิบายได้, โดยอาศัยรูปภาพ
ช่วยคำอธิบายบ้าง (รูปที่ ๓ ถึง ๖).

โทรศัพท์สนามในเวลานี้ได้แก้ไขดีขึ้นกว่าเมื่อแรกเริ่มสงคราม
เป็นอันมาก. ในชั้นต้นฝรั่งเศสและอังกฤษใช้สายลวดเล็ก ๆ,
ซึ่งทำให้ต้องใช้ลวดหลายเส้น และซับซ้อนกันยุ่งเหยิง เสียง่าย,
และลิกฟ้งง่ายด้วย. ในเมื่อเวลาแรกเริ่มทำการสงครามตั้งข้อมคาย
ประชิดกัน, เยอรมันได้เคยส่งคนมาลอบลักข่าไว้ได้ขาด โดยเอา
สายเครื่องฟ้งไปเกี่ยวติดกับลวดที่ทอดไปกับพื้นดิน, หรือเอาเครื่อง
ขยายเสียง (ไมโครโฟน) เทียบซ่อนไว้ในที่ใกล้ ๆ ที่ทุกโทรศัพท์
ของฝ่ายสัมพันธมิตร. เครื่องขยายเสียงนี้ เป็นเหมือนปากแตร
ซึ่งมีเครื่องทักเสียงเป็นอย่างที่เขาสัก, แล้วไปขยายดังขึ้นให้ผู้
ฟ้งได้ยินได้ถนัด; เครื่องนี้ติดต่อกับสายโทรศัพท์ลุ่มไปยังเครื่อง
ของเยอรมัน. ต่อมาฝ่ายสัมพันธมิตรได้คิดแก้ไข เอาวัตถุที่กัน
ไฟฟ้าได้พันสายลวด, และมีวิธีติดลุ่มสายลวดใหม่ ไม่ให้วาง
ไว้กับพื้นดิน, จึงเอาเครื่องฟ้งไปเกี่ยวไม่ได้ ทั้งคอยตรวจตราของกัน
มิให้ฝ่ายเยอรมันใช้เครื่องขยายเสียงทักเอาเสียงไปได้ด้วย.

โทรศัพท์สนามเวลานี้ ได้จัดวางระเบียบการดีมาก, และ
ติดต่อกันได้โดยทั่วถึง จนแทบจะไม่ต้องใช้วิธีอื่นสำหรับส่งข่าว
หรือคำสั่งที่เกี่ยว, และแม้ในเวลาที่กำลังทำการรบ ถ้ามี
ความต้องการก็อาจจะติดต่อกับโทรศัพท์ไปจนถึงแนวยิงได้ทุก ๆ คราวที่

เปลี่ยนแนวนั้น. ไทโรศัพท์ในสนามนั้น ค่อยจากแนวนั้นไปถึงสถานีภาค, และค่อยจากสถานีภาคไปถึงแม่ทัพผู้บังคับบัญชาอีกที่ ๑. ไทโรศัพท์ทุกทางมีสายคู่ไว้เผื่อเหลือเผื่อขาด. ถ้าเมื่อใดจำเป็นต้องถอยแนวนั้น. เจ้าพนักงานแผนกไทโรศัพท์ก็รื้อถอนทั้งเครื่องและสาย ย้ายไปติดตั้งและตั้งณแห่งอื่น ตามแต่ผู้บัญชาการจะสั่งใหม่. ในการย้ายเครื่องไทโรศัพท์หรือถอยตามแนวนั้น, พวกเจ้าพนักงานฝรั่งเศสชมเชยเจ้าพนักงานอังกฤษว่าทำการอย่างว่องไวดีมาก. แต่จะเป็นฝ่ายใด ๆ ก็ตาม, เจ้าพนักงานไทโรศัพท์สนามเป็นผู้ที่มนำที่อันตราย, มีงานการหนัก, และต้องผจญอันตรายมากทีเดียว, เพราะฉะนั้นสมควรจะได้รับความชมเชยเป็นอันมาก.

ผู้ที่ตามตำราพิชัยสงครามจัดว่าเป็นผู้มีหน้าที่สลับและส่งข่าว, และซึ่งได้เคยใช้ในกิจอันนี้มาโดยเป็นผลดีหลายคราวแล้วในอดีตกาลคือทหารม้า. ในเมื่อแรกเริ่มทำการมหาสงคราม ทหารม้าก็ได้กระทำหน้าที่เต็มบริบูรณ์ตามตำราพิชัยสงคราม, และได้กระทำแล้วด้วยความองอาจอย่างงดงาม, แต่ครั้นเมื่อสงครามมาเปลี่ยนแปลงรูปเป็นการสงครามตั้งข้อมประชิดกันไปแล้ว, การใช้ทหารม้าไปลาดตระเวนสลับข่าวก็ต้องงดไปโดยมาก, เพราะถ้าจะขึ้นไปทำการเช่นนั้นในที่แจ้ง ก็เท่ากับเกณฑ์ให้ออกไปตายทั้งคนและม้า โดยไม่ได้ประโยชน์เพียงพอแก่ที่เปลืองชีวิตนั้นเลย. ดังนั้นในแดนฝรั่งเศสและฟลานเดอร์ ทหารม้าฝรั่งเศสและอังกฤษจึงได้ถูกจัดให้ไปลงประจำสนามเพื่อผลดีเปลี่ยนกับทหารราบบางครั้งบางคราว, และที่

“แนวบินที่ไฮ้ก”

รูปภาพนี้มานั้น, นายคัมตยู. เฮด. วิดดี, สมาชิกแห่งสภาช่างเขียน
อังกฤษหลวง, เป็นผู้เขียน, และได้แสดงในที่แสดงรูปภาพของสถานที่นั้นในปี
พ.ศ. ๒๔๕๘. รูปนี้แสดงภาพภูมิประเทศที่รบกันใกล้หมู่บ้าน ไฮ้กและเมือง
อีปรัส, แตนฟลานเดอร์ (เบลเยียม) สมมุติว่าดูจากเครื่องบิน, มีเครื่อง
บินต่อสู้กันในอากาศ, และมีควันกระสุนแตกกำลังแตกใกล้ ๆ เครื่องบิน
ด้วย. ประจักษ์จากรูปฉายที่นักบินฉาย, ประกอบกับคำอธิบายของนักบิน.

ได้ทำการรบและประจันบานอย่างทหารรบช้างก็มิ. แต่ทหารม้าก็เตรียมตัวพร้อมอยู่เสมอที่จะทำการตามหน้าที่โดยตรงของตน เมื่อมีโอกาศ. ทางยุทธภูมิภาคตะวันออกแห่งยุโรป, และในแคว้นตุรกีในอาเซีย ทหารม้าได้มีโอกาศทำการสืบข่าวและรบโดยตรงตามหน้าที่มากกว่าทางยุทธภูมิภาคตะวันตก.

สิ่งซึ่งใช้ประโยชน์ในทางสืบข่าวมากที่สุด ในงานมหาสงครามคือเครื่องบิน, ซึ่งทั้ง ๒ ฝ่ายได้ใช้เป็นอันมาก. ผู้ทำสงครามทั้ง ๒ ฝ่ายต่างได้ประวิชัยและใช้เครื่องบินมีลักษณะต่าง ๆ กันขึ้นเป็นหลายอย่าง, และเป็นธรรมดาต่างฝ่ายต่างก็คิดว่าของตนดีกว่าของฝ่ายข้าศึก. ส่วนความรู้ของข้าพเจ้าในเรื่องเครื่องบินนั้นอันเกินที่จะหาญวินิจฉัยได้ว่าอย่างไรและของใครจะเป็นดีที่สุด, และอย่างไรว่าแต่จะวินิจฉัยเช่นนั้นเลย. แม้แต่จะบอกลักษณะเปรียบเทียบเครื่องบินต่าง ๆ ข้าพเจ้าก็ไม่หาญพอเสียแล้ว.

กิจการอันเป็นประโยชน์ที่นักบินได้กระทำมาแล้ว ในงานสงครามครั้งนี้, เป็นอเนกประการ, ทั้งปรากฏอยู่ในข่าวโทรเลขที่ลงในหนังสือพิมพ์แทบไม่เว้นวัน และมีอยู่ในรายงานและใบบอกของแม่ทัพหลายคราวมาแล้ว.

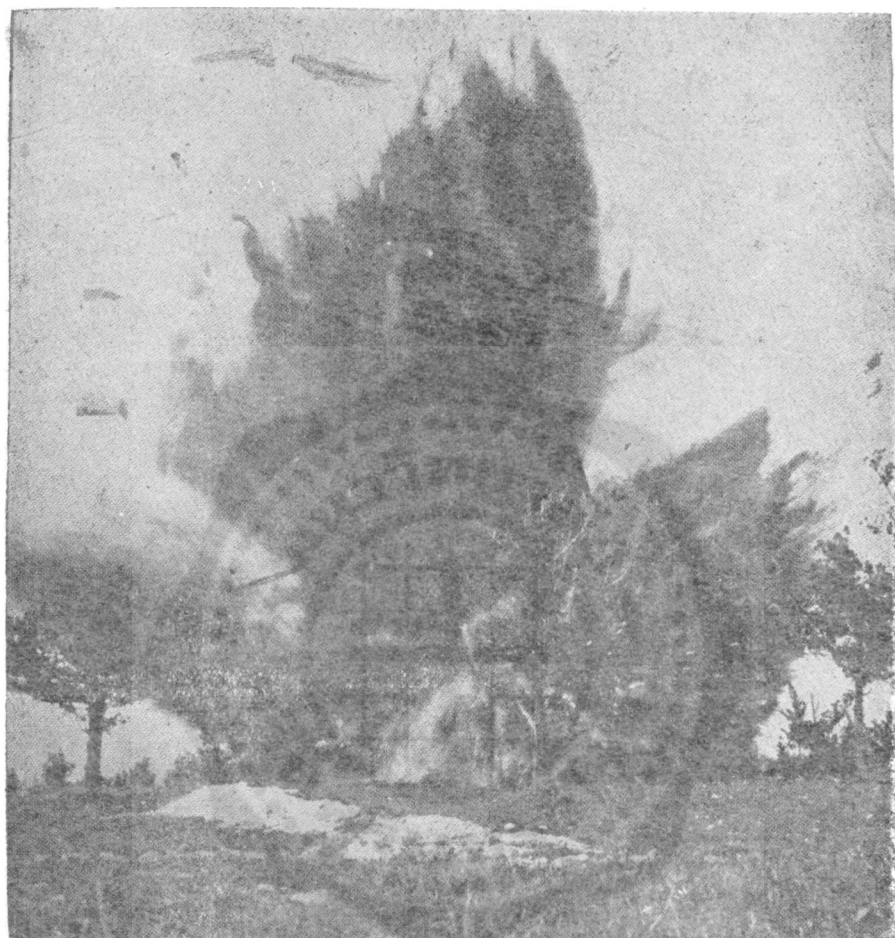
การลาดตระเวนทางอากาศย่อมจะได้ข่าวคราวมารวดเร็วยิ่งกว่าทางใด ๆ ทั้งสิ้น, และเป็นของที่ใช้ได้เสมอแทบจะไม่เว้นวันหรือเวลาที่ขัดข้องเลยทีเดียว. การแลดูอะไรจากเครื่องบินไม่ใช่ของง่ายอยู่แล้วโดยปรกติ, แต่ถ้ายิ่งมีขนาดใหญ่นักบินก็ยิ่งถูกแกล้งโกงขึ้นมา

แตกเป็นควั่นลุ่มอยู่ด้วยแล้ว ก็ยังทำให้เป็นการยากแก่ผู้ขึ้นอีกหลายเท่า. นอกจากถูกยิงเช่นนั้น มีหน้าข้างข้างที่ถูกระเบิดเครื่องบินฝ่ายศัตรูรุมรังแกหรือไล่อีกด้วย, ต้องต่อสู้กันในท้องฟ้าหลายครั้งมาแล้ว, และถ้าเสียท่วงที่ต้องร่อนลงที่หลังแนวของข้าศึกก็อยู่ข้างจะร้ายอยู่, หรือถ้าถูกกระสุนปืนใหญ่หรือปืนกลของข้าศึกซึ่งยิงจากเครื่องบิน ก็เลยตกลงมาตาย. บางทีเครื่องบินที่ออกไปลาดตระเวน, มีไปทั้งผู้ใช้จักรและผู้ดู, เหลือกลับมาแต่ผู้ใช้จักรคนเดียว กับศพผู้ดู.

นอกจากใช้ลาดตระเวนสืบข่าว ใช้เครื่องบินไปทิ้งลูกระเบิดทำลายทางรถไฟ หรือทำลายสถานที่สำคัญ ๆ ของข้าศึก, เช่น คลังกระสุนปืน, สถานีโทรเลข, โรงโพนมนาวา, อุ้งและท่าเรือ, บ่อ, เหล่านี้เป็นต้น.

ส่วนโพนมนาวา เห็นฝ่ายเยอรมันใช้อยู่มากกว่าฝ่ายสัมพันธมิตร, แต่ก็ไม่ได้ใช้ทางสืบข่าวหาмиได้, โดยมากดูเหมือนใช้แต่สำหรับไปทิ้งลูกระเบิดทำลายบ้านเมือง, และฆ่าพลเรือนนอกยุทธภูมิเป็นพน.

ระเบิดดินจากใต้พื้นดิน.

การระเบิดดินจากใต้พื้นดิน, ในเวลาที่ระเบิดเห็น
อย่างเช่นในรูปนี้, ผิดแต่มากบ้างน้อยบ้างเท่านั้น. ถ้าอยากจะ
ทราบว่าเขาทำการระเบิดนี้อย่างไร จงอ่านปาฐะกถาที่ ๘ นี้เถิด

ปาฐะกถาที่ ๘

การระเบิดบอมและวัตถุ

ตั้งแต่เมื่อชนใหญ่สำหรับยิงทำลายบอมค่าย และกระสุน
บรรจุนิระเบิดอย่างแรง ได้คิดและแก้ไขใช้ได้ดีขึ้นเป็นลำดับ, คือ
ตั้งแต่ ๒๐ ปีเศษล่วงมาแล้ว, ผู้มีความรู้ในวิชาทหารได้ทำนายกันว่า
การใช้ดินระเบิดบอมค่าย โดยวิธีให้คนนำดินไปวางแล้วระเบิดนั้น,
น่าจะไม่ได้มีเวลาต้องใช้อีก นอกจากในการสงครามฆ่า, คือในเวลา
ที่จะทำลายค่ายหรือเมืองของคนฆ่าที่ไม่มีอาวุธปืนใช้ดี ๆ และซึ่งผู้
ยกไปปรายก็คงจะไม่นำปืนขนาดใหญ่ ๆ ไปใช้ในการปรายปรามพวกนี้.
ข้าพเจ้าเองยังรำลึกได้ว่า ได้เคยฟังคำสั่งสอนที่โรงเรียนนายร้อย
ทหารบกอังกฤษณแซนด์เฮอรัสต์ เมื่อพ.ศ. ๒๔๔๓, ครูสอนว่าต่อไป
ในการสงครามภายหน้า จะไม่ได้เห็นทหารช่างทำการระเบิดบอมค่าย
โดยชกอมงค์เข้าไปวางดินระเบิดอย่างที่เคยทำกันมาแต่ก่อนนั้นเลย,
เพราะบอมค่ายทั้งปวงจะใช้ปืนใหญ่ทำลายได้ โดยสะดวกกว่าที่จะระเบิด,
ทั้งจะเปลืองเวลาและเปลืองแรงน้อยกว่าด้วย. ตามความเห็นของ
อาจารย์เห็นว่า น้ำที่ทหารช่างในทางระเบิด คงจะมีอยู่ในทางทำลาย
ทางคมนาคมเป็นพัน, เช่นทางรถไฟและสะพานเป็นต้น, กับบางที
จะมีการทำลายเครื่องกีดกันข้างข้างครึ่งข้างคราว. เหตุฉนี้การชก
อมงค์และฝังดินระเบิดอาจารย์จึงสอนให้แต่พอให้ทราบลัทธิ, และรู้
สักว่าเกือยเท่ากับสอนพงศาวดารการสงครามส่วน ๑ เท่านั้น.

ความเชื่อว่าการล้างบ้านใหญ่ และกระสุนแตกอย่างมีทิศทางระเบิดแรงจะเปลี่ยนแปลงลักษณะการยุทธของข้าพเจ้าเท่านั้นก็หาไม่ได้. ถึงในพวกทหารเยอรมัน ซึ่งข้าพเจ้าได้มีโอกาสสนทนาคู่รบด้วยกันก็มีความเห็นเช่นเดียวกัน; และเยอรมันได้จัดการสร้างขีปนาวุธต่าง ๆ เล็กเล็บบรรทุก, เพราะเห็นว่าเป็นการเปลืองเงินเปล่า, ใช้เงินนั้นสร้างรถไฟและถนนไม่ได้, เพราะว่าถนนและรถไฟใช้เป็นประโยชน์ได้ในเวลาปรกติ และเป็นประโยชน์มากในเวลาสงครามด้วย.

ข้าพเจ้าได้เคยได้ยินทั้งทหารอังกฤษและเยอรมันแสดงความเห็นหลายมาแล้วว่า ขีปนาวุธต่าง ๆ ในประเทศเบลเยียม, เช่นที่ลีเอชและนามูร์ เป็นต้น, เอาไว้ไม่เป็นประโยชน์เลย, เพราะที่ไหนจะสู้กำลังปืนใหญ่สมัยใหม่ได้. ที่เขาได้แสดงความเห็นเช่นนี้ เพราะเหตุใด, และคำทำนายของเขาถูกเพียงปานใด ข้าพเจ้าจะได้กล่าวถึงต่อไปเมื่อกล่าวถึงการล้างบ้านใหญ่.

แต่กำลังแห่งปืนใหญ่และความรุนแรงของลูกแตกบรรจุกระสุนระเบิดนั้นเอง เป็นเครื่องบังคับกาลให้ต้องกลับไปใช้วิธีการต่าง ๆ, ซึ่งผู้ชำนาญทำนายไว้ว่าจะไม่ได้เห็นใช้อีก, คือกำลังปืนและระยะที่ยืนสามารถจะยิงได้นั้นเอง ทำให้ยังเกิดความจำเป็นที่จะต้องเข้าไปใกล้ ๆ กัน, และทั้งสนามเพลาระยะชิดกัน, ทั้งข้าพเจ้าจะได้อธิบายต่อไปข้างหน้า.

ทหารช่างอิตาลีกองทัตลวตหนาม

ใส่เกราะเหล็กกล้าแผ่นพืด, เสื้อกางเกงหนัง, ถุงมือหนัง.
และถือตะกรรตตลวตต่อตำยาว.

ตามข้อความในรายงานและใบบอกต่าง ๆ ของผู้บังคับบัญชา, ปรากฏว่าในเวลาแรกเริ่มงานสงคราม. เหล่าทหารช่างเตรียมตัวไปทำการอย่างช่างสนาม มากกว่าช่างชุด; คือเตรียมไปทำการสร้างสะพานและทางคมนาคม, กับทำลายสะพาน, ทาง, และโรงเรียนต่าง ๆ เป็นต้น, และเตรียมทำลายเครื่องกีดกันต่างๆ ของข้าศึกด้วย.

ในเวลาเมื่อแรกเริ่มสงคราม, ทหารช่างต้องทำการระเบิดทำลายสะพาน เพื่อตัดหนทางดำเนินทัพข้าศึกนั้นเป็นอันมาก, และได้แสดงความอุสาหะวีรียภาพและความกล้าหาญอย่างงดงามน่าชมเป็นหลายคราว; ทั้งการซ่อมแซมและสร้างสะพานชั่วคราวในที่ที่ต้องการทหารช่างก็ได้กระทำด้วยความสามารถอย่างยิ่ง; แต่กิจการเหล่านี้, ถึงแม้ว่าจะเป็นกิจอันงดงามน่าเล้าถึงปานใดก็ตาม, เป็นเรื่องนอกประเด็นแห่งยุทธการเหล่านี้ ที่กล่าวถึงการสงครามขัดแย้งประชิด, เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าขอระงับไว้ ไม่กล่าวถึงกิจการเหล่านั้นให้ยืดยาวต่อไป.

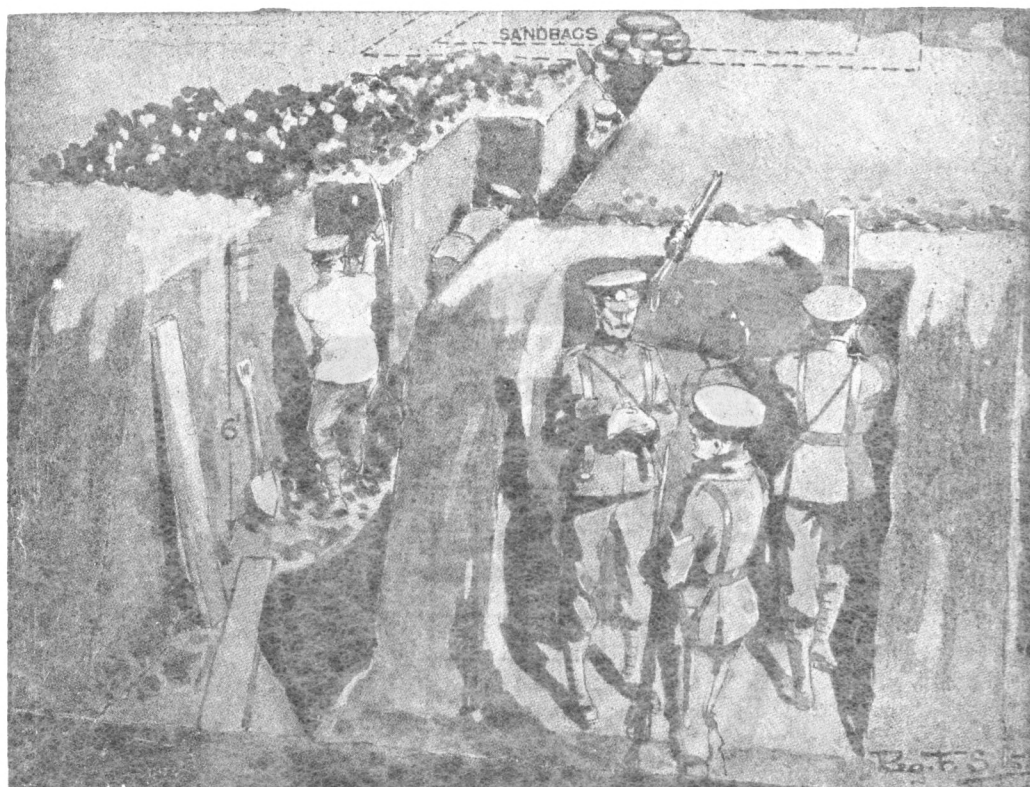
ส่วนการทำลายเครื่องกีดกัน, มีข่ายลวดหนามเป็นอาทิ, เป็นกิจอันเต็มไปด้วยอันตราย, เพราะฉะนั้นผู้ที่ใช้ไปทำการเช่นนั้น จึงมักจะเรียกคนอาสาจากกอง, และผู้ที่อาสาไปทำการเช่นนั้น มักเรียกว่า “พวกตาย” ในกองทัพอิตาลี พวกทหารช่างที่ไปทำการทำลายเครื่องกีดกัน เขาให้ใส่เกราะทั้งตัว, ซึ่งทำให้บุคคล้าย ๆ

ทหารโบราณ. ทหารพวกทำลายเครื่องกีดกันมักจะออกไปทำการ
 ในเวลากลางคืน และมีตะไกรตัดลวดออกไปสำหรับเป็นเครื่องมือ.
 แต่การตัดลวดหนามด้วยตะไกรเช่นนี้ ช้านัก, และผลสำเร็จไม่ใคร่
 จะมีปานใด, จึงมักเปลี่ยนเป็นใช้คินระเบิดไปทำลายข่ายลวดหนาม.
 วิธีใช้คินระเบิดทำลายลวดหนามนั้นคือ เอาห่อคินผูกปลายไม้ยาว ๆ
 ยื่นเข้าไปวางที่เล้าซึ่งผูกลวด แล้วจุดชนวน, ที่ทำเช่นนี้สำหรับไม่ให้
 ฝ่ายป้องกันตายถูกว่าตัวผู้ไประเบิดนั้นอยู่ตรงไหนแน่.

นอกจากนี้ก็ใช้ลกระเบิดถ่วงขว้างไปยังข่ายลวดหนามจากที่
 ห่าง ๆ, ซึ่งได้ผลคล้าย ๆ เอาคินผูกปลายไม้ นั่นเอง แต่อาจจะ
 ขว้างได้จากที่ระยะห่างออกอีกเท่านั้น.

ในที่ใดที่สามารถจะใช้ปืนใหญ่ยิงทำลายข่ายลวดหนาม และ
 ทำลายเชิงเทินสนามพลาะ, ก็ใช้ปืนใหญ่ดีกว่าที่จะใช้ทหารช่างฝ่า
 อันตรายออกไปทำการเช่นนั้น, แต่มีอยู่บางแห่ง ที่สนามพลาะ
 อยู่ใกล้กันเกินที่จะใช้ปืนใหญ่ยิง กระสุนคินระเบิดแรงไปทำลายเช่น
 กล่าวมาแล้วนั้นได้, จึงต้องอาศัยทหารช่างทำการทำลายเชิงเทิน
 หรือขवालวดหนามที่มีอยู่หลาย ๆ ชั้นนั้น โดยวิธีชุกชุมเข้าไประเบิด,
 ซึ่งเรียกกันว่าเป็นการถอยหลังเข้าคลอง.

แต่การชุกชุมเข้าไประเบิดย่อมค่าของข้าศึก ไม่ใช่ได้
 เริ่มกลับใช้ชั้นใหม่ในงานมหาสงครามในยุโรปหามีได้, เพราะใน
 งานสงครามระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น ฝ่ายญี่ปุ่นได้ใช้วิธีนั้นแล้วใน
 เมื่อที่ปอร์ตอาร์เทอร์.

รูปแสดงวิธีทหารช่างขุดคูออกไป

คนที่ ๑ ขุดกว้างเพียง ๑๘ นิ้ว, คนที่ ๒ ขุดให้กว้างออกอีกเท่าตัว,
และคนที่ ๓ ขุดขยายออกอีกจนเดินหลังกันได้.

ก่อนที่จะอธิบายถึงเรื่องขุดมรดกเข้าไปประเวศเชิงเทียน, ข้าพเจ้าขอล่าวออกตัวซ้ำอีกว่า ข้าพเจ้าไม่ใช่ทหารช่าง, และความรู้ของข้าพเจ้าในทางกิจการของทหารช่างก็มีอยู่แต่เพียงเท่าที่ทหารเหล่าอื่น ๆ จะเรียนรู้ได้เท่านั้น; เพราะฉะนั้นข้อความที่จะอธิบายต่อไปนี้, ข้าพเจ้าได้เก็บมาจากคำอธิบายของนายทหารช่างอีกที่ ๑, และนำมาแสดงต่อตามที่ข้าพเจ้าเข้าใจ.

การที่จะเข้าไปประเวศเชิงเทียนย่อมหรือสนามพลาวะของข้าศึก, จะเข้าไปจึง ๆ เฉย ๆ นั้น ย่อมจะไม่ได้อะไร, จึงจำเป็นต้องขุดคุ้ยและมรดกเข้าไปหา.

พอเวลาค่ำมืด, ทหารช่างก็เริ่มขุดคุ้ย กว้างประมาณ ๑๘ นิ้ว, คือแคบที่สุดที่จะพอทำการได้, และลึกประมาณ ๖ ฟุต (ท่วมหัวคนสูง ๆ), ผ่านเชิงเทียนแห่งสนามพลาวะของตนเองตรงออกไปข้างหน้า. เมื่อพ้นเขตเชิงเทียนเต็มแล้ว, ผู้ขุดจึงเลี้ยวขวาหรือซ้าย และขุดต่อไปอีกประมาณ ๑๖ ถึง ๒๐ ฟุต, แล้วจึงเลี้ยวขุดตรงออกไปหาข้าศึกอีก ๑๖ หรือ ๒๐ ฟุต, และขุดเช่นนั้นต่อไปเรื่อยไป, (ตามแบบที่ข้าพเจ้าได้เรียกไว้ว่า “แบบประแจจีน” ในบทที่ ๒ นั้นเอง). ถัดคนที่ ๑ นั้น, คนที่ ๒ คงตามหลังไปใกล้ที่สุดที่จะทำงานได้โดยไม่กีดกันเอง; นำที่คนที่ ๒ นั้นคือขยายคืบคนที่ ๑ ให้เริ่มไว้ก่อนแล้วนั้นให้กว้างออกอีก; และคนที่ ๓ ตามหลังไป เพื่อขยายคืบให้กว้างออกอีก, จนพอแก่ความต้องการ. ผู้ขุดทุกคนโยนดินพูนขึ้นไปทางข้าง

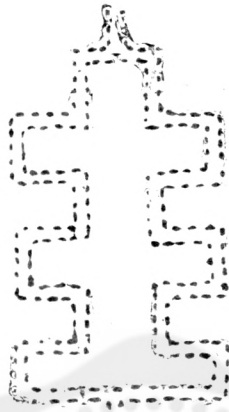
ที่นั่นไปหาข้าศึก. เมื่อทหารช่างได้เริ่มชกไปแล้ว, มักจะส่งทหาร
รายตามไปเพื่อตักแถมกัน, ดังที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วในบทที่ ๒.

การชกเช่นนี้ บางทีก็ชกเป็นแบบซึ่งอาจจะเรียกได้ว่าประแจ
จีน ๒ ชั้น, คือแยกเคียวไปเป็น ๒ สายขนานกันไป, ดังแผนซึ่ง
ข้าพเจ้าเขียนไว้ให้ดูเป็นตัวอย่างในที่นี้.

ครั้นเมื่อชกกัน เข้าใกล้สนามเพลาะข้าศึก, ฝ่ายข้าศึกก็จะ
ขว้างลกระเบิดมาถึงได้บ่อยเข้าทุกที จนทหารช่างผู้ชกอยู่ปลายคุ
นั้นเหลือที่จะทนได้. บัดนี้จึงจะต้องเริ่มหาเครื่องกำบังขึ้นหัว, ซึ่งเป็น
แผ่นเหล็กรูปเหมือนกระดองเต่าตัดครึ่ง, แผ่นนี้เอาครอบที่ปลายคุ,
และทหารช่างชกก็หนีภายใต้ โล่ที่นั่นต่อไป, และคอยเลื้อนโล่ให้ไป
ข้างหน้าตามที่ต้องการ (รูป). ต่อนี้ก็ต้องทำทางสำหรับขอมงค้,
คือชกให้ลกลงไปทุกที, ฝนคุเทลงไป จนลึกประมาณ ๘ ฟุต,
บัดนี้จึงจะได้เริ่มชกขอมงค้ต่อไป.

วิธีชกขอมงค้คือ: เริ่มด้วยเอาไม้ทำกรอบติดกับที่ซึ่งจะเป็น
ปากขอมงค้, มีเสา ๒ เสา มีข้อพาดบน กับธรณข้างล่าง; บัดนี้จึง
เอากระดานหนาประมาณ ๒ นิ้วงัดตอกเข้าไปในดินเหนือข้อ เพื่อทำ
เพดานกันดินตก, แล้วก็ชกดินออกจากใต้เพดาน และมีไม้คอย
หนุนเพดานในเมื่อชกดินไถ้นั้นออกมาแล้ว. เมื่อชกไปเช่นนั้นได้ถึง
ระยะ ๖ ฟุต, ซึ่งในที่ดินอ่อน ๆ จะกินเวลาราว ๖ ชั่วโมง, ต้องตั้ง
กรอบขึ้นอีกกรอบ ๑, และทำการอย่างเช่นที่กล่าวมาแล้วนั้นต่อไปอีก,

แผนผัง
แสดงวิธีตัดคุยมะพร้าว

๑

รูปได้ทั้งหัวทวารในคุกลูก.

จนมีที่เพียงพอที่จะใช้สำหรับเป็นที่รวบรวมเครื่องมือต่าง ๆ, ทั้งสำหรับ
สำหรับสุขุมเข้าไปในอุโมงค์ย้อมที่จะซุกต่อไป, และมีที่พอสำหรับ
รถเลื่อนขนหินจนเกินผ่านกันได้, อุโมงค์นี้เป็นอุโมงค์ขนาดใหญ่กว้าง
ราว ๖ ฟุต, และสูงพอคนยืนได้.

ก่อนไปจึงซุกเป็นอุโมงค์ขนาดย่อม, คือสูงเพียง ๔ ฟุต
กว้าง ๒ ฟุต. วิธีทำอุโมงค์นี้ จะใช้วิธีเอาไม้ทำกรอบและกระดานทำ
เพดานอย่างอุโมงค์ใหญ่ก็ได้, หรือจะทำท่อนไม้เป็นท่อน ๆ สอดเข้าไป
และซุกดินออกจนนั้นก็ได้. การทำงานในอุโมงค์เช่นนี้ ถ้าคนไม่เคย
แล้วก็จะอยู่ข้างจะลำบากมาก, เพราะต้องทำงานในที่คับแคบ, ต้องนั่ง
ซุก, แสงสว่างในไม่ช้าก็หมดที่เกี่ยว ต้องใช้เทียน, และยิ่งซุกลึก
เข้าไป อากาศก็ยิ่งหายใจลำบากเข้าทุกที, และถึงแม้มีเครื่อง
สุขุมเข้าไปในอุโมงค์นี้เสมอ ก็หายใจไม่ใคร่จะสะดวกนัก.

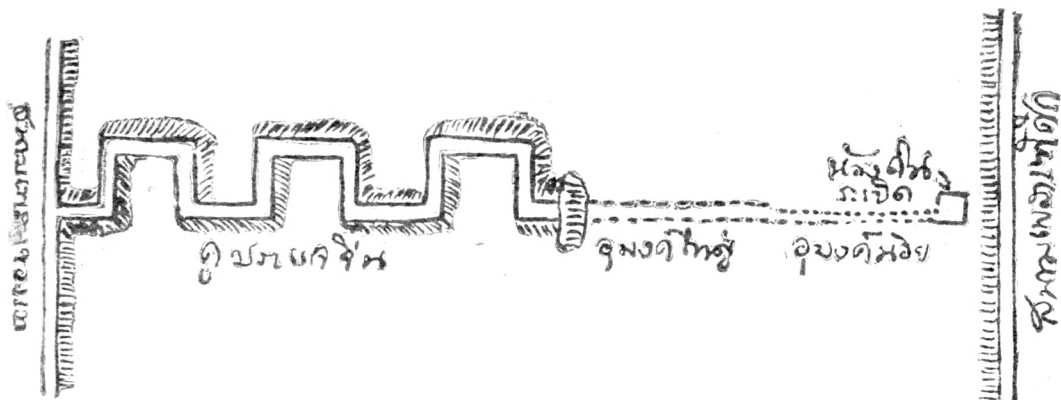
เมื่อคนที่ทำงานข้างหน้าทำงานได้ประมาณ ๓ ชั่วโมงแล้ว
มักจะผลักเขาออกมาทำงานในที่กว้าง, เช่นลากรถเลื่อนขนหิน หรือ
หมุนจักรสุขุม เป็นต้น. ดินที่ซุกออกจากอุโมงค์เช่นนี้ ต้องจัดการ
ทิ้งออกไปทางที่ข้างก็ยังไม่สังเกตเห็นได้, เพื่อมิให้รู้ตัวว่าฝ่ายเรา
ซุกอุโมงค์.

ครั้นเมื่อได้ซุกอุโมงค์เล็กนี้ไปจนแน่ใจว่าได้ถึงที่ใกล้สนามเพละ
ข้างคอกพอแล้ว, จึงจะซุกห้องวางหินระเบิด เลี้ยวออกไปจากแนว

อุมงค์, และในห้องนี้เอาหีบดินระเบิด, ประมาณ ๒ ฟุต ๖ นิ้วเหลื่อม
ลูกบาท, วางไว้.

การชุกอุมงค์เป็นกิจที่ต้องการความชำนาญและความเคยแก่งานใต้พื้นดิน, เพราะฉะนั้นทหารช่างธรรมดาทำการอย่างนี้ไม่มีใครจะทน. ในเมื่อแรกเริ่มงานสงครามนั้น, ผู้ชำนาญทางทหารได้สำคัญผิดตามที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้ว ว่าคงจะไม่มีใครมีการชุกอุมงค์ไประเบิดกันนัก, จึงมีใ้เตรียมฝึกหัดทหารช่างแผนกชุกอุมงค์ไว้เพียงพอ. ครั้นต่อมาเมื่อรู้ถึงความจำเป็นที่จะใช้ทหารจำพวกนี้มากขึ้น, จึงได้จัดหาคนที่เคยทำงานชุกบ่อถ่านหินไปทำงานในแผนกชุกอุมงค์, และหาคนที่เคยทำงานชุกดินไปทำการชุกดินและสนามเพลาะ.

เมื่ออุมงค์และห้องดินระเบิดทำเสร็จแล้ว, นายทหารช่างผู้อำนวยการจึงลงไปตรวจ, สังกัไฟฟ้าทั้งหมด, คงเหลือแสงสว่างแต่จากสัฟฟอสฟอรัสที่ทากระดานถือไป, หรือไฟฟ้าชนิดใส่กระเช้า, แล้วจึงชนดินระเบิดลงไปเป็นถุง ๆ ไปบรรจุจนเต็มหีบที่ได้ตั้งเตรียมไว้แล้วในห้อง, แล้วและจัดการล่อมชนวนไฟฟ้า. บัดนี้จึงจัดการออกห้องระเบิด, คือเอากระสอบใส่ทรายหรือดินร่วน ๆ วางซ้อนกันให้เต็มอุมงค์, มิใช่ปักกันมิให้เคลื่อนที่, อัดให้แน่นหนา, สำหรับกันมิให้แรงระเบิดกลับออกมาทางอุมงค์ จะได้ต้องระเบิดออกไปทางข้างคอก. ดังนั้นถ้าระยะแห่งห้องระเบิดนั้นห่างจากสนามเพลาะข้างคอก ๓๕ ฟุต, และพนกั้นข้างบนหนา ๒๐ ฟุต, ก็ต้องทำลายแลอุนั้นหนา ๓๐ ฟุตจึงจะพอ.

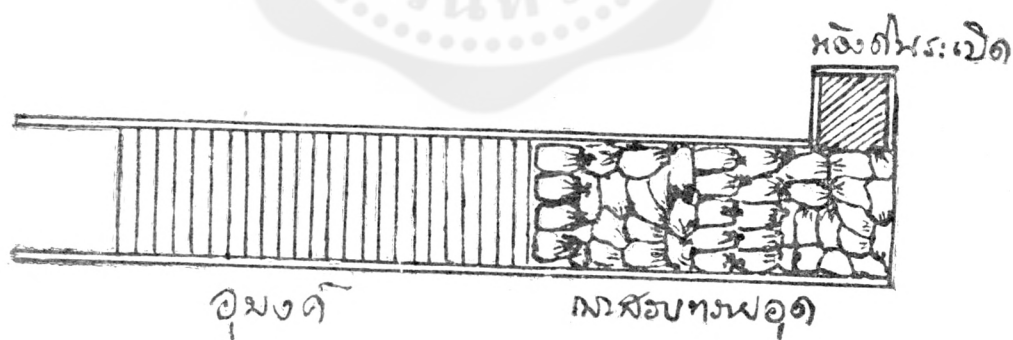

แผนผังเขื่อนแสดงวิธีสร้างของกำแพงเปิด

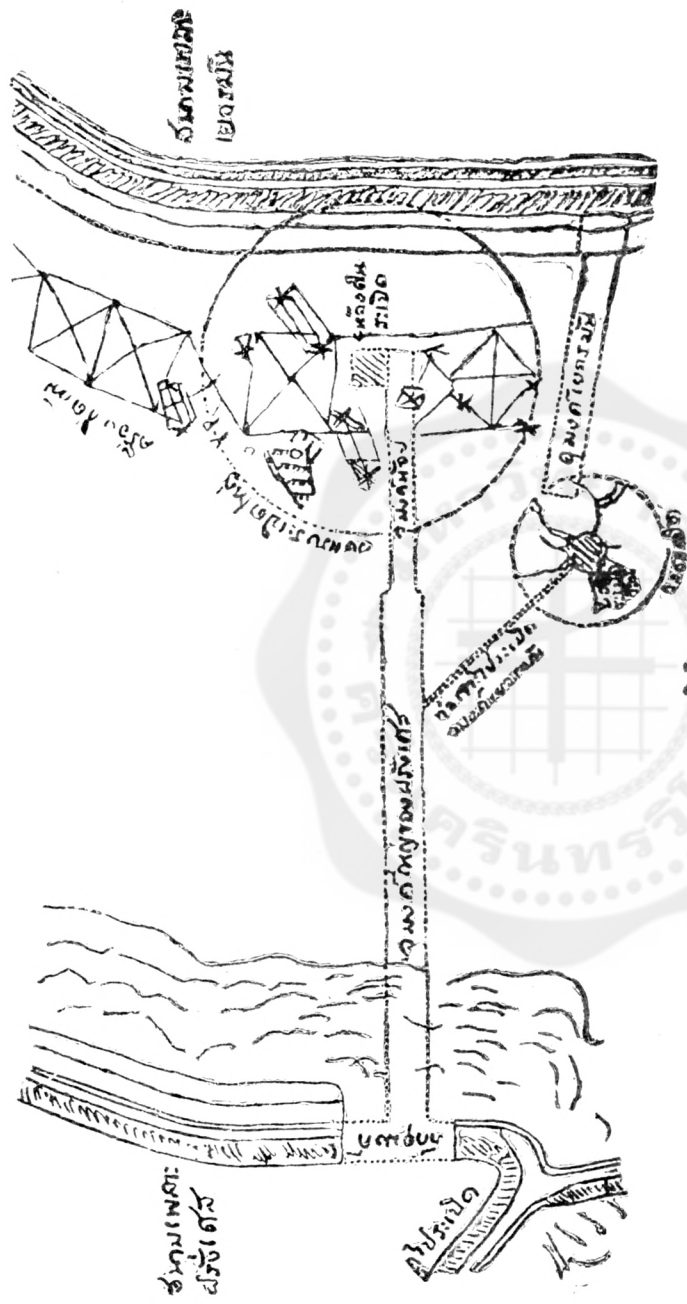
ผังตัดสันเขื่อนแสดงวิธีขุดของกำแพงเปิด

๕

แผนผังแสดงวิธีขุดของกำแพงเปิด

๕

แผนผังแสดงวิธีใช้ของเครื่องจักร

แผนผังนี้มาจากแบบของฝรั่ง เพื่อประกอบ
คำอธิบายเรื่องชุดของเครื่องจักร แต่จะเดินไปข้างๆ, แล้วและเอาดินระเบิด
แผนผังนี้, เมื่อฝรั่งชุดของเครื่องจักร ไปยังไม่
มันจะทำการระเบิดก็ได้ เพราะว่า ฝ่ายเยอรมันชุด
ชุดนี้คือออกมาเพื่อระเบิดได้.
ในแผนนี้แสดงเครื่องจักรระเบิดแห่งหนึ่งใหญ่.

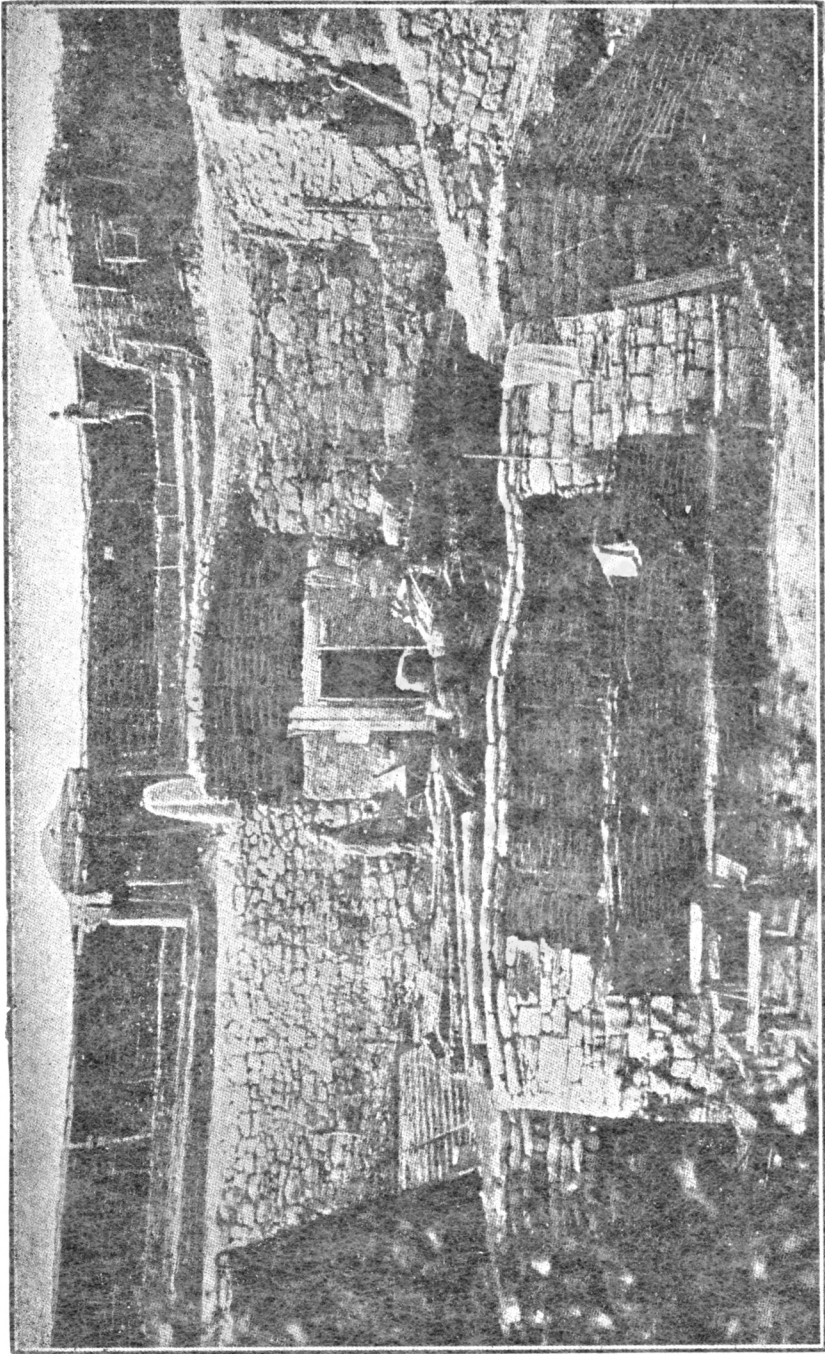
เมื่อเตรียมการระเบิดพร้อมแล้ว, จึงเรียกทหารรายมาคอย
อยู่ในคูที่อยู่ตรงเส้นกับที่จะระเบิด และให้เตรียมสรวมดาบไว้ให้
พร้อม; นายทหารช่างจึงหมุนเครื่องไฟฟ้าระเบิดขึ้น, และทหาร
รายก็ถרוออกไปยืนอยู่ที่ระเบิดเช่นนั้น และจัดการตกแต่งเพื่อยึดมัน
ไว้ต่อไป. วิธีตกแต่งอย่าง ๑ คือ วิชาศกฺศนามเพลาะจากบ่อระเบิด
ไปเชื่อมกับบ่อกระสุนแตกที่มีอยู่ใกล้เคียง.

การชดอุมงค์ไประเบิดเช่นกล่าวมาแล้วนี้, ถ้าฝ่ายผู้รักษา
รั้วก็อาจจะชดอุมงค์ระเบิดโต้ได้. อุมงค์โต้ (Countermine) ถ้า
พื้นที่เป็นที่ดอน ก็ชดลงไปให้ลึกเสียดว่าอุมงค์ของฝ่ายดี, และ
อาจจะจัดการระเบิดอุมงค์ของฝ่ายดีเสียได้; แต่ถ้าเป็นที่ลุ่ม ไม่
สามารถจะชดอุมงค์ให้ลึกลงไปกว่าของฝ่ายดี, ก็ใช้ชดออกไปให้
เหลื่อมกัน แล้วและจัดการระเบิดออกไปจากข้าง ๆ, แต่ไม่ได้
ผลก็เท่าระเบิดจากภายใต้.

เมื่อระเบิดแล้ว การที่ทหารรายจะยึดไว้ได้นานมีนาน
ปานใด แล้วแต่การยิงปืนใหญ่โต้กัน. ถ้าปืนใหญ่ของฝ่ายผู้ดีได้
ยิงต่อสู้กับฝ่ายผู้รับได้เปรียบ, จนฝ่ายผู้รับยิงอ่อนลง หรือต้องเลิก
ยิงชั่วคราวแล้ว, ทหารรายก็อาจจะยึดบ่อระเบิดอยู่ได้นาน; แต่ถ้า
หากว่าเป็นการตรงกันข้าม, คือฝ่ายผู้ดียังมีปืนใหญ่สามารถปรายปราม
อิทธิฤทธิ์ของปืนใหญ่ฝ่ายผู้รักษาให้สงบไปชั่วคราวแล้ว, ในไม่ช้าผู้
รักษาก็คงจะหันปืนใหญ่มารวมระดมยิงที่บ่อระเบิดนั้นแห่งเดียว, จนใน
ไม่ช้าอีกฝ่ายนั้นก็จะเต็มไปด้วยทหารศพ.

เมื่อท่านอ่านข่าวในหนังสือพิมพ์ว่า “วันนี้ ๆ ได้มีการชก
 มงคราะเบ็ดและชกมงคราะโต้กันในที่นั้น ๆ,” ขอให้ท่านคำนึงถึง
 กิจกรรมอันลำบากและอันตรายแห่งทหารช่าง, ที่ได้ทำการชกกล่าว
 ถึงเพียงบรรทัดเดียวนี้เถิด.

๕ บ่อมนามตามฐานของฝั้งเศส

มุม ๑ แห่งสนามพะละแนวหน้าในมณฑลของปาก, ฝั้งเศส.

ปาฐะกถาที่ ๙

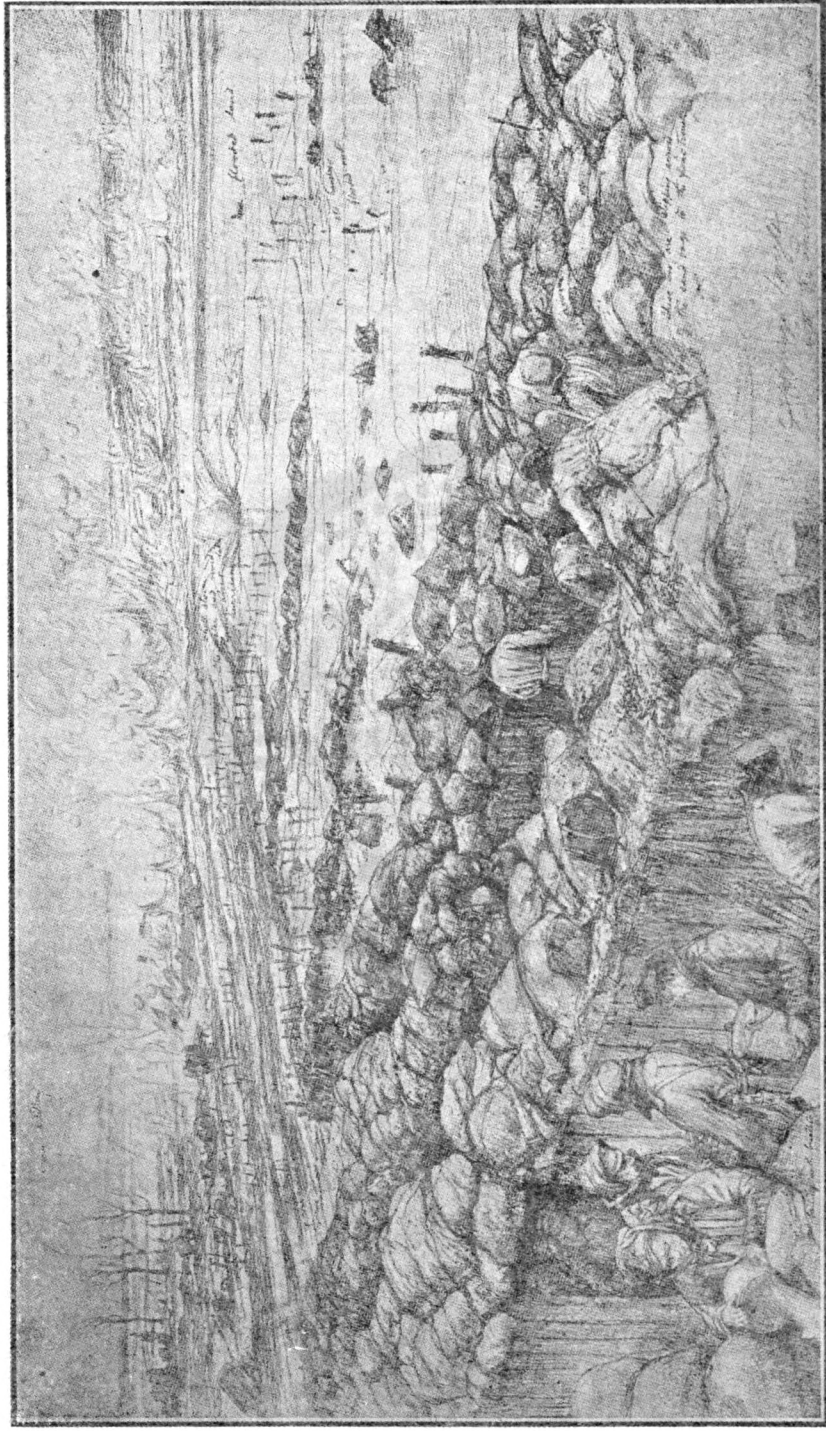
การตั้งรับด้วยบ้อมค่าย

ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า การตั้งบ้อมค่ายรบกันเช่นนั้น ไม่ใช่ได้เริ่มกระทำกันในงานมหาสงครามนี้, เพราะในงานสงครามในอดีตสมัยก็ได้มีการตั้งบ้อมค่ายรบกันมาแล้วจนนับไม่ถ้วน, แต่ที่ว่าในงานมหาสงครามคราวหลังนี้ผลกับคราวอื่นก็คือ แนวบ้อมค่ายและสนามเพลาะที่ตั้งประชันหน้ากันอยู่นั้น, เป็นแนวที่ยาวยิ่งกว่าคราวใด ๆ ที่ได้มีมาแล้ว. ท่านผู้ใดที่ชอบคิดเลขจะลองคำนวณดูเล่นบ้างก็อาจจะทราบได้เป็นเลา ๆ ว่า แนวสนามเพลาะที่ตั้งค้ำกันทานกันในยุทธภูมิทุกภาค รวมกันเข้าจะเป็นระยะระยะยาวปานใด. ข้าพเจ้าจะขอแนะนำแต่เพียงให้ท่านหาแผนที่ยุโรปมาเปิดดู และวัดเส้นเป็นเลา ๆ กันต่อไปนี้ :-

๑. ยุทธภูมิภาคตะวันตก: ตั้งแต่เมืองนีวพอร์ต (Nieuport) ในแคนเบลเยียม, ชายทะเลเหนือ, ชิคเส้นคค ๆ ลงไปหาเมืองแซงต์เอลัว (St.Eloi); จากที่นั่นชีกเส้นไปทางทิศใต้ไปหาเมืองลาบัสเซ (La Bassée) ในแคนฝรั่งเศส, ผ่านเมืองอาร์ราส์ (Arras) แต่ห่างเมืองนั้นออกไปหน่อย ๑, ผ่านหมู่บ้านฟริคูร์ต (Fricourt) จนถึงบ้านรวี (Roye), แล้วค้อย ๆ เลี้ยวผ่านเหนือเมืองสวสซองส์

(Soissons); ชักตรงไปเกือบวันออกจนถึงบ้านคราธ็อนน์ (Craonne), แล้วหักลงไปตะวันออกเฉียงใต้, ผ่านใกล้เมืองแร็งส์ (Reims); เลี้ยวไปตะวันออกจนถึงเมืองอวริครุต์ (Avricourt), โอบเมืองแวร์เด็ง (Verdun) เป็นวงจันทร์ครึ่งซีก ไปจดเมืองแซงต์มิหิเอล (St. Mihiel); เดินไปทางตะวันออกจนจดพรมแดนลอร์เรน (Lorraine), แล้วและเดินตามพรมแดนลอร์เรนและอัลซาส (Alsace), ผ่านเข้าไปในแคว้นอัลซาสที่ตรงทิศตะวันออกแห่งเมืองแซงต์ดีเอ (St. Dié); ผ่านเมืองมึนสเตอร์ (Münster), กับหมู่บ้านเกเบร์วิลเลอร์ (Gueberviller), และฮาร์ทมันส์ไวเลอร์ (Hartmannsweiler) ในแคว้นอัลซาส, ไปจนจดพรมแดนสวิตเซอร์แลนด์. (ระยะประมาณ ๗๓๐ กิโลเมตร หรือคิดเป็นเส้น ๒๐,๒๕๐ เส้น)

๒. ยุทธภูมิภาคตะวันออก: แนวต่อสู้ภาคนี้บอกยากกว่าภาคตะวันตก, เพราะกำลังเปลี่ยนแปลงเร็วชั่วยิ่ง; เหตุฉนั้นจึงกล่าวได้แต่พอเป็นเลา ๆ ว่า, เริ่มจากกันแหลมแห่งอ่าวริกา (Gulf of Riga), เส้นเดินคค ๆ ไปจนถึงเมืองยาคยส์ตาตต์ (Jacobstadt); หักลงตะวันออกเฉียงใต้, ผ่านเบื้องตะวันตกแห่งเมืองดวินส์ก (Dvinsk); ต่อขึ้นไปจนถึงใต้, เป็นเส้นคค ๆ, ผ่านโอลชานิ (Olshani), ลงไปจนถึงเมืองป็นส์ก (Pinsk); จากนั้นเส้นเดินไปทางตะวันตกเฉียงใต้, ผ่านเมืองโกเวล (Kovel), ผ่านเข้าไปในแคว้นกาลิเซีย (Galicia), ลงไปถึงเมืองแซร์โนวิทซ์ (Czernowitz), จดพรมแดนรูมาเนีย. ในเวลา

ตำนานเพลงแนวหน้าของรัสเซีย

(ภูมิ นายเดย์บั้งส์ไวท, ผู้แต่งชาวสงครามให้หนังสือพิมพ์อังกฤษ, แปลโดยเบญจมาภรณ์ชัย)

ที่แต่งขันธ์ (สิงหาคม ๒๕๕๙), แนวยุทธตั้งแต่ขึ้นศึก ลงไปถึง
แซร์โนวิตซ์ บอกไม่ได้แน่, เพราะฝ่ายรัสเซียกำลังรุกเร็วอยู่
(แนวภาคนี้ยาวประมาณ ๑๘๒๐ กิโลเมตร หรือ ๔๘,๐๐๐ เส้น).

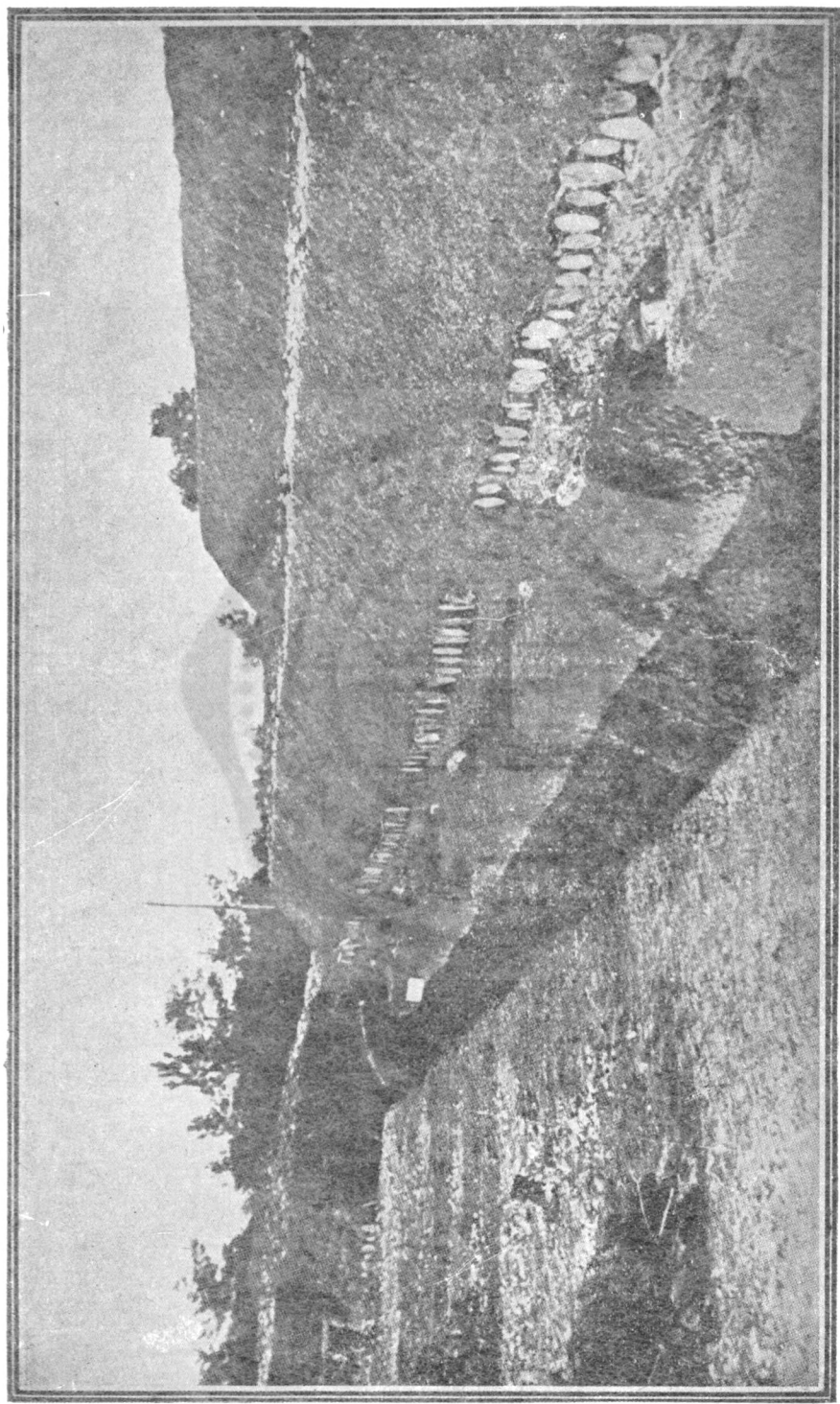
นอกจากแนวยาว ๒ แนวในทวีปยุโรป ยังมีแนวรบทางอิตาลี
และออสเตรีย, กับในแคนตุรกีในอาเซอร์ไบจาน, คือที่กองทัพคอเคซัส
ของรัสเซียกำลังรุกตรุกี ริมทะเลดำ, ยึดแต่ฝั่งใกล้เมืองเทร์บิซอนต์
(Trebizond) ขึ้นไปหาดินดอนทางค้ำไค้. อีกแห่ง ๑ มีสนามเพลาะ
ที่ใกล้เมืองสะโลนิกาในแคนกรีซ, กับสนามเพลาะริมเมืองฆาซาคา
ในแคนเมโสโปเตเมีย; แต่สนามเพลาะเหล่านี้กระจัดกระจายเป็น
แนวสั้น ๆ, ยากที่จะคำนวณระยะได้.

ในโบราณสมัยใดเคยมีข้อมค้ายเป็นแนวต้านทานเช่นนั้นมา
หลายรายแล้ว. แม้ทัพที่มีความปรารถนาจะรักษาแนวยาว ๆ โดย
ไม่ต้องเปลืองพลมาก ๆ ใดเคยทำข้อมค้ายติดต่อกันเป็นแนวยาว
เพื่อเป็นเครื่องกำบังพล. เช่นในทิศเหนือแห่งประเทศจีน มีกำแพง
ใหญ่, สำหรับกันชาวมองโกลเลียมิให้ลงมารบกวนเมืองจีน; ใน
ประเทศอังกฤษ, ทิศเหนือ, พวกชาวโรมซึ่งไปครอบครองประเทศ
อังกฤษได้สร้างกำแพงยาวจากตัวออกไปตะวันตก, จดฝั่งทะเลทั้ง ๒ ข้าง,
สำหรับกันพวกชนชาติยิวต์ ซึ่งอยู่ในสกอตแลนด์, และกำแพงนี้
ยังเหลืออยู่บางตอนจนทุกวันนี้; กับมีกำแพงที่พรมแดนราชอาณาจักร
โรมโบราณ, ตั้งแต่แม่น้ำไรน์ถึงแม่น้ำดานูบอีกแห่ง ๑. เหล่านี้
เป็นตัวอย่างแห่งแนวข้อมค้ายโบราณ.

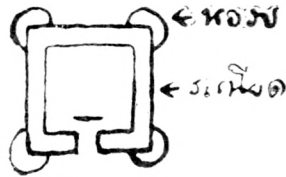
ในชั้นหลัง ๆ ลงมากก็มีตัวอย่างแนวค้ำทานเช่นอีกหลายราย, เช่นแนวลาบัสเซ, (พ.ศ. ๒๒๕๒-๒๒๕๔); แนววิสเซมบูร์ก (Wissemburg), พ.ศ. ๒๓๓๖; และแนวคอร์ดเวดราส (Torres Vedras) ในแคนสเปญ, ครึ่งอังกฤษรบกับนะโปเลียนที่ ๑ เป็นต้น.

ข้อที่ควรถือเป็นของอัครจริย ในงานสงครามคราวหลังที่สุดนี้ มีอยู่ที่ความยืดยาวแห่งแนวค้ำทานนั้นอย่าง ๑, กับอีกอย่าง ๑ ความรวดเร็วที่จัดสร้างสนามเพลาะและแนวค้ำทานขึ้นได้. ภายใน ๔๘ ชั่วโมง, หรือหย่อนกว่านั้น, ทหารสมัยนั้นสามารถที่จะขุดสนามเพลาะทำแนวค้ำทานติดต่อกันได้ยืดยาว, และทุก ๆ คราวที่ขยับชะเชื่อนแนวรบ ก็จัดการเชื่อมสนามเพลาะติดต่อกันได้เสมอ. ทหารห้าแสนคนสามารถจะขุดแนวสนามเพลาะได้ตั้งแต่ ๑๕๐ ถึง ๑๖๐ กิโลเมตร (๓๗๕๐ ถึง ๔๐๐๐ เส้น), และในงานมหาสงครามนี้ ต่างฝ่ายต่างเกณฑ์และระดมพลกันนับด้วยล้าน, จึงสามารถยึดแนวค้ำทานอันติดต่อกันยืดยาว ไม่สามารถที่จะโอบหรือซัดมไปตีขั้วกันได้, และถ้ามีพลเป็นจำนวนเพียงพออยู่แล้ว ก็สามารถที่จะยึดแนวค้ำทานเช่นนั้นไว้ได้เกือบจะไม่มีที่สท.

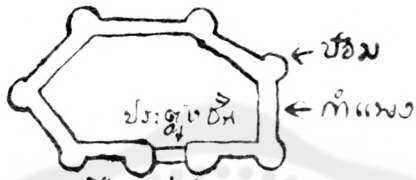
ตั้งแต่ไหนแต่ไรมาแล้ว ผู้เป็นแม่ทัพหรือผู้เป็นหัวหน้ากรบได้เคยหาวิธีต่าง ๆ เพื่อพลจำนวนน้อยสามารถค้ำทานและทรงพลจำนวนที่มากกว่าไว้ได้ชั่วคราว. ด้วยความปรารถนาอันนี้ จึงได้มีการทำค่ายคูเชิงเนินหรือขุอม, ซึ่งมีลักษณะเปลี่ยนแปลงเป็นคราว ๆ

๕
ตัวอย่างป้อมสนามดี
ป้อมสนาม ของฝรั่งเศส, ทำด้วยไม้คอนกรีต.

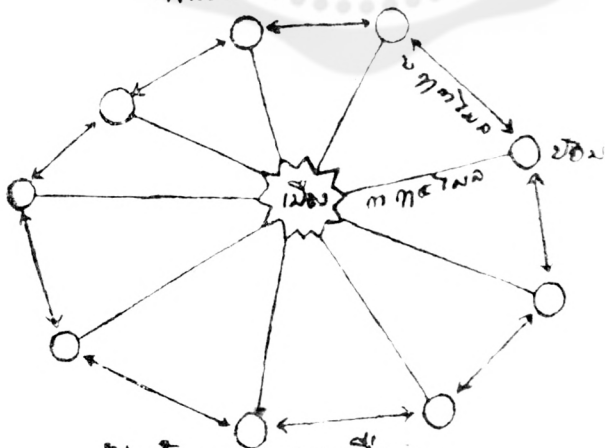
ก. กำแพงเมือง

ข. เมืองมีกำแพง

ค. เมืองกำแพงชั้นนอก

ง. ป้อมรอบเมือง

ตามแต่เหมาะแก่อาวุธและเครื่องประหารที่ฝ่ายศัตรูสามารถจะนำมา
ใช้ไว้เพื่อทำลาย.

ในขั้นต้นเมื่อใช้แต่หอกดาบเป็นอาวุธ และเกาทัณฑ์หรือ
ศรยิงได้บ้าง, สร้างค่ายด้วยไม้ก็พอแล้ว, และเพื่อยोगกันมิให้
เอาไฟเผาง่าย ก็ขุดดินเสริมเป็นเชิงเนินขึ้นกำบังหุ้มคั่นระเนียบ
เสียชั้น ๑ ก็พอแล้ว. ครั้นต่อมาเมื่อเกิดมีปืนไฟยิงได้แรงขึ้น, จึงได้
คิดสร้างกำแพงและข้อมด้วยศิลาหรืออิฐปูน. การสร้างข้อมและ
กำแพงเมืองด้วยศิลาและอิฐปูนข้อมจะกินเวลานาน, เพราะฉะนั้น
ต้องเลือกที่เหมาะสำหรับตั้งข้อม, เช่นมีทางช่องเขาหรือท่าข้าม
ซึ่งรู้แน่ชัดว่าข้าศึกจะต้องผ่านไป, ก็ไปสร้างข้อมไว้ในที่เหมาะ,
และทหาร ๑๐๐๐ คนซึ่งอยู่ในข้อมอาจจะต่อสู้ตีวงทหารที่อยู่นอกข้อมไว้
ได้ทั้ง ๑๐,๐๐๐ คน. ถ้าหากว่าฝ่ายข้าศึกจะไม่คิดตั้งข้อม และเดิน
เลยไปเสีย, คนในข้อมอาจจะออกมาวิ่งแกล่ ตักเสบียงเป็นต้น,
เพราะฉะนั้นฝ่ายข้าศึกคงจะตั้งข้อมนั้นไว้เฉยไม่ได้ ต้องจัดการล้อม,
ซึ่งเป็นการถ่วงเวลาและตรึงกำลังข้าศึกไว้ได้ส่วน ๑.

เมื่อทหารโบราณได้แลเห็นประโยชน์แห่งข้อมเช่นนั้นแล้ว จึงได้
อุสาหะคิดสร้างค่ายและข้อมมีลักษณะที่มุ่งให้ต่อสู้กันทนไว้ให้นานที่
สุดที่จะทำได้. ตัวอย่างค่ายและข้อมโบราณข้าพเจ้าได้เขียนแผน
พอเป็นสังเขปไว้ด้วยความเข้าใจด้วยแล้ว. (รูปที่ ๑, ก. และ ข.)

ครั้นเมื่อเกิดมีชนใหญ่ขึ้นและได้ใช้ดินปนกันแพร่หลายในการ
สงครามเมื่อประมาณ ๔๐๐ ปีมาแล้ว, ชนใหญ่และดินดำได้เป็น
เครื่องทำลายบรรดาข้อมและเมืองที่มีกำแพงศิลาและอิฐปูนนั้น วินาศ
กันไปหมด, จนทหารในสมัยนั้นทำนายว่า ข้อมและกำแพงทั้งปวง
จะเป็นอันใช้ไม่ได้อีกต่อไปแล้ว, และการยุทธจะต้องทำแก่กันใน
กลางแปลงทั้งสิ้น. แต่เป็นธรรมดา เมื่อมีผู้ฉลาดคิดเครื่องประหาร
ขึ้นแล้ว ก็ต้องมีผู้ฉลาดคิดเครื่องป้องกัน, เพราะฉะนั้นในไม่ช้าก็ได้
มีผู้คิดสร้างข้อมค่ายขึ้นด้วยวิธีขุดและเอาดินพลขึ้นเป็นเนิน, ซึ่งแท้
จริงก็เป็นการหันกลับไปใช้แบบอย่างกันชนโบราณก่อนที่มีปืนไฟนั่นเอง,
ผิดแต่เชิงเนินหนาขึ้น และรูปข้อมคิดแบบแปลกขึ้นเท่านั้น. ข้อมดิน
เหล่านี้ มีเนินดินมีอิฐปูนก่อกันมิให้ดินร่วง, กับมีคูระหว่างเนิน
ชั้นนอกกับชั้นใน, ส่วนรูปทำเป็นคล้าย ๆ ดาว, คือมีแปดเหลี่ยม
ออกไปรอบตัว, และจะยกเข้าโจมตีตรงไหนก็จะต้องถูกผู้รักษา
ยิงประสานอย่างแรงทุกด้าน, กับที่ตรงประตูเข้าออกมีข้อมเป็นบังก
กำบังด้วย. (ดูรูปที่ ๓, ค.). วิธีสร้างข้อมอย่างนี้ ได้ใช้กันตลอด
มาจนปัจจุบันสมัย, เช่นแต่แก้ไขดัดแปลงรูป และเพิ่มเติมเครื่อง
ประกอบภายใน ตามที่ได้คิดและสร้างเครื่องใช้ต่าง ๆ ให้ดีขึ้นเป็น
ลำดับ.

ตั้งแต่เมื่อได้เกิดมีชนใหญ่ถึงได้ระยะยาวและแน่นขึ้นแล้ว,
คือราว ๕๐ ปีหย่อน ๆ ล่วงมาแล้ว, ข้อมรูปดาวห้าแฉกมีใครจะได้,

เพราะข้อมทั้งอยู่กันที่ แต่ชั้นใหญ่ของผู้ที่ย้ายที่ไปมาได้เสมอ. ทั้งนี้ จึงได้เกิดคิดสร้างข้อมหลาย ๆ ข้อมเป็นวงรอบเมือง (ดูรูปที่ ๑, ข.). ข้อมเหล่านี้ตั้งอยู่ห่าง ๆ กันประมาณ ๒ ถึง ๓ ไมล์, และวงข้อมอยู่ห่าง จากตัวเมืองออกไปประมาณ ๓ หรือ ๔ ไมล์. การสร้างข้อมเป็นวง เช่นนี้ ตั้งใจจะให้ต่างข้อมต่างช่วยกำลังกัน, เพราะฉะนั้นหวังว่าจะเป็น การพ้นวิสัยที่จะตีเอาข้อมใดข้อม ๑ ได้, และหวังว่า ข้อมวงทั้งอยู่ ห่างจากเมืองเช่นนี้ จะเป็นเครื่องป้องกันมิให้ชั้นใหญ่ของข้าศึกถึง ถึงตัวเมืองที่อยู่ในกลางวงนั้นได้.

วิธีสร้างข้อมเป็นวงเช่นนี้ มีตัวอย่างอยู่หลายเมือง, เช่นทูล (Toul), แวร์เคื่อง (Verdun), เอปีนัล (Epinal), และเบลฟอรัค (Belfort) ในแคว้นฝรั่งเศส; เม็ตซ (Metz) ในแคว้นลอร์เรน และสตราสบูร์ก (Strassburg) ในแคว้นอัลซาส; ลีเอช (Liège), นามูร์ (Namur), และอันตเวิร์ป (Antwerp) ในแคว้นเบลเยียม; ทอร์น (Thorn) ในแคว้นเยอรมนี, และคราเคว (Cracow) ใน แคว้นกาลิเซียเป็นตัวอย่าง.

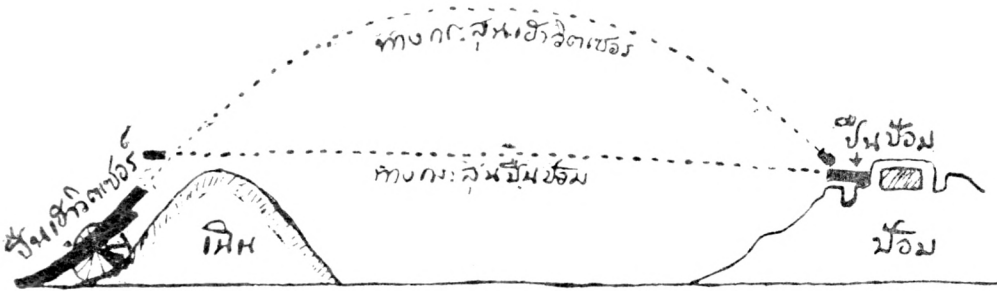
ในงานมหาสงครามครั้งนี้ มาได้แลเห็นเมืองมีข้อมวงล้อม เช่นนี้วิเศษไปหลายเมืองแล้ว, เพราะอำนาจแห่งชั้นเฮาวิตเซอร์ (ชั้นกรรสนาม). ชั้นชนนี้ก็ยังไต่ไปได้ในระยะไกล, ส่งกระสุน บรรจุกระบอกอย่างแรงไปตกและระเบิดทำลายข้อมได้ในไม่ช้า โดย ข้อมไม่มีโอกาสที่จะยิงโต้ได้ทันใด. ทั้งนี้เป็นเพราะชั้นเฮาวิตเซอร์

ยิ่งโค้งได้มาก จึงสามารถที่จะซ่อนไว้หลังเขา, และกำบังพ้นจากบน
ของบ่อม ซึ่งถึงแม้จะยิ่งได้ไกลปานใดก็ยังได้แต่ตรง ๆ หรือโค้ง
ได้ก็แค่น้อย; ทั้งนี้ บ่อมจึงตกอยู่ในที่เสียเปรียบมากอย่าง ๑ (รูป
ที่ ๒, ก.) จึงอยู่ในบ่อมอาจจะใช้กระสุนแตกอากาศ, ทั้งจะนวน
เวลาให้ไปแตกตรงที่ซึ่งคนว่าบนของผู้ที่ต้งอยู่, แต่ต้องอย่าลืมว่า
บนของผู้ที่ซ่อนอยู่หลังเขา, เพราะฉะนั้นก็แค่เท่าว่าอยู่ที่ไหน; กับ
อีกประการ ๑ จะนวนกระสุนแตกอากาศนั้นคงไม่มีใครจะได้ โดยแม่นยำ
นัก, ลูกกระสุนกระแทกแตกไม่ได้.

แต่ถ้าในบ่อมมีบนเขาวิเศษอย่าง ก็อาจจะยิงโค้งส่ง
กระสุนไปตกแตกที่ ๆ ต้งบนใหญ่ของผู้ที่ใดเหมือนกันมิใช่ฤ? จึง
อยู่, แต่ก็ยังมีข้อเสียเปรียบสำคัญอื่น ๑ ซึ่งเสียเปรียบ, คือบ่อม
เป็นของอยู่ก็เป็นที่เป้นเข้าอย่างก็สำหรับบนข้างนอก ก็อาจจะเคลื่อน
ที่ไปมาได้ (รูปที่ ๒, ข.)

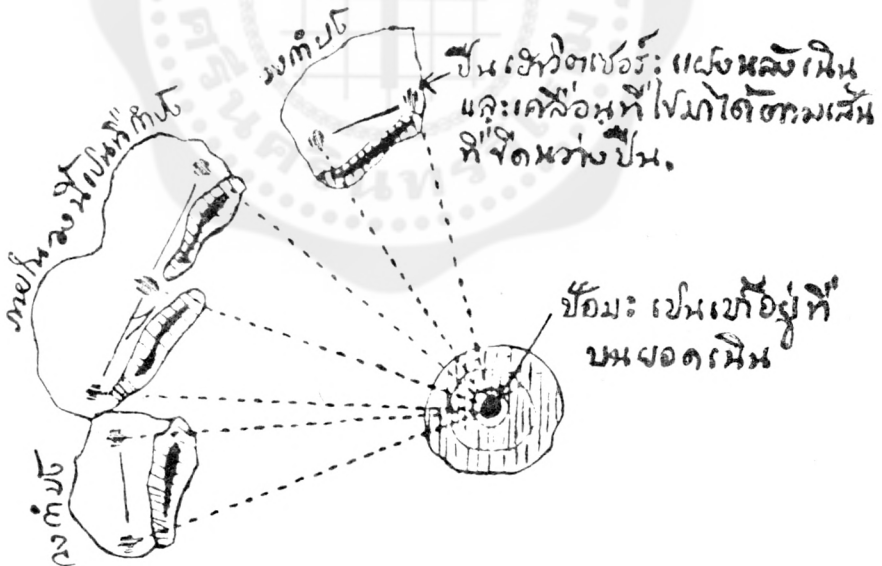
ทั้งนี้ผู้ที่ย่อมย่อมจะได้เปรียบมาก, และในไม่ช้าอาจจะทำ
ลายบ่อมได้บ่อม ๑ ซึ่งระดมยิงนั้นได้. เมื่อบ่อม ๑ ในวงนั้นทำลาย
ไปแล้ว ก็เหมือนกำแพงเมืองโบราณที่ถูกยิงโห่นั่นเอง, คงเป็น
ช่องว่างพอที่ฝ่ายผู้ที่จะเข้าปล้นหักเอาเมืองได้.

เมื่อเป็นเช่นนั้น วิธีทำบ่อมค่ายจึงได้หันกลับลงเป็นใช้ชุด
ลงไปในพื้นที่ และเอาดินพลเป็นเนินชันกำบัง ตามแผนโบราณ
อีกนั้นเอง, ซึ่งเราเรียกว่าสนามเพลาะ; กับมีชุดเป็นหลุมมีเนิน
ดินล้อมรอบ, ซึ่งเราเรียกว่าบ่อมสนาม, เรียงรายอยู่เป็นแห่ง ๆ
ในแนวคันทาน.

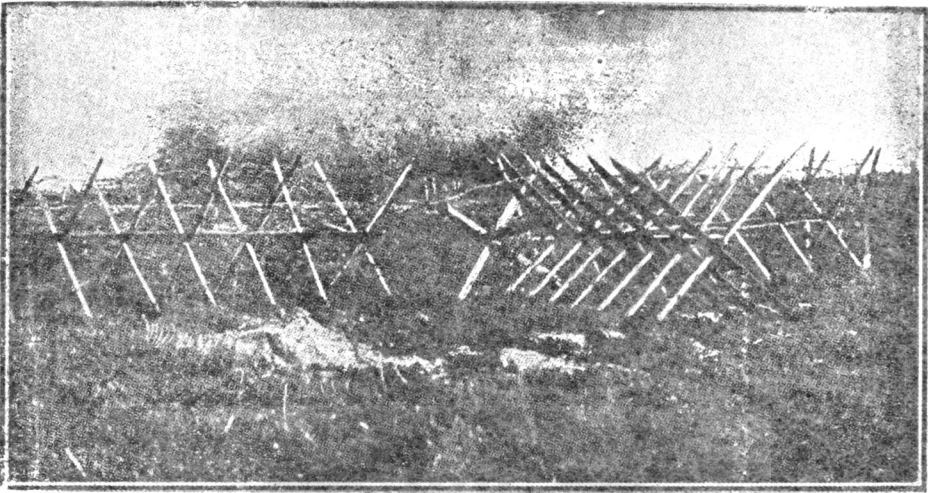
ก. ปั๊มน้ำที่วัดเขว้ดงบ่อ.

(เขว้ดงบ่อแบ่งเป็น ๒ ฝั่ง คือ ฝั่งวัด และ ฝั่งบ่อ; บ่อมีตอม่อสูงประมาณ ๑ เมตร แต่ไปวัดก็เห็นได้ชัดว่าปั๊มน้ำที่วัดเขว้ดงบ่อมีอยู่.)

ข. แผนผังเขว้ดงบ่อแสดงตำแหน่งปั๊มน้ำ.

เครื่องกีดกันอย่างใหม่ที่สุด

จำหล่อ

ทำด้วยไม้เลี่ยมแหลม, มีลวดหนามขึง.

ข่ายลวดหนาม.

(ทหารฝรั่งเศสกำลังตัดลวด)

การทำขอมสนาม มีสนามเพลาะเชื่อมต่อกันเป็นแนวค้ำทาน เช่นนี้, ได้เคยใช้กันมาแล้วในการสงครามซึ่งจักได้ว่าภายในสมัยใหม่นั้น หลายคราวมาแล้วก่อนมหาสงครามครั้งที่สอง, เช่นในงานสงคราม ไครเมีย, สงครามรัสเซียญี่ปุ่น, สงครามบัวร์, และสงครามบอลข่าน เป็นต้น. แต่ในสงครามใด ๆ ก็ไม่เคยได้ตั้งแนวค้ำทานต่อหน้ากัน ใกล้เท่าในมหาสงครามคราวที่สองเลย, ทั้งนี้เพราะความแรงของปืนใหญ่ ซึ่งใช้ยิงกันในสนาม, ดังจะได้อธิบายต่อไปในยทหน้า.

อนึ่งในการตั้งรับ ไม่ว่าสมัยใด, ฝ่ายผู้รักษามักคิดสร้าง เครื่องกักกันไว้ที่หน้าสนามเพลาะและขอมค่ายของตน. ในโบราณ สมัยใช้ขวากทำด้วยไม้แหลมปักไว้กับพื้นดินให้ค้ำคั้น, ใช้กิ่งไม้ หนามสะไว้ให้ต้องเคินแหวก, ใช้หลุมพราง, เหล่านั่น เป็นต้น. ต่อมา จึงได้คิดเครื่องกักกันต่าง ๆ ขึ้นเป็นลำดับ, เช่นขวากเหล็กแหลม, จำหล่อ (Chevaux de Frise), ข่ายลวด, เป็นต้น. เครื่องกักกันที่ใช้มากที่สุดในงานมหาสงครามที่สอง คือข่ายลวดหนาม, ซึ่งเป็นของร้ายกาจมากทีเดียว, เพราะลวดโยงไว้สูงท่วมหัวคน และสลัษัษัซ้อนเป็นหลายชั้นเหลือที่จะผ่านไปไ้, และหนามเกี่ยวเสียด้า คิดแน่น ยิ่งค้ำคั้นไปก็ถูกขดข่วนเจ็บมาก. ความมุ่งหมายของเครื่องกักกันทั้งปวงก็คือ จะให้ทหารรบผู้เข้าไปหักเอาสนามเพลาะต้อง ชะงักประคักประเคิดอยู่, พอให้ผู้รักษาได้มีโอกาสดึงไก้ฉนัก ๆ; สำหรับกิจอันนี้ ข่ายลวดหนามให้ผลดีจริง, จึงต้องจัดการทำลายเสียก่อนที่จะส่งทหารรบไปตีหักเอาสนามเพลาะ.

ปาฐะกถาที่ ๑๐

บันใหญ่

จำเดิมแต่มีผู้ฉลาดคิดใช้คืนที่ทุกไฟระเปิดได้เป็นแรงส่งกระสุนจากกระบอกไปประหารได้ ในระยะห่าง, บันใหญ่เป็นสิ่งที่สิ่งมีชีวิตทุกเป็นที่น่าสนใจของมาก; และทุก ๆ คราวสงคราม ฝ่ายใดมีบันใหญ่ก็และรู้จักใช้มักเป็นผู้ มีชัยแก่ศัตรู, เพราะว่าถึงทหารจะกล้าหาญชาญฉกรรจ์ปานใด ก็ยากที่จะต่อสู้กับบันใหญ่ได้ นอกจากที่จะมีกำลังและจำนวนพลมากพอจนยอมพ่ายเสียได้เท่านั้น. ในเรื่องราชาธิราชมีข้อความปรากฏอยู่ว่า, เมื่อพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง พระเจ้ากรุงอังวะ เห็นฝ่ายหงสาวดีมีบันใหญ่ไปตั้งกองไพร่ริมที่ยืนช้างพระที่นั่งหักลง ไก่ทรงกรรแสงและบ่นว่า “แต่ันต่อไปจะไม่ให้เห็นฝีมือทะเล่ทวารงงามเช่นแต่ก่อนเสียอีกแล้ว.” ลองนึกดูว่าถ้าพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องกลับพินชนมา แล้วและเชิญให้ไปทำการยุทธในแคนยุโรป น่าจะถึงแก่พุดไม่ออกเป็นแน่แท้!

ตามที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้ว, ในการสงครามสมัยใหม่นี้จะเริ่มโจมตีกันที่ไร เป็นต้องใช้บันใหญ่เตรียมก่อนทุกครั้ง. ไม่ว่าการยุทธในกลางแปลงหรือในข้อมค่าย, บันใหญ่เป็นของเริ่มยุทธเสมอ.

บันใหญ่จัดแบ่งเป็น ๓ จำพวก คือ (๑) บันใหญ่สนาม, สำหรับเอาไปยกกองพลและกองทัพ, ใช้ม้าเทียมลากไป. ในจำพวก

นี้ยังมีแบ่งประเภทออกไปอีก คือ (ก) ขนใหญ่สนามธรรมคา
(ข) ขนใหญ่ม้า, สำหรับไปกับเหล่าทหารม้าได้ (ค) ขนครก
สนาม (Field Howitzer), สำหรับใช้ยิงข้อมค่ายสนาม. (๒)
ขนใหญ่ยิงข้อมค่าย, เป็นขนขนาดใหญ่ ยิงกระสุนมีน้ำหนักมาก ๆ,
และนำไปโดยรถไฟ หรือทำรางให้เดินไปต่างหากที่เดียว. (๓) ขน
ใหญ่ข้อม, ซึ่งอยู่กับข้อม เคลื่อนที่ไม่ได้.

ในปาสระกฐาเช่นนี้ ไม่ใช่สำหรับอธิบายลักษณะหรือเครื่อง
กลไกแห่งขนใหญ่, ซึ่งควรจะอยู่ในตำราขนใหญ่ต่างหาก; เพราะ
ฉันจะขอรวบไว้ไม่อธิบายขอลักษณะแห่งขนใหญ่ หรือกระสุน
ต่าง ๆ ที่ใช้, แต่จะขอแสดงถึงวิธีใช้ขนใหญ่และผลแห่งการใช้
ขนใหญ่ เท่าที่ได้เป็นมาแล้วในสนามยุทธ โดยสังเขปพอให้
เข้าใจพอควร.

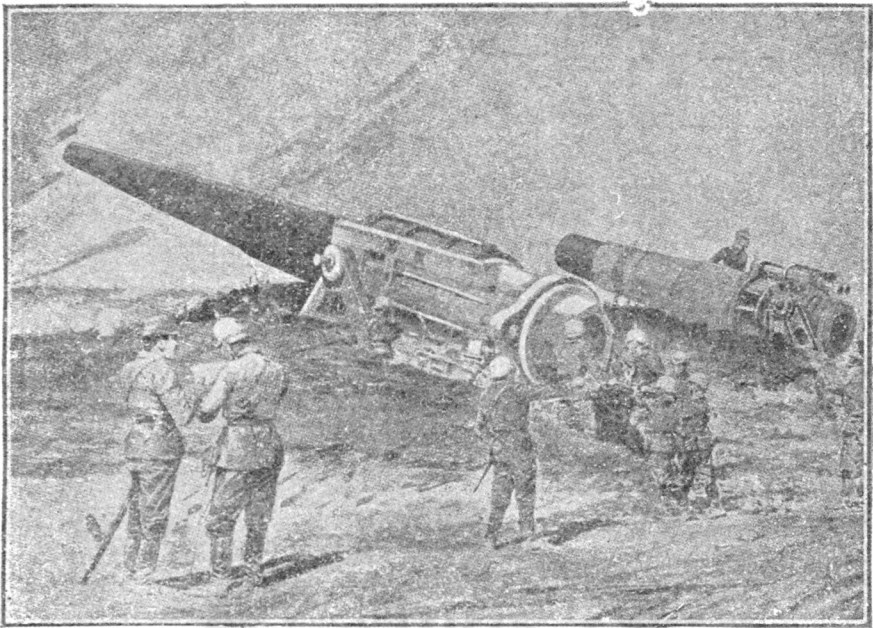
ในเมื่อแรกเริ่มงานมหาสงครามนั้น ไม่ต้องสงสัยเลยว่า
ฝ่ายเยอรมันมีขนใหญ่นำไปใช้ในสนามดีกว่าฝ่ายสัมพันธมิตร. นาน
มาแล้วเยอรมันได้คิดสร้างขนใหญ่ที่มีกำลังยิงได้แรง, ส่งกระสุน
ขนาดใหญ่บรรจุดินระเบิดอย่างใหม่ซึ่งเรียกกันย่อ ๆ ว่า “ที.เอ็น.ที.”
(T.N.T.), แต่ซึ่งมีนามเรียกเต็มที่ว่า “ไตร์โนโตรโทลูอิน”
(Trinitrotoluene) เป็นดินระเบิดผสมด้วยกรดดินประสิว (Nitric
Acid) กับน้ำมันดินกลั่นพิเศษ; ขนที่ใช้ส่งกระสุนแตกอย่างหนักไป
ในระยะไกลเช่นนั้น, ได้จัดการนำเคลื่อนที่ไปได้โดยรวดเร็วเกินคาด
หมาย, จึงนำไปใช้ยิงในสนามได้. ฝ่ายสัมพันธมิตรมีแต่ขนใหญ่

สนาม ซึ่งยังไม่ใคร่จะได้ไกล, ทั้งขนาดและน้ำหนักแห่งกระสุน
ก็น้อยกว่าของเยอรมัน, จึงกำหนดมิใคร่จะได้ในขั้นต้น.

เมื่อถูกเยอรมันยิงด้วยกระสุนระเบิดแรงเช่นนั้น จึงยังเกิด
ความจำเป็นที่ฝ่ายสัมพันธมิตรจะต้องคิดทางแก้, จึงมาบังเกิดความคิด
ขึ้นว่า ควรจะเข้าไปซุกสนามเพลาะเสียให้ติดกับแนวของฝ่าย
เยอรมันเองจะดีกว่าอย่างอื่น, คือถ้าเยอรมันจะยิงกระสุนระเบิดอย่าง
แรงมาที่สนามเพลาะของฝ่ายสัมพันธมิตร ก็จะมีอันตรายแก่ฝ่าย
เยอรมันเองด้วย. ความคิดอันล้ำเร่ปรารถนา, จึงได้เกิดตั้งแนว
สนามเพลาะประชิดกันอย่างเช่นที่เป็นอยู่ในกาลบัดนี้. สรุปความ
ก็เป็นอันว่า การตั้งแนวสนามเพลาะจอกับข้าศึกนั้น แปลว่าเอา
ข้าศึกเข้าไว้เสียในวงอันตรายอันเดียวกันกับฝ่ายเรา, และถ้าใคร
หรืออะไรจะทำอันตรายแก่เรา ข้าศึกคงต้องเจ็บด้วยเท่านั้น.

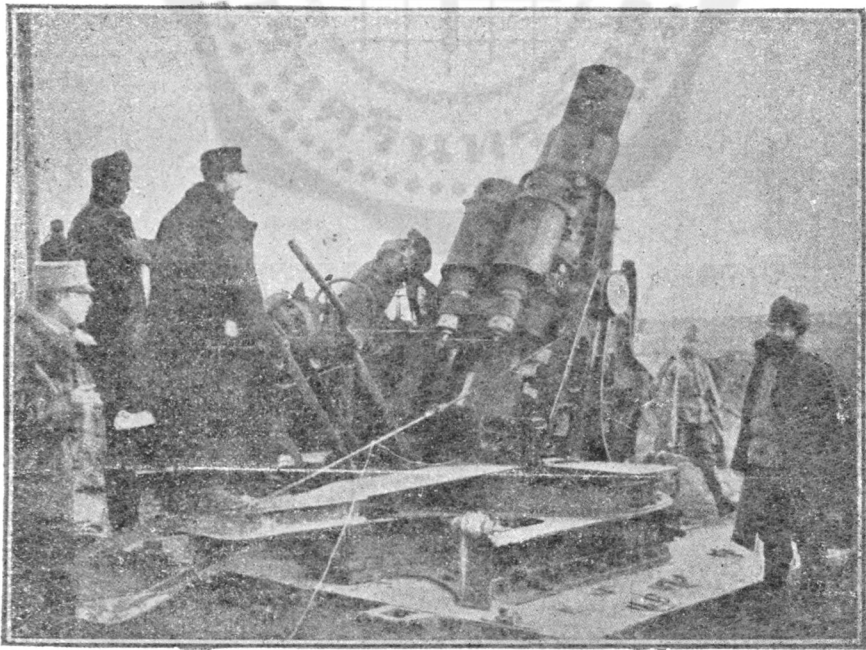
เมื่อได้คิดแก่กันเสียเช่นนั้นแล้ว ฝ่ายเยอรมันก็ต้องตกลง
ใช้ปืนขนาดใหญ่มากไปเอง, เป็นอันต้องลดขนาดปืนที่ใช้ลงมา เพื่อให้
แรงระเบิดของกระสุนที่ส่งไปนั้นมิ่วงอันตรายแคบลง, จะได้ยิงข้าศึก
เป็นอันตรายได้โดยไม่จำเป็นต้องให้ฝ่ายตนเองเป็นอันตรายด้วย. แต่
ข้อนี้เกี่ยวเป็นข้อปรารถนาของฝ่ายสัมพันธมิตร, ซึ่งมีปืนใหญ่ขนาด
เขื่องอยู่บ้างเหมือนกัน เพียงพอที่จะใช้โต้กับเยอรมันได้โดยไม่
เสียเปรียบปานใดนัก.

แต่ก่อนที่จะใช้ปืนขนาดใหญ่นั้น, ปืนเหล่านี้ได้ทำประโยชน์
มากเพียงพออยู่แล้ว, คือได้ทำลายลิเชซ, นามัวร์, และอันทเวิร์ป

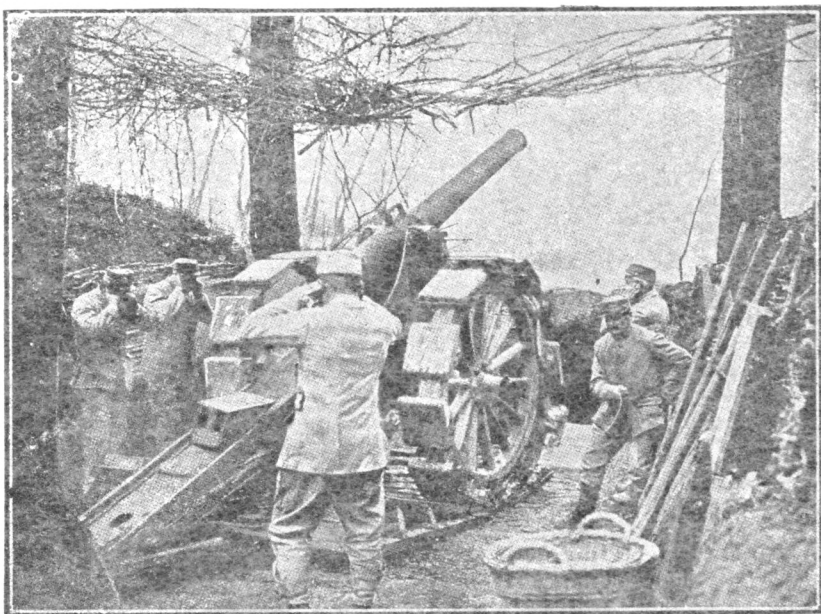

ปืนขนาด ๔๒ เซนติเมตรของเยอรมัน.

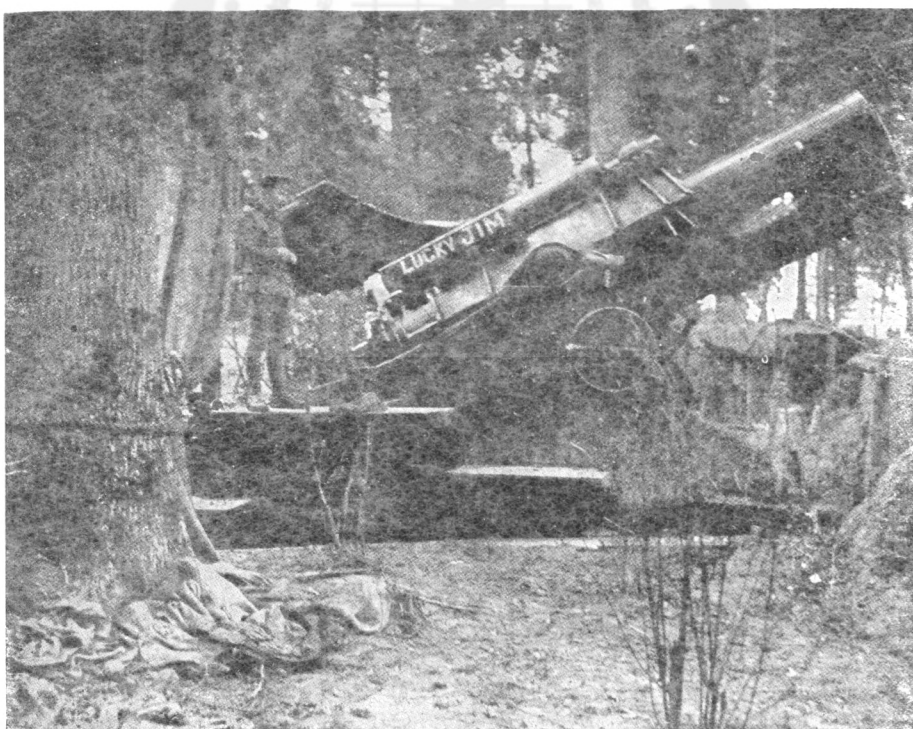
(กับเฮาวิตเซอร์ใหญ่ของออสเตรีย)

ปืนสโกตา, ขนาด ๓๐๕ เซนติเมตร, ของออสเตรีย

ปืนขนาดใหญ่ของฝรั่งเศส
(“ถองท่อม”)

ปืน ๖๐ เปานเตอร์อังกฤษ.

ในแคนเบลเยี่ยมแล้ว, และไค้ทำลาย ลิลล์ (Lille) กับลองวี (Longwy) ในแคนฝรั่งเศสแล้ว, อีกประการ ๑ ที่ว่ากันนี้ คือ งคไ้ใช้แต่ในการยิงสนามเพลาะเท่านั้น, เพราะในการยิงทำลายย่อม ก็ยังคงไ้ใช้ต่อมา.

ในที่นี้ไม่ไ้ที่สมควรจะกล่าวถึงยิงข้อมต่อไปให้ยืดยาว, จึงขอหันไปกล่าวถึงที่ไ้ใช้ยิงสนามเพลาะและยิงในสนาม, กับวิธี และผลแห่งการยิงนั้น ๆ ต่อไป.

เมื่อไม่ช้าไม่นานมานักข้าพเจ้ายังจำไ้ว่า การยิงตรงคือ กันว่าเป็นของปรกติ, และการยิงแฉ่งเป็นสิ่งที่ใช้ชั่วคราวเท่านั้น. สำหรับผู้ที่ยังไม่มีความรู้พอในลักษณะยิงปืนใหญ่ ข้าพเจ้าขออธิบาย ว่า, ยิงตรงคือ ตั้งศูนย์เล็งตรงเข้าที่แลเห็นไ้ด้วยตา; และยิงแฉ่ง คือ ตั้งปืนอยู่ในที่กำบัง มีอะไรอื่น ๑ เป็นลัษณะระหว่างปืนกับเข้า, ตั้งศูนย์โดยคิคเลขาให้เหมาะตามมาตรามีหมายไว้ที่ศูนย์ แล้วและ ยิงกระสุนข้ามลัษณะไปยังเข้า. ในการยิงปืนใหญ่ต่อสู้กันที่ตามแนว สนามเพลาะในงานมหาสงครามครั้งนี้, ไ้ยิงแฉ่งเป็นพัน.

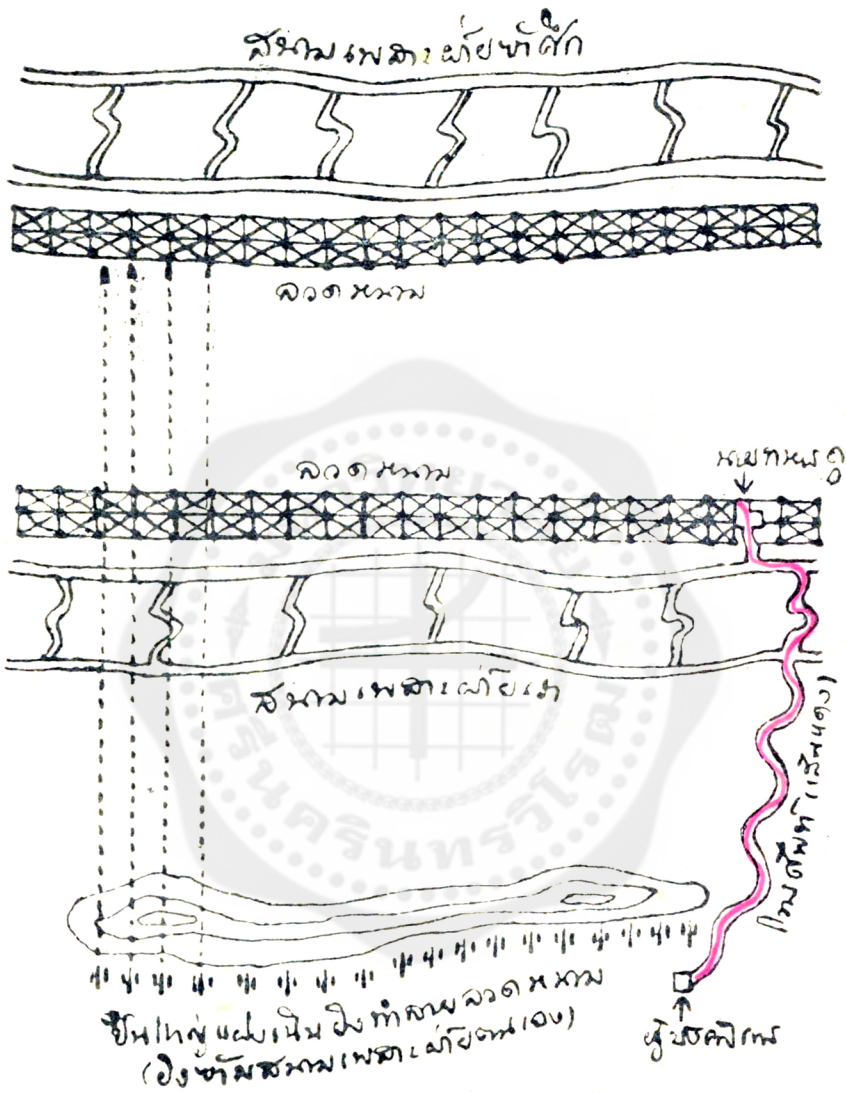
ในชั้นต้น, เมื่อยิงต่อสู้กันด้วยปืนใหญ่สนามหรือปืนใหญ่ม้า เป็นพัน, คือในระหว่างที่ฝ่ายเยอรมันรุกและสัมพันธมิตรถอย จาก เมืองมอส์มาจนถึงแม่น้ำมาร์นนั้น, ปืนใหญ่ไ้ยิงกันตรง ๆ โดย มาก หรือหากจะมีที่กำบังย่างก็เป็นอย่างไ้เพียงพอจริงจังปานใด. ในยุคนี้ ยิงของฝ่ายสัมพันธมิตรมีแต่กระสุนแซร์เปเนล (ปรายแตก อากาศ) เป็นพัน จึงต้านทานปืนใหญ่เยอรมันที่ยิงกระสุนบรรจุดิน

ระเบิดแรงเช่น “คิ.เฮ็น.คิ.” นั้นไม่มีใครได้, และมีบางคราวที่บันใหญ่สนามหรือบันใหญ่ม้าฝ่ายสัมพันธมิตรได้ถูกทำลายจนละเอียดยไปกับที่ทั้ง ๆ ของร้อยก็มี.

ครั้นเมื่อฝ่ายสัมพันธมิตรได้สามารถต้านทานฝ่ายเยอรมันไว้จนชงัก และต่างฝ่ายต่างได้ซัดสนามเพลารเป็นแนวประจันหน้ากันอยู่แล้ว, การยิงจึงใช้เป็นยิงแผ่เป็นพน, หรือจะว่าทิ้งสั้นก็ได้.

บันใหญ่มักตั้งอยู่หลังเนิน หรืออยู่ในแอ่งในหลุม ข้างหลังแนวสนามเพลาร; และเมื่อการยิงใช้ยิงแผ่ทิ้งสั้น, ผู้เล็งปืนไม่สามารถจะเห็นเป้าหมาย, จึงต้องใช้ผู้ค้ำต่างหาก. ผู้คนมักจะแผ่อยู่ในที่ห่างจากที่ตั้งปืน และล่าออกไปข้างหน้าที่ตั้งปืน, คือแผ่อยู่ในเรือนโรงร้างหรือต้นไม้ ซึ่งอยู่ในที่ซึ่งแลเห็นสนามเพลารของข้าศึกได้ถนัด. ในที่แผ่ของบุคคลนี้ มีเครื่องวัดระยะ และมีโทรศัพท์ล้ามาจากที่ไปยังผู้บังคับบัญชาการยิงบันใหญ่. หน้าที่ของผู้ที่แผ่อยู่นี้ต้องขอกระยะก่อน, และเมื่อขบเริ่มยิงแล้ว ต้องคอยสังเกตว่ากระสุนตกข้างหน้าหรือหลัง หรือขวาซ้ายที่หมายเพียงไร, และเมื่อกระสุนไปแต่ก็มีผลอย่างไรบ้าง.

ผู้ที่ทำการในหน้าที่ผู้ค้ำสำหรับบันใหญ่เช่นนั้น อยู่ในที่ซึ่งอาจจะเป็นอันตรายได้เป็นอันมาก, เพราะจำเป็นต้องอยู่ในที่แจ้ง และมักจะเป็นในที่ดินดอนเก้น และที่แผ่เหล่านี้โดยมากก็ใช้เป็นที่ยกยิงกันกระสุนขึ้นหาได้ไม่. อีกประการ ๑ บางทีก็ต้องไปตั้งที่อยู่มืด ๆ สนาม

แผนผัง
แสดงการตัดต่อระหว่างผิวจราจรกับชั้นรองพื้น

เพลารแนวน้ำที่เคี้ยว, เพราะฉะนั้นถ้าฝ่ายข้าศึกปรารถนาที่จะโจมตี
 สนามเพลารตรงนั้น ก็คงจะยิงปืนใหญ่ระดมมาก่อน ซึ่งเป็นอันต้อง
 ตกอยู่ในที่อันตรายใหญ่อยู่แล้ว, แต่ยังมีร้ายกว่านั้นอีก, คือถ้าฝ่าย
 ข้าศึกโจมตีได้สนามเพลารแนวน้ำตอนนั้นแล้ว และผู้รักษาสนาม
 เพลารฝ่ายเราต้องล่าถอยมาชั่วคราว, ปืนใหญ่ฝ่ายตนเองก็ต้อง
 ยิงประทะไว้มิให้ฝ่ายข้าศึกรุกเลยเข้ามาอีกได้, ดังนั้นผู้ที่กระะยะให้
 ยืนใหญ่ นั้น ถ้าถอยกลับไม่ทันก็อาจจะถูกกระสุนปืนใหญ่ของฝ่าย
 ตนเองได้อย่างร้ายแรงด้วยเหมือนกัน. นายและพลทหารซึ่งไปทำ
 นำที่เป็นผู้กระะยะให้ยืนใหญ่เช่นนั้น ได้ตายหรือต้องบาดเจ็บมากกว่า
 มากแล้ว, และต้องยอมไปนั่งทนอันตรายอย่างมากโดยไม่มีโอกาส
 ที่จะได้ลงมือทำการยุทธเองเลยด้วย, เพราะฉะนั้นต้องจัดว่าแสดง
 ความกล้าหาญน่าชมเชยส่วน ๑ แท้ที่เคี้ยว. แต่ทหารผู้ไปทำหน้าที่
 เช่นนี้ มหาชนจะได้มีโอกาสทราบข้อเสียก็หาไม่ได้, นับว่าเป็นหน้าที่
 ซึ่งพอจะเปรียบได้กับการบิณฑของหลังพระ ซึ่งเป็นกิจที่ทหารต้อง
 กระทำอยู่เสมอ, แต่หากไม่มีใครรู้ก็ไม่มีใครชมหรือคิดเห็นเท่านั้น.
 ถึงแม้จักผู้ถูกออกไปอยู่ในที่หน้าแนวตั้งปืนใหญ่เช่นนั้นแล้ว ขาง
 ที่ผู้ถูกหรือขอกกระะยะไม่ใคร่จะถูกยิงนัก, เพราะสนามเพลารที่ตั้ง
 อยู่ในที่เหมาะขางที่ก็ยากที่จะแลเห็นได้, เพราะฉะนั้นขางที่ก็ต้องใช้
 เกรืองบินช่วยขอกกระะยะ. วิธีการที่ทำนั้นคือ นักบินบินออกไปจนถึง
 แนวสนามเพลารที่ฝ่ายเราต้องการจะยิงนั้นแล้ว จึงบินร่อนไปให้ตรง

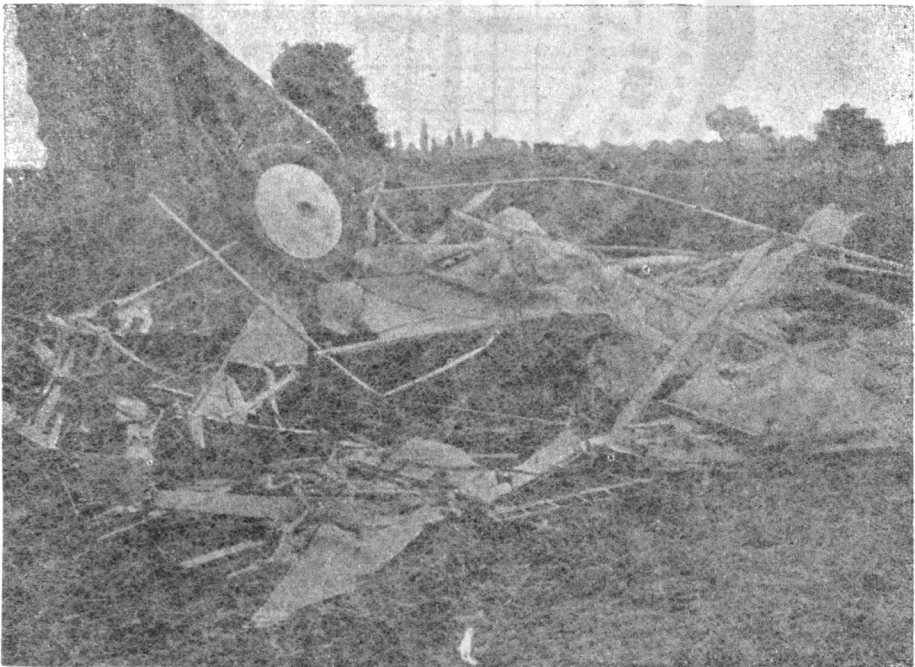
แนวสนามเพลลา, เหมือนชักเส้นบนฟ้าให้เห็นว่าสนามเพลลาตั้งอยู่
อย่างไร, ฝ่ายผู้ที่ต้องใช้เครื่องมาตรการระยะเล็งดูเครื่องบิน จนได้ระยะ
แล้ว, จึงโทรศัพท์บอกไปยังผู้บังคับการยิงปืนใหญ่อีกต่อ ๑.

ดังนั้นเห็นว่า เครื่องบินทำประโยชน์สำคัญอีกอย่าง ๑ นอก
จากบินไปลาดตระเวนหาข่าว. เมื่อรู้ สักว่าเครื่องบินเป็นตาของกองทัพอากาศ
ไทยจริงดังเช่นนี้ จึงต้องคิดหาเครื่องประหารไว้สำหรับปราบปราม
และขับไล่เครื่องบินมิให้ทำการสำเร็จ, หรือให้สำเร็จน้อยที่สุดที่จะ
ป้องกันได้. เครื่องประหารนี้คือปืนใหญ่ชนิด ๑ ซึ่งได้นำมาขยับขยาย
เครื่องบิน (Anti-Aircraft Gun), เป็นปืนที่เขี่ยปากกระบอกขึ้นได้
เป็นองศาชันยิ่งกว่าปืนสามัญ จนปากเขี่ยเกือบตรงขึ้นไปบนฟ้าได้.
ปืนชนิดนี้มักจะจัดตั้งในรถยนต์ เพื่อแล่นเคลื่อนที่ไปได้ง่าย ๆ, และ
ได้ใช้เป็นผลดีมาก คือทำให้เครื่องบินตกเสียหลายเครื่องแล้ว;
แต่ถึงแม้จะยิงเครื่องบินไม่ตก ก็ยังนับว่าชนะเหล่านี้ทำประโยชน์ได้
พออยู่ส่วน ๑, คือทำให้เครื่องบินต้องบินให้สูง ๆ เพื่อให้พ้นทางปืน
เหล่านี้, และเมื่อต้องบินสูง ๆ เช่นนั้น การดูเหตุการณ์ก็ย่อมจะเห็น
ไม่ใคร่ละเอียดอยู่เอง.

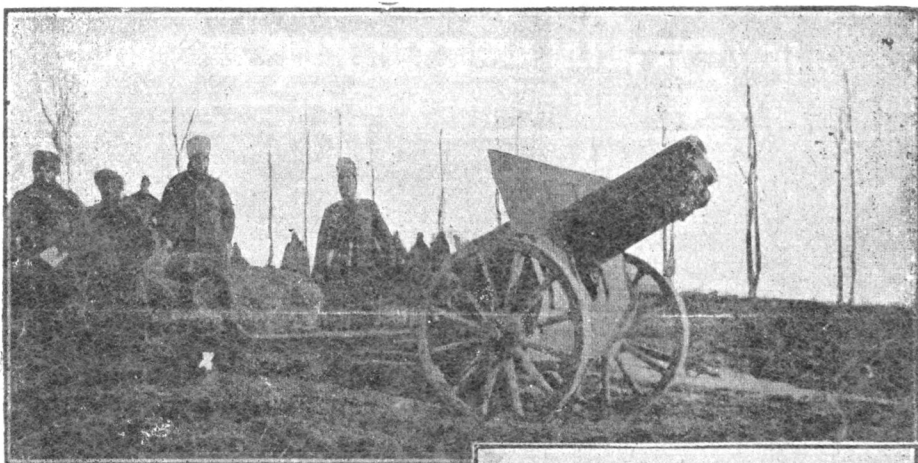
ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วว่าในชั้นต้นฝ่ายสัมพันธมิตรข้างจะ
เสียเปรียบฝ่ายเยอรมันในเรื่องปืนใหญ่, แต่ต่อมาสัมพันธมิตรก็ได้มี
ปืนขนาดใหญ่ ๆ ไปใช้ยิงต่อสู้กับเยอรมันข้างเหมือนกัน, และใช้
ยิงกระสุนบรรจุดินระเบิดแรง ซึ่งผสมด้วยกรดพิคริก (Picric Acid);

ปืนปราบเครื่องบิน
(กำลังเตรียมจะยิง)

เครื่องบินพ็อทเทอร์ (เยอรมัน)
(ถูกปืนยิงตกลงมาหักบ้น)

ปืนขนาดใหญ่ของรัสเซีย

ปืนใหญ่ของอิตาลี

ของฝรั่งเศสเรียกว่ากินเมลีนิต (Mélinite), และของอังกฤษเรียกว่า “ลิดไดต์” (Lyddite). ทั้งนี้บ่งว่าในส่วนบ้นใหญ่ ฝ่ายสัมพันธมิตร มีพ่อลูของฝ่ายเยอรมันกับออสเตรียได้แล้ว. ที่ชั้นข้างเข้ามาอยู่คือ บ้นขนาดใหญ่ของอิตาลี โดยมากได้สร้างที่โรงงานของบริษัทรูปป์.

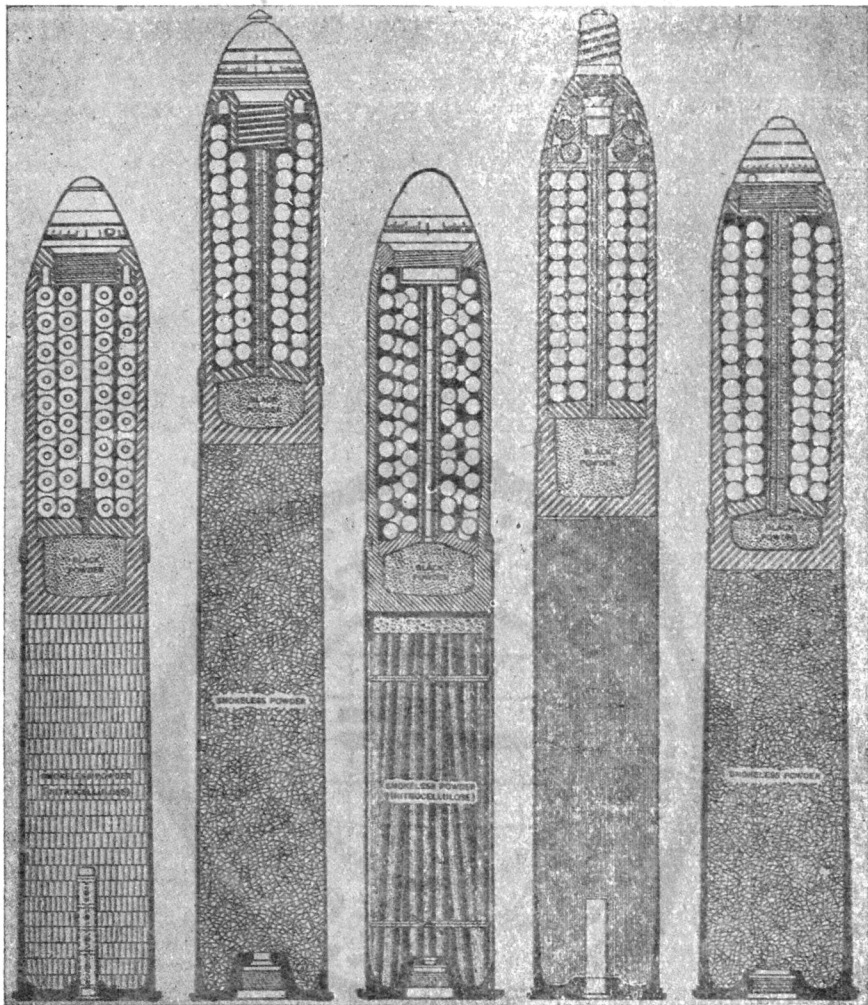
ผู้ที่เริ่มนำบ้นขนาดใหญ่ไปใช้ในสนามยุทธ คือพวกบัวร์ เมื่อรบกับอังกฤษ ปี พ.ศ. ๒๔๔๒ ก่อนยุคนั้น บ้นใหญ่ที่ใช้ยิงกันในสนามมักมีแต่ขนาด ๓ นิ้วฟุต หรือ ๗๕ มิลลิเมตรเป็นอย่างใหญ่; แต่ฝ่ายบัวร์ได้เริ่มใช้บ้นเครอโซต์ (Creusot) ฝรั่งเศส ขนาด ๑๒ เซนติเมตร, ซึ่งทหารอังกฤษให้ชื่อในคราวนั้นว่า “ลองทอม” (Long Tom), อังกฤษจึงได้จัดบ้นขนาด ๔.๗ นิ้ว จากเรือรบ, ทำรางและล้อพิเศษ ลากเอาไปสู่กับ “ลองทอม,” ก็พอพักเหนื่อยกัน.

มาในงานมหาสงครามคราวนี้ จึงได้เห็นบ้นขนาดใหญ่ออกงานในสนามเป็นอันมากทั้ง ๒ ฝ่าย, และบ้นขนาด ๑๕ เซนติเมตร หรือ ๖ นิ้วนั้น มีด้วยกันเป็นอันมากทั้ง ๒ ฝ่าย และออกจะกลายเป็นขนาดกลางไปเสียแล้ว, เพราะบ้นที่ลากเอาไปใช้กันในสนาม เคียงวัน มีขนาดถึง ๓๐๐ หรือ ๓๕๐ มิลลิเมตรก็มี.

อนึ่งการใช้บ้นใหญ่ในงานมหาสงครามครั้งนี้ คุ้มกันเกือบจะเป็นของธรรมดา ไม่เป็นของแปลกอะไรเสียอีกแล้ว. ทุก ๆ คราวที่จะเริ่มการเข้าโจมตีหรือตีโต้ ต้องระดมบ้นใหญ่ไปทำลายเครื่อง

กักกันและเชิงเทียนของข้าศึกเสียก่อน, และระดมไปตลอดคืนแล้ว
รุ่งเช้าก็พอกันแก่เวลาที่ทหารราบจะยกตัวไปชิงเอาสนามเพลาะ โดย
ใช้ค่ายปลายบันทูลมยอน. การเตรียมทางไว้ให้ทหารราบเช่นนี้ เป็น
ความจำเป็นอย่างไร เราพอจะสันนิษฐานได้จากใบยอกของแม่ทัพ
อังกฤษที่ยกไปตีค่ายสมุทกัลลีไปลิเมื่อเร็ว ๆ นี้. ในใบยอกนั้นมี
ข้อความแสดงอยู่แห่ง ๓ ว่า, อาศรัยเหตุที่ปืนใหญ่เรือบยิงช่วย
ลดหนามของตุ๊กที่ยังไม่ทำลายเพียงพอ, ครั้นเมื่อส่งทหารราบขึ้นไป
จึงต้องไปชิงกักและเสียเวลาเสียทรัพย์สินตายและเจ็บเป็นอันมาก, ทำ
การไม่สำเร็จ.

นอกจากการยิงสกัดทางให้ทหารราบเช่นนี้, ยังมีการยิงป้องกัน
(Protecting Fire) ข้ามหัวทหารราบของตนเองในเวลารุก, ยิง
ตรึง (Containing Fire) มิให้ข้าศึกกระตีกออกจากสนามเพลาะ,
และยิงโต้ตอบกับปืนใหญ่ข้าศึก (Artillery Duel), ซึ่งกระทำกันอยู่
เสมอ ๆ, จนที่ในสนามยุทธมีเสียงครืน ๆ เหมือนฟ้าคนองอย่าง
แรงยิ่งกว่าฟ้าคนองจริง ๆ เสียอีก.

๑ ๒ ๓ ๔ ๕

กระสุนปืนใหญ่สนาม

๑. อะเมรกัน : ๓ นิ้ว, ลูกปวราย ๖ เหลี่ยม; ดินไนโตรเซตดูโต้ด.
๒. รัสเซีย : ๗๗ มิติเมตร์; ดินไนโตรค้อดค้อนเกดัด.
๓. เยอรมัน : ๗๗ มิติเมตร์; ดินไนโตรเซตดูโต้ดแท่ง.
๔. ฝรั่งเศส : ๗๕ มิติเมตร์; ดินไนโตรค้อดค้อนเกดัด.
๕. อังกฤษ : ๓ นิ้ว, ดินคอบร์ไดต์, หมาย "M.D."

ปาฐะกถาที่ ๑๑

สรรพยุทธ์

เมื่อกล่าวถึงขั้นใหญ่แล้ว ก็จำเป็นต้องกล่าวถึงกระสุนดินปืน
ต่อไป, เพราะเป็นของคู่กันอยู่.
ที่จริงขั้นนี้ถือว่าเป็นสิ่ง ๑ ซึ่งเราอาจจะกล่าวได้ว่า “ลูกเกิด
ก่อนแม่;” คือมีความปรารถนาที่ส่งลูกอะไรหนัก ๆ ไปประหารใน
ระยะไกล ๆ จึงต้องคิดสร้างเครื่องมือสำหรับส่งเครื่องประหารนั้น
ไปให้ไกลที่สุดที่จะส่งไปได้. ตั้งแต่สมัยก่อนที่มีประวัติหรือตำนาน
ของมนุษย์, เมื่อคนเรายังต่อสู้รบพุ่งกันเป็นธรรมดา, หรือต้องต่อสู้
สัตว์ป่าที่มุ่งมาทำร้ายคนเรา, ใครอยู่ในที่ที่มีก้อนศิลาอยู่ใกล้มือก็
ค่อนข้างจะได้เปรียบ เพราะอาจจะหยิบก้อนศิลาขว้างหรือทุ่มผู้ที่เป
ศศัตรูได้ ก่อนที่ศัตรูจะเข้ามาคู่หรือแทงถึง. ต่อมาผู้ที่เริ่มใช้ทิ้ง,
คือเอาศิลาใส่ถุงเล็ก ๆ กลางเชือก และแกว่งเชือกเวียนรอบ ๆ
และปล่อยปลายเสียปลาย ๑, อาจจะส่งก้อนศิลาไปประหารได้ใน
ระยะห่างไกลยิ่งกว่าที่จะขว้างได้เป็นอันมาก, ผู้ใช้ทิ้งก็คงเป็นผู้ได้
เปรียบผู้ขว้างศิลาทันทีเสียชั้น ๑ แล้ว. ต่อมาผู้คิดเอาเชือกผูก
คันไม้ให้แกว่ง แล้วก็ถกศิลาไปได้, กลับดีกว่าทิ้งขึ้นไปอีก, และเครื่อง
มืออันนี้ ใช้ส่งไม้มีศิลาแหลมผูกปลายแล้วตรงไปถูกได้โดยแม่นยำ
ยิ่งกว่าถกก้อนศิลาเปล่า ๆ ไป; นั่นคือหน้าไม้หรือธนู และลูกศร, ซึ่ง
ใช้เป็นเครื่องประหารในระยะไกลเรื่อยมาจนได้เกิดมีปืนไฟขึ้น, ผิด

แต่ลูกศรซึ่งเดิมปลายเป็นคิลาแหลม เปลี่ยนเป็นมีคมทองแดง และคมเหล็กเป็นลำคืบ. ส่วนเครื่องส่งคิลาอีกอันใหญ่ ๆ ไปทำลาย บัอมค่าย ก็ไต่ประชิดซุกคืบทำกันขึ้นเป็นลำคืบ, ซึ่งจะเปรียบได้ กับปืนใหญ่ในสมัยเรานี้.

ครั้นเมื่อเกิดรู้จักใช้ดินค้ำเป็นของออกแรงส่งกระสุนไปได้แล้ว, จึงเกิดมีกระบอกใหญ่และเล็ก, หล่อด้วยโลหะต่าง ๆ, คือทองแดง, ทองเหลือง, เหล็ก, และเหล็กกล้าเป็นต้น, ตามลำคืบที่แรงกิน มากขึ้น และกระสุนโตขึ้นหนักขึ้น, จนในที่สุดนี้ เมื่อจำเป็นต้องใช้ ดินระเบิดอย่างแรงกว่าดินค้ำ สำหรับส่งกระสุนอย่างหนัก ๆ ไป จึงต้องใช้ทำปืนด้วยเหล็กกล้ามีลวดพันเพื่อกันแตก.

ถ้าจะกล่าวเล่าประวัติแห่งปืนและกระสุน แม้แต่โดยสังเขป, ตั้งแต่แรกเริ่มใช้ดินค้ำและกระสุนเหล็ก ลงมาจนถึงขัตติยบัณฑิต, จะต้องการสมุดเล่มหนาๆ สักเล่ม ๑ ที่เกี่ยวข้องจะพอ, กับอีกประการ ๑ ข้อความนั้นจะเป็นเรื่องนอกประเด็นแห่งประวัติศาสตร์เหล่านี้, เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจำเป็นต้องระงับไว้, และถึงแม้เรื่องกระสุนดินปืนที่ใช้ ใน ขัตติยบัณฑิตเอง ก็จะต้องถึงแต่โดยสังเขป, และไม่กล่าวถึง ของประเทศ ๑ ประเทศใดโดยจำเพาะ นอกจากในบางแห่งที่ต้อง การเปรียบเทียบเท่านั้น.

กระสุนปืนใหญ่ที่ใช้กันอยู่ในขัตติยบัณฑิต แบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ กระสุนดินระเบิดแรง (High Explosive Shell), สำหรับใช้ทำลายป้อมปืน, อย่าง ๑; กระสุนปราย, หรือเรียก

ฤทธิ์ของกระสุนแตก

ตึกในเมืองอิลรส์ (เบลเยียม) ถูกกระสุนระเบิดแรงซึ่งฝ่ายเยอรมัน
 กำลังระดมยิงมา. (รูปนี้ผู้ส่งข่าว ของบริษัทเซนตรัลนิวส์ ได้เป็นผู้
 ฉาย, โดยผ่านอันตรายไม่น้อยเลย. จึงเป็นรูปที่น่าดูมากอยู่.)

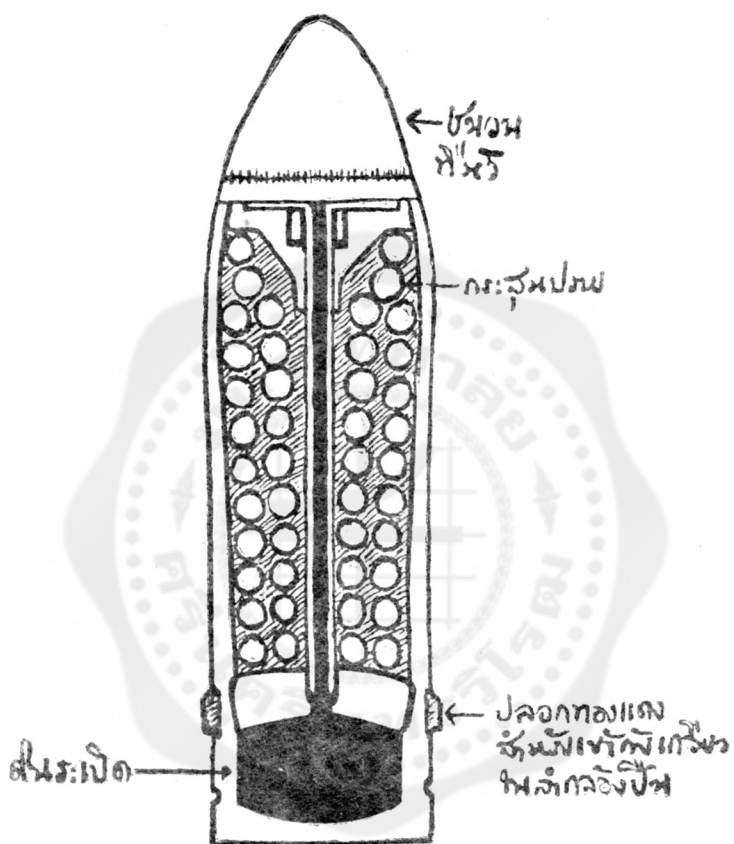
ตามศัพท์ที่ใช้กันอยู่โดยทั่วไปว่า “แชร็ปเนล” (Shrapnel), สำหรับยิงคนเป็นพื้น, อีกอย่าง ๓.

กระสุนดินระเบิดแรง, คือลุ่งเหล็กกล้า ซึ่งบรรจุดินระเบิดอย่างแรง, เช่นดินกรดยี่คริก หรือ “ดี. เอ็น. ดี.” เป็นต้น, และยิงไปกระแทกหรือตั้งชนวนที่หัวให้ไปแตกในอากาศ ตามแต่จะปรารถนา. กระสุนชนิดนี้ร้ายกาจมาก, เพราะเมื่อดินภายในกระสุนนั้นระเบิด มีแรงพอที่จะทำลายพัสดุที่ไปกระแทกนั้นให้ละเอียดเป็นจุณไป, ถ้าตกลงกับพื้นแผ่นดินอาจจะระเบิดดินเป็นหลุมโตเท่า ๆ สระ, และถ้าแตกในอากาศก็ทำให้เปลือกเหล็กแตกเป็นชิ้นเล็ก ๆ ไปทำอันตรายแก่คนที่อยู่ในที่ใกล้เคียงได้เป็นอันมาก. อีกประการ ๓ ความแรงแห่งการระเบิดทำให้อากาศกระเทือนเป็นอันมาก, จนสามารถจะทำให้คนตายได้โดยมิได้ถูกชิ้นเหล็กหรืออะไรเลย. เมื่อแรกเริ่มสงครามใหม่ ๆ มีข่าวเล่าๆ อย่างปลาว่า, ได้ใช้ดินระเบิดอย่างใหม่อัน ๓, ซึ่งเป็นของมีพิษสำคัญร้ายกาจมาก จนผู้ที่ถูกพิษนั้นตายทั้งยืน, แต่แท้จริงผู้ที่ตายทั้งยืนเช่นนั้น หาได้ตายเพราะพิษดินระเบิดไม่, เป็นแต่ตายเพราะความกระเทือนแห่งอากาศ ในขณะเมื่อกระสุนบรรจุดินระเบิดได้ระเบิดเท่านั้น. เรื่องดินระเบิดมีพิษนั้น, พวกผู้ส่งข่าวหนังสือพิมพ์เล่าๆ เป็นของสนุกใหญ่, และถึงแก่ไค้ชานนามเต็มนี้ว่า “ตือร์ปินิต” (Turpinite), ตามนามของอาจารย์ตือร์เป็ง (Turpin) ผู้เป็นผู้อำนวยการในทางแปรธาตุอันมีชื่อเสียงในเมืองใหม่

ฝรั่งเศส, และซึ่งผู้ส่งข่าวหนังสือพิมพ์อ้างว่าเป็นผู้ได้คิดผสมดินนั้นขึ้น. แต่เรื่องเล่าภูานั้น ในไม่ช้าก็สงบไป, เพราะตัวท่านอาจารย์คิดเบี่ยงเองได้โฆษณาขึ้นว่า เขาหาได้ผสมดินเช่นนั้นขึ้นไม่.

กระสุนแซร์ปเนลนั้น ได้นำมาจากนามผู้เริ่มคิดขึ้น, คือนายทหารอังกฤษ ชื่อเฮนรี แซร์ปเนล (Henry Shrapnel) พ.ศ. ๒๓๒๗. ในชั้นต้นนั้น, กระสุนแซร์ปเนลทำเป็นรูปลูกกลม ตามแบบที่ใช้กันอยู่ในสมัยนั้น, มีลูกกระสุนตะกั่วระคนอยู่ก้นกระบอก, แต่ในเมื่อเวลาแตกไม่ได้ผลดี, เพราะลูกกระสุนปรายได้กระจ่ายไปรอบข้าง. นายทหารอังกฤษอีกนาย ๑, ชื่อนายพันเอก บ็อกเซอร์ (Colonel Boxer) จึงได้คิดแก้ไขโดยเอาเส้นเหล็กก้นระหว่างดินระเบิดกับลูกปราย, ซึ่งทำให้ลูกปรายพุ่งไปทางเดียว. ครั้นเมื่อเริ่มใช้ปืนลำกล้องมีเกลียว, กระสุนจึงแปลงรูปเป็นหลอดยาวมีหัวแหลม ดินระเบิดไต่บรรจุไว้ทางก้น, มีลวดก้นระหว่างดินกับลูกปรายซึ่งกรอกไว้ในหลอดข้างบน, มีท่ออยู่กลางเป็นชนวนล่อมาจากชนวนที่หัวหลอด. รูปและเครื่องเคราภายในกระสุนแซร์ปเนลได้มีแก้ไขมาบ้างให้ดีขึ้นเป็นลำดับ, แต่กล่าวโดยทั่วไป ก็ยังว่าไม่สู้ผิดแผกแปลกจากรูปเดิมที่กล่าวมาแล้วนั้นปานใดนัก, และคงลงรูปดังที่ได้เขียนไว้พอเป็นตัวอย่างในหน้าตรงข้ามนี้.

สำหรับเป็นเครื่องประหารมนุษย์ สิ่งสำคัญที่สุดในกระสุนแซร์ปเนล คือกระสุนปราย, และเปลือกนอกนั้น ตั้งใจให้เป็นแต่เพียงกระบอกคล้าย ๆ ปืน ส่งกระสุนปรายออกไปทางปาก. เมื่อ

๒๓.

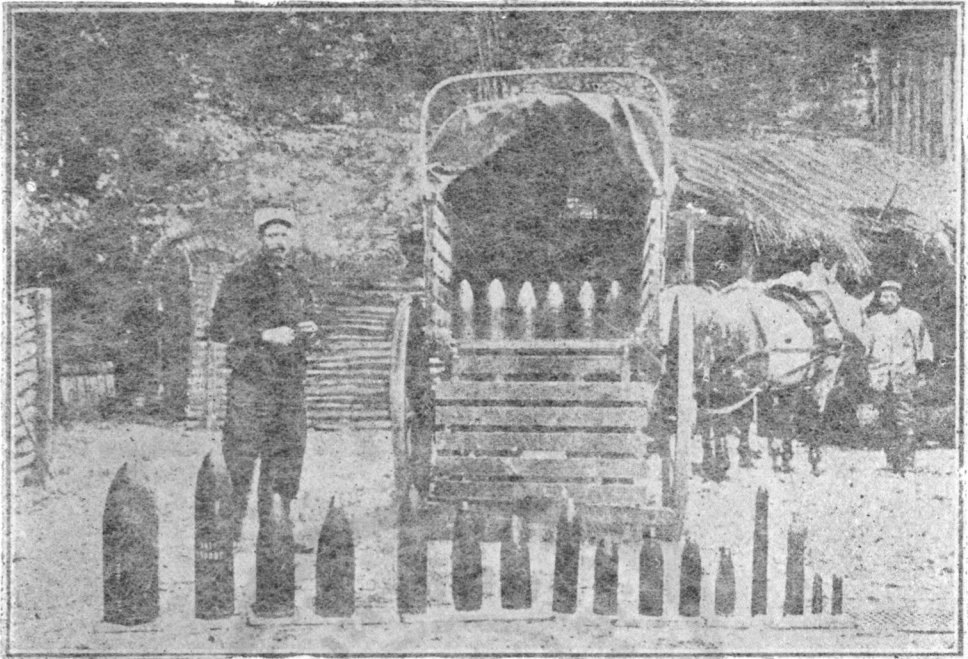
รูปตัดขวางของเครื่องดนตรีไทย

ขณะนั้นซึ่งได้ตั้งตามมาตรากำหนดให้ดินภายในปลอกกระเบิดขึ้นแล้ว ขณะเมื่อปลอกยังแล่นอยู่ในอากาศ, ดินภายในปลอกส่งกระสุนให้เคลื่อนต่อไปอีกหน่อย ๑ ในทางเดียวกับที่ปลอกได้เคลื่อนมาแล้ว. ระยะที่กระสุนปรายจะเคลื่อนต่อไปไกลเพียงใดนั้น, แล้วแต่ความแล่นแห่งปลอก กับความแรงของดินส่งภายในปลอก, แต่ในเวลาที่ยังอยู่ในระยะปานกลาง, ถ้าแรงแล่นแห่งปลอกนั้นเร็ว กระสุนปรายอาจจะพุ่งต่อไปถึง ๓๐๐ เมตรเศษ, แต่ถ้าปลอกแล่นไม่เร็วนัก กระสุนปรายก็พุ่งไปได้เพียง ๑๕๐ ถึง ๒๐๐ เมตร. ส่วนกระสุนปรายในปลอกนั้น, ต่างประเทศต่างก็ทำมีน้ำหนักต่างกัน, เช่นเยอรมันหนัก ๔๕ ลูกต่อ ๑ ปอนด์, อิตาลีและเบลเยียม ๕๐ ลูกต่อ ๑ ปอนด์, อังกฤษ ๔๑ ลูกต่อ ๑ ปอนด์, ทั้งนี้เป็นตัวอย่าง. กระสุนปรายสำหรับบรรจุแบริ่งเนล โดยมากจะเปลี่ยนเป็นลูกกลม, เว้นเสียแต่ของอเมริกาเป็นรูป ๖ เหลี่ยม, ทำด้วยตะกั่ว เจ็พพลองเพื่อให้แรง.

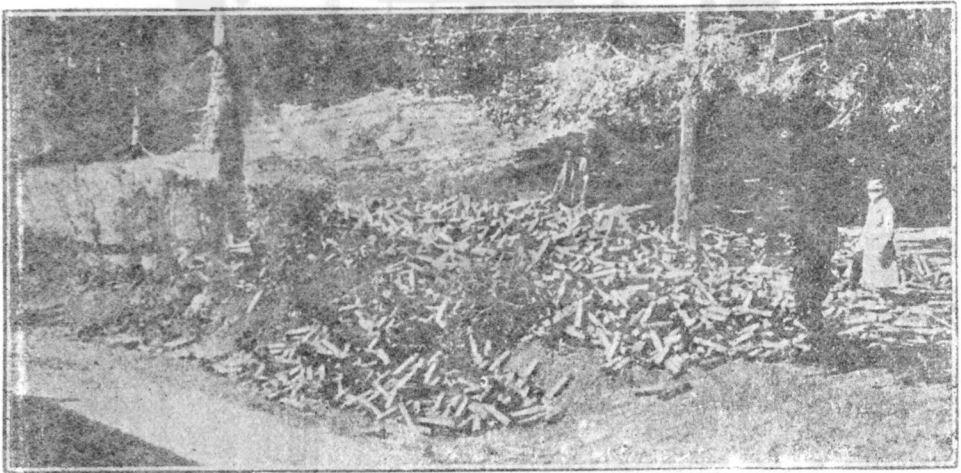
ส่วนดินส่งกระสุน, ทั้งชนิดใหญ่และชนิดเล็ก, ใช้ดินที่เรียกกันตามภาษาสามัญว่า “ดินไม่มีควัน,” คือวัตถุผสมด้วยไนโตรกลีเซอรีน (Nitroglycerine) กับดินสำลี (Gun-cotton) กับน้ำมันดิน (Vaseline); ดินส่งนี้ ต่างชาติต่างก็ได้คิดผสมขึ้นใช้ตามส่วนและโดยวิธีที่เหมาะสม. สำหรับชนิดเล็กและชนิดใหญ่สนาม, ดินส่งมักบรรจุหลอดทองเหลือง ซึ่งมีขนาดใหญ่ย่อมตามขนาดแห่งชนิด, และหลอดชนิดนี้ทำขึ้นด้วยเหล็กกระสุน, แต่สำหรับชนิดใหญ่ขนาดใหญ่,

หลอดบรรจุหินสังหาติกับกระสุนไม้. ทางกันแห่งหลอดของหลอด
สำหรับบรรจุหินสังนั้น, มีรูและมีแอ่ง สำหรับใส่ชนวนทำด้วยหิน
ชนวนปรอท (Mercury Fulminate); เมื่อเข็มที่ติดอยู่กับลูก
เลื่อนบนนั้น ลั่นไปกระทบชนวนทำให้เป็นประกาย, ไฟก็จะแล่น
เข้าทางรูชนวนไปถึงหินสังภายในหลอด และระเบิดหินนั้น.

ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วว่า ในงานสงครามคราวนี้ ใช้ปืน
ใหญ่กันมากมายเป็นอย่างน่าพิศวงทีเดียว. ข้าพเจ้าขอเก็บอุทาหรณ์
มาแสดงพอให้เห็นว่า กระสุนปืนใหญ่เปลืองมากปานใด. ในการ
ระดมยิงล้อมเมืองปรัสเซียสส์ (Przemysl), ฝ่ายเยอรมันได้ใช้
กระสุนปืนใหญ่ ๗๐๐,๐๐๐ ภายใน ๔ ชั่วโมง! จำนวนกระสุนเท่านั้น,
ถ้าหากจะคำนวณในเมื่อก่อนงานมหาสงครามครั้งนี้, คงจะคิดว่าน่า
จะพอใช้ ในการยิงล้อมใด ๆ ไปได้ถึง ๖ เดือน. ตามข่าวหนังสือพิมพ์
เยอรมันกล่าวว่า ในการยุทธในมณฑลของปรัสเซียแห่งฝรั่งเศส, เมื่อ
เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๕๗, ภาคเดียวแห่งสนามเพลาะของเยอรมัน
ได้ถูกฝ่ายสัมพันธมิตรยิงถึง ๕๐,๐๐๐,๐๐๐ ลูกภายในสามวัน, ซึ่งดู
อยู่ข้างจะมากมายไปสักหน่อย, เพราะถึงแม้ว่าจะได้ยิงแค่เพียง
๕,๐๐๐,๐๐๐ ลูกภายในสามวันยังดูมากมายหนักหนาอยู่แล้ว. ในการ
คำนวณการโจมตีของเยอรมันที่แวร์เดิง, ข้าพเจ้าได้ทราบข่าวมาว่า
ฝ่ายฝรั่งเศสได้ใช้กระสุนปืนใหญ่ประมาณ ๓๐๐ ล้านนัดภายใน ๓๐๐ วัน
แรกแห่งการยุทธ, นี่ก็แปลว่า คิดถัวเป็นวันละสามล้านลูก!

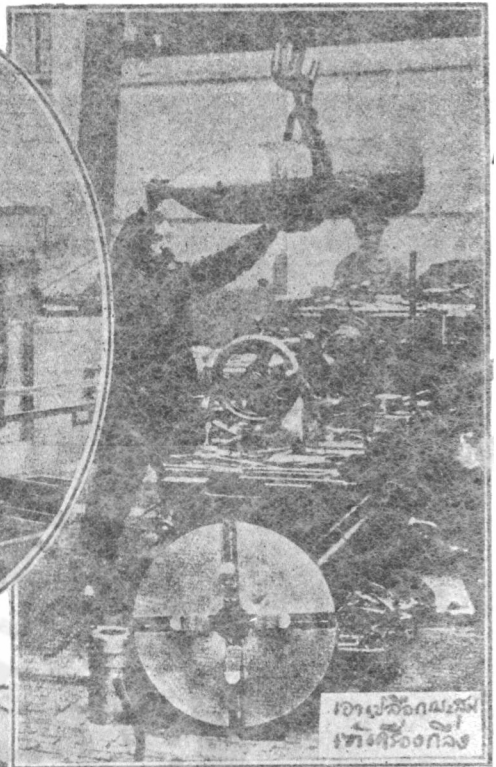
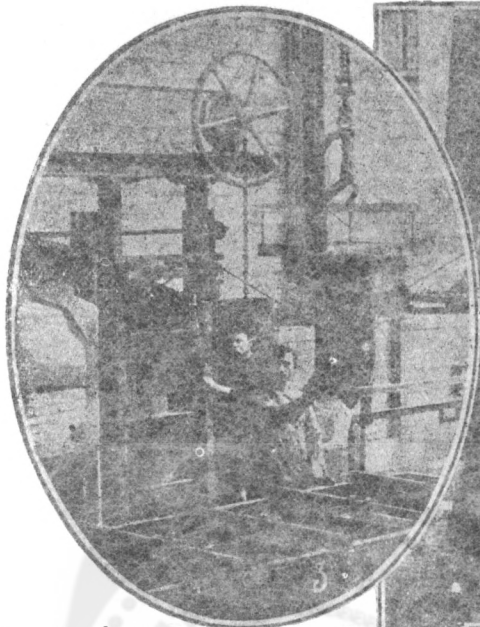

กระสุนปืนใหญ่ฝรั่งเศส ๑๖ ขนาด

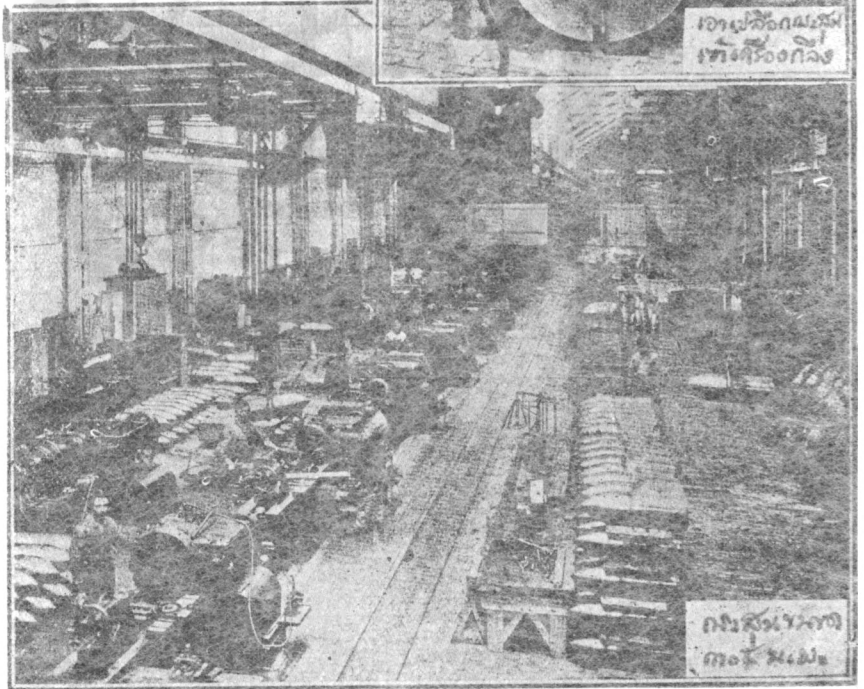

เมื่อปืนใหญ่สนามเล็กยิงแล้ว

(ปลดออกดินตั้งกระสุน ซึ่งปืนใหญ่สนามของฝรั่งเศสขนาด ๗๕ มิลลิเมตร ได้ ให้อย่าง
คราวเดียวกันนี้ !)

ซูปเป็คอกกระสุนปืนใหญ่ในนาเย่นเพื่อให้เหล็กกล้า

โรงทำกระสุนปืนใหญ่ของรัฐบาลฝรั่งเศส

ในงานมหาสงครามครั้งนี้ ใช้กระสุนปืนใหญ่มากเกินที่
คาดคะเนไว้ทั้ง ๒ ฝ่าย. ฝ่ายเยอรมัน, ซึ่งได้สำแดงปรากฏแล้วว่า
ได้เตรียมการไว้พร้อมเพรียงยิ่งกว่าใคร ๆ, ได้ใช้กระสุนปืนใหญ่
ภายในเวลาที่รุดจากเบลเยียมจนถึงเวลาที่ซีก (คือระหว่างเดือน
สิงหาคมถึงกลางเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๗) เกินกว่า ๗ เท่า
จำนวนที่ได้คำนวณไว้ว่าจะพอสำหรับงานสงครามทั้งงาน! แต่เยอรมัน
มีโรงงานสรรพยุทธใหญ่ ๆ อยู่มาก, มีอาทิคือโรงงานของกรุงปารีส
ที่เมืองเฮสเสน, จึงได้สามารถส่งสรรพยุทธไปเพิ่มเติมให้แก่กองทัพ
ในสนามรบได้เพียงพอเสมอ.

ฝ่ายสัมพันธมิตร ในไม่ช้าก็ได้รับรู้ถึงผลร้ายแห่งการไม่มี
กระสุนปืนใหญ่พอใช้; ทางยุทธภูมิภาคตะวันตก, ทั้งฝรั่งเศสและ
อังกฤษ แม้เมื่อมีโอกาสควรที่จะรุด ก็รุดไปไม่ได้ โดยเหตุที่ไม่
มีกระสุนปืนใหญ่เพียงพอจะใช้; ทางยุทธภูมิภาคตะวันออก, กองทัพ
รัสเซีย ซึ่งในขั้นต้นได้เริ่มรุดเรื่อยไปจนเข้าไปในแดนกาลิเซียได้
แล้ว และได้กองทัพฮอสเตียลยอช้ามแนวภูเขาคาร์เปเทียนไป
แล้วนั้น, กลับถูกบีบให้ต้องถอยไปตั้งรับภายในแดนรัสเซียเอง.

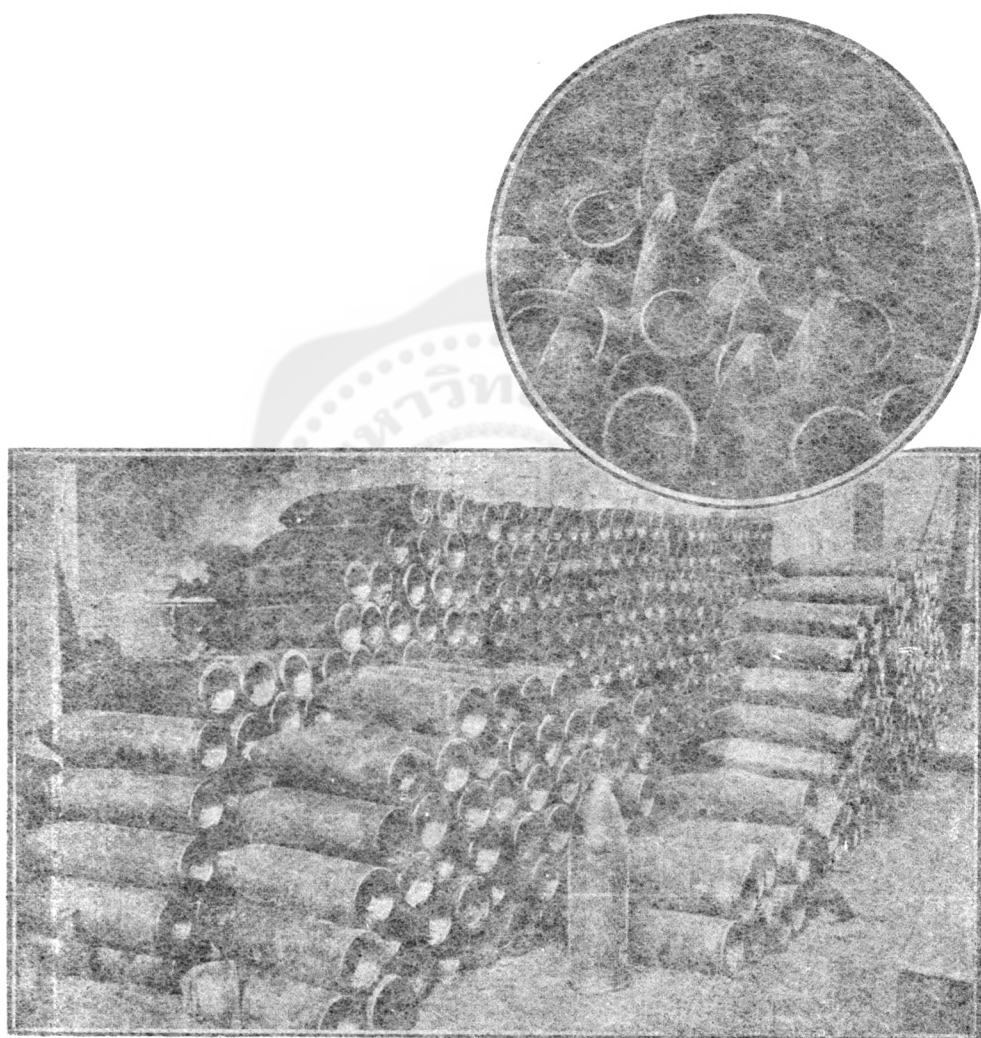
เมื่อได้แลเห็นผลร้ายปรากฏขึ้นเช่นนั้น รัฐบาลแห่งประเทศ
สัมพันธมิตรจึงต้องจัดตั้งกระทรวงขึ้นใหม่ที่เดียว, เรียกว่า “กระทรวง
สรรพยุทธ” (Ministry of Munitions), มีหน้าที่การวิธและการกับ
ตรวจตราการสร้างสรรพยุทธ, และפקาติคต่อกับกระทรวงสรรพยุทธ

ในประเทศสัมพันธมิตร เพื่อช่วยเหลือกันให้เป็นประโยชน์. เพื่อความสวดกแก่การทำการระสุนและอื่น, รัฐบาลได้ออกบัญญัติกำหนดการสร้างสรรพยุทธ และปกครองคนงาน, การกำกับและตรวจงาน, และเกณฑ์โรงงานบางอย่างที่มีเครื่องจักรอันเหมาะ ให้รับสร้างสรรพยุทธด้วย. ถึงแม้ได้จัดตั้งเจ้าหน้าที่ดูแลแผนกสรรพยุทธเป็นพิเศษเช่นนั้น, ฝ่ายสัมพันธมิตรได้รับผลที่ปรากฏชัดในไม่ช้า, คือมีกระสุนปืนใหญ่ปืนเล็ก และเครื่องสรรพยุทธอย่างอื่นใช้ โดยเพียงพอไม่แพ้ฝ่ายเยอรมันอย่างเช่นที่เป็นอยู่แต่ก่อน. ส่วนโรงงานสรรพยุทธของญี่ปุ่น ทำกระสุนปืนระเบิดแรงส่งแก่รัสเซียอยู่ณบัดนี้.

อนึ่งคำว่าสรรพยุทธต้องเข้าใจว่า ไม่ใช่หมายความว่ากระสุนปืนใหญ่เท่านั้น, เพราะกระสุนปืนเล็กและปืนกลก็ต้องนับเข้าในสรรพยุทธด้วยเหมือนกัน, แต่ที่ข้าพเจ้ามิได้กล่าวถึงกระสุนปืนเล็กก็เพราะเห็นว่าเป็นของที่ท่านทั้งหลายโดยมากน่าจะได้เคยเห็นอยู่แล้ว.

นอกจากนี้ยังมีลูกระเบิดต่าง ๆ, ซึ่งทหารราบใช้ขว้างด้วยมือในเมื่อเข้าโจมตีหักเขาสนามเพลาะ, หรือขว้างและใช้เครื่องมือต่าง ๆ ส่งไปจากภายในสนามเพลาะ ทั้งได้แสดงมาแล้วในบทที่ ๒, กับลูกระเบิดที่นักบินใช้ทิ้งลงมาจากเครื่องบินอีกด้วย.

ข้อความที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วในเรื่องสรรพยุทธนี้ ข้าพเจ้ารู้สึกอยู่ที่ว่าห้วนเกินไป, ทั้งมีข้อความบกพร่องอยู่มากด้วย, ทั้งนี้เพราะความรู้ของข้าพเจ้าเองในทางนี้หาได้มีอยู่เป็นอย่างดีผู้ชำนาน

ในโรงทำกระสุนที่เมืองเซฟฟีลด์, อังกฤษ.
(รูปในวงกลมข้างบนนี้คือหัวกระสุนปืนใหญ่)

ไม่, จึงไม่มีใครจะหาญกล่าวให้พิสดาร โดยเกรงจะพลาดพลั้ง;
 อีกประการ ๑ ข้าพเจ้าได้ตั้งใจตั้งแห่งปาฐกถาไว้แล้ว ว่าจะกล่าว
 แต่เพียงเท่านั้น ๆ, และข้าพเจ้าไม่อยากจะออกนอกวงนั้นไปให้ไกล
 นึก. แต่เท่าที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้ว ก็น่าจะพอให้ท่านรู้ สักได้แล้ว
 ว่า, ในงานมหาสงครามคราวนี้ สรรพยุทธเป็นสิ่งสำคัญและได้
 สำแดงผลซึ่งอาจจะกระทำไ้ใหญ่หลวงปานใด. ในงานสงคราม
 แต่ก่อน ๆ นี้ คราวใดก็มีไ้เคยมีเลขที่กินระเบิดและกระสุนขึ้นจะ
 ไ้สำแดงฤทธิ์เดชอย่างน่าสยดสยองเท่าในคราวนี้.

ปาฐะกถาที่ ๑๒

“กระตุกสันหลังของทัพบก”

ตามข้อความที่ข้าพเจ้าได้แสดงมาแล้ว บางทีจะมีบางท่านเห็นว่าข้าพเจ้าค้นเค้นและคำนึงถึงแต่ขันธ์ใหญ่, และเห็นขันธ์ใหญ่เป็นสิ่งสำคัญยิ่งกว่าอะไรเสียหมดละกรรมมัง ?

ถ้าถ้อยคำที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วทำให้ท่านคิดเห็นเช่นนั้น ข้าพเจ้าก็จะรู้สึกพอใจอยู่ข้าง, เพราะเปรียบเหมือนช่างเขียนที่เขียนรูปภาพจนแล้ว ถ้าทำให้คนที่ดูอยู่นั้นแลเห็นสิ่งซึ่งตัวช่างปรารถนาให้เห็นเด่นอยู่นั้นแล้ว ก็ควรรู้สึกพอใจ. ขอให้ท่านรำลึกดูให้จงถี่เถิด, ว่าปาฐะกถาเหล่านี้กล่าวถึงการสงครามย่อมค่ายประชิด, ไม่ใช่กล่าวถึงการสงครามทั่วไป, เหตุอันข้อความที่จะนำมาเล่าให้ท่าน ก็ย่อมจะต้องเนื่องด้วยสิ่งซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่สุดแห่งการสงครามเช่นนั้น, คือสนามเพละกับขันธ์ใหญ่. สองสิ่งนี้เป็นของคู่กันโดยแท้, เพราะที่ต้องเกิดขณสนามเพละและย่อมค่ายสนามเป็นแนวยาวเช่นที่เป็นอยู่ณบัดนี้ ก็เพราะขันธ์ใหญ่เป็นเหตุ, และที่ต้องใช้ขันธ์ใหญ่ยิ่งกันมากมายยิ่งกว่าคราวใด ๆ ในอดีตสมัย ก็เพราะจำเป็นต้องทำลายสนามเพละและเครื่องขึงกันกันก็ต่าง ๆ นั้นเอง.

แต่ถ้าท่านหวนคำนึงดูแล้ว คงจะรู้สึกว่าข้าพเจ้ามิได้ลืมกล่าวถึงทหารรายเลย, เพราะข้าพเจ้าได้กล่าวถึงทหารผู้รักษาสนามเพละ และผู้ทำหน้าที่แอมมองเป็นต้น. ซึ่งเป็นทหารรายทั้งนั้น.

“กระตักสันหลังของทัพบก”

ทหารราบรัสเซียประจำสนามเพลาะ

(สนามเพลาะนี้อยู่ในที่ดินลุ่ม จึงขุดลึก ๆ ไม่ได้เหมือนทางภาคตะวันตกแห่งยุทธภูมิ)

แท้จริงไม่มีข้อที่ควรสงสัยได้เลยว่า ทหารภายในงานสงครามคราว
หลังที่สุดนั้นก็เหมือนในคราวอื่น ๆ ทุกคราว, คือเป็น “กระดูก
สันหลังของทัพบก.” เหล่าพิเศษทั้งปวงซึ่งมีหน้าที่ต่าง ๆ ก็เปรียบ
เหมือนอวัยวะอันมีหน้าที่ต่าง ๆ ในร่างกายมนุษย์นั่นเอง, และหน้าที่
ต่าง ๆ ที่เหล่าพิเศษกระทำก็สำหรับเตรียมทางและช่วยทหารรบให้
ทำการรบถึงแตกหักแพ้ชนะโดยแท้, เพราะเหล่าพิเศษเหล่าใด
เหล่า ๑ จะเอาชนะแก่ข้าศึกโดยลำพังหาได้ไม่ ต้องอาศัยกำลัง
ทหารรบจึงจะเป็นผลสำเร็จได้. ทหารชั้นใหญ่นั้น เปรียบเหมือน
หมัดใหญ่, สำหรับช่วยชกให้ย่อย ก่อนที่จะส่งทหารรบไปทำการ,
หรือในเวลาที่ต้องทำการรักษาก็เป็นหมัดใหญ่คอยต่อต้านมิให้หมัด
ใหญ่ของข้าศึกชกทหารรบฝ่ายเราได้ข้างเดียว.

นะโปเลียนที่ ๑, ซึ่งทหารไม่ว่าชาติใดภาษาใดย่อมนิยม
นับถือว่าเป็นขุนพลแก้วเอกอรรคมหาปราชญ์ในวิชาพิชัยสงคราม,
ได้ใช้ชั้นใหญ่สำหรับเตรียมการให้ทหารรบอย่างดี จึงได้เปรียบ
แก่ศัตรูจริงอยู่, แต่ในการแพ้ชนะจริงจึง นะโปเลียนก็ต้องไว้ใจ
ใช้ทหารรบเป็นผู้ทำการแตกหักกันเอง, เหตุฉนี้ แม้ตัวนะโปเลียน
เป็นเหล่าชั้นใหญ่เดิมก็จริง, แต่ทหารที่ไว้วางใจมากที่สุด คือพวก
ทหารรบกรมที่เรียกว่ารักษาพระองค์เก่า ซึ่งเป็นทหารเคยศึกมา
หลายคราว และไม่เคยแพ้, เพราะฉะนั้นในงานยุทธครั้งที่สุดของ
นะโปเลียน, คือเมื่อรบที่สนามวอเตอร์ลูหรือเรียกให้ถูกต้องตามสำเนียง

และรวบรวมรถหนีจากสมรภูมิที่เดียว.

ยังมีอาวุธสำคัญอีกอย่าง ๑ ซึ่งทหารรายเป็นผู้ใช้สำหรับประหาร
ทหารรายคือปืนกล. จริงอยู่ทหารม้าก็มีปืนกลใช้เหมือนกัน, แต่เป็น
ส่วนน้อยกว่าทหารราย.

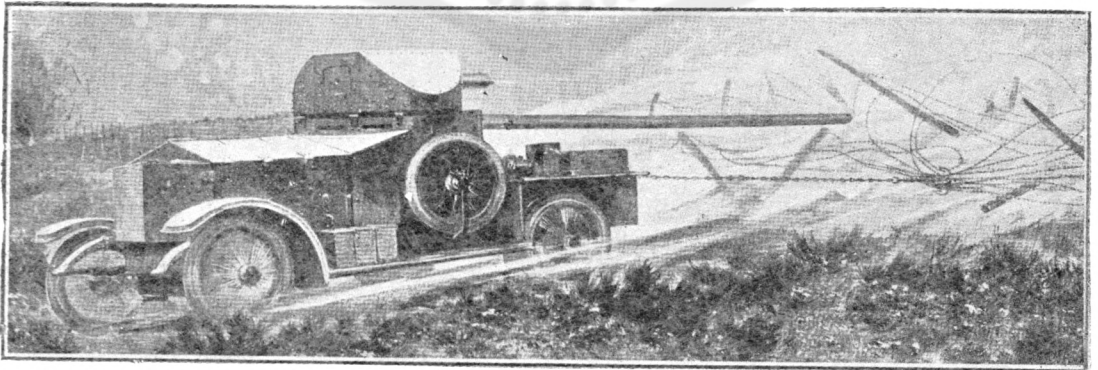
ไม่, จึงจะกล่าวถึงแต่พอเป็นสังเขปเท่านั้น.

เหล็กยกคิงลูกเลือนกลบเข้าที่ บรรจุกะสุนเข้าไปในลำกล้องใหม่,

10277

หมวดปืนกลวัดเขี่ย
(แบบคล้าย ๆ ปืนกลแม็กซิมของอังกฤษนั่นเอง)

ปืนกลตั้งรถยนต์หุ้มเกราะ
(อังกฤษใช้รถเช่นนี้ไปถอนลวดหนามโดยเอาโยธาโยนไปเกี่ยวแล้วดึง)

และพอลูกเลื่อนเข้าถึงที่ไถ่กลั่นยิ่งขึ้นอีกทันที. ส่วนวิธีย่นกระสุนให้ทันกับการยิงนั้น ใช้ต่าง ๆ กัน, คือใช้เฮากระสุนร้อยกับแฉกฝ้ายยาว ๆ ย่าง, ใช้สอดกับแผ่นโลหะยาว ๆ แทนแฉกฝ้าย, ใช้กรอกลงในกรวยให้กระสุนตกลงไปยัง, ใช้บรรจุในกล่องกลมแบน ๆ หมุนเวียนไปยัง. ย่นกลอย่างดียิ่งได้ ถึงนาทีละ ๖๐๐ นัด, หรือวินาทีละ ๓๐ นัด; เพราะฉะนั้นล้ากล้องย่อมจะร้อนมากอยู่, จึงต้องคิดเครื่องทำให้เย็น, เช่นย่นกลขนาดใหญ่ อย่างปั่นแม่กซึม เป็นต้น มีกระบอกน้ำหล่อนอกล้ากล้อง, และบางอย่างก็มีปลอกนอกคลุมอากาศเข้าไปทำให้เย็นได้ข้างเหมือนกัน.

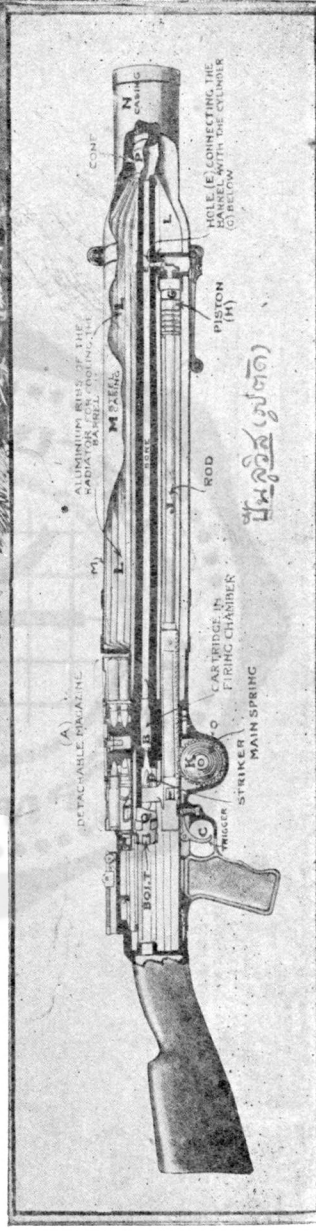
ย่นกลอย่างขนาดใหญ่ที่สุดคือชนิดที่อังกฤษเรียกว่า “ปอมปอม” (Pom-Pom), ตามเสียงแห่งย่นเวลายิง. ย่นชนิดนี้ยิงกระสุนหนัก ๑ ปอนด์ บรรจุทีนระเบิด, เพราะฉะนั้นก็เท่ากับเป็นย่นใหญ่ขนาดย่อม แต่ยิงเร็วเหมือนย่นกล.

แต่ย่นกลโดยมากมักใช้ ยิงกระสุนขนาดเล็ก, ซึ่งที่จริงก็ร้ายกาจพอแล้ว, เพราะย่นกลกระบอก ๑ ยิงได้เป็นผลเท่ากับทหารราว ๓๐๐ คนเป็นอย่างน้อย, จึงมักจัดตั้งไว้ร้ายเป็นระยะตามเนินสนามเพลาะเพื่อจะได้ไม่เปลืองจำนวนทหารรักษามากนัก. ย่นกลบางอย่างมีล้อลากไปมาได้ และมีขาหยั่งสำหรับตั้งยิง, กับที่ข้างอย่างก็ถือไปมาได้คล้ายย่นเล็ก และมีขาหยั่งตั้งด้วย.

ในงานสงครามคราวนี้ ยิงกลไก้มาก, และทุก ๆ คราวที่
อ่านข่าวรบหรือใบขอมักพบเรื่องยิงกล. ในกองทัพอังกฤษและ
ฝรั่งเศส เวลานั้นยิงกลขนาดย่อมอยู่กับทหารรายประมาณหมวค
ละ ๓ กระบอกเป็นอย่างน้อย. ยิงขนาดย่อมอย่างที่ได้ข่าวว่าใช้เป็น
ประโยชน์มาในสนาม คือยิงกลลูวิส (Lewis gun), ซึ่งชาว
อเมริกาซื้อลูวิสเป็นผู้คิด. เพื่อไม่ให้ต้องอธิบายยืดยาว ข้าพเจ้า
ขอให้ท่านครุ่นยิงลูวิส, ซึ่งมีอยู่ที่น่าตรงข้ามนี้ จะพอเข้าใจลักษณะ
ได้แล้ว. ยิงนั้นคนถือยิงได้ชั่วคราว, แต่มีขาที่ยึดสำหรับตั้งเพื่อยิง
ได้นาน ๆ อยู่กับที่, และยิงนี้ใช้วางติดในเครื่องบินก็ได้. ในกองทัพ
ฝรั่งเศส มียิงกลฮอตชีกิสส์ (Hotchkiss), ซึ่งยกไปมาได้คล่อง
แคล่วคล้ายยิงลูวิสด้วยเหมือนกัน.

แต่ตามความเห็นของข้าพเจ้า, เครื่องประหารใด ๆ ที่ได้ริ
เริ่มใช้กันมาแล้วในงานมหาสงครามในยุโรป ไม่มีอะไรที่จะร้าย
กาไปถึงไปกว่าไอพิษ, ซึ่งปล่อยไปสำหรับขับไล่ทหารรายที่รักษา
สนามเพลาะ. ไอพิษนั้นทราบว่าทำด้วยธาตุผสม เรียกว่า “คลอรีน”
(Chlorine), ซึ่งเมื่อปล่อยตามลมไป เห็นเป็นสีเขียวปนเหลือง,
และเป็นของหนักกว่าอากาศ จึงเดินเร็วไปกับพื้นดิน. เมื่อไอไป
กระทบจมูกปากผู้ใด สูดเข้าไปแล้วก็ต้องสำลักทันที, และเลยหลอก
ลมหายใจวมและปวดพิการด้วย. ฝ่ายเยอรมันได้เป็นผู้ริเริ่มใช้
ขึ้นก่อนในยุทธภูมิประเทศเบลเยียม และในชั้นต้นนั้นต้องนับว่าเป็น

(เป็นบันทึกชนิดเบา, แยกไป
ใต้สติก; ยิง ๔๔๐ นัดต่อนาที)

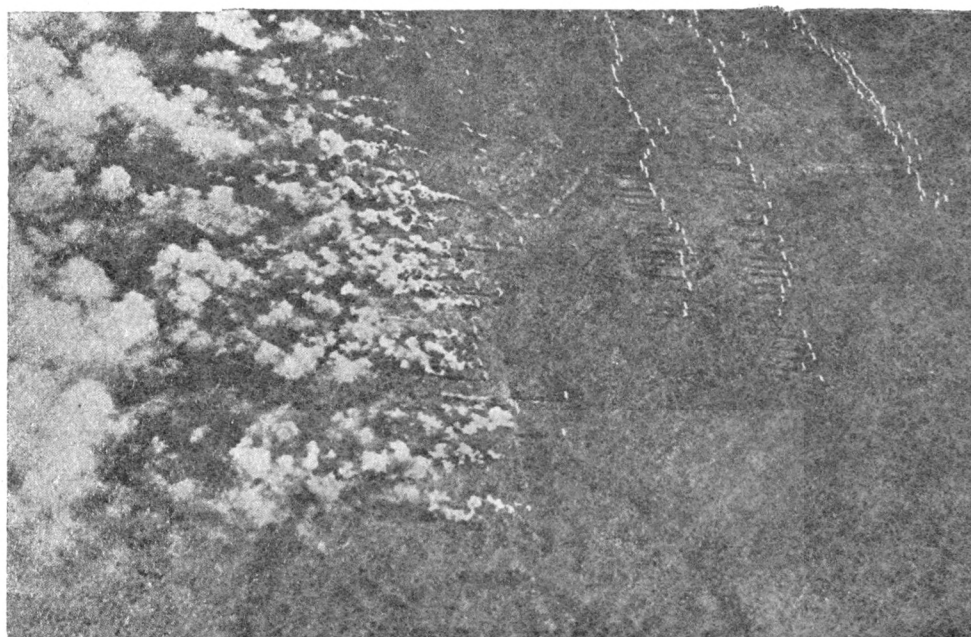

อธิบายเครื่องในปืนกลลู่

(ตามทหมายอักษรในรูปตัด)

A. กลองกระสุน; ถอดจากบนใต้ เพื่อเปลี่ยน B. กระสุนที่บรรจุแล้วในลำกล้อง C. ไกล่นก D. เชมิง E. รูที่ลำกล้อง, เชื่อมกับท่อไอระเบิดทมาย (G) G. ท่อสำหรับไอดีนระเบิดเตนกลบไปนดูกลเอน H. แบนปลายสูบ J. คันสูบ, ต่อกับดูกลเอน	K. เหล็กถาน, สำหรับเหนยวดูกลเอนกลบคันท. L. กลีบอะตุมเเนยม, สำหรับเก็บอากาศไบนเเนน. M. เป็ดอกเหล็กถา หุมนอกลบ, N. เป็ดอกหุมปลายบน O. เพองทกจกรพนเหล็กถาน P. กรวยปลายบน Q. ดูกลเอน

เยอรมันกำลังปล่อยไอพิษ

(รูปนี้นักบินวัดเขียนจากบนอากาศ. หลังไอพิษเห็นทหารราบเตรียมอยู่)

หน้ากากสำหรับกันไอพิษ

ผลสัมปราภนา, คือทำให้ฝ่ายอังกฤษกับฝรั่งเศสยึดแนวสนามเพลาะ
อยู่ไม่ได้ เพราะในเวลานั้นไม่ได้นึกได้ล่วงหน้าจะมีผู้ใดใช้ไอพีย
จึงมีได้เตรียมเครื่องของกันไว้. ต่อมาจึงได้คิดเครื่องของกันขึ้น
เป็นรูปหน้ากากหรือเครื่องปิดจมูกและปาก (ครูป); ในหน้ากาก
เช่นนี้ ที่ตรงจมูกและปากมีสาลี่ชุบน้ำยากันไอพีย, มีสรรพคุณ
เช่นนี้ คือ:—ไฮโปสัลเฟตแห่งโซดา ๑ กิโล, คาร์บอนเตโซดา
คริสตัล ๒๐๐ แกรม, กลีเซอรีน ๑๕๐ แกรม, น้ำใส ๘๐๐ แกรม. ตั้งแต่
มีเครื่องของกันเช่นนี้แล้ว, การใช้ไอพียก็ไม่ใครจะได้ผลแก่ฝ่าย
เยอรมันบริบูรณ์เท่าในขั้นต้น, เพราะเมื่อปล่อยไอพียไปแล้ว ชัยโล่
ผู้รักษาสนามเพลาะไปไม่ได้, เมื่อทหารรายเยอรมันตรูเข้าไป ก็ไม่
ได้พบคนนอนสลักตายใจไม่ออกอยู่, กลับพบผู้รักษาซึ่งสวมหน้า
กาก ทำให้หน้าคารวกับผี และถอยบนสรวมกายพร้อมอยู่.

การใช้ไอพียเช่นนี้ เป็นปัญหาอยู่ว่า จะควรถือว่าผิดด้วยกฎ
และแบบธรรมเนียมการสงคราม, ซึ่งได้สัญญากันณกรุงเฮกนั้นหรือไม่,
แต่เมื่อสงครามยังไม่สงบ ก็ยากที่จะได้รบคำวินิจฉัยปัญหาชั้น
นี้ได้. บางทีฝ่ายสัมพันธมิตรจะรู้สึกว่ารอฟังคำวินิจฉัยไม่เป็นประโยชน์
กระมัง, จึงได้ใช้ไอพียข้าง, ซึ่งมีผลคือทำให้ฝ่ายเยอรมันลดหย่อน
การใช้ไอพียลง.

นอกจากที่มักถูกเป็นเป้าสำหรับเครื่องประหารสารพัดชีพาระ
ทั้งที่กล่าวมาแล้วนั้น, ความกรากกรำลำบากต่าง ๆ ตกอยู่แก่ทหาร

รายโคยมมาก. ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ ๒ และที่ ๓, ถึงเวลาที่เรียกว่า “สงข” ทหารรายก็มีได้อยุ่เปล่า ๆ, เพราะมีหน้าที่เบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ต้องกระทำอยู่มิได้ซำด, และต้องแกว่รวัรักษำแนวสนำมเพลำอยู่ทั้งกลางวันกลางคืน, ไม่ว่าหนำวหรือร้อน หรือน้ำท่วมเกือบแค่ยั้งเฮอร์.

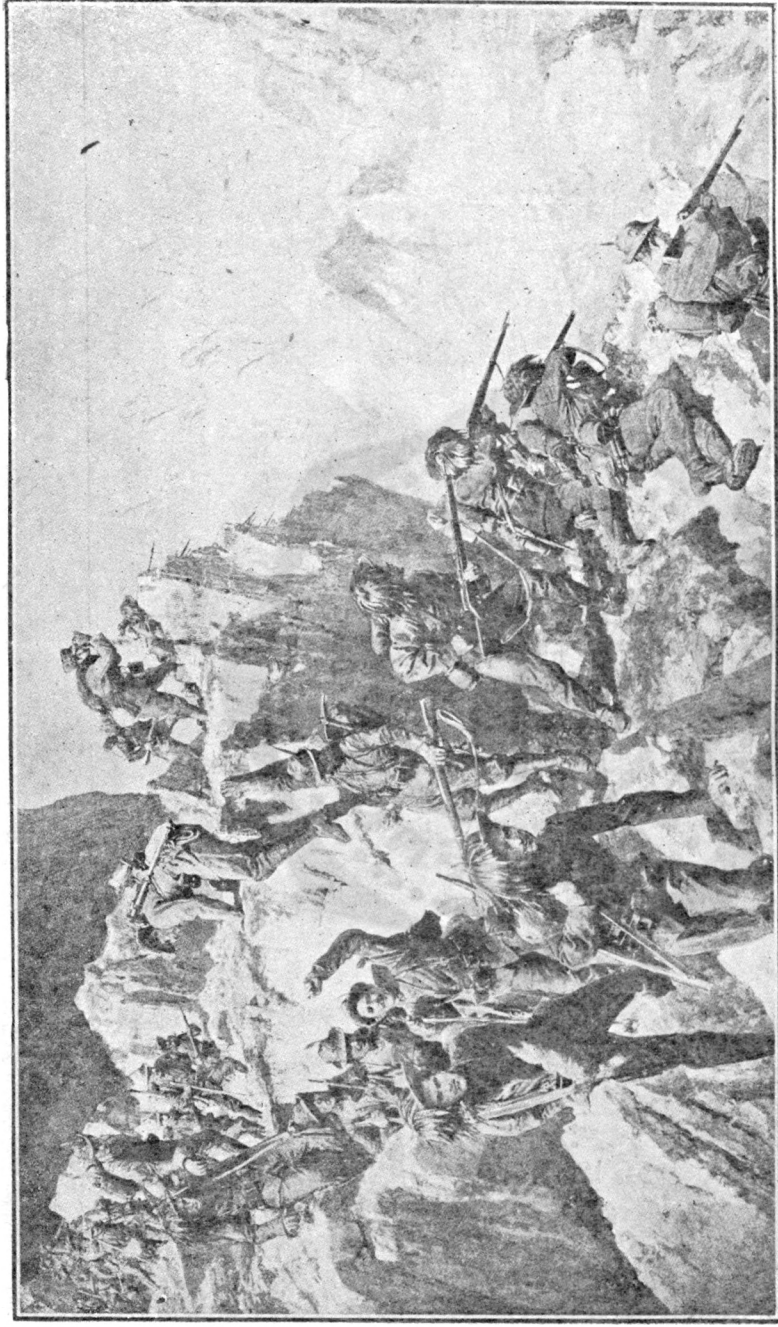
ส่วนพนัที่ ๆ ทหารรายต้องทำกำรรบนั้น บำงที่ก็เป้นที่กันกำรและลำยำกำม. ในกองทัพบกแทยทุกกอง มีทหารรายจำพวกที่เรียกว่า “รำยเฮอร์” หรือ “พรำน,” ซึ่งฝักหัดพิเศษให้เป้นผู้เินไปมำได้ โดยรวกเร็ว, บั้นห้วยบั้นเฮอร์คล่องแคล่ว และยิงบั้นแม่น. ทหารรำยเฮอร์และพรำนของอิตาลีและฝรังเศสมีชื่อเสียงว่ำเป้นผู้แคล่วคล่องว่องไวมำก, สำมำรถทำให้อำค้ำกเสียขวัญได้ โดยยักย่ำยไปมำได้รวกเร็ว, รบได้ในที่กันกำร, และประจันบำนได้แม้ที่เชิงเฮอร์ชัน ๆ อันเ็นไปด้้วยกันศีลำเกะกะอยู่.

กำรสงครามมัธยมค้ำยประชิดเกือบจะเรียกได้ว่ำเป้นสงครามของทหารรำยที่เ็น, และทหารรำยเป้นตัวยืนโรงอยู่ตลอด. เหล่าอื่น ๆ ยังมีเวลำได้พักผ่อนบ้ำง, เพราะมีกิจต้องกำรทำเป้นควำว ๆ; เช่นบั้นใหญ่ก็ม้งำนหนักเมื่อเวลำโจมต้ำและตีโต้, ก็เป้นผู้เตรียมค้ำกำรไว้ก่อน. พอถึงเวลำร่ง, ทหารรำยยกเ็นำโจมต้ำ, โดยส่งพวกขำงลฐกระเบิดเ็นำไปก่อนที่เ็น. พวกขำงลฐกระเบิดนี้ วังแล่นตรงเ็นำไปจนถึงสนำมเพลำ และขำงลฐกระเบิดลงไปในนั้น, ด้้วย

เข้าถึงที่

ทหารราบอังกฤษเข้าถึงสนามเพลาะเยอรมัน, ใต้กระเบิดกับตาบ
ปลายปืนบังคับให้ทหารเยอรมันยอมแพ้. (รูปนี้ช่างอังกฤษชื่อแฟรงค์
แตตต์เขียนจากรูปหวัดของทหารผู้๑ ประกอบกับคำให้การของทหาร.)

นักรบบนเขา

ทหารพรวนแบร์ตส์ดิแยร์ (หมวกขนนกใหญ่) กับทหารราบเบาอัสตัน (หมวกขนนกอันเดียว)
ของกองทัพอิตาลี. ทหารเหล่านี้ใช้ปืนพก, และแม้ ทันนี่ ๆ กังวลไ้เร็วที่เดียว.

พวกพรวนแบร์ตส์ดิแยร์นั้น มีชื่อเสียงดีมาก.

อาการอันกล้าหาญไม่คิดชีวิต, และในขณะที่ผู้รักษาสนามเพละกำลังยืนอยู่นั้น, ทหารรายตรูเข้าไป ใช้ปลายดาบแทง หรือบนกระทุ้งและตี ตามแต่ถนัด, เป็นการคลุมขบจนกันไม่ผิดอะไรกับแบบทหารรายสมัยโบราณขบกันนั่นเอง.

นอกจากการขบเข้าตีสนามเพละเช่นนั้น ขางที่ทหารรายก็ได้รับกันนอกสนามเพละบ้าง, เพื่อแย่งที่มันในป่าเป็นต้น. ในการขบกันเช่นนั้น ก็เป็นการคลุมขบโดยมากเหมือนกัน, และใช้ปลายดาบมากกว่ายิงกัน, หรือยิงก็เป็นอย่างที่เราเรียกว่า “เผาชน” ที่เคย.

ทั้งนี้เห็นได้ว่า ผลแห่งการที่ต่างคนต่างมีปืนใหญ่อันฤทธิ์แรง ยับยั้งให้การสงครามเป็นลักษณะเก่าๆ ใหม่วะคนกันอย่างน่าอัศจรรย์, คือเขาเครื่องมือน้อยอย่างใหม่ที่สดเตรียมก่อน, แล้วเมื่อรบกันจริงจึงก็ใช้คลุมขบอย่างเก่า, จนทหารรายเกือบจะไม่จำเป็นต้องยิงขึ้นเป็นเสียแล้ว. แม้ได้ศึกษาทฤษฎีโดยข้อดีทางอะไรกันต่าง ๆ มาแล้วเป็นหนักหนา, ในเมื่อเล่นงานกันเข้าจริง ก็ประจันยานเข้าไปคลุมขบกันอย่างเดิมนั่นเอง! และในการยุทธเช่นนั้น เป็นก็ฝีมือของทหารราย, ซึ่งยังคงทำการสมทมิชชื่อว่า “กระตุกสันหลังของทัพบก.”

ป้าฐะภดาชุกนี้ จบเพียงเท่านั้น.

ขางที่ท่านจะถามว่า ทำไมจบลงห้วน ๆ เช่นนี้?

ข้าพเจ้าขอตอบว่า เพราะการสงครามย่อมค่ายประชิดยังกระทำแก่กันอยู่ไม่จบ, เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะแสดงได้ว่า

เมื่อจะชนรบกันกลางแปลงนั้นจะเริ่มอย่างไร; และเมื่อไรเริ่มทำการสงครามกลางแปลงอีกนั้นแหละจึงจะจบการสงครามบ้อมค่ายประชิด.

เมื่อไรฝ่าย ๑ สามารถรวบรวมกำลังพลและอาวุธสรรพยุทธได้พร้อมแล้ว, และยกกำลังทุ่มเทเข้าไปโจมตีข้าศึกผู้อยู่ในกำไลบ้านทานมิได้ต้องทิ้งสนามเพลละทีละแนวๆ เป็นลำดับไปจนไม่ทันตั้งตัว และไม่ทันชุดสนามเพลละบ้านทานอีก, เมื่อนั้นและจะเป็นเวลาเริ่มผ่านจากการสงครามบ้อมค่ายไปทำสงครามรุกได้รยพ่งกันกลางแปลง, ซึ่งจะเป็นขั้นต้นแห่งการแพ้ชนะกันจริงจัง. แต่กว่าจะถึงเวลาเช่นนั้น, การสงครามก็วยังคงเป็นไปตามเดิม; คงต่างฝ่ายต่างคุมเชิงกันในสนามเพลละนั้นแล.

กระดอมทรายเป็นของดัง ๑ ซึ่งต้องการไม่น้อยในการสงครามบ้อมค่ายประชิด.

